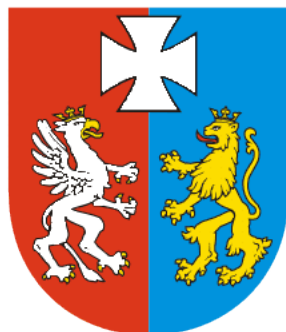

Fundusze
Europejskie
Program Regionalny

Załącznik do Uchwały Nr 333/7964/14
Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie
z dnia 1 kwietnia 2014 r.

WOJEWÓDZTWO PODKARPACIE

**Regionalny Program Operacyjny
Województwa Podkarpackiego
na lata 2014-2020**

(PROJEKT z dnia 1 kwietnia 2014 r.)

Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie

SPIS TREŚCI

SEKCJA 1. STRATEGIA DOTYCZĄCA WKŁADU PROGRAMU OPERACYJNEGO W REALIZACJĘ UNIJNEJ STRATEGII NA RZECZ INTELIGENTNEGO, ZRÓWNOWAŻONEGO WZROSTU SPRZYJAJĄCEGO WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU ORAZ OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARCZEJ, SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ	3
SEKCJA 2. OSIE PRIORYTETOWE.....	73
2.A.1 Oś priorytetowa I - KONKURENCYJNA I INNOWACYJNA GOSPODARKA.....	73
2.A.1 Oś priorytetowa II - CYFROWE PODKARPACIE.....	94
2.A.1 Oś priorytetowa III - CZYSTA ENERGIA	101
2.A.1 Oś priorytetowa IV – OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	118
2.A.1 Oś priorytetowa V – INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA	148
2.A.1 Oś priorytetowa VI – SPÓJNOŚĆ PRZESTRZENNA I SPOŁECZNA	165
2.A.1 Oś priorytetowa VII – REGIONALNY RYNEK PRACY.....	189
2.A.1 Oś priorytetowa VIII – INTEGRACJA SPOŁECZNA.....	215
2.A.1 Oś priorytetowa IX – JAKOŚĆ EDUKACJI I KOMPETENCJI W REGIONIE	234
2.B.1 Oś priorytetowa X – POMOC TECHNICZNA	253
SEKCJA 3. PLAN FINANSOWY	257
SEKCJA 4. ZINTEGROWANE PODEJŚCIE DO ROZWOJU TERYTORIALNEGO	263
SEKCJA 5. SZCZEGÓLNE POTRZEBY OBSZRÓW GEOGRAFICZNYCH NAJBARDZIEJ DOTKNIĘTYCH UBÓSTWEM LUB GRUP DOCELOWYCH NAJBARDZIEJ ZAGROŻONYCH DYSKRYMINACJĄ LUB WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM.....	279
SEKCJA 6. SZCZEGÓLNE POTRZEBY OBSZARÓW GEOGRAFICZNYCH, KTÓTE CIERIĄ NA SKUTEK POWAŻNYCH I TRWAŁYCH NIEKORZYSTNYCH WARUNKÓW PRZYRODNICZYCH LUB DEMOGRAFICZNYCH.....	284
SEKCJA 7. INSTYTUCJE I PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA ZARZĄDZANIE, KONTROLĘ I AUDYT ORAZ ROLA POSZCZEGÓLNYCH PARTNERÓW	284
SEKCJA 8. KOORDYNACJA MIĘDZY FUNDUSZAMI POLITYKI SPÓJNOŚCI, EFRROW, EFMR ORAZ INNYMI UNIJNYMI I KRAJOWYMI INSTRUMENTAMI FINANSOWANIA ORAZ EBI	297
SEKCJA 9. WARUNKI WSTĘPNE.....	310
SEKCJA 10. ZMNIEJSZANIE OBCIĄŻEŃ ADMINISTRACYJNYCH DLA BENEFICJENTÓW	310
SEKCJA 11. ZASADY HORYZONTALNE	311
SEKCJA 12. ODRĘBNE ELEMENTY	316
ZAŁĄCZNIKI DO PROGRAMU WPROWADZANE DO SYSTEMU SFC2014	323
WYKAZ NAJWAŻNIEJSZYCH SKRÓTÓW	324

SEKCJA 1. STRATEGIA DOTYCZĄCA WKŁADU PROGRAMU OPERACYJNEGO W REALIZACJĘ UNIJNEJ STRATEGII NA RZECZ INTELIGENTNEGO, ZRÓWNOWAŻONEGO WZROSTU SPRZYJAJĄCEGO WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU ORAZ OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARCZEJ, SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ

Sekcja 1.1 Strategia dotycząca wkładu programu operacyjnego w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu oraz osiągnięciu spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej

1.1.1 Opis zawartej w programie strategii dotyczącej wkładu w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu oraz do osiągnięcia spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego 2014-2020 (RPO WP) formułuje ramy interwencji dla prowadzenia działań wpisujących się w trzy priorytety określone w głównym dokumencie kierunkowym dla polityki spójności, jakim jest *Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu Europa 2020*.

Jednym spośród trzech priorytetów Strategii Europa 2020 jest rozwój inteligentny wskazujący na potrzebę rozwoju gospodarki opartej na wiedzy i innowacji, co stanowi warunek zapewniający inteligentny wzrost gospodarczy. Niniejsza Strategia podkreśla konieczność podniesienia jakości edukacji, poprawy wyników działalności badawczej, wspierania transferu innowacji i wiedzy w Unii Europejskiej, pełnego wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych i zadbania o to, by innowacyjne pomysły przeradzały się w nowe produkty oraz usługi, a także przyczyniały się do zwiększenia wzrostu, tworzenia nowych miejsc pracy i rozwiązywania problemów społecznych w Europie i na świecie¹. Realizacja RPO WP 2014-2020 poprzez finansowanie badań naukowych, wsparcie innowacyjnych przedsiębiorstw, rozwój instytucji otoczenia biznesu i e-usług oraz poprawę jakości kształcenia przyczyni się do wdrożenia ww. priorytetu.

Kolejnym priorytetem Strategii Europa 2020 jest rozwój zrównoważony rozumiany jako wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku, niskoemisyjnej i konkurencyjnej. W powyższej Strategii określone zostały działania na rzecz budowy gospodarki opartej o zasadę rozwoju zrównoważonego wyraźnie wskazując, że cele środowiskowe powinny być dopełnione działaniami na rzecz zrównoważonej i konkurencyjnej gospodarki wzmacniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną. W związku z powyższym, zakres interwencji RPO WP 2014-2020 obejmuje także działania z zakresu ochrony środowiska naturalnego i wspierania efektywności wykorzystywania zasobów, dostosowania do zmian klimatu, budowy podstaw gospodarki niskoemisyjnej oraz wewnątrz regionalnej dostępności transportowej.

Jako trzeci priorytet Strategia Europa 2020 wskazuje rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu, czyli wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną. Oznacza to konieczność wzmocnienia pozycji obywateli poprzez zapewnienie wysokiego poziomu zatrudnienia, inwestowanie w kwalifikacje, zwalczanie ubóstwa oraz modernizowanie rynku pracy, systemów szkoleń i ochrony społecznej. Dlatego też w ramach RPO WP 2014-2020 uwzględniono działania prowadzące do

---

¹Komunikat Komisji, EUROPA 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, KOM (2010)2020 wersja ostateczna, s.13

zwiększenia zatrudnienia i dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych, poprawy zdrowia, zasobów pracy oraz zwiększenia szans na włączenie/integrację i reintegrację społeczną osób i rodzin znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej i zawodowej.

Podsumowując, efektem realizacji Strategii Europa 2020 ma być gospodarka bazująca na wiedzy, niskoemisyjna, promująca przyjazne środowisku technologie, oszczędnie gospodarująca zasobami, kreująca nowe „zielone” miejsca pracy, a zarazem zachowująca dbałość o spójność społeczną. W celu monitorowania postępu realizacji powyższych założeń, określony został zbiór wskaźników przypisanych do określonych celów rozwojowych, które mają być osiągnięte w roku 2020 na poziomie unijnym. Natomiast cele krajowe Polska przedstawiła w Krajowym Programie Reform (KPR) będącym głównym narzędziem realizacji na poziomie państwa członkowskiego Strategii Europa 2020.

W poniższej tabeli, w odniesieniu do poszczególnych wskaźników monitorujących realizację Strategii Europa 2020, porównane zostały cele Strategii z celami KPR oraz pokazany został stan wyjściowy w odniesieniu do całego kraju oraz do województwa podkarpackiego.

Tabela: Porównanie celów Strategii Europa 2020 oraz Krajowego Programu Reform (KPR) ze stanem wyjściowym dla Polski oraz województwa podkarpackiego

Wskaźniki monitorujące realizację Strategii Europa 2020	Cele Strategii Europa 2020	Cele KPR (2020)	Stan wyjściowy dla Polski ²	Stan wyjściowy dla woj. podkarpackiego ³
Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata (%)	co najmniej 75%	co najmniej 71%	64,5%	63,3%
Nakłady na działalność badawczą i rozwojową (B+R) w relacji do PKB (%)	3% PKB UE	1,7%	0,76%	0,95%
Emisja gazów cieplarnianych (1990=100)	Redukcja o 20%	Redukcja o 14%	87,6	
Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto (%)	20%	15%	10,4%	
Zużycie energii pierwotnej (Mtoe)	1 474 Mtoe Wzrost efektywności o 20%	96 Mtoe	96,9 Mtoe ⁴	
Młodzież niekontynuująca nauki (%)	Poniżej 10%	4,5%	5,6%	
Osoby w wieku 30-34 lata posiadające wykształcenie wyższe (%)	Co najmniej 40%	45%	36,9%	28,4% ⁵
Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (%)	Zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym o 20 mln	20-23% Zmniejszenie o 1,5 mln liczby osób żyjących poniżej relatywnej granicy ubóstwa	27,2%	30,5% ⁶
Wskaźnik zagrożenia ubóstwem (po uwzględnieniu transferów społecznych) (%)			17,7%	21,3%

² Źródło danych: GUS, 2011 r.

³ Źródło danych: GUS, 2011 r.

⁴ Źródło danych: GUS, 2010 r.

⁵ Obliczenia własne na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011

⁶ Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020, Warszawa 2013, s. 6

Z przedstawionych powyżej danych jednoznacznie wynika, iż w większości przypadków województwo podkarpackie będzie musiało podjąć liczne działania, aby osiągnąć pożądane wartości wskaźników. Dlatego też RPO WP 2014-2020 uwzględnia szereg przedsięwzięć, które mają przyczynić się do osiągnięcia ww. celów.

Diagnoza wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów/ sektorów objętych programem

GOSPODARKA WOJEWÓDZTWA

Stan obecny

1. Podkarpacie charakteryzuje się dynamicznym, ale relatywnie niskim poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego. Wartość regionalnego PKB sytuują województwo na jednym z ostatnich miejsc w Unii Europejskiej.⁷ Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca województwa w 2012 r. wyniósł 67,0 % i był najniższym wynikiem w kraju.⁸ W celu przyspieszenia rozwoju społeczno-gospodarczego w województwie podkarpackim sprecyzowano inteligentne specjalizacje w obszarach, w których osiągnąć można przewagę konkurencyjną i dokonać transformacji gospodarczej zgodnie z Regionalną Strategią Innowacji⁹. Takie podejście jest spójne z jednym z celów regionalnej polityki badawczej polegającym na wspieraniu procesu tworzenia w regionie doskonałej bazy naukowej, w zakresie wyznaczonych inteligentnych specjalizacji, na europejskim i światowym poziomie, poprzez ciągły rozwój infrastruktury badawczej¹⁰. Ogromne znaczenie w tym zakresie ma potencjał istniejących uczelni oraz prowadzone przez nie badania. Choć dzięki inwestycjom podjętym w perspektywie finansowej 2007-2013 w województwie podkarpackim znacznej poprawie uległy warunki infrastrukturalne w zakresie prowadzenia badań, to jednak dotychczas obserwowane trendy i procesy wskazują, że wciąż dużym wyzwaniem jest silniejsze powiązanie sektora nauki z gospodarką¹¹ dlatego niezbędne są przedsięwzięcia ukierunkowane na poprawę tych powiązań. Podstawą rozwoju sektora nauki jest uzupełnienie infrastruktury B+R umożliwiające świadczenie usług badawczych na rzecz przedsiębiorców, a także prowadzenie badań naukowych lub prac rozwojowych, których wyniki mogą być skomercjalizowane (w wyniku ich sprzedaży do gospodarki lub wdrożenia w praktyce gospodarczej). W porównaniu z innymi regionami znajdującymi się na podobnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego województwo podkarpackie wyróżnia się dużym udziałem prywatnego finansowania prac badawczo-rozwojowych oraz ich silną koncentracją na naukach technicznych.¹² Liczba jednostek związanych z działalnością B+R plasuje województwo na 9 pozycji w skali kraju (111 jednostek ogółem, 99 w sektorze przedsiębiorstw), tą samą pozycję zajmuje region pod względem liczby pracowników zatrudnionych w tym sektorze. Na tle nakładów na B+R w relacji do PKB województwo podkarpackie wyraźnie przewyższa średnią krajową i wypada bardzo dobrze także w porównaniu z innymi polskimi regionami, ich wysokość wzrosła od

⁷ Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podkarpackiego. Aktualizacja Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2013, s. 11

⁸ GUS, Bank Danych Lokalnych

⁹ Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3) - projekt

¹⁰ Kierunki rozwoju regionalnej polityki badawczej województwa podkarpackiego na lata 2014-2020, Rzeszów 2013

¹¹ Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podkarpackiego, op. cit., s. 21

¹² Ibidem, s 21

poziomu 0,37 % PKB w 2009 r. i w 2011 wyniosła 0,95 % PKB.¹³ Z punktu widzenia procesów gospodarczych oraz znaczenia dla innowacyjności ważne jest nie tylko powyższe, ale także struktura instytucjonalna tych nakładów. Przyjmuje się, że przeważać powinny te ponoszone przez przedsiębiorstwa. W krajach o najwyższym poziomie rozwoju systemów innowacji odsetek nakładów z sektora przedsiębiorstw przekracza 60%. W 2010 r. średnia dla UE-27 wynosiła około 54%¹⁴, natomiast w województwie podkarpackim było to blisko 59,1% (2011 r.). Struktura nakładów na B+R w regionie jest bardzo korzystna nie tylko w kontekście krajowym, ale także w kontekście europejskim. Stan ten jest w głównej mierze wynikiem wsparcia B+R w podmiotach gospodarczych w ramach perspektywy finansowej w latach 2007-2013. Jednak w odniesieniu do nakładów na jednego mieszkańca w kategoriach bezwzględnych nie są to nakłady ponadprzeciętnie wysokie (w 2012 r. - 298 zł, Polska – 372,5 zł) dlatego w celu utrzymania tendencji wzrostowej niezbędne jest dalsze finansowanie, co przełoży się również na osiągnięcie założeń Strategii „Europa 2020”.

Pomimo tych pozytywnych trendów zaobserwowano negatywne zjawiska takie jak: niski wskaźnik zatrudnionych w sektorze B+R na 1000 aktywnych zawodowo, wahania liczby zgłaszanych wynalazków, wyraźnie niższą od średniej krajowej aktywność patentowa na milion ludności.¹⁵

2. Preferencyjne warunki prowadzenia działalności gospodarczej w województwie podkarpackim występują m.in. w 3 Specjalnych Strefach Ekonomicznych. Wzrosła także oferta terenów inwestycyjnych, zwłaszcza tych położonych w pobliżu powstającej autostrady A4. Wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych na terenie województwa podkarpackiego w okresie 2007-2012 wyniosła co najmniej 7 387,4 mln zł. Roczna wartość inwestycji oscylowała w tym okresie pomiędzy 854 mln zł w 2010 r. a 1 493 mln zł w 2011 r. Ten ostatni rok był rekordowy w zakresie napływu kapitału na teren województwa podkarpackiego w całym okresie 1989-2012.¹⁶ Z punktu widzenia rozwoju gospodarczego działania z zakresu uzbrojenia i przygotowania terenów inwestycyjnych są jak najbardziej zasadne, również w celu poprawy oferty inwestycyjnej zwiększającej napływ inwestorów zewnętrznych¹⁷.

Niezwykle istotną rolę odgrywają w regionie ośrodki przedsiębiorczości i ośrodki wspierające przedsiębiorczość akademicką. W województwie podkarpackim brak jest wystarczającej ilości inkubatorów przedsiębiorczości oferujących powierzchnię produkcyjno-usługową¹⁸. Dlatego priorytetem powinno być wsparcie takiego otoczenia gospodarczego, które będzie przekładać się na wzrost przedsiębiorczości w regionie.

3. Marka województwa podkarpackiego z założenia ma budować percepcję zrównoważonego rozwoju w kontekście dwóch najważniejszych elementów turystyki i przemysłu¹⁹. Szczególne położenie regionu nie jest jego jedyną zaletą. Dzięki walorom natury i środowiska Podkarpackie jest jednym z najpopularniejszych regionów turystycznych w Polsce, zwiększa się również oferta ośrodków konferencyjnych. Na

¹³ GUS, Bank Danych Lokalnych

¹⁴ dane według EUROSTAT

¹⁵ Gaczek Wanda, Matusiak Monika, Mrozińska Agnieszka, Ziółkowska Halina, „Innowacyjność gospodarek województw Polski Wschodniej – ocena, znaczenie, perspektywy”, s. 47

¹⁶ Podkarpackie dla inwestorów – analiza ekonomiczna możliwości inwestycyjnych w województwie podkarpackim 2010-2012, Rzeszów 2012, s. 71.

¹⁷ Zgodnie z raportem z badania ewaluacyjnego pn. „Znaczenie projektów realizowanych w ramach RPO WP dla rozwoju miast województwa podkarpackiego”. Raport 2012

¹⁸ Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2020. Analiza SWOT dla województwa podkarpackiego, str. 12

¹⁹ Strategia kreacji i promocji marki województwa podkarpackiego z planem wdrożenia strategii w latach 2010–2015 oraz wytycznymi do strategii

terenie województwa występują obszary, miejsca i obiekty, które z racji skali ruchu turystycznego mają status ogólnopolskich oraz ponadregionalnych atrakcji turystycznych. Dodatkowym walorem sprzyjającym rozwojowi tej funkcji są występujące źródła wód mineralnych, torfy lecznicze oraz specyficzne cechy mikroklimatu umożliwiające rozwój lecznictwa uzdrowiskowego i ośrodków sanatoryjnych²⁰. Dlatego kluczowe znaczenie mają działania, które posłużą poprawie konkurencyjności obecnych na rynku ofert turystycznych, a także przygotowaniu i komercjalizacji nowych produktów turystycznych w zakresie turystyki wypoczynkowej, uzdrowiskowej, krajoznawczej, aktywnej, biznesowej oraz przygranicznej.

W rankingach atrakcyjności inwestycyjnej regionów województwo podkarpackie wypada przeciętnie, jednak lepiej niż pozostałe województwa Polski Wschodniej²¹. Podkarpackie zaliczyć należy do województw o średniej sile eksportowej. Wartość eksportu województwa wyniosła w 2011 r. 4,01 mld euro (10 miejsce w kraju). Wartość importu w tym samym roku osiągnęła poziom 2,91 mld euro, co oznacza dodatnie saldo wymiany towarowej województwa z zagranicą w wysokości 1.1 mld euro. Dynamika importu w latach 2010-2011 r. osiągnęła poziom 21,3%. (średnia dla kraju 14,2% - 4 miejsce)²². Województwo podkarpackie jest regionem zróżnicowanym pod względem koncentracji działalności eksportowej, tylko powiaty z zachodniej części należą do wiodących w tej dziedzinie. Niewystarczająca jest również dywersyfikacja partnerów, co może stanowić zagrożenie w sytuacjach kryzysowych.²³ W 2011 roku współczynnik koncentracji województwa podkarpackiego dla 5 krajów dla wyniósł 55% i zwiększył się o 3 punkty procentowe w stosunku do roku 2005. W 2011 roku do dwudziestu najpoważniejszych partnerów handlowych trafiło 89% eksportu województwa. Koncentracja geograficzna eksportu przynosi niewątpliwie korzyści, jednakże może stanowić potencjalne zagrożenie. Dywersyfikacja rynków przeciwdziała wystąpieniu w regionie skumulowanych negatywnych skutków w postaci spadku koniunktury lub wprowadzeniu restrykcji na rynku jednego znaczącego lub kilku krajów importujących²⁴.

4. Przedsiębiorstwa przemysłowe oraz usługowe w województwie podkarpackim wykazują wysoki udział sprzedaży produktów i usług zarówno nowych jak i istotnie ulepszonych (odpowiednio 5 i 3 miejsce w kraju), co świadczy o ciągłym doskonaleniu swojej oferty handlowej i wysokiej świadomości odnośnie ciągłego podnoszenia jakości produktów i usług. Jednak nadal poziom innowacyjności podkarpackich przedsiębiorstw nie jest na tyle wysoki, by mogły one konkurować na rynku krajowym czy europejskim. Firmy podkarpackie posiadają przeciętną w skali kraju prężność inwestycyjną. Nakłady inwestycyjne podkarpackich przedsiębiorstw w 2012 r. wyniosły 5,8 mld zł (tj. 2722 zł na mieszkańca). Wartość ta pozwoliła uplasować się województwu na 8. pozycji w Polsce²⁵. Ponad połowa wydanych środków skupiła się w pięciu powiatach – mieleckim, rzeszowskim grodzkim i ziemskim, sanockim oraz stalowowolskim. Stan taki coraz bardziej wpływa na zróżnicowanie wewnętrzne regionu. W podregionach rzeszowskim oraz tarnobrzeskim średni poziom PKB per capita jest zdecydowanie wyższy niż w podregionie krośnieńskim i przemyskim. Największy udział w tworzeniu wartości dodanej brutto (WDB) województwa odnotowują kolejno: szeroko pojęty handel (29,46%),

²⁰ Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s.62

²¹ Ibidem, s. 24

²² Analiza potencjału eksportowego województwa podkarpackiego, Rzeszów –Cieszyn 2012 r.

²³ Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit. s. 33

²⁴ Analiza potencjału eksportowego województwa podkarpackiego. op. cit., s. 32

²⁵ GUS, Bank Danych Lokalnych

następnie przemysł (27,02%) oraz usługi (25,8%). Duże znaczenie w gospodarce regionu ma również budownictwo (8,28%), które tradycyjnie jest uznawane na Podkarpaciu za jeden z najważniejszych sektorów gospodarki. Nieco ponad 7% WDB generuje działalność finansowa i ubezpieczeniowa. Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo zajmują ostatnie miejsca wśród sekcji składających się na WDB województwa podkarpackiego. Mimo tego jest to sektor gospodarki nadal istotny ze względu na duże obszary użytków rolnych w regionie²⁶.

Dzięki wsparciu w perspektywie finansowej 2007-2013 coraz większe znaczenie w województwie odgrywa również sektor przedsiębiorczości społecznej, ale nadal boryka się on z brakiem odpowiedniego zaplecza sprzętowego i lokalowego.

5. Szansą na promocję postaw proinnowacyjnych wśród przedsiębiorców w województwie podkarpackim są instytucje otoczenia biznesu. Aktywność tych instytucji i dostęp do oferowanych przez nie usług pozwala zmniejszyć ryzyko i obciążenia związane z rozwojem przedsiębiorstwa. Duże znaczenie dla regionu mają również *klastry* skupiające nie tylko duże firmy i zagranicznych inwestorów, ale także liczną grupę małych i średnich przedsiębiorców. W województwie podkarpackim funkcjonuje 19 inicjatyw klastrowych²⁷. Większość z nich ma swoją siedzibę w stolicy regionu – Rzeszowie (11). W pozostałych miastach (Stalowej Woli, Mielcu, Krośnie i Lesku) istnieją już pojedyncze inicjatywy klastrowe. Struktura branżowa regionalnych inicjatyw klastrowych jest zbliżona do listy kluczowych branż regionu.²⁸ W województwie obserwuje się pozytywne zjawisko kooperacji firm przemysłu lotniczego w ramach Doliny Lotniczej. Klaster ten skupia zarówno firmy krajowe, założone w oparciu o przedsiębiorstwa państwowe (WSK PZL Mielec, Rzeszów, Krosno), dużych, zagranicznych inwestorów (np. Hispano Suiza, UTC Aerospace Systems), jak i liczną grupę małych i średnich przedsiębiorców²⁹.

Wyzwanie

Wzmocnienie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu oraz rozwój przedsiębiorczości w województwie podkarpackim.

Oczekiwane efekty

1. Zwiększenie kooperacji przedsiębiorców z ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego prowadzące do zintensyfikowania mechanizmów transferu technologii, komercjalizacji wiedzy, wdrożenia wyników badań.
2. Poprawa warunków do rozwoju przedsiębiorczości w województwie podkarpackim.
3. Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej regionu oraz wzrost działalności eksportowej podkarpackich firm.
4. Wzrost konkurencyjności podkarpackich przedsiębiorców.
5. Podniesienie jakości usług dla trwałego rozwoju przedsiębiorstw

---

²⁶ <http://monitoruj.podkarpackie.pl/gospodarka-regionu/>, stan z dnia 27.03.2014 r.

²⁷ Strategia rozwoju województwa..., op. cit., str. 32-33.

²⁸ Klastry w województwie podkarpackim. PARP 2012 r., s. 7-8.

²⁹ Ibidem, s. 9

E-USŁUGI PUBLICZNE

Stan obecny

1. W Polsce w sektorze administracji jedynie 8% urzędów posiada dokument strategiczny w zakresie rozwoju teleinformatycznego. Najczęściej udostępnianymi na stronie urzędu, bezpłatnymi informacjami są treści o charakterze kulturowym (87%) oraz mapy i zdjęcia (81%). W przypadku udostępnianych informacji oznaczenia metadanymi stosuje 62% urzędów. Co trzeci urząd udostępnia swoją stronę w wersji językowej innej niż polska, 17% jest przystosowanych do obsługi przez telefony komórkowe i urządzenia³⁰. Zdecydowana większość stron internetowych urzędów nie spełnia rekomendacje Web Content Accessibility Guidelines - WCAG 2.0., czyli nie jest dostępna dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności³¹. Coraz więcej urzędów posiada elektroniczną skrzynkę podawczą (96% w 2012 r.), a 87% urzędów zdecydowało się umieścić ją na Platformie Usług Administracji Publicznej (ePUAP). Jedna trzecia urzędów udostępnia usługi elektroniczne inne niż oparte o tzw. wzór pisma ogólnego. Najczęściej usługi elektroniczne są udostępniane na platformie ePUAP (72%). W połowie urzędów nie odnotowano skrócenia czasu załatwienia sprawy drogą elektroniczną w porównaniu ze sprawami wniesionymi w sposób tradycyjny. Dwa urzędy na pięć w roku 2012 wprowadziły nową usługę elektroniczną lub znacząco ulepszyły sposób jej świadczenia stosując technologie teleinformatyczne.

W ostatnich latach obserwowany jest wzrost odsetka osób kontaktujących się z administracją publiczną za pośrednictwem Internetu (ok 22,6% populacji)³², jednak ciągle występują bariery utrudniające ten kontakt. Najczęściej wskazywaną barierą jest brak możliwości kompleksowego załatwienia sprawy i konieczność udania się do urzędu celem złożenia wszystkich niezbędnych dokumentów, które zwykle zawierają dane już znajdujące się w innych systemach ewidencyjnych i rejestrowych³³. Z usług e-administracji najczęściej korzystają przedsiębiorstwa duże i to właśnie one są głównymi odbiorcami oferowanych wśród przedsiębiorców usług. Do najczęściej wykorzystywanych form kontaktu należą: pozyskanie informacji, pobranie formularzy i odesłanie wypełnionych³⁴.

Niespełna połowa urzędów, gdzie korzysta się z systemu elektronicznego zarządzania dokumentacją lub gdzie przebieg załatwiania i rozstrzygania spraw dokumentowany jest w systemie tradycyjnym, jest wspomaganym systemem teleinformatycznym.

Urzędy województwa podkarpackiego charakteryzuje model informatyczny oparty na komputerach spiętych siecią, lokalizacją aplikacji i plików na serwerze, przekazywaniem danych między programami w trybie wsadowym³⁵. W województwie podkarpackim obserwuje się niskie zainteresowanie społeczne, jak i niską dostępność usług e-administracji. Wskaźnik świadczenia i rozwijania usług e-administracji dla województwa podkarpackiego wynosi 19% i jest to najniższa wartość w Polsce. Oferta usług świadczonych drogą elektroniczną przez jednostki samorządów terytorialnych i im podległe instytucje jest oceniana jako uboga³⁶.

³⁰ Wpływ cyfryzacji na działanie urzędów administracji publicznej w Polsce w 2012 r., MAiC, Warszawa 2012 r., str. 9.

³¹ Ibidem, str. 11.

³² Społeczeństwo informacyjne w Polsce w 2013 r., GUS Szczecin 2013 r., str. 11.

³³ Program Zintegrowanej Informatyzacji Państwa, MAiC, Warszawa 2013 r., str. 21.

³⁴ Społeczeństwo informacyjne w liczbach 2013, MAiC, Warszawa 2013 r., str. 170.

³⁵ Wpływ cyfryzacji na działanie urzędów administracji publicznej w Polsce w 2012 r., op. cit., str. 13.

³⁶ Społeczeństwo informacyjne w liczbach, op. cit., str. 157.

Interwencja w obszarze społeczeństwa informacyjnego w województwie podkarpackim w perspektywie finansowej 2007-2013 wynosi ok. 3,5% wszystkich środków skierowanych do regionu, co odpowiada średniemu wynikowi w kraju. W ramach wsparcia Narodowej Strategii Spójności budowana jest m.in. sieć szerokopasmowa w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej. W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013 (RPO WP 2007-2013) realizowane są dwa projekty systemowe – Podkarpacki System Informacji Medycznej (PSIM) oraz Podkarpacki System e-Administracji Publicznej (PSeAP). Jednocześnie pewna część projektów wspartych w ramach RPO WP 2007-2013 ma charakter punktowy, polegający na rozwiązywaniu problemów w skali jednej instytucji lub jednej jednostki terytorialnej.

Natomiast Podkarpacki System e-Administracji Publicznej z założenia stanowi wspólną dla JST województwa platformę e-administracji, zintegrowaną z elektroniczną Platformą Usług Administracji Publicznej. Systemy elektronicznych obiegu dokumentów umożliwiają JST udostępnianie dla obywateli usług na wysokim poziomie oraz usprawniają funkcjonowanie administracji samorządowej³⁷. Obecnie w JST nadal jeszcze funkcjonuje duża ilość rozproszonych systemów dziedzinowych, które wymagają integracji z systemami zasadniczymi³⁸.

2. Potrzeba poprawy dostępności informacji sektora publicznego jest zaznaczona w dokumentach na poziomie krajowym oraz unijnym, np. w znowelizowanej dyrektywie 2003/98/WE ws. ponownego wykorzystywania informacji sektora publicznego. Do najbardziej przydatnych i przez to udostępnianych w pierwszej kolejności, należą m.in. dane przestrzenne, zdrowotne, edukacyjne³⁹.

Podkarpacki System Informacji Medycznej, w tym Regionalne Centrum Informacji Medycznej (RCIM) stanowi platformę umożliwiającą integrację systemów informatycznych jednostek ochrony zdrowia działających na terenie województwa podkarpackiego. Ze względu na jego otwartość możliwe jest zintegrowanie wszystkich podmiotów realizujących świadczenia zdrowotne. Głównym celem przedsięwzięcia jest zwiększenie dostępu do usług i informacji medycznej pacjentów podkarpackich jednostek służby zdrowia poprzez budowę kompleksowego systemu umożliwiającego zbiór, analizę i udostępnianie danych cyfrowych. Wybudowana infrastruktura teleinformatyczna ma usprawnić proces leczenia pacjentów oraz zminimalizować koszt zarządzania usługami zdrowotnymi. Nie wszystkie jednostki służby zdrowia realizujące świadczenia zdrowotne w regionie są przyłączone do ww. platformy informatycznej i mogą korzystać z wymiany danych w ramach RCIM, co ogranicza kompleksowość informacji o świadczonych (udostępnianych) usługach na terenie województwa⁴⁰.

3. W województwie podkarpackim tylko część jednostek samorządu terytorialnego (25%) dysponuje lokalnymi systemami informacji przestrzennej. Centralny system informacji przestrzennej, jakim jest Geoportal.pl, udostępnia na terenie województwa usługi w znacznie mniejszym zakresie niż ma to miejsce w innych częściach kraju⁴¹. Obecnie jedynie kilka powiatów województwa podkarpackiego (i gmin zlokalizowanych na obszarze tych powiatów) wdraża w ramach środków unijnych odpowiednie systemy informatyczne.

³⁷ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego. Aktualizacja Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2013, UMWP, Rzeszów 2013 r., str. 179,

³⁸ Program Zintegrowanej informatyzacji Państwa, op. cit., str. 115.

³⁹ Program Zintegrowanej informatyzacji Państwa, op. cit., str. 55.

⁴⁰ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego, op. cit., str. 180.

⁴¹ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego, op. cit., str. 180.

4. W województwie podkarpackim stan posiadania komputerów i klasopracowni komputerowych w szkołach zlokalizowanych na części terenów jest zadawalający, aby możliwe było prowadzenie zajęć z wykorzystaniem technik multimedialnych. Istnieją jednak obszary, gdzie sytuacja przedstawia się gorzej. Dotyczy to zwłaszcza części terenów wiejskich. Jednak nawet w dobrze wyposażonych w sprzęt komputerowy klasopracowniach nie w pełni wykorzystywane są ich możliwości, m.in. z uwagi na ograniczony dostęp do treści multimedialnych i niewystarczający stopień korzystania z nowoczesnych narzędzi informatycznych. Brakuje zwłaszcza systemów integrujących zasoby i treści multimedialne oraz umożliwiających komunikację i współpracę w procesie dydaktycznym.
5. Zgodnie z zapisami zmienionej dyrektywy 2003/98/WE ws. ponownego wykorzystywania informacji sektora publicznego rozszerzono jej zakres przedmiotowy o muzea, biblioteki oraz archiwa. Zasoby tych instytucji, poddane cyfryzacji będą mogły podlegać ponownemu wykorzystywaniu, o ile instytucje posiadają do nich prawa własności intelektualnej. Zbiory dziedzictwa kulturowego wraz z powiązаныmi z nimi metadanymi stanowią potencjalną podstawę treści cyfrowych w zakresie produktów i usług oraz mają potencjał ponownego wykorzystywania w takich sektorach jak edukacja⁴². Jednocześnie peryferyjne położenie niektórych obszarów województwa podkarpackiego utrudnia dostęp do oferty kulturalnej i zasobów wiedzy. Zwiększenie dostępu do dóbr kultury uzależnione jest z jednej strony od poziomu infrastruktury, z drugiej od oferty kulturalnej uwzględniającej odstęp wszystkich zainteresowanych za pomocą nowoczesnych technologii.

W ramach RPO WP 2007-2013 wsparto projekt pn. *Podkarpacka Biblioteka Cyfrowa*, tj. regionalną biblioteką cyfrową tworzoną przez kilkanaście instytucji z województwa podkarpackiego, a także projekt pn. *Wirtualne Muzea Podkarpacia*, który obejmuje instytucje muzealne z terenu województwa podkarpackiego i umożliwia wirtualne zwiedzanie wnętrz muzealnych. Jednakże podaż udostępnionych zasobów nie odpowiada rosnącemu zapotrzebowaniu na dane i informacje.

Wyzwanie

Upowszechnienie technologii informacyjno – komunikacyjnych w województwie podkarpackim

Spodziewane efekty

1. Zmniejszenie barier w dostępie do administracji poprzez zwiększenie ilości spraw możliwych do załatwienia drogą elektroniczną.
2. Ułatwienie dostępu do informacji publicznej oraz zwiększenie zakresu zasobów udostępnianych w technologii cyfrowej.
3. Usprawnienie zarządzania przestrzenią, rozwój usług przestrzennych oraz ułatwienie dostępu do danych przestrzennych dzięki rozwojowi systemów informacji przestrzennej.
4. Zwiększenie wykorzystania technik informacyjno - komunikacyjnych w procesach edukacji.
5. Poprawa stanu informatyzacji oraz poszerzenie zakresu usług ochrony zdrowia.
6. Poprawa jakości oraz zwiększenie zakresu zasobów wiedzy i kultury dostępnej w formie cyfrowej.

---

⁴² Program Zintegrowanej informatyzacji Państwa, op. cit., 55.

TRANSPORT

Stan obecny

1. Położenie geograficzne województwa (południowo-wschodnia Polska, granice z Ukrainą i Słowacją) korzystnie wpływają na jego potencjalną dostępność komunikacyjną o znaczeniu międzynarodowym. Przez jego obszar przebiega trasa E40 łącząca granicę niemiecką i ukraińską, droga E 371 z Radomia do Preszowa oraz 5 pozostałych dróg krajowych (DK 19, DK 28, DK 73, DK 77, DK 84). Istotną zmianą poprawiającą sytuację komunikacyjną województwa jest sukcesywne oddawanie do użytku odcinków autostrady A4. Odcinki będące obecnie w realizacji umożliwią połączenie autostradą Polski południowej i południowo-zachodniej z Rzeszowem, a dalej z granicą w Korczowej. Województwo nie posiada jednak wystarczającej sieci dróg łączących się z autostradą A4, prowadzących do niej i rozprowadzających z niej ruch. Kluczowymi szlakami komunikacyjnymi dla województwa są również drogi ekspresowe S19 oraz S74.
2. Ze względu na ukształtowanie terenu, występowanie obszarów chronionych czy obszarów o niskim zaludnieniu województwo cechuje duża rozbieżność w średnim czasie dojazdu samochodem osobowym do Rzeszowa oraz najniższy wskaźnik efektywności sieci wśród województw Polski Wschodniej (56%). W najgorszej sytuacji są powiaty leski i bieszczadzki (gdzie wymagany czas jest wyższy niż 150 min.) oraz powiat lubaczowski (120 min.). W zasięgu co najwyżej 60 minutowego dojazdu do Rzeszowa znajduje się 60% mieszkańców województwa oraz nieco powyżej 60% firm⁴³. Na rozbieżności w ww. zakresie bezpośrednio wpływa również niezadowalająca jakość systemu transportowego funkcjonującego w regionie.
3. Województwo charakteryzuje słaba wewnętrzna dostępność biegunów wzrostu i miast powiatowych w transporcie publicznym. Istotne znaczenie dla jakości życia, ale także dla tworzenia potencjału rozwojowego ma transport publiczny. Szczególnie istotne jest zapewnienie dobrego dostępu do lokalnych, subregionalnych i regionalnych ośrodków usług publicznych. Rozwój miejskiego transportu publicznego dodatkowo ma również ważny walor proekologiczny. Region wyróżnia się na tle Polski systematycznie spadającą liczbą przewozów pasażerskich komunikacją miejską. Tendencja ta utrzymuje się od lat – w okresie 2006-2012 poziom wskaźnika zmalał o ponad 1/3, podczas gdy w Polsce utrzymywał się na niezmiennym poziomie. Dane GUS z 2008 r. dotyczące liczby mieszkańców miast, w których działa komunikacja publiczna, przypadającej na miejsca w wozach świadczą, że miasta Polski Wschodniej dysponowały skromniejszym taborem (77,4 miejsc na 1 tys. ludności) komunikacji publicznej niż średnia krajowa (99,1 miejsc na 1 tys. ludności). Badania z 2009 r. zleczone przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości pokazują, że mieszkańcy stolic Polski Wschodniej powszechnie korzystają z transportu publicznego, przy czym widoczna jest pewna zależność między rozwojem transportu publicznego (liczba pojazdów, przystanków, linii, kursów) a częstotliwością i powszechnością korzystania. W opinii mieszkańców Polski Wschodniej najslabszym elementem transportu publicznego jest stan techniczny dróg, który przekłada się na wygodę przejazdu. Innym elementem ocenianym przeciętnie nieco gorzej niż inne (stan techniczny pojazdu, częstotliwość kursowania w godzinach szczytu) jest częstotliwość kursowania poza godzinami szczytu. Relatywnie najwyższe oceny

---

⁴³ Ibidem, str. 108.

uzyskała łatwość zakupu biletu⁴⁴. Na terenie województwa podkarpackiego obserwuje się ciągły wzrost liczby pojazdów zarejestrowanych oraz wzrost natężenia ruchu pojazdów. Wraz ze wzrostem natężenia ruchu pojazdów wzrasta wielkość emisji z transportu drogowego. Dodatkowymi czynnikami zwiększającymi zużycie paliwa i emisję zanieczyszczeń jest brak płynności ruchu, nieodpowiedni stan nawierzchni dróg oraz wyeksploatowany tabor samochodowy. Odpowiedzią na negatywne oddziaływania transportu publicznego na środowisko naturalne jest zrównoważony rozwój systemu transportowego, w tym w szczególności przewozów o charakterze użyteczności publicznej. Transport publiczny ma za zadanie służyć mieszkańcom Województwa Podkarpackiego. Dlatego też ważne jest rozwijanie zintegrowanych systemów zarządzania ruchem, preferujących transport publiczny i integrację wszystkich jego rodzajów (zintegrowane węzły przesiadkowe, wspólny bilet i taryfa). Wówczas przewóz osób odbywać się będzie w sposób szybki i sprawny, z zachowaniem zasad ochrony środowiska, niestety – z ograniczeniami dla komunikacji indywidualnej⁴⁵. W perspektywie finansowej 2007-2013 realizowane były projekty z zakresu transportu publicznego, obejmujące zarówno roboty budowlane, jak i zakup i/lub modernizację taboru w zdecydowanej większości w średniej wielkości miastach (pow. 20 tys. mieszk.). Wyjątek stanowi Rzeszów (gdzie realizowany był projekt w ramach PO RPW) i Tarnobrzeg. Projekty o największej wartości w ramach RPO WP realizowane były w Mielcu, Przemyślu, Stalowej Woli i Dębicy⁴⁶. Jednak potrzeby w tym zakresie są w dalszym ciągu niezaspokojone. Mimo tych inwestycji Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2020 wskazuje na potrzebę rozbudowy transportu publicznego, także w kontekście ochrony środowiska i przechodzenia do modelu gospodarki niskoemisyjnej. Słabość transportu publicznego zauważalna jest w szczególności w miastach mniejszych, gdzie konieczna jest poprawa dostępności do ośrodków centralnych będących miejscami świadczenia usług publicznych.

4. Stan dróg wojewódzkich w regionie w 45% przypadków uznawany jest za zły lub niezadowolający⁴⁷. Bezpośrednim skutkiem obecnego stanu dróg jest ich wysoka wypadkowość. Liczba ofiar śmiertelnych na 100 tys. samochodów wynosi 14,46 (średnia krajowa (14,38)⁴⁸). Wskaźnik liczby zabitych na 100 wypadków wynosi natomiast 10,19 i przewyższa średnią krajową (9,64)⁴⁹. Analogiczne wnioski płyną z badania w ramach projektu *European Road Assessment Programme*, który 61% długości dróg krajowych województwa podkarpackiego klasyfikuje jako drogi o bardzo dużym ryzyku indywidualnym⁵⁰. Słabą stroną sieci drogowej, w wielu większych miejscowościach, jest brak obwodnic. W miejscach gdzie brakuje obwodnic trasy dróg przebiegają przez miasta ulicami o nieodpowiednich parametrach technicznych, intensywnie obudowanymi, stwarzając zagrożenie zarówno dla ich użytkowników jak i dla mieszkańców. Ruch samochodowy o dużym natężeniu (w tym ruch samochodów ciężarowych), który przebiega przez obszary zabudowane powoduje zmniejszenie

⁴⁴ Diagnoza sytuacji społeczno gospodarczej wraz z analizą SWOT dla Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2014-2020, Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych (EUROREG) Uniwersytet Warszawski, s 20.

⁴⁵ Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Województwa Podkarpackiego – projekt (załącznik do uchwały Nr 297/7213/13 ZWP z dnia 3 grudnia 2013 r.), str. 113.

⁴⁶ Badanie ewaluacyjne pn. Znaczenie projektów realizowanych w ramach RPO WP dla rozwoju miast województwa podkarpackiego, Centrum Studiów Regionalnych UniRegio 2012 r., str. 135.

⁴⁷ Informacja o stanie technicznym nawierzchni na sieci dróg wojewódzkich. Stan na koniec roku 2012, Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie

⁴⁸ Bank Danych Lokalnych GUS (dane za 2012r.)

⁴⁹ Analiza stanu bezpieczeństwa i porządku w ruchu drogowym na terenie województwa podkarpackiego w 2012 r., Komenda Województwa Policji w Rzeszowie, Rzeszów, marzec 2013

⁵⁰ Instytut Badań Strukturalnych, Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO Województwa Podkarpackiego, Warszawa 2012, str. 109.

- przepustowości sieci ulicznych, ograniczenia prędkości, zwiększa zanieczyszczenie powietrza i potęguje hałas komunikacyjny⁵¹.
5. Najważniejszym połączeniem kolejowym województwa podkarpackiego jest obecnie modernizowana magistrala E30 prowadząca do granicy z Ukrainą. Prowadzone prace pozwolą na zwiększenie prędkości na odcinku Kraków – Rzeszów do 160 km/h. Planowana modernizacja linii od Rzeszowa do granicy pozwoli na osiągnięcie prędkości 120 km/h⁵².
  6. Długość linii kolejowej województwa podkarpackiego wynosi 5,7 km na 100 km², co jest niższym wynikiem niż średnia krajowa osiągająca 6,5 km na 100 km². Województwo podkarpackie cechuje się jednak najwyższym wskaźnikiem długości linii kolejowej na 100 km² wśród województw Polski Wschodniej. W kwestii długości linii kolejowej na 10 tys. mieszkańców województwo podkarpackie również plasuje się poniżej średniej krajowej osiągając wynik 4,9 km. W tym przypadku jest to drugi (po województwie świętokrzyskim) wynik wśród województw Polski Wschodniej. Równie istotną kwestią jest niska jakość istniejącej infrastruktury kolejowej⁵³, w tym wąskotorowej, oraz braki w zasobach taborowych, które znacznie obniżają atrakcyjność oferty transportu kolejowego w województwie.
  7. Województwo podkarpackie nie ma również dobrego połączenia kolejowego Rzeszowa z miastami wojewódzkimi w tym w szczególności z Warszawą. Podróż do stolicy koleją zajmuje średnio 311 min. Zbyt długi czas podróży dotyczy również przemieszczania się pomiędzy miastami leżącymi w obrębie województwa. Efektywność sieci kolejowej wynosi 37,2% co podobnie jak w przypadku dróg jest jednym z niższych wskaźników w porównaniu do innych województw⁵⁴.
  8. Na Podkarpaciu funkcjonują dwa centra logistyczne realizujące przewozy intermodalne, tj. PKP CARGO Centrum Logistyczne Medyka-Żurawica⁵⁵ oraz Stacja Kolejowa LHS w Woli Baranowskiej. Stacja Kolejowa w Woli Baranowskiej posiada infrastrukturę umożliwiającą przeładunek towarów sypkich, drobnicowych, drewna i kontenerów z tzw. szerokiego toru biegnącego z Ukrainy na normalny tor europejski⁵⁶. Ze względu na korzystną lokalizację i bliskie położenie odbiorów towarów stacja ta odgrywa znaczącą rolę w procesie przewozowym po linii LHS i jest ważnym punktem przeładunkowym, infrastruktura którego wymaga wsparcia. Brak dobrych połączeń drogowych i kolejowych z ww. stacją rzutuje bezpośrednio na warunki wymiany handlowej. Ich usprawnienie pozwoli lepiej wykorzystać szansę jaką stwarza przygraniczne położenie regionu i funkcjonowanie w województwie linii szerokotorowej LHS. Tym samym przyczyni się do wzrostu udziału transportu intermodalnego w przewozach towarowych na obszarze województwa.
  9. Wpisany do europejskiej sieci transportowej TEN-T (sieć kompleksowa) Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka obsłużył w 2012r. 564,9 tys. pasażerów⁵⁷, co sytuuje go w klasyfikacji

⁵¹ Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Województwa Podkarpackiego – projekt (załącznik do uchwały Nr 297/7213/13 ZWP z dnia 3 grudnia 2013 r.), str. 36.

⁵² Instytut Badań Strukturalnych, Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO Województwa Podkarpackiego, Warszawa 2012, str. 110.

⁵³ Ibidem, str. 110.

⁵⁴ Ibidem, str. 111.

⁵⁵ Intermodalny terminal transportowy Medyka – Żurawica wpisany jest do sieci kompleksowej TEN-T

⁵⁶ Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podkarpackiego. Aktualizacja Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2013, Rzeszów 2013, str. 161.

⁵⁷ Transport Wyniki działalności w 2012 r., GUS, Warszawa, lipiec 2013

pomiędzy Poznaniem a Łodzią. Lotnisko cechuje wysoka dynamika liczby pasażerów⁵⁸ oraz bardzo dobre warunki infrastrukturalne. Brak jest natomiast dobrego połączenia kolejowego lotniska z Rzeszowem, pomimo, że znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie stolicy regionu.

Wyzwania

1. Poprawa dostępności do autostrady i dróg ekspresowych.
2. Zwiększenie wewnątrzregionalnej dostępności do ośrodków życia społeczno-gospodarczego, w tym m.in. regionalnych biegunów wzrostu /stref aktywności gospodarczej zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie węzłów sieci TEN-T/ węzłów przeładunkowych poza siecią TEN-T.

Oczekiwane efekty

1. Zwiększenie zewnętrznej i wewnętrznej dostępności całego obszaru regionu, w tym zwiększenie dostępu do Rzeszowa (wzrost liczby mieszkańców województwa objętych godziną izochroną dojazdu do Rzeszowa) i regionalnych biegunów wzrostu.
2. Poprawa poziomu bezpieczeństwa w transporcie.
3. Obniżenie negatywnego wpływu transportu na środowisko.

EDUKACJA

Stan obecny

1. Mimo, iż poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej w województwie podkarpackim wzrasta systematycznie z roku na rok to w dalszym ciągu jest on niższy od krajowego. W 2012 r. odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym wyniósł 67,4% (kraj – 71,6%)⁵⁹. W regionie występują znaczące dysproporcje w dostępie do edukacji przedszkolnej widoczne przede wszystkim w podziale na miasto - gdzie odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym sięga 86,6% (2012 r.) i wieś, gdzie wartość ta sięga 55,1% (2012 r.)⁶⁰. Podział widoczny jest również w ujęciu terytorialnym na część wschodnią i część zachodnią województwa, gdzie do przedszkoli uczęszcza zdecydowanie większa liczba dzieci. Od 2005 r. w województwie obserwowany jest stopniowy wzrost zarówno udziału dzieci chodzących do przedszkola, jak i liczby dostępnych miejsc w tego typu placówkach. Niemniej jednak wykorzystanie miejsc jest maksymalne. Średnia liczba dzieci w wieku 3-6 lat przypadająca na 1 miejsce w przedszkolu w 2010 r. wyniosła 2,16 (wobec średniej 1,78 dla Polski)⁶¹. W lata 2008-2011 ze środków PO KL na terenie województwa podkarpackiego skorzystało 211 ośrodków wychowania przedszkolnego (utworzonych - 45; wspartych - 166), a liczba dzieci objętych wsparciem wyniosła 17908 (gmina miejska (1765); gmina miejsko - wiejska (2332), gmina

⁵⁸ Zgodnie z Diagnozą sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podkarpackiego. Aktualizacja Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2013, dynamika wzrostu ruchu pasażerskiego za okres 2009-2011 była jedną z najwyższych w kraju i wyniosła aż 28,1%.

⁵⁹ Bank Danych Lokalnych (<http://www.stat.gov.pl/bdl>; dostęp z dnia 27.03.2014 r.)

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podkarpackiego. Aktualizacja Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2013, s. 84.

wiejska (13811))⁶². Z raportu przygotowanego na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego wynika, iż w badanych projektach PO KL trwałość ośrodków, które były otwierane jest bardzo wysoka – w szczególności w odniesieniu do przedszkoli (87,5%) – aczkolwiek uzależniona jest ona w dużej mierze od obszaru (miasto-wieś), na którym zakładana jest placówka⁶³. Dla województwa podkarpackiego wartość tę oszacowano na poziomie 67%⁶⁴, co plasuje nas na 13 miejscu w kraju. Aby osiągnąć wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej zakładany na rok 2020 (95%), należy w dalszym ciągu wspierać obszar edukacji przedszkolnej poprzez tworzenie nowych miejsc przedszkolnych oraz podnoszenie jakości zajęć, przy jednoczesnym uwzględnieniu trendów demograficznych.

2. Diagnoza funkcjonowania szkolnictwa ogólnego w województwie podkarpackim z uwzględnieniem dynamiki zmian w okresie 2007-2012 pokazuje, że w zakresie szkolnictwa podstawowego liczba uczniów spada, a w kontekście tego ogólna liczba klas i szkół podstawowych ulega redukcji. Dynamika ta widoczna jest szczególnie na obszarach wiejskich (w roku szkolnym 2011/12 zanotowano spadek aż o 22 szkoły w stosunku do roku szkolnego 2010/11), bowiem w miastach liczba ta z roku na rok nieznacznie wzrasta (przyrost rzędu 1 do 4 placówek rocznie)⁶⁵. Z kolei liczba gimnazjów wzrasta systematycznie z roku na rok, aczkolwiek należy zaznaczyć, że tendencja ta dotyczy tylko miast (w latach 2006/2007 – 2011/2012 liczba gimnazjów w mieście wzrosła ze 109 do 124). Na wsi, gdzie najczęściej gimnazjów działało w roku szkolnym 2008/09 (418 placówek) widoczny jest spadek ich liczby o 1-2 placówki rocznie (w roku szkolnym 2011/2012 funkcjonowało 413 placówek)⁶⁶. Podobna tendencja występuje w przypadku szkół ponadgimnazjalnych na wsiach, gdzie ich liczba od roku szkolnego 2006/2007 (27 placówek) znacząco spadła – 21 placówek w roku szkolnym 2011/2012. W kontekście zmian demograficznych zauważalny jest również systematyczny spadek liczby uczniów we wszystkich typach szkół. W oparciu o wyniki sprawdzianu szóstoklasisty można stwierdzić, że ogólne wyniki osiągnięte przez uczniów są coraz słabsze. Średni wynik sprawdzianu w szkołach podstawowych w roku szkolnym 2006/2007 wyniósł 67,1% (26,8 pkt.), zaś w roku szkolnym 2010/2011 64,6% (25,8 pkt.)⁶⁷. Niemniej jednak w roku 2012 zdawalność sprawdzianu szóstoklasisty w województwie podkarpackim była wyższa (22,97 pkt.) niż średnia krajowa (22,75 pkt.)⁶⁸. Z kolei porównując wyniki egzaminów gimnazjalnych w szkołach województwa podkarpackiego na przełomie lat 2007 – 2011 można stwierdzić, iż osiągnięte wyniki są coraz słabsze (część humanistyczna: 2006/2007 – 32 pkt., 2010/2011 – 27 pkt.; część matematyczno-przyrodnicza: 2006/2007 – 25,2 pkt., 2010/2011 – 24,4 pkt.)⁶⁹. W części humanistycznej wyniki te utrzymywały się na poziomie wyższym niż w części matematyczno-przyrodniczej. Mimo to, wyniki egzaminów gimnazjalnych osiągnięte przez uczniów w województwie podkarpackim były rokrocznie wyższe niż średnia krajowa – w szczególności dotyczyło to części humanistycznej.
3. Analiza zdawalności egzaminów maturalnych nie pokazuje wyraźnych tendencji zmian w tym obszarze. W województwie podkarpackim liczba osób przystępujących do matury

⁶² Ocena ośrodków wychowania przedszkolnego, utworzonych lub wspartych ze środków finansowych EFS w ramach poddziałania 9.1.1 PO KL, raport końcowy, Warszawa 10 grudnia 2012r. Ośrodek Ewaluacji, str. 30.

⁶³ Ibidem s.4

⁶⁴ Ibidem, s.85 (średnia trwałość nowoutworzonych placówek (wszystkie formy edukacji przedszkolnej))

⁶⁵ Analiza potrzeb i barier organów prowadzących w zakresie programów rozwojowych szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL w województwie podkarpackim, Raport z analizy danych zastanych dla badania ewaluacyjnego, Katowice-Kraków, grudzień 2012, IPM Sp. z o.o., Centrum Doradztwa Strategicznego s.c, s.12

⁶⁶ Ibidem s.12

⁶⁷ Ibidem s.19

⁶⁸ Osiągnięcia uczniów kończących szkołę podstawową w roku 2012 – sprawozdanie ze sprawdzianu 2012, CKE, s. 24

⁶⁹ Analiza potrzeb i barier organów prowadzących w zakresie programów rozwojowych ... Op. Cit. str. 23

jest niewiele mniejsza od liczby absolwentów szkół ponadgimnazjalnych, co oznacza, że niemal wszyscy absolwenci przystępują do matury. W latach 2008, 2009 i 2012 średnie wyniki maturzystów były nieco lepsze od średniej krajowej, w 2010 roku średnia była na tym samym poziomie, a w latach 2007 i 2011 wyniki te były gorsze⁷⁰.

4. Analiza liczby szkół w województwie podkarpackim w ostatnich pięciu latach pokazuje, że liczba zasadniczych szkół zawodowych, techników oraz centrów kształcenia praktycznego nie zmienia się znacząco, zaś liczba uczniów w zasadniczych szkołach zawodowych i technikach spadła pomiędzy rokiem 2008 a 2012 o 13%⁷¹. Niemniej jednak spadek liczby uczniów występował w analizowanym okresie we wszystkich typach szkół, co świadczy o tym, iż jest to tendencja ogólna. Powyższe jest nie tylko wynikiem zachodzących zmian demograficznych, ale również występującym w całym kraju zjawiskiem niedowartościowania kształcenia zawodowego w relacji do kształcenia ogólnego. Dyrektorzy szkół zawodowych dobierając kierunki kształcenia w głównej mierze kierują się panującą „modą” będącą wynikiem zainteresowania uczniów, nie zaś tendencjami na rynku pracy. Z przeprowadzonego badania ewaluacyjnego wynika, iż ponad 75% dyrektorów szkół zawodowych w regionie wskazało, że przyczyną utworzenia kierunku w szkole było duże zainteresowanie uczniów kształceniem w danym kierunku lub dysponowanie odpowiednią kadrami, a jedynie 12,7% respondentów jako przyczynę podało wysokie zapotrzebowanie rynku pracy na pracowników o danym profilu wykształcenia w regionie⁷². Dotychczasowe działania w regionie ukierunkowane na rozwój bazy dydaktycznej spowodowały, że 25% dyrektorów szkół zawodowych oceniło swoją bazę jako dobrze dostosowaną do potrzeb nowoczesnego stanowiska pracy⁷³. Do najbardziej priorytetowych potrzeb szkół, związanych z ich dalszym rozwojem, dyrektorzy zaliczają doposażenie i modernizację bazy dydaktycznej, w szczególności związanej z zajęciami zawodowymi⁷⁴. Spowodowane jest to przede wszystkim rozwojem technologicznym, a w związku z tym koniecznością nieustannego rozwoju i rozbudowy bazy dydaktycznej szkoły.
5. System edukacji w Polsce kładzie zbyt mały nacisk na prowadzenie zajęć z doradztwa zawodowego, które pozwoliłyby na lepsze ukierunkowanie młodego człowieka i jednocześnie mogłyby zapobiegać nieprzemyślanym decyzjom w wyborze dalszej ścieżki edukacyjnej⁷⁵. Analiza rynku pracy wskazuje, że istnieje rozbieżność pomiędzy zapotrzebowaniem na kwalifikacje ze strony pracodawców a ofertą potencjalnych pracowników. Badania losów absolwentów publicznych, ponadgimnazjalnych szkół zawodowych w województwie podkarpackim wskazują, że 22% absolwentów jest bezrobotnych pomimo poszukiwania pracy⁷⁶. Jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy mogą być niedostosowane do potrzeb pracodawców i rynku pracy kwalifikacje absolwentów. Badania rynku pracy potwierdzają istnienie niedoboru poszukiwanych przez pracodawców absolwentów ścisłych kierunków studiów oraz techników i szkół zawodowych przy nadwyżce absolwentów kierunków o charakterze humanistycznym⁷⁷. Jednocześnie dane

⁷⁰ Ibidem, str.68

⁷¹ Ocena rozwoju szkolnictwa zawodowego w województwie podkarpackim w kontekście Działania 9.2 PO KL, Raport końcowy z badania ewaluacyjnego, Katowice-Kraków, grudzień 2012, IPM Sp. z o.o., Centrum Doradztwa Strategicznego s.c., s. 19-20

⁷² Ocena rozwoju szkolnictwa zawodowego ... s. 24

⁷³ Ibidem, s. 26

⁷⁴ Ibidem, s. 25

⁷⁵ Dlaczego należy zwiększyć efektywność doradztwa zawodowego w polskich szkołach, Forum Obywatelskiego Rozwoju - Analiza FOR 9/2013 (29 sierpnia 2013), Anna Patrycja Czepiel, s. 2

⁷⁶ Dane pochodzące z badania „Losy absolwentów publicznych szkół zawodowych w województwie podkarpackim”, realizowanego przez WUP w Rzeszowie w ramach „Podkarpackiego Obserwatorium Rynku Pracy” w terminie IV-VII 2013. Dane niepublikowane

⁷⁷ Dlaczego należy zwiększyć efektywność ... Op.cit. s.4

empiryczne pokazują, że w krajach, w których szkolne doradztwo zawodowe jest na wysokim poziomie, stopa zatrudnienia wśród młodych jest na wyższym poziomie niż w Polsce, co może świadczyć o większym dopasowaniu kwalifikacji do potrzeb rynku pracy⁷⁸.

6. Teorie i badania dotyczące problemu wykluczenia cyfrowego pokazują, że twarde bariery (tj. ograniczenia infrastrukturalne) mają stopniowo coraz mniejsze znaczenie, natomiast coraz ważniejsze stają się bariery miękkie (brak wiedzy, motywacji, brak odpowiednich umiejętności korzystania)⁷⁹. Bardzo niepokojący jest fakt braku wzrostu poziomu kompetencji cyfrowych⁸⁰. Wzrost umiejętności korzystania z komputerów wynika przede wszystkim ze wzrostu liczby użytkowników, zaś poziom umiejętności korzystania z komputerów jest podobny do lat poprzednich. Problem niskich kompetencji użytkowników w Polsce może być efektem stosunkowo wysokiej samooceny tych kompetencji. Według badań GUS z 2011 roku ponad połowa (57,3%) Polaków uważała swoje umiejętności korzystania z technologii IT za wystarczające do komunikacji z bliskimi osobami za pomocą narzędzi internetowych⁸¹. Tak wysoka samoocena może być powodem niskiej motywacji do podnoszenia kwalifikacji, co skutkuje brakiem wzrostu kompetencji cyfrowych. Wśród niekorzystających z Internetu dominują osoby starsze. Aż 84% osób, które nie używają sieci stanowią osoby w wieku 45 lat i więcej, a ponad połowa niekorzystających przekroczyła już 60-ty rok życia⁸². Podstawowym problemem dla tych osób jest brak wiedzy o Internecie oraz umiejętności potrzebnych do obsługi komputera i poruszania się w sieci. Jest to zjawisko niepokojące tym bardziej, iż osoby te w dalszym ciągu zasilają rynek pracy. Z danych przedstawionych w publikacji „Społeczeństwo informacyjne w liczbach 2013 r.” wynika, iż 30% mieszkańców Polski w wieku 16-74 lata wskazało w 2011r., że kompetencje cyfrowe nabywało w czasie kształcenia formalnego w szkołach lub na uczelniach⁸³. Z materiału Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji zawierającego m.in. analizę danych statystycznych GUS wynika, że aż 90,1% osób w wieku 16 - 24 lata korzystających z Internetu zdobyło swoje umiejętności komputerowe w instytucji działającej w ramach systemu edukacji (69,5% w podstawówce lub gimnazjum, 69,9% w szkole średniej lub zawodowej, 18,9% w szkole wyższej), co lokuje nas w czołówce krajów⁸⁴ i jednocześnie może wskazywać na rosnącą rolę szkoły w przekazywaniu kompetencji cyfrowych. Niemniej jednak z badań Komisji Europejskiej wynika, że w Polsce średni poziom wykorzystania nowych technologii w szkole jest niski. System oświaty jest w małym stopniu nastawiony na kształtowanie kompetencji cyfrowych, co czyni go mało efektywnym w tym zakresie. Wynika to zarówno z poziomu kompetencji nauczycieli, jak i z nieefektywnych programów nauczania⁸⁵. Istotnym problemem jest również ograniczony dostęp do komputerów i Internetu w szkołach. Problemem bywa również dość powszechne przeświadczenie, że dostęp do komputera jest tożsamy z rozwojem kompetencji cyfrowych i jeśli młodzież korzysta dużo, to znaczy,

⁷⁸ Ibidem, s. 3

⁷⁹ The Internet and Social Inequalities, Witte J.C. i S.E. Mannon (2010), Taylor & Francis

⁸⁰ Diagnoza i rekomendacje w obszarze kompetencji cyfrowych społeczeństwa i przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w kontekście zaprogramowania wsparcia w latach 2014-2020, D. Batorski, Warszawa, listopad 2012, s.43

⁸¹ Diagnoza i rekomendacje w obszarze kompetencji cyfrowych... s.44.

⁸² Ibidem, s.50.

⁸³ Społeczeństwo informacyjne w liczbach 2013 r., Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Departament Społeczeństwa Informacyjnego s. 60

⁸⁴ Dane pochodzą z materiału opracowanego przez Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji nt. propozycji działań cyfryzacyjnych do ujęcia w ramach RPO, 2013 r. (Dane niepublikowane na podstawie m.in. Społeczeństwo informacyjne w liczbach, GUS 2011 - tablice wynikowe ze strony stat.gov.pl (dostęp 22 lipca 2013)

⁸⁵ Diagnoza i rekomendacje w obszarze kompetencji cyfrowych... Op.cit s. 87.

że ma wyższe kompetencje⁸⁶. Nasze społeczeństwo przegrywa w konkurencji z większością innych krajów UE pod względem poziomu kompetencji cyfrowych. Wyjątek stanowią młodzi mieszkańcy Polski w wieku 16–24 lata, którzy częściej niż przeciętnie w UE posiadają wysokie umiejętności informatyczne oraz nasi piętnastolatki posiadający wyższe niż średnia dla krajów OECD wyniki w zakresie umiejętności komputerowych⁸⁷. Niestety kompetencje informacyjne tych ostatnich, czyli rozumienie, korzystanie, interpretacja tekstów cyfrowych dla osiągnięcia własnych celów, wypadły słabo na tle innych państw OECD⁸⁸.

7. W województwie podkarpackim system kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli nie zapewnia dostatecznego wsparcia dla szkół i nauczycieli⁸⁹. Z drugiej strony mała aktywność nauczycieli w zakresie doskonalenia zawodowego jest w znacznym stopniu spowodowana osiągnięciem przez nich wysokich stopni awansu zawodowego. Z powodu braku możliwości aktualizowania praktycznych umiejętności i słabych związków z zakładami pracy, w regionie szczególnie nisko oceniani są nauczyciele praktycznej nauki zawodu⁹⁰. Niejednokrotnie posiadają oni przestarzałe umiejętności, niedopasowane do uwarunkowań obecnego rynku pracy, szczególnie tam gdzie mamy do czynienia z nowoczesnymi technologiami i specjalistycznym sprzętem. W Polsce mamy stosunkowo młodą kadrę nauczycielską. Zważywszy na ich młody wiek oraz na fakt, że z połączenia z Internetem korzystało 83% nauczycieli, a tylko 3% rzadko lub w ogóle niekorzystających z nowych technologii w swojej pracy przyznało się do nieznamomości Internetu można przypuszczać, że umiejętności informatyczne kadry nauczycielskiej są na niezłym poziomie⁹¹. Niemniej jednak potrzebne jest wsparcie nauczycieli w zakresie wykorzystania dobrych praktyk korzystania z nowych technologii w dydaktyce nauczania. Czym innym są bowiem generalne umiejętności informatyczne nauczycieli, których poziom jest nawet wyższy niż przeciętnie w naszym społeczeństwie, a czym innym są kompetencje w zakresie stosowania technologii cyfrowych, rozumiane jako specyficzne umiejętności, dedykowane procesowi nauczania, a więc stosowanie odpowiednich programów i treści cyfrowych do określonych zadań angażujących uczniów, wykorzystanie możliwości, jakie dają technologie do prowadzenia zajęć grupowych i rozwijania współpracy, kreatywności i otwartości uczniów, ale także do zarządzania procesem kształcenia⁹².
8. Województwo podkarpackie od lat charakteryzuje się najniższym odsetkiem osób uczestniczących w kształceniu ustawicznym. Pod względem odsetka osób w wieku 25-64 lata kształcących się ustawicznie województwo zajmowało w 2011 r. 249 miejsce wśród 295 regionów UE, których dane były dostępne. W 2011r. wskaźnik osób w wieku 25-64 lata kształcących się ustawicznie, zarówno w ujęciu całej UE, Polski, województw wschodnich, jak i Podkarpacia uległ spadkowi⁹³. Wśród tej populacji kształcenie ustawiczne mieszkańców Podkarpacia jest mało powszechne. W 2011 r. zaledwie 3% osób w tym wieku uczyło się lub doksztalało (dla porównania w roku 2010

---

⁸⁶ Ibidem, s. 87

⁸⁷ Społeczeństwo informacyjne w liczbach 2013 r....Op.cit s.46

⁸⁸ Ibidem, s. 46

⁸⁹ Informacja na podstawie wyników kontroli NIK przeprowadzonej na terenie 7 województw (mazowieckiego, podkarpackiego, podlaskiego, pomorskiego, świętokrzyskiego, warmińsko-mazurskiego i zachodniopomorskiego). Kontrolą objęto lata szkolne 2009/2010 i 2010/2011 (Organizacja i finansowanie kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli, Informacja o wynikach kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, s.5)

⁹⁰ Ocena rozwoju szkolnictwa zawodowego ... Op.cit., s. 31

⁹¹ Społeczeństwo informacyjne w liczbach 2013 r....Op.cit s.58

⁹² Ibidem, s.61

⁹³ Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji komponentu regionalnego POKL w województwie podkarpackim, Raport końcowy z badania ewaluacyjnego, Kutno, dnia 6.11.2013, ASM - Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o., str. 66.

wskaźnik osiągał wartość 3,3%)⁹⁴, co daje ostatnie miejsce wśród innych województw. Ten najgorszy wynik w kraju (na równi z woj. warmińsko-mazurskim) negatywnie wpływa zarówno na rynek pracy, zwiększając niedopasowanie strukturalne podaży pracy do popytu na pracę, jak i pogarsza możliwości tworzenia innowacji⁹⁵. W roku 2012 wskaźnik pozostał na niezmiennym poziomie 3%⁹⁶.

9. Na przestrzeni lat 2007-2013 udział procentowy szkół wyposażonych w komputery z dostępem do Internetu przeznaczone do użytku uczniów najlepiej kształtował się w przypadku szkół podstawowych – na koniec 2012 r. było to aż 95,1%. Najgorzej sytuacja prezentuje się w przypadku szkół ponadgimnazjalnych – zaledwie 64,7% tego typu placówek było wyposażonych w komputery z dostępem do Internetu przeznaczone do użytku dla uczniów⁹⁷. Biorąc pod uwagę poziom informatyzacji placówek edukacyjnych na Podkarpaciu mierzony ilością uczniów przypadających na 1 komputer z dostępem do Internetu, najgorzej wypadają szkoły gimnazjalne, dla których wartość ta osiąga 8,7 uczniów (na 1 komputer z dostępem do Internetu)⁹⁸. Najlepsze wyniki zauważalne są w przypadku szkół podstawowych, dla których powyższe wartości plasują się na poziomie 7,6 uczniów przypadających na 1 komputer z dostępem do Internetu⁹⁹. Na skutek realizacji projektów w ramach RPO WP 2007-2013, w tym również realizacji znacznej części interwencji na obszarach wiejskich, na których występują widoczne opóźnienia w zakresie rozwoju infrastruktury publicznej, nastąpiła zauważalna poprawa dostępności infrastruktury edukacyjnej w regionie. Ze względu na zmniejszającą się liczbę ludności w wieku szkolnym zwiększać się będzie dostępność placówek edukacyjnych. Z drugiej strony mała liczba ludności może powodować zamykanie placówek ze względów ekonomicznych. Niezbędne jest zatem inwestowanie w rozwój jakościowy instytucji, tak aby mogły one zapewnić sobie wysoki poziom kształcenia (uzyskany również w wyniku inwestycji w infrastrukturę i wyposażenie) i odpowiednią liczbę uczniów.

Wyzwanie

Wyrównywanie szans edukacyjnych oraz dostosowanie systemu edukacji w regionie do potrzeb rynku pracy i wyzwań przyszłości poprzez:

- zmniejszenie dysproporcji w dostępie do edukacji przedszkolnej,
- poprawę jakości kształcenia w zakresie wczesnej edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego,
- poprawę warunków dydaktycznych w szkołach i placówkach oświatowych, w szczególności w zakresie szkolnictwa i doskonalenia zawodowego dopasowanego do regionalnych uwarunkowań i potrzeb pracodawców, jako element niezbędny do podniesienia jakości nauczania,
- upowszechnienie doradztwa zawodowego, w tym w szczególności w szkołach gimnazjalnych,
- kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli w kontekście potrzeb szkoły i/ lub kierunków rozwoju edukacji, w szczególności w szkołach zawodowych,

⁹⁴ Wskaźnik „Odsetek osób uczestniczących w kształceniu ustawicznym w wieku 25-64 lat w ogólnej liczbie ludności w tym wieku (%)”, <http://www.monitoruj.podkarpackie.pl> (dostęp z dnia 27.03.2014 r.)

⁹⁵ Diagnoza innowacyjności woj. Podkarpackiego na tle regionów Polski i Unii Europejskiej, Instytut Gospodarki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Rzeszów, grudzień 2012 r., str. 39-40

⁹⁶ <http://www.monitoruj.podkarpackie.pl> (dostęp z dnia 27.03.2014 r.)

⁹⁷ Znaczenie interwencji RPO WP w obszarze interwencji publicznej, Raport końcowy, Public Profits Sp. z o.o., Poznań-Rzeszów, październik 2013 r., str.26.

⁹⁸ Ibidem, str.26

⁹⁹ Ibidem, str. 26.

- upowszechnienie uczenia się osób dorosłych, w szczególności osób starszych i o niższych kwalifikacjach.

Oczekiwane efekty

1. Wzrost odsetka dzieci objętych różnymi formami edukacji przedszkolnej.
2. Zwiększenie wykorzystania ICT w procesie kształcenia.
3. Upowszechnienie indywidualizacji nauczania w placówkach oświatowych.
4. Poprawa kompetencji kluczowych, społecznych i zawodowych u uczniów.
5. Wzrost współpracy placówek kształcenia zawodowego z pracodawcami.
6. Dostosowanie bazy dydaktycznej i edukacyjnej szkół i placówek oświatowych do potrzeb regionalnego rynku pracy oraz potrzeb wynikających z kierunków rozwoju edukacji.
7. Wzrost liczby szkół i placówek oświatowych świadczących usługi doradztwa edukacyjno-zawodowego dla uczniów.
8. Zwiększenie uczestnictwa nauczycieli w kształceniu i doskonaleniu zawodowym, w szczególności nauczycieli szkół zawodowych.
9. Zwiększenie odsetka osób dorosłych objętych kształceniem ustawicznym, w szczególności osób starszych i o niskich kwalifikacjach.

CZYSTA ENERGIA

Stan obecny

1. Województwo podkarpackie posiada możliwości do rozwoju energetyki opartej o odnawialne źródła energii:
  - w roku 2011 produkcja energii wytworzonej z odnawialnych nośników energii była na poziomie 319,7 GWh, co stanowiło 11,1% całkowitej wielkości wytworzonej na terenie województwa energii. W odniesieniu do zużycia energii elektrycznej ogółem w województwie udział OZE wynosił 6,3%.
  - największy potencjał techniczny rozwoju energetyki odnawialnej występuje w powiecie jarosławskim. W powiecie tym największy udział w mix'ie OZE przypada na energetykę wiatrową. Na drugim miejscu jest biomasa pochodzenia rolniczego.
  - odnawialnym źródłem energii, które posiadało największą moc zainstalowaną w roku 2012, była elektrownia szczytowo-pompowa w powiecie leskim (Zespół Elektrowni Wodnych Solina – Myczkowce S.A.). Drugim źródłem energii odnawialnej, pod kątem ogólnej mocy zainstalowanej, były elektrownie wiatrowe. Trzecim, pod kątem wielkości mocy zainstalowanej, odnawialnym źródłem energii była energetyka wodna (elektrownie wodne przepływowe). Powiatami, w których moc zainstalowana OZE w roku 2012 była na poziomie większym niż 15 MW były: powiat leski, powiat krośnieński, powiat przemyski oraz powiat sanocki. W roku 2012 w województwie podkarpackim było 6 powiatów, w których (zgodnie z danymi URE) nie było obiektów wytwarzających energię elektryczną z OZE.
  - największy potencjał energetyki wodnej (wody przepływowe) kształtujący się na poziomie powyżej 5 MW występuje w powiatach nizańskim, przemyskim oraz leskim. Nieco niższy potencjał energetyki wodnej, na poziomie 3–5 MW występuje w powiatach stalowowolskim, dębickim, jarosławskim, brzozowskim, sanockim oraz w m. Przemyśl.

- największy potencjał techniczny rozwoju energetyki wiatrowej występuje w powiecie jarosławskim (powyżej 1,5 tys. GWh). Duży potencjał techniczny (w porównaniu z pozostałą częścią województwa) występuje w środkowej i północnej części województwa.
  - potencjał techniczny energetyki słonecznej charakteryzuje się niezbyt dużym zróżnicowaniem w poszczególnych powiatach. Największy potencjał techniczny energetyki słonecznej, powyżej 45 GWh/rok występuje w powiecie rzeszowskim.
  - najwyższy potencjał techniczny biomasy leśnej, kształtujący się na poziomie powyżej 70 GWh występuje w powiecie bieszczadzkim. Na nieco niższym poziomie (w przedziale 40–70 GWh) kształtuje się potencjał techniczny biomasy leśnej w powiecie: sanockim, leskim, przemyskim, lubaczowskim oraz stalowowolskim.
  - najwyższy potencjał techniczny produkcji biomasy ze słomy i siana, kształtujący się na poziomie powyżej 70 GWh występuje w powiecie rzeszowskim oraz kolbuszowskim.
  - w województwie podkarpackim występuje małe zróżnicowanie ze względu na potencjał biomasy z plantacji roślin. Potencjał techniczny biomasy z plantacji roślin wieloletnich energetycznych kształtuje się w przedziale 100–350 GWh. Wyjątki stanowią powiaty grodzkie znajdujące się na terenie województwa, gdzie potencjał techniczny roślin energetycznych nie przekracza 100 GWh oraz powiaty: łańcucki oraz leski, gdzie potencjał techniczny przekracza 350 GWh.
  - najwyższy potencjał techniczny produkcji biogazu rolniczego, powyżej 10 GWh, występuje w powiatach środkowej i zachodniej części województwa podkarpackiego (powiaty: dębicki, jasielski, strzyżowski oraz rzeszowski). Wysoki potencjał techniczny, kształtujący się w przedziale 5–10 GWh występuje w powiatach: lubaczowskim oraz ropczycko–sędziszowskim.
  - najwyższy potencjał energetyki geotermalnej, wynoszący powyżej 10 MW występuje w powiatach przeworskim i strzyżowskim, natomiast najniższy potencjał, poniżej 1 MW występuje w powiatach niżańskim, leżajskim, lubaczowskim, sanockim oraz leskim
2. Województwo podkarpackie jest importerem energii netto.
  3. W 2010 r. pod względem zużycia energii elektrycznej (niskie napięcie), w przeliczeniu na 1 mieszkańca, województwo podkarpackie zajęło w zestawieniu z pozostałymi województwami 11 miejsce, a wartość wskaźnika była niższa niż średnia dla kraju. Zauważalny jest stały wzrost zużycia energii elektrycznej we wszystkich gospodarstwach domowych (w miastach i na wsi). Wraz ze wzrostem PKB w województwie zużycie energii będzie rosło.
  4. Problemem województwa jest niska efektywność źródeł ciepła spalających zarówno paliwa stałe (w tym niewłaściwej jakości) oraz gazowe. Jedynym odnawialnym źródłem energii stosowanym do wytworzenia ciepła jest biomasa, lecz jej wkład jest marginalny (w 2010 r. wyniósł on niespełna 2,8% - ponad 2 razy mniej niż średnia krajowa). Konieczne jest odwrócenie niekorzystnego trendu w miastach poprzez likwidację istniejących nieefektywnych źródeł ciepła (indywidualnych palenisk) i przyłączenie ich do sieci ciepłowniczej lub zastąpienie ich ekologicznymi, energooszczędnymi urządzeniami grzewczymi lub zastosowanie odnawialnych źródeł energii.
  5. Oprócz modernizacji istniejących sieci ciepłowniczych pod kątem ograniczenia strat ciepła istotna jest rozbudowa ciepłociągów w terenach miejskich silnie zurbanizowanych.
  6. Jakość powietrza na obszarze województwa podkarpackiego w porównaniu z innymi województwami jest stosunkowo dobra, jednakże w miarę rozwoju technik badawczych oraz wprowadzania metodologii badań i standardów Unii Europejskiej, ujawniły się

problemy związane z przekroczeniami standardów jakości powietrza określonych dla pyłów PM10 i PM2,5 oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu w pyłe PM10. Oprócz miasta Rzeszów na terenie województwa przekroczenia norm stwierdzono w miastach z intensywną zabudową mieszkaniowo-usługową i znaczną intensywnością ruchu samochodowego. Zdiagnozowano, że w obecnym stanie ok. 25 % obszarów województwa zamieszkiwanych przez ponad 50 % ogółu mieszkańców nie spełnia standardów jakości powietrza określonych prawem. Przyczyna niewłaściwej jakości powietrza w województwie w pierwszej kolejności jest spalający paliwa sektor komunalno - bytowy, a dopiero w kolejnej komunikacja, transport i energetyka.

7. Województwo podkarpackie posiada w znacznym stopniu zdekapitalizowaną infrastrukturę elektroenergetyczną. Dużą część stacji energetycznych stanowią rozwiązania stare, liczące ponad 30 lat. Stan techniczny sieci dystrybucyjnych nie jest zadowalający i wymaga modernizacji oraz rozbudowy. Zdekapitalizowana infrastruktura wpływa na duże straty przesyłowe. Ponadto w województwie występują obecnie ograniczone możliwości przyłączania nowych wytwórców energii elektrycznej do sieci. Zbyt mała moc stacji transformatorowych stanowi barierę w rozwoju energetyki odnawialnej. Również sieci napowietrzne niskiego napięcia w bardzo wielu przypadkach pracują, jako sieci promieniowe bez możliwości rezerwowego zasilania w przypadku awarii lub remontów. Obniża to, w istotny sposób, poziom bezpieczeństwa energetycznego

Wyzwanie

Poprawa efektywności energetycznej w tym zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii.

Oczekiwane efekty

1. Zwiększenie udziału źródeł odnawialnych w bilansie energetycznym województwa.
2. Poprawa efektywności energetycznej szczególnie w sektorze mieszkaniowym, publicznym i w MŚP¹⁰⁰.
3. Rozwój i modernizacja sieci ciepłowniczej oraz modernizacja i budowa źródeł ciepła z wykorzystaniem wysokosprawnych, kogeneracyjnych źródeł ciepła i źródeł odnawialnych.
4. Poprawa jakości powietrza, zmniejszenie emisji zanieczyszczeń pochodzących z wytwarzania energii.
5. Uniezależnienie wzrostu PKB od wykorzystania energii i budowa gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów.
6. Rozwój i modernizacja sieci elektroenergetycznej na potrzeby przyłączania nowych źródeł OZE.

---

¹⁰⁰ Założenia tzw. pakietu 3 x 20: UE chce ograniczyć do 2020 roku emisję gazów cieplarnianych o 20%, zwiększyć udział źródeł odnawialnych w bilansie finalnej energii do 20% oraz zredukować zapotrzebowanie jednostkowe na energię o 20% poprzez poprawę efektywności; ponadto doprowadzić do wzrostu udziału biopaliw w paliwach transportowych do 10%.

OCHRONA ŚRODOWISKA I ZAPOBIEGANIE ZAGROŻENIOM

Stan obecny

1. Województwo podkarpackie posiada w skali kraju znaczne zasoby wodne. Główną ich składową stanowią wody powierzchniowe. Rzeki wypływające z obszaru województwa (nie dotyczy Wisły), prowadzą 8% zasobów krajowych (według szacunków w roku średnim) wody pitnej¹⁰¹. Zasoby wód województwa są nierównomiernie rozmieszczone (w północno - zachodniej części regionu zasoby wód są większe niż w południowej), a ich wielkość jest zmienna. W części południowej okresowo występują niedobory w zaopatrzeniu w wodę. Na Podkarpaciu występuje niski poziom retencji wód powierzchniowych i gruntowych, brak dużych i małych zbiorników retencyjnych oraz polderów.

Wielkość i charakter cieków wodnych oraz stan budowli przeciwpowodziowych nie zabezpiecza wystarczająco przed zagrożeniem powodziowym dużej części województwa podkarpackiego. Co za tym idzie, na znacznym terenie województwa występuje możliwość wystąpienia powodzi. Z racji uwarunkowań klimatycznych oraz występowania terenów górskich i podgórszych, zjawisko to ma miejsce stosunkowo często. Główne zagrożenie powodziowe, niosące ryzyko zalania znacznych obszarów przywodnych występuje w dolinach największych rzek tj. Wisły, Sanu, Wisłoka i Wisłoki. Lokalnie duże zagrożenie niosą też małe rzeczki i potoki, często o wartkim, górskim charakterze nurtu wodnego. Oprócz cieków wodnych regionu, ryzyko powodzi przynoszą wpływające na teren województwa z przygranicznych obszarów Ukrainy rzeki: Lubaczówka, Szkło i Wisznia.¹⁰²

Warunki klimatyczne wraz z anomaliami pogodowymi sprawiają, że na terenie województwa pojawia się problem nadmiaru wody podczas obfitych opadów i śnieżnych roztopów oraz problem jej deficytu w czasie długotrwałej suszy. Jednym ze skutków takiego stanu rzeczy jest problem zalewania obszarów o większej gęstości zaludnienia, co generuje wysokie koszty.

Mocną stroną województwa podkarpackiego jest doświadczenie osób i służb podejmujących decyzje i akcje ratownicze wynikające z (cyklicznie) powtarzających się zdarzeń kryzysowych oraz zaangażowanie społeczeństwa i samorządów lokalnych w zakresie utrzymania i wspierania OSP, działających na rzecz bezpieczeństwa lokalnych społeczności. Jednocześnie podmioty ratownicze i interwencyjne odpowiedzialne za reagowanie na zagrożenia w dalszym ciągu są niedostatecznie wyposażone. W województwie brak jest również rozbudowanego, nowoczesnego systemu wczesnego ostrzegania w przypadku zagrożeń.¹⁰³

2. Zgodnie z Wojewódzkim Planem Gospodarki Odpadami (WPGO) na terenie województwa podkarpackiego wyznaczono 6 regionów gospodarki odpadami komunalnymi (Centralny, Północny, Południowo – Zachodni, Południowo – Wschodni, Zachodni, Wschodni). W regionach tych zostały wskazane regionalne instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych oraz instalacje przewidziane do zastępczej obsługi tych regionów, w przypadku, gdy znajdująca się w nich instalacja uległa awarii lub nie może przyjmować odpadów z innych przyczyn. Zadaniem instalacji zastępczych jest także przetwarzanie odpadów do czasu uruchomienia regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych. W poszczególnych regionach winny być zagospodarowane zmieszane

¹⁰¹ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s.209

¹⁰² Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s.220

¹⁰³ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s.326-327

odpady komunalne, odpady zielone i odpady powstające w procesie mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych. Według danych na dzień 31.10.2013 r. w żadnym z ww. regionów istniejące regionalne instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych nie miały wystarczających mocy przerobowych do zagospodarowania wszystkich wytwarzanych tam zmieszanych odpadów komunalnych, odpadów zielonych oraz odpadów powstających po mechaniczno-biologicznym przetworzeniu. W Regionie Zachodnim, Północnym, Południowo-Zachodnim uzupełnieniem instalacji regionalnych są instalacje zastępcze, które aby stać się instalacjami regionalnymi winny się rozbudować lub zmodernizować. W regionach Wschodnim, Południowo – Wschodnim oraz Centralnym brak jest takich instalacji lub ich moce przerobowe są niewystarczające.

Według szacunków na terenie województwa podkarpackiego w 2012 r. wytworzono 540,5 tys. Mg odpadów komunalnych co daje 0,258 Mg/M/rok. W masie wytwarzanych odpadów najczęściej było odpadów takich jak papier, metal, tworzywa sztuczne i szkło z gospodarstw domowych oraz odpadów kuchennych i ogrodowych. W województwie zebrano i odebrano łącznie w 2012 roku 412,5 tys. Mg odpadów komunalnych.

W województwie podkarpackim, podobnie jak w całej Polsce, odsetek ilości odpadów poddawanych selektywnemu zbieraniu nadal pozostaje niski¹⁰⁴. Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w województwie podkarpackim w 2012 r. stanowiły 12,1%¹⁰⁵. Według danych zgromadzonych w Wojewódzkim Systemie Odpadowym (WSO) w 2012 r. wytworzono w województwie podkarpackim ok. 2,8 mln Mg odpadów z grup 01 – 19. W 2012 roku w województwie podkarpackim poddano odzyskowi 1962,3 tys. Mg. odpadów z grup 01 – 19, a 139,4 tys. Mg tych odpadów zostało poddane unieszkodliwianiu. W masie wytworzonych odpadów z grup 01 – 19 znajdowało się około 2,8% odpadów niebezpiecznych¹⁰⁶. Jednym z rodzajów odpadów innych niż komunalne są osady ściekowe, których w 2012 r. w województwie podkarpackim wytworzono 89,05 tys. Mg¹⁰⁷.

3. Na Podkarpaciu wciąż istnieje dysproporcja między liczbą osób obsługiwanych przez sieci wodociągowe i sieci kanalizacyjne. Z sieci wodociągowej korzysta 76 % mieszkańców województwa, natomiast z sieci kanalizacyjnej korzysta 60,7 % mieszkańców. Ponadto na terenie województwa występuje niedostatek indywidualnych rozwiązań w zakresie oczyszczania ścieków w terenach o nielicznej lub rozproszonej zabudowie. Największe znaczenie dla gospodarki wodnej województwa mają wody powierzchniowe, które pokrywają ok. 85% zaopatrzenia na wodę w regionie i są podstawowym źródłem zaopatrzenia mieszkańców w wodę pitną. Zasoby wód podziemnych są rozmieszczone nierównomiernie i są dużo mniejsze niż w innych częściach kraju. Wody podziemne w regionie pokrywają ok. 15 % zapotrzebowania na wodę i wykorzystywane są głównie jako źródło wody pitnej oraz w przemyśle spożywczym. Monitoring wód powierzchniowych województwa wskazuje bardzo dobry lub dobry stan ekologiczny oraz potencjał ekologiczny dobry i powyżej dobrego dla 45,3 % klasyfikowanych jednolitych części wód, umiarkowany stan/potencjał ekologiczny cechuje 37,5 % części wód, słaby stan/potencjał ekologiczny cechuje 15,6 % części wód, a zły potencjał ekologiczny stwierdzono w 1,6 % części wód. Stan wód powierzchniowych pod względem chemicznym wskazuje w większości dobry stan jednolitych części wód, jedynie 8,3 % części wód wykazuje stan

¹⁰⁴ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s.213

¹⁰⁵ Bank Danych Lokalnych, GUS

¹⁰⁶ Wg danych zawartych w WSO

¹⁰⁷ Ibidem, s.88

poniżej dobrego. Ogólny stan wód powierzchniowych województwa wskazuje ich dobry stan dla 17,4 % jednolitych części wód, natomiast stan zły stwierdzono w 82,6 % części wód. Monitoring wód podziemnych województwa wskazał, że 70 % wód spełniało warunki dobrego stanu, natomiast 30 % wód cechuje się stanem słabym.

4. Województwo charakteryzuje się cennymi walorami przyrodniczymi oraz dobrym stanem ich zachowania na tle ogólnej kondycji takich zasobów w Polsce, jak i w dużej części Europy. Na Podkarpaciu występują zwarte i wielkopowierzchniowe obszary cenne przyrodniczo - na obszarze województwa wyznaczono tereny wchodzące w skład dwóch parków narodowych, dziesięciu parków krajobrazowych oraz dziewięćdziesięciu czterech rezerwatów przyrody, ponad 28% terenu województwa zajmują obszary „Natura 2000” utworzone na podstawie Dyrektywy Ptasiej, a ponad 19% obszary „Natura 2000” utworzone na podstawie Dyrektywy Siedliskowej. Na terenie Podkarpacia krajowymi formami ochrony przyrody objęto obszar o powierzchni około 797 644 ha, co stanowi 44,7 % powierzchni województwa (w kraju wskaźnik ten wynosi 32,4 %).

Województwo podkarpackie należy do najbardziej zalesionych województw w kraju – lesistość na poziomie 37,2%. Województwo charakteryzuje również, oprócz różnorodnych ekosystemów typowo leśnych, szereg innych siedlisk przyrodniczych, najczęściej dobrze zachowanych np. półnaturalne łąki i pastwiska, zbiorowiska nadrzeczne i inne.¹⁰⁸ Do atrakcji naturalnych regionu należą tereny górskie występujące w południowej jego części. Wzbogacają one krajobraz oraz zapewniają ekspozycję atrakcyjnych panoram górskich, szczególnie z łąk zwanych połoninami. Tereny te sprzyjają wędrownikom i spacerom górskim oraz innym formom turystyki aktywnej np. rowerowej, narciarskiej czy konnej¹⁰⁹. Występuje tu również ważna, niespotykana w innych rejonach kraju, grupa wschodniokarpaccyckich zespołów roślinnych i roślin. Obecna jest także dość liczna grupa chronionych i rzadkich roślin i zwierząt, z których niektóre mają jedyne, naturalne miejsce występowania w Polsce.¹¹⁰

5. Zgodnie z naprawczymi programami ochrony powietrza oraz coroczną oceną jakości powietrza wykonywaną w oparciu o wyniki monitoringu na terenie województwa zdiagnozowano obszary zagrożeń w których występują przekroczenia standardów jakości powietrza w zakresie pyłu zawieszonego PM₁₀, pyłu zawieszonego PM_{2,5} oraz benzo(a)pirenu. Obejmują one ok. 25 % obszarów województwa zamieszkiwanych przez ponad 50 % ogółu mieszkańców.

W 2011 roku na terenie województwa podkarpackiego wyemitowano 39 122,5 ton pyłu zawieszonego PM₁₀, w tym 28 262,8 ton pochodziło z emisji powierzchniowej (związanej z indywidualnym ogrzewaniem komunalno-bytowym), 6 345,6 ton z emisji liniowej (pochodzącej od dróg), a 4 514,1 ton z emisji punktowej (ze źródeł przemysłowych), natomiast 1 881,4 ton z rolnictwa. Jeśli chodzi o pył PM_{2,5} to emisja całkowita w 2011 roku wyniosła 21 168,3 ton, w tym emisja powierzchniowa 17 171,7 ton, emisja liniowa 1 517,4 ton, a emisja punktowa 2 479,1 ton, pozostałe 355,3 ton pochodziło z rolnictwa. Natomiast emisja benzo(a)pirenu w województwie podkarpackim w 2011 roku ogółem wyniosła 6 093,7 kg, w tym emisja powierzchniowa 5 922,6 kg, emisja liniowa 131,5 kg, a z emisja punktowa 39,3 kg. Obszary przekroczeń występują na terenach miast z intensywną zabudową mieszkaniowo-usługową i znaczną intensywnością ruchu samochodowego.

O przekroczeniach decydują indywidualne i komunalne źródła energetycznego spalania

¹⁰⁸ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s.182-183

¹⁰⁹ Ibidem, s. 62

¹¹⁰ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s.183

paliw, których oddziaływanie charakteryzuje się sezonowością. W związku z tym, że przekroczenia stężeń występują w obszarze miast, podejmowane oprócz działań w sektorze bytowo-komunalnym również działania w sektorze przedsiębiorstw przyczynią się do ograniczenia emisji zanieczyszczeń powietrza, a tym samym do poprawy warunków życia mieszkańców miast województwa podkarpackiego.

Wyzwanie

Poprawa stanu środowiska i zachowanie różnorodności biologicznej przy równoczesnym zwiększeniu skuteczności w reagowaniu na klęski żywiołowe

Oczekiwane efekty

1. Zwiększenie możliwości monitorowania ewentualnych zagrożeń i zarządzania zagrożeniami, poprawa koordynacji akcji ratunkowych, rozwój form małej retencji, polepszenie ochrony przeciwpowodziowej obszarów ze średnim ryzykiem powodziowym.
2. Poprawa gospodarowania odpadami komunalnymi i innymi niż komunalne oraz zwiększenie poziomu surowców wtórnych podlegających recyklingowi.
3. Poprawa stanu gospodarki wodno-ściekowej, w tym rozwój systemów indywidualnych oczyszczania ścieków w terenach zabudowy rozproszonej.
4. Przywrócenie różnorodności biologicznej, zwiększenie wykorzystania lokalnych walorów przyrodniczych w celach turystycznych, wzrost poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców i jakości informacji o środowisku.
5. Ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza w miastach województwa podkarpackiego.

KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE

Stan obecny

1. Historycznie uwarunkowane położenie województwa podkarpackiego na pograniczu kultur miało decydujący wpływ na ukształtowanie zachowanego do dziś dziedzictwa kulturowego zarówno w warstwie materialnej, jak i niematerialnej. Wymiernym atutem wielokulturowości regionu jest wielość zabytków ruchomych i nieruchomych tutaj zlokalizowanych, w tym 6 obiektów znajdujących się na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO, pomników kultury w Leżajsku i Łańcucie czy też unikatowej w skali europejskiej drewnianej architektury sakralnej. W rejestrze zabytków województwa podkarpackiego prowadzonym przez Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków znajduje się 3 849 zabytków nieruchomych oraz 48 539 zabytki ruchome (stan na 31.12.2011 r.)¹¹¹. Dzięki dużym nakładom finansowym pochodzącym przede wszystkim ze źródeł publicznych część materialnego zasobu kulturowego regionu poddano niezbędnym pracom remontowo-konserwatorskim, zmierzającym do zabezpieczenia obiektów przed dalszą degradacją i zarazem zapoczątkowującym przywrócenie zabytkom regionu dawnej świetności. Jednakże nadal wiele z nich wymaga gruntownych prac remontowo-konserwatorskich. Problem ten dotyczy m.in. założeń dworskich, zabytków przemysłu, techniki i sztuki inżynierskiej, czy nieużytkowanych cerkwi. Potencjał kulturowy oparty na pograniczu narodowym, etnicznym i wyznaniowym nie tylko pozostawił wiele cennych materialnych pozostałości w postaci zabytków nieruchomych

¹¹¹ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s. 95

i ruchomych, ale także bez wątplenia znalazł potwierdzenie w bogactwie kultury niematerialnej, w szeroko pojętej tradycji uwarunkowanej z jednej strony naturalnym przenikaniem kultur, z drugiej zaś idącej w kierunku wyróżnienia cech charakterystycznych dla grup etnicznych czy etnograficznych.

2. Niewątpliwym atutem województwa podkarpackiego jest relatywnie duża liczba instytucji kultury, przy czym życie kulturalne regionu skupione jest przede wszystkim w głównych ośrodkach miejskich, a więc w stolicy województwa i pozostałych miastach na prawach powiatu. Pod względem liczby instytucji kultury region zajmuje 6 pozycję w kraju (774). Tak wysoką lokatę zawdzięcza bardzo dużej liczbie bibliotek publicznych (690 wraz z filiami). W przypadku pozostałych typów placówek widoczne jest duże zróżnicowanie: bardzo słaba pozycja w odniesieniu do liczby teatrów i galerii oraz salonów sztuki (14 miejsca w kraju), średnia krajowa w przypadku muzeów (9), wypadając jednocześnie dobrze w odniesieniu do liczby kin stałych (6). Problemem jest silna koncentracja tych podmiotów (szczególnie w odniesieniu do kultury wysokiej) w dwóch miastach: Rzeszowie i Przemyślu.¹¹² W związku z powyższym na terenie województwa znajdują się również obszary, które ze względu na swoje peryferyjne położenie oraz niekorzystne warunki ekonomiczne mają utrudniony dostęp do oferty kulturalnej, a uczestnictwo ich mieszkańców w życiu kulturalnym i w przedsięwzięciach kultury wysokiej ma charakter incydentalny. Zwiększenie dostępu do dóbr kultury uzależnione jest z jednej strony od poziomu infrastruktury służącej realizacji zadań w dziedzinie kultury, odpowiadającej obowiązującym standardom w tym zakresie, z drugiej zaś od oferty kulturalnej uwzględniającej oczekiwania współczesnych odbiorców i umiejętnego wykorzystania nowoczesnych technologii w docieraniu z nią do wszystkich zainteresowanych.

Wyzwanie

Zachowanie dla przyszłych pokoleń zasobów dziedzictwa kulturowego

Oczekiwane efekty

1. Polepszenie stanu obiektów dziedzictwa kulturowego i obiektów zabytkowych.
2. Rozwój zasobów kultury.
3. Poprawa dostępności dóbr kultury.

SYSTEM OSADNICZY WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

Stan obecny

1. Województwo podkarpackie cechuje jedna z najkorzystniejszych w Polsce, policentryczna struktura osadnicza. Miasta na obszarze województwa są rozmieszczone względnie równomiernie, z drugiej jednak strony województwo posiada najmniejszy w kraju wskaźnik urbanizacji (41,4%).
2. Miasta województwa podkarpackiego zmagają się z wieloma wyzwaniami rozwojowymi - problemami społecznymi i gospodarczymi wynikającymi z upadku tradycyjnych gałęzi przemysłu, utraty dotychczasowych funkcji, globalizacji czy też spowolnienia gospodarczego. W niektórych ośrodkach miejskich lub/i na niektórych ich obszarach

¹¹² Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s.97-98

(dzielnicach) doszło do kumulacji negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, przestrzennych i środowiskowych oraz do degradacji fizycznej, gospodarczej i społecznej. Do najbardziej dotkniętych problemami strukturalnymi obszarów należą miasta subregionalne: Przemyśl, Dębica oraz Tarnobrzeg (różnorodne problemy przestrzenne, wynikające w dużej mierze z przemian, transformacji ustrojowej). Obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze są zagrożone degradacją, marginalizacją oraz brakiem perspektyw rozwojowych. Grupę tę stanowią: obszary poprzemysłowe, po byłych państwowych gospodarstwach rolnych, pogórnice i powojkowe, które wymagają rekultywacji, i stworzenia warunków do ich ponownego zagospodarowania. Miasta tracące funkcje przemysłowe powiększają swoje tereny zdewastowane i zdegradowane oraz niewykorzystywane przestrzenie, znacznie zmniejszając tempo rozwoju. Tym samym, obniżają się pozycja konkurencyjna miast w stosunku do innych w kraju¹¹³. Obserwuje się tam zjawisko ubożenia ludności i spadku nakładów inwestycyjnych. Zjawiska te dotyczą najczęściej ośrodków lokalnych i subregionalnych, w których niemożliwe jest przeprowadzenie w krótkim czasie restrukturyzacji upadających tradycyjnych gałęzi przemysłu. Obszary po byłych państwowych gospodarstwach rolnych położone są głównie we wschodniej i południowej części województwa. Duże powierzchnie ww. obszarów pozostały również w powiecie rzeszowskim oraz w powiecie dębickim. Są to obszary zdegradowane, słabo zagospodarowane, o zniszczonej infrastrukturze gospodarczej i społecznej. Obszary pogórnice związane z etapem poeksploatacyjnym są terenami, na których najczęściej występują zagrożenia dla środowiska i zdrowia ludzi. W województwie podkarpackim dotyczy to przede wszystkim terenów byłego kopalnictwa siarki, położonych w mieście Tarnobrzeg i gminie Lubaczów. Obszary powojkowe na terenie województwa podkarpackiego zajmują powierzchnię około 52 ha, na których zlokalizowane są obiekty o łącznej powierzchni użytkowej blisko 10 000 m². Obszary powojkowe, tj. nieruchomości Agencji Mienia Wojskowego Oddziału Terenowego w Krakowie znajdują się na terenie powiatów: jarosławskiego, niżańskiego, przemyskiego, rzeszowskiego, stalowowolskiego i tarnobrzeskiego¹¹⁴.

Zasady zagospodarowania obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze, polegać będą na kompleksowym podejściu do problemów, rewitalizacji ww. obszarów zdegradowanych i nadaniu tym obszarom nowych funkcji.

3. Miasta o dobrej sytuacji ekonomicznej skoncentrowane są przede wszystkim w centralnej części województwa, w obrębie oddziaływania Rzeszowa oraz w zachodniej części regionu, w pasie od Krosna przez Dębicę po Mielec i Tarnobrzeg. Najwięcej miast o słabym potencjale rozwojowym znajduje się na północy i północnym-wschodzie województwa (Lubaczów, Cieszanów, Naroł i Oleszyce).
4. Słabą stroną systemu osadniczego w województwie podkarpackim jest zjawisko niekontrolowanej, chaotycznej suburbanizacji wokół ośrodków miejskich blokujące naturalny rozwój struktur miejskich, stwarzające utrudnienia komunikacyjne, powodujące nieład przestrzenny, nasilenie presji na środowisko (zanieczyszczenie powietrza, hałas) oraz zwiększenie kosztów infrastrukturalnych. Główne przyczyny tych procesów, oprócz osobistych aspiracji mieszkańców miast przeprowadzających się do strefy podmiejskiej, wynikają ze słabnącej atrakcyjności miast, w szczególności ich centrów, jako miejsc zamieszkania czy też problemów społecznych często dotyczących znaczne obszary miast.

¹¹³ Założenia Krajowej Polityki Miejskiej do roku 2020, przyjęte przez Radę Ministrów na posiedzeniu w dniu 16 lipca 2013r., s. 10

¹¹⁴ Plan Zagospodarowania Przestrzennego województwa Podkarpackiego – projekt, s. 138

5. W ramach województwa dominującą pozycję zajmuje liczący ponad 180 tys. mieszkańców Rzeszów, który jest największym ośrodkiem miejskim, stolicą regionu i siedzibą władz samorządowych. Spełnia wiele funkcji ponadregionalnych m.in.: jest centrum strefy węzłowej i obszaru wykształcającej się aglomeracji miejsko-przemysłowej przeobrażającej się w metropolię rzeszowską. Jednocześnie w dokumentach krajowych wskazywany jest jako ważny ośrodek rozwoju, w tym centrum i ośrodek przemysłowy z dominantą przemysłu elektromaszynowego i rolno-spożywczego z produkcją o znaczeniu krajowym, stanowiącym ponad 19% produkcji przemysłowej całego województwa podkarpackiego.

Miasto jako ośrodek wojewódzki o znaczeniu krajowym potrzebuje dalszego wzmocnienia funkcji wyższego rzędu. Należy umacniać jego rolę jako głównego ośrodka skupiającego wyspecjalizowane usługi dla biznesu oraz konsumpcyjne i publiczne, a jednocześnie wzmacniać jego integrację w ramach wyznaczonego obszaru funkcjonalnego¹¹⁵.

6. W województwie można zidentyfikować 9 biegunów wzrostu: Rzeszów-Łańcut (biegun o znaczeniu krajowym), Krosno, Dębica-Ropczyce, Przemyśl, Mielec, Tarnobrzeg, Jarosław-Przeworsk, Sanok-Lesko, Stalowa Wola. Rozmieszczenie biegunów wzrostu, w tym ośrodków subregionalnych na obszarze województwa oraz ich położenie względem ośrodka centralnego – Rzeszowa jest ogromnym potencjałem, stwarzającym możliwości równomiernego rozwoju województwa oraz zapewniającym wysoki stopień zintegrowania regionalnego systemu osadniczego.

System miast województwa jest podwójnie policentryczny, tj. oprócz regularnego rozkładu wielkościowego mamy do czynienia z równomiernym rozmieszczeniem geograficznym. W województwie - miasto Rzeszów oraz były miasta wojewódzkie: Krosno, Przemyśl i Tarnobrzeg stanowią ośrodki „centralne”, wokół których wytwarzają się struktury miejskie ściśle powiązane ze sobą. Grono tych miast uzupełniają Stalowa Wola, Mielec, Dębica, Jarosław, Sanok i Jasło, tworząc swoisty pierścień wokół największego ośrodka w województwie. Daje to duże prawdopodobieństwo uzyskiwania efektów synergicznych. Sam układ radialno-koncentryczny jest jednym z najefektywniejszych i wskazuje na pierwszeństwo wspierania modernizacji i budowy powiązań komunikacyjnych. W obrębie województwa i jego najbliższego otoczenia wyróżnić można kilka podukładów miejskich, opartych na wyraźnych ciężeniach grawitacyjnych. Jest to zwłaszcza układ Tarnobrzeg-Sandomierz-Stalowa Wola, Jasło-Krosno, Rzeszów-Łańcut, Dębica-Ropczyce¹¹⁶.

7. Każdy z biegunów wzrostu cechuje się specyficznym, wewnętrznym zestawem potencjałów i zasobów rozwojowych oraz wyzwań rozwojowych.

Potencjalną barierą zrównoważonego rozwoju województwa jest słaba dynamika rozwoju gospodarczego w ośrodkach subregionalnych – Przemyślu, Tarnobrzegu i Stalowej Woli, a ponadto słabnąca dynamika rozwoju Krosna. Sytuacja w każdym z tych ośrodków jest różna, odmienna też jest skala możliwości interwencji władz lokalnych i regionalnych. W relatywnie najtrudniejszej pozycji znajduje się Przemyśl. W/w miasta pełnią funkcje ponadlokalnych ośrodków usług publicznych (w szczególności szkolnictwa wyższego, ochrony zdrowia i kultury). Bez wzmocnienia potencjału ośrodków miejskich trudno

¹¹⁵ Badanie ewaluacyjne: „Znaczenie projektów realizowanych w ramach RPO WP dla rozwoju miast województwa podkarpackiego”, zespół badawczy Centrum Studiów Regionalnych UniRegio, s. 316.

¹¹⁶ Ekspertyza pn. „Charakterystyka systemu osadniczego województwa podkarpackiego z identyfikacją biegunów wzrostu oraz wyróżnieniem obszarów funkcjonalnych na poziomie regionalnym i lokalnym”, opracowana przez pracowników Polskiej Akademii Nauk Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania, s. 112.

oczekiwać poprawy sytuacji również na rynku pracy oraz pozytywnych trendów w zakresie kapitału ludzkiego¹¹⁷.

Pozostałe bieguny wzrostu (tzw. układy bipolarne) pełniące rolę węzłowych centrów wzrostu – miejskich obszarów funkcjonalnych, również wymagają wzmocnienia w zakresie pełnionych funkcji, głównie w obszarach: gospodarki, produkcji, edukacji i nauki, ochrony zdrowia oraz turystyki. Doprowadzi to do zwiększenia możliwości tworzenia miejsc pracy, polepszenia warunków życia oraz zwiększenia dostępności do usług dla mieszkańców tych ośrodków i otaczających je obszarów funkcjonalnych.

Wyzwanie

Wzmocnienie pozycji Rzeszowa oraz pozostałych biegunów wzrostu województwa podkarpackiego w przestrzeni regionalnej i krajowej dynamizujące procesy rozwojowe w obrębie województwa.

Oczekiwane efekty

1. Wykorzystanie korzystnej policentrycznej struktury osadniczej województwa dzięki równomiernemu rozmieszczeniu głównych ośrodków wzrostu (m.in. nawiązywanie współpracy sieciowej między stolicą województwa i centrami subregionalnymi).
2. Umocnienie pozycji Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego jako centrów rozwoju lokalnego.
3. Pobudzenie rozwoju gospodarczego obszarów miejskich, decydujących o rozwoju całego obszaru, z wykorzystywaniem ich potencjału endogenicznego oraz aktywności mieszkańców.
4. Zwiększenie mobilności oraz poprawa jakości życia mieszkańców tworząca warunki do rozwoju i aktywizacji podmiotów gospodarczych, poprzez świadome kształtowanie powiązań komunikacyjnych w obrębie miejskich obszarów funkcjonalnych.
5. Wzmocnienie spójności wewnętrznej, zmniejszenia różnic oraz optymalizacja wykorzystania potencjałów rozwojowych województwa.
6. Zapobiegnięcie procesom rozpraszania zabudowy (suburbanizacji) powodującym degradację terenów otwartych i przydatnych dla rolnictwa.

RYNEK PRACY

Stan obecny

1. Na przestrzeni ostatnich lat znacznemu wzrostowi uległa liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy (z 115 567 osób na koniec 2008 r. do 153 807 osób w 2012 r.). Na koniec 2012 r. wskaźnik bezrobocia w województwie podkarpackim kształtował się na poziomie 16,3% i w porównaniu do roku 2008 wzrósł o 3,2 pkt. procentowego.¹¹⁸
2. Problem bezrobocia dotyka w znacznym stopniu osób młodych, - na koniec 2012 r. w powiatowych urzędach pracy zarejestrowanych było 65 795 osób bezrobotnych do

¹¹⁷ Badanie ewaluacyjne: „Znaczenie projektów realizowanych w ramach RPO WP dla rozwoju miast województwa podkarpackiego”, zespół badawczy Centrum Studiów Regionalnych UniRegio, s. 316.

¹¹⁸ Dane GUS

- 30 roku życia. Osoby młode stanowią blisko 43% ogółu bezrobotnych.¹¹⁹ Wśród osób bezrobotnych do 30 roku życia przeważają kobiety, które stanowią ponad 52% ogółu bezrobotnych w tej kategorii wiekowej. W tej grupie wiekowej znaczną część stanowią osoby długotrwale bezrobotne. Na koniec 2012 roku takie osoby stanowiły ponad 49% ogółu bezrobotnych.¹²⁰
3. W województwie podkarpackim występuje wysoki odsetek osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia w ogólnej liczbie bezrobotnych (17,5%) i ich udział stale rośnie.¹²¹
  4. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-29 lat w roku 2012 wyniósł 35%, dla osób w wieku 50 lat i więcej – 34,1%.¹²²
  5. W województwie podkarpackim prognozowane zmiany demograficzne na lata 2007-2030 wskazują na wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym niemobilnym (45-59/64 lata) o 3,6 punktu procentowego. Zmiany dotyczyć będą także wzrostu ludności w wieku poprodukcyjnym przy jednoczesnym spadku liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym.¹²³
  6. W regionie występuje bardzo duży udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych. Na koniec 2012 roku 86 490 osób figurowało w rejestrach powiatowych urzędów pracy jako długotrwale bezrobotne, co stanowi aż 56,2% ogółu osób bezrobotnych. W porównaniu z rokiem 2008 liczba osób długotrwale bezrobotnych wzrosła o 22 461.¹²⁴ Wśród tej grupy osób występują także inne problemy, które pogłębiają ich niekorzystną sytuację na rynku pracy. Znaczna część osób długotrwale bezrobotnych nie posiada doświadczenia zawodowego lub też posiada krótki staż pracy. Znaczny odsetek osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia pozostaje bez pracy ponad 12 miesięcy.¹²⁵
  7. W kontekście powyższego istotnymi są dane potwierdzające skuteczność i trwałość wspierania osób pozostających bez zatrudnienia poprzez dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Spośród powstałych w latach 2008-2012 firm ze wsparciem środków w ramach Działania 6.2 PO KL 59% wciąż aktywnie działa. Osoby, którym jako bezrobotnym udzielono dotacji wciąż prowadzą firmę (50% takich uczestników projektów).¹²⁶ Istotną informacją jest także fakt, że spośród osób, które uzyskały dotację na rozpoczęcie działalności gospodarczej w latach 2008-2012 40% planuje zatrudnienie pracowników.¹²⁷
  8. Osoby planujące rozpocząć działalność gospodarczą napotykają na trudności w zakresie pozyskania środków na rynku komercyjnym. Najczęściej brak dostępu lub też ograniczony dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania odnosi się do sytuacji, gdy działalność gospodarcza jest dopiero podejmowana lub też znajduje się w bardzo wczesnym stadium rozwojowym. W odniesieniu do tej kategorii podmiotów oszacowano lukę finansową w województwie podkarpackim na poziomie około 92 milionów złotych.

¹¹⁹ Opracowanie PORP na podstawie danych SI Syriusz „Podstawowe charakterystyki osób bezrobotnych do 30 roku życia zarejestrowanych w PUP z terenu województwa podkarpackiego wg. stanu na dzień 31 grudnia 2012 roku”, WUP Rzeszów, <http://www.porp.wup-rzeszow.pl/dokumenty/index/page/5.html>

¹²⁰ Ibidem

¹²¹ Badanie własne na podstawie: „Analiza sytuacji na rynku pracy województwa podkarpackiego”, WUP Rzeszów, <http://www.wup-rzeszow.pl/?cPath=80//5>

¹²² BDL

¹²³ Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego - projekt, Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie, 2013 r., s. 40

¹²⁴ Badanie własne na podstawie: „Analiza sytuacji na rynku pracy województwa podkarpackiego”, WUP Rzeszów, <http://www.wup-rzeszow.pl/?cPath=80//5>

¹²⁵ Ibidem

¹²⁶ Raport końcowy Badanie skuteczności i efektywności wsparcia oferowanego w ramach Priorytetu VI PO KL w kontekście barier i potrzeb rozwojowych pracodawców województwa podkarpackiego, Centrum Doradztwa Strategicznego, s. 118

¹²⁷ Ibidem

- Nowopowstałe przedsiębiorstwa generują od 25 do 50% całkowitej luki finansowej w sektorze MŚP, co potwierdza duże trudności związane z zapewnieniem zewnętrznego finansowania przedsięwzięć w zakresie podejmowania działalności gospodarczej.¹²⁸
9. W trudnej sytuacji na rynku pracy są osoby niepełnosprawne. Na koniec 2012 roku w rejestrach powiatowych urzędów pracy figurowało 6 147 osób niepełnosprawnych, tj. o 2 610 więcej niż na koniec 2008 roku. Choć udział tej grupy osób wśród ogółu bezrobotnych nie jest duży i kształtuje się na poziomie 4%, to obserwowany jest stały jego przyrost i w niedługim czasie ta grupa będzie wymagać szczególnej pomocy.¹²⁹ Wskaźnik zatrudnienia wśród osób niepełnosprawnych w wieku 16-64 lata w województwie podkarpackim wynosi według stanu z 2012 roku średniorocznie 25,8%.¹³⁰
  10. Grupę najbardziej zagrożoną ubóstwem stanowią rodziny wielodzietne. Już przy liczbie dzieci powyżej 3 aż 36,4% małżeństw jest zagrożone skrajną granicą ubóstwa – wydatki poniżej minimum egzystencji (wskaźnik zagrożenia ubóstwem gospodarstw domowych według typu gospodarstwa domowego w 2012r.).¹³¹
  11. Znaczną grupę osób bezrobotnych stanowią osoby zamieszkałe na wsi. Województwo podkarpackie jest regionem o najniższym stopniu urbanizacji,¹³² a 59% ogółu osób zamieszkuje tereny wiejskie. Odzwierciedla to struktura bezrobotnych wg miejsca zamieszkania, w której znaczną grupę stanowią właśnie mieszkańcy wsi - 62,8%. Sytuacja w tej grupie nie zmienia się od 2008 roku.¹³³ Ponadto wśród osób zamieszkałych na terenach wiejskich grupą osób znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy są użytkownicy i członkowie rodziny użytkownika pracujący w niewielkich gospodarstwach indywidualnych (do 2 ha). Zgodnie z Powszechnym Spisem Rolnym 2010 takich osób było przeszło 307,5 tys. na 561,8 tys. ogółem.¹³⁴
  12. W województwie mamy do czynienia z niską aktywnością pracodawców w zakresie podnoszenia kwalifikacji pracowników. Przyczynami tego zjawiska są między innymi: wysokie koszty szkoleń oraz niski poziom świadomości w zakresie budowania konkurencyjności przedsiębiorstwa w oparciu o kompetencje swoich pracowników.¹³⁵
  13. Pomimo zanotowanego spadku w roku 2012 (w stosunku do roku 2011) zwolnienia grupowe stanowią istotny problem podkarpackiego rynku pracy.¹³⁶ Monitorowane dane nie oddają pełnej skali problemu ze względu na fakt, że raportowane są tylko zwolnienia zgłaszane przez zakłady pracy, które ustawowo są do tego zobligowane. Należy mieć na uwadze również zwolnienia pojedynczych osób z małych zakładów pracy, które mają identyczne problemy jak osoby zwalniane z większych zakładów pracy, lecz nie zawsze mogą skorzystać z pomocy zewnętrznej.¹³⁷ Przedsiębiorstwa przechodzące procesy

¹²⁸ „Rola instrumentów inżynierii finansowej w zaspokajaniu potrzeb finansowych przedsiębiorstw w województwie podkarpackim”, PAG Uniconsult, Warszawa 2011 r., s. 108

¹²⁹ Badanie własne na podstawie: „Analiza sytuacji na rynku pracy województwa podkarpackiego”, WUP Rzeszów, <http://www.wup-rzeszow.pl/?cPath=80//5>

¹³⁰ Dane GUS

¹³¹ GUS „UBÓSTWO W POLSCE w świetle badań GUS” Warszawa 2013r. s.18

¹³² GUS „Ludność. Stan i struktura demograficzna – społeczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011”, s. 53

¹³³ Badanie własne na podstawie: „Analiza sytuacji na rynku pracy województwa podkarpackiego”, WUP Rzeszów, <http://www.wup-rzeszow.pl/?cPath=80//5>

¹³⁴ Charakterystyka gospodarstw rolnych w województwie podkarpackim Powszechny Spis Rolny 2010, Rzeszów 2012, s. 112

¹³⁵ „Pracodawcy Podkarpacia” Raport końcowy – Podkarpackie Obserwatorium Rynku Pracy, Rzeszów 2013, s. 148 - 159

¹³⁶ W latach 2007 – 2013 na terenie województwa podkarpackiego zgłosiło zwolnienia 54 zakłady publiczne i 152 zakłady prywatne – łącznie przewidywano zwolnienia 19 640 osób. Ostatecznie zwolnienia nastąpiły w 67 zakładach publicznych i 161 firmach prywatnych obejmując łącznie 13 745 osób, czyli w większej niż zakładano liczbie przedsiębiorstw lecz dotyczyły one mniejszej niż zakładano liczby pracowników, Badanie własne na podstawie: „Analiza sytuacji na rynku pracy województwa podkarpackiego”, WUP Rzeszów, <http://www.wup-rzeszow.pl/?cPath=80//5>

¹³⁷ Ibidem

zmiany gospodarczej nie są przygotowane na sprawne przeprowadzenie procesów restrukturyzacji i niechętnie wykorzystują istniejące wsparcie w tym zakresie.¹³⁸

14. Monitoring dotychczasowych działań związanych z wdrażaniem w ramach Priorytetu VIII POKL wsparcia dla regionalnych przedsiębiorstw wykazują dużo większy od oczekiwanego udział w grupie pracowników, którzy zakończyli udział w projektach szkoleniowych (45 711 osób) osób w wieku powyżej 50. roku życia (5217 osób, co stanowi 248% zakładanej wielkości docelowej) i osób o niskich kwalifikacjach (mierzonych poziomem wykształcenia – 19 440 osób, co stanowi 195% wartości docelowej). Wyższy od oczekiwanego dotychczasowy udział we wsparciu osób z tych dwóch grup szczególnego ryzyka uzasadnia obecny brak założeń dotyczących specyficznego ukierunkowania na te grupy wsparcia w obszarze adaptacyjności przedsiębiorstw¹³⁹.
15. Na terenie województwa podkarpackiego występują niekorzystne trendy demograficzne, które skutkują słabnącym tempem przyrostu naturalnego. Zgodnie z prognozą GUS na lata 2008-2035 dla województwa podkarpackiego od 2020 roku przyrost naturalny przyjmie wartości ujemne.¹⁴⁰
16. Zaledwie 3% wszystkich dzieci do 3 roku życia jest objętych opieką powyżej 30 godzin w tygodniu w porównaniu do ogólnej liczby dzieci w tym wieku w kraju.¹⁴¹ W województwie podkarpackim odsetek gmin z instytucjami opieki nad dziećmi do lat 3 w 2012 r. wynosił 10%, przy wartości w Polsce wynoszącej 13% gmin.¹⁴² Na terenie Podkarpacia udział żłobków, jako formy sprawowania opieki nad małymi dziećmi w strukturze wszystkich badanych placówek wynosi 72%.¹⁴³ Z danych GUS wynika, iż w 2012 roku na terenie województwa podkarpackiego funkcjonowało 31 żłobków, 7 oddziałów żłobkowych i 1 klub dziecięcy. W ciągu ww roku przebywało w tych placówkach 3011 dzieci. W porównaniu z województwami sąsiednimi, Podkarpacie wypada korzystniej dysponując większą liczbą tego typu placówek, jednak na tle całego kraju pod względem liczby placówek dla dzieci w wieku do 3 lat plasuje się na 10 miejscu. Największą liczbą miejsc w przeliczeniu na 1000 dzieci w wieku do 3 lat charakteryzują się największe miasta. Natomiast województwo podkarpackie pod względem wartości wskaźnika liczby dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych przypadających na 1000 dzieci w wieku do 3 lat zajmuje 9 miejsce w kraju (wartość wskaźnika 32,7), przy wartości tego wskaźnika dla Polski 37,9.¹⁴⁴
17. W porównaniu z rozwiniętymi krajami europejskimi ludność Polski jest nadal stosunkowo młoda w sensie demograficznym. Niemniej jednak w nieodległej perspektywie starzenie się społeczeństwa będzie ważnym problemem. Udział ludności w wieku 65 lat i więcej w populacji województwa podkarpackiego wzrośnie z 13% w 2007 roku do 23% w 2035 roku.¹⁴⁵
18. Liczba osób biernych zawodowo z powodu choroby lub niepełnosprawności, w województwie podkarpackim jak i na terenie całego kraju, powoli zmniejsza się (kraj:

¹³⁸ Jedynie 7 przedsiębiorstw skorzystało ze wsparcia procesów restrukturyzacyjnych w ramach Poddziałania 8.1.2 POKL, pomimo ułatwionego dostępu do pomocy realizowanej w formie konkursów otwartych w procedurze przyspieszonego wyboru projektów. „Sprawozdanie z realizacji Priorytetu VIII komponentu regionalnego w ramach POKL – I półrocze 2013r.”, WUP Rzeszów

¹³⁹ Ibidem

¹⁴⁰ http://www.stat.gov.pl/gus/5840_8708_PLK_HTML.htm, stan z dnia 13.01.2014

¹⁴¹ Eurostat; Analiza województwa podkarpackiego załączona do Mandatu negocjacyjnego z czerwca 2013 roku, str. 3

¹⁴² Sprawozdanie Rady Ministrów z realizacji ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. Nr 45, poz. 235, z późn. zm.) w latach 2011-2012, Warszawa 2013, s. 13-14

¹⁴³ GUS, Notatka informacyjna „Żłobki i kluby dziecięce w 2012 r.”, str. 2

¹⁴⁴ GUS, Bank Danych Lokalnych

¹⁴⁵ „Prognoza ludności na lata 2008-2035, GUS Departament Badań Demograficznych, Warszawa 2009, s. 47, 182

w 2008 r. – 2383 tys., w 2012 r. – 1949 tys., woj. podkarpackie: w 2008 r. – 139 tys., w 2012 r. – 105 tys.). Niestety jednak choroba lub niepełnosprawność w 2012 r. stanowiła 15,1% wśród wszystkich przyczyn bierności zawodowej na Podkarpaciu (w kraju 14,8%).¹⁴⁶ Stan zdrowia mieszkańców w województwie podkarpackim utrzymuje się na poziomie przeciętnym, ale lepszym niż u ogółu Polaków.¹⁴⁷ Najczęstsze przyczyny zgonów na Podkarpaciu to choroby układu krążenia i nowotwory oraz przyczyny zewnętrzne (zamierzone samookaleczenia, wypadki komunikacyjne, upadki)¹⁴⁸. Problemy zdrowotne przyczyniają się do dezaktywacji zawodowej, a w konsekwencji powodują poważne obciążenie ekonomiczne społeczeństwa polskiego poprzez obniżenie produktywności populacji. W 2010 r. łączna liczba dni absencji chorobowej wynosiła ponad 187 milionów. Łączne koszty schorzeń w Polsce w 2010 roku wyniosły około 149,54 mld PLN (10% wartości PKB wytworzonego w 2010 r.), z czego 60% (81,62 mld PLN, tj. 5,7% wartości PKB) stanowiły koszty utraconej produktywności (pośrednie) będące rezultatem absencji chorobowej, pobierania rent z tytułu niezdolności do pracy oraz przedwczesnej umieralności, a 41% (56,6 mld PLN, tj. 4,0% wartości PKB) koszty świadczeń zdrowotnych (bezpośrednie)¹⁴⁹.

19. Zgłaszalność na badania przesiewowe w ramach krajowych programów zdrowotnych kształtuje się wśród mieszkańców województwa na poziomie zazwyczaj niższym niż średnia krajowa. W przypadku badań mammograficznych na poziomie od 33% do 38,8%, badań cytologicznych 23,95% do 30,46%.¹⁵⁰
20. Programy profilaktyczne realizowane przez samorządy (i ich jednostki ochrony zdrowia) koncentrują się głównie na edukacji antynikotynowej i antyalkoholowej. Stosunkowo dobrze realizowana jest profilaktyka stomatologiczna wśród dzieci w wieku przedszkolnym. Natomiast poza nielicznymi przypadkami (Samorząd Województwa i Miasto Rzeszów), nie są w ogóle realizowane programy zdrowotne i profilaktyczne dotyczące najczęściej występujących schorzeń. Jednak w przypadku prowadzonych przez samorządy programów, zgłaszalność bywa na niewystarczającym poziomie (np. profilaktyka raka jelita grubego u mężczyzn).
21. W województwie podkarpackim nie występują szczególne obszary negatywnego oddziaływania na zdrowie społeczeństwa/osób pracujących. Obserwowany jest natomiast szczególny wzrost wśród chorób tzw. para zawodowych: schorzenia kręgosłupa, sercowo-naczyniowe, psychiczne. Analizując dane dotyczące leczenia na oddziałach kardiologicznych można zauważyć nieustający wzrost liczby osób z chorobami układu krążenia (liczba osób leczona na oddziałach kardiologicznych w kraju: 2008 r. – 457959 os., 2009 r. – 470108 os., 2010 r. – 483117os., 2011 r. – 511690 os., w woj. podkarpackim: 2008 r. – 27727 os., 2009 r. – 25776 os., 2010 r. – 27406 os., 2011 r. – 28488 os.). Natomiast liczba pacjentów na oddziałach kardiochirurgicznych w kraju spadła w 2011 r. (36847 os.) w stosunku do 2010 r. (37486 os.), natomiast w woj. podkarpackim wzrosła (2010 r. – 1071 os., 2011 r. – 1197 os.).¹⁵¹

¹⁴⁶ GUS, Bank Danych Lokalnych

¹⁴⁷ <http://monitorujpodkarpackie.pl/ochrona-zdrowia.html>, stan z dn. 24.10.2013 r.

¹⁴⁸ „Sytuacja demograficzna i stan zdrowia ludności w woj. podkarpackim w latach 2009-2011”, J. Jagiełło-Kotwica, H. Zięba, Rzeszów 2012, s. 246.

¹⁴⁹ Koszty bezpośrednie (leczenia) to koszty medyczne poniesione z tytułu poszczególnych schorzeń i obejmują one zarówno diagnostykę, jak i leczenie. Obejmują one rzeczywisty przepływ środków pieniężnych, bez względu na to, kto ponosi koszty (obywatel czy płatnik). Dr. Joanna Leśniowska, Ekspertyza pn. „Koszty utraconej produktywności z powodu chorób w Polsce z uwzględnieniem wpływu na rynek pracy i na gospodarkę”, MZ, Warszawa 2013, str. 5, 8, 12, 32, 41.

¹⁵⁰ Krajowe Strategiczne Ramy Polityki w Obszarze Ochrony Zdrowia w Polsce, Ministerstwo Zdrowia, Warszawa 2012, projekt

¹⁵¹ GUS, Bank Danych Lokalnych

22. W województwie notuje się duże braki zwłaszcza w tzw. profilaktyce wtórnej chorób układu naczyniowo-sercowego, co utrudnia powrót do normalnej aktywności zawodowej osób po przebytych zdarzeniach.
23. W zakresie rehabilitacji zawodowej na dosyć wysokim poziomie utrzymuje się wsparcie osób niepełnosprawnych, natomiast w pozostałych obszarach wymaga wyraźnej koordynacji i wsparcia.

Wyzwania

1. Osoby pozostające poza rynkiem pracy są słabo przygotowane do wejścia i utrzymania się na rynku.
2. Niski poziom przedsiębiorczości w regionie.
3. Pracodawcy w niewystarczającym stopniu podnoszą kwalifikacje pracowników,
4. Przedsiębiorcy borykający się z problemami restrukturyzacyjnymi nie mają wystarczającego wsparcia,
5. Pracownicy zwalniani z firm w wyniku restrukturyzacji w niewielkim stopniu są obejmowani wsparciem w celu utrzymania ich w aktywności zawodowej
6. Niewystarczający stopień upowszechnienia opieki żłobkowej w województwie, zwłaszcza poza obszarami miast,
7. Niewystarczająca profilaktyka w zakresie chorób będących najczęstszymi powodami przedwczesnego opuszczania rynku pracy.

Oczekiwane efekty

1. Wzrost liczby osób lepiej przygotowanych do wejścia i utrzymania się na rynku pracy,
2. Wzrost liczby nowoutworzonych firm.
3. Zwiększenie trwałości nowopowstałych miejsc pracy.
4. Wzrost liczby ilości miejsc w żłobkach i innych formach opieki nad dziećmi do lat 3,
5. Wzrost ilości osób, które powróciły na rynek pracy.
6. Wzrost liczby pracowników firm podnoszących swoje kompetencje. Wzrost świadomości pracodawców w zakresie konieczności podnoszenia kwalifikacji wśród swoich pracowników.
7. Zwiększenie szans na znalezienia nowego zatrudnienia przez pracowników zwolnionych z pracy z powodów restrukturyzacyjnych.
8. Zwiększenie/wydłużenie okresu aktywności zawodowej w tym dostępności do programów profilaktycznych celem wydłużenia aktywności zawodowej mieszkańców województwa i zmniejszenia umieralności na nowotwory, zmniejszenia kosztów leczenia późno wykrytych nowotworów, zmniejszenia kosztów społecznych /wykluczenia/ oraz zwiększenie pięcioletnich przeżyć osób chorych na nowotwory.

INTEGRACJA SPOŁECZNA

Stan obecny

1. Województwo podkarpackie charakteryzuje się relatywnie wysokim poziomem ubóstwa i wykluczenia społecznego, potwierdzają to statystyki Eurostatu jak i GUS. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem, zarówno relatywnym¹⁵², ustawowym¹⁵³ oraz skrajnym¹⁵⁴, jak również wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym¹⁵⁵ jest wyższy od przeciętej krajowej i średniej unijnej. W regionie odsetek osób zagrożonych ubóstwem, zarówno relatywnym, jak i skrajnym, systematycznie spada¹⁵⁶. Niestety w 2011 r. wzrósł odsetek osób żyjących poniżej minimum egzystencjalnego. Względnie stałą wartość utrzymuje wskaźnik ubóstwa ustawowego, mimo spadku w latach 2005 – 2010. Wyniki badań wskazują, iż w województwie podkarpackim zagrożony wykluczeniem społecznym¹⁵⁷ jest co drugi mieszkaniec regionu¹⁵⁸; a region znajduje się na 12 miejscu w hierarchii województw o najwyższym poziomie warunków życia¹⁵⁹. Jednocześnie należy zwrócić uwagę, iż niektóre osoby lub grupy osób znajdują się w szczególnie trudnej sytuacji materialnej – należą do nich przede wszystkim: gospodarstwa domowe z osobami bezrobotnymi¹⁶⁰, dzieci i młodzież¹⁶¹, rodziny wielodzietne i niepełne¹⁶², oraz gospodarstwa domowe z osobami niepełnosprawnymi¹⁶³.
2. Województwo Podkarpackie charakteryzuje się wysoką liczbą osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności – województwo plasuje się znacznie

¹⁵² Wydatki gospodarstwa domowego wynoszą mniej niż 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych.

¹⁵³ Granicę ubóstwa wyznacza kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej.

¹⁵⁴ Poziom minimum egzystencji obliczany jest przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPiSS) jako granica ubóstwa skrajnego. Minimum egzystencji wyznacza poziom zaspokojenia potrzeb, poniżej którego występuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka.

¹⁵⁵ Wskaźnik ten jest zdefiniowany jako udział ludności w co najmniej jednym z trzech następujących warunków: zagrożonych ubóstwem, czyli poniżej progu ubóstwa, w sytuacji poważnych trudności materialnych (zagrożonych deprivacją materialną), mieszkających w rodzinach o bardzo małej intensywności pracy. Rodzina jest zagrożona ubóstwem jeżeli jej dochód jest niższy niż 60 % mediany dochodów w danym kraju – w roku 2011 wartość tej granicy wносиła dla 1 osoby 887 zł miesięcznie a dla 4 osobowej rodziny (z dwojgiem dzieci do lat 14) nieco ponad 1863 zł. Rodzina jest w pogłębionej deprawacji materialnej jeżeli deklaruje, iż nie może zaspokoić 4 z 9 podstawowych potrzeb. Rodzina żyje w sytuacji bardzo niskiej intensywności pracy jeżeli czas pracy jej członków w roku poprzedzającym badanie był niższy niż 20 % pełnego rocznego czasu pracy.

¹⁵⁶ Bank Danych Lokalnych

¹⁵⁷ Sytuacja, w której dana jednostka będąca członkiem społeczeństwa nie może normalnie uczestniczyć w działaniach jego obywateli, przy czym ograniczenie to nie wynika z jej wewnętrznych przekonań, ale znajduje się poza kontrolą wykluczonej jednostki. Wykluczenie społeczne jest zjawiskiem wielowymiarowym i w praktyce oznacza niemożność uczestnictwa w życiu gospodarczym, politycznym jak i kulturowym, w wyniku braku dostępu do zasobów, dóbr i instytucji, ograniczenia praw społecznych oraz deprivacji potrzeb. - *definicja ze Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020*

¹⁵⁸ J. Czapiński, T. Panek (red.), *Diagnoza społeczna. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, Polskie Towarzystwo Statystyczne, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2012, s. 348.

¹⁵⁹ J. Czapiński, T. Panek (red.), *Raport Diagnoza społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków*, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa, 2013

¹⁶⁰ Jak wynika z *Informacji sygnałnej GUS „Ubóstwo w Polsce w 2012 r.”* wśród gospodarstw domowych, w skład których wchodziła przynajmniej jedna osoba bezrobotna zagrożonych ubóstwem skrajnym było ok. 13% osób, a w przypadku gospodarstw gdzie bezrobotne były przynajmniej 2 osoby – stopa ubóstwa skrajnego wynosiła ok. 33%.

¹⁶¹ Jak wynika z *Informacji sygnałnej GUS „Ubóstwo w Polsce w 2012 r.”* częściej ubóstwem ekonomicznym zagrożeni są ludzie młodzi, w tym dzieci. W 2012 roku wskaźnik zagrożenia ubóstwem skrajnym wśród dzieci i młodzieży do lat 18 wyniósł ok. 9% (podobnie jak w roku poprzednim), a osoby w tym wieku stanowiły prawie jedną trzecią populacji zagrożonej ubóstwem skrajnym podczas gdy w populacji ogółem do tej grupy wiekowej należała mniej więcej co piąta osoba

¹⁶² Jak wynika z *Informacji sygnałnej GUS „Ubóstwo w Polsce w 2012 r.”* rodziny wielodzietne stanowią grupę najbardziej zagrożoną ubóstwem skrajnym. W 2012 r. poniżej minimum egzystencji żyło ok. 27% osób w gospodarstwach małżeństw z 4 i większą liczbą dzieci. Osoby tworzące rodziny niepełne były we względnie lepszej sytuacji. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem skrajnym dla rodzin niepełnych wyniósł ok. 9%.

¹⁶³ Jak wynika z *Informacji sygnałnej GUS „Ubóstwo w Polsce w 2012 r.”* obecność osoby niepełnosprawnej w gospodarstwie domowym znacznie zwiększa ryzyko zagrożenia ubóstwem. Stopa ubóstwa skrajnego wśród osób w gospodarstwach domowych z co najmniej jedną osobą niepełnosprawną wyniosła ok. 10% (w gospodarstwach bez osób niepełnosprawnych – ok. 6%). W najtrudniejszej sytuacji były rodziny z dziećmi niepełnosprawnymi (12% osób skrajnie ubogich).

powyżej średniej dla kraju¹⁶⁴. Ogółem w 2012 roku z pomocy społecznej skorzystało ponad 74 tys. rodzin, a w nich blisko 246 tys. osób, stanowi to ponad 11,5 % mieszkańców regionu. Wśród osób korzystających z pomocy społecznej w województwie podkarpackim bardzo liczną grupę stanowią rodziny z dziećmi zwłaszcza rodziny wielodzietne, niepełne (ponad 45,5 tys. rodzin w 2012 r.). Od 2010 r. następuje wzrost liczby rodzin, którym udzielono pomocy i wsparcia z powodu ubóstwa, bezrobocia a także niepełnosprawności¹⁶⁵. Należy również podkreślić, że ubóstwo wiąże się najczęściej z brakiem pracy¹⁶⁶, który zaś może wynikać z różnego rodzaju deficytów, np. niskich kompetencji, niepełnosprawności czy niezaradności życiowej¹⁶⁷. Dalszymi przesłankami korzystania z pomocy społecznej są długotrwała lub ciężka choroba (ok. 15% rodzin), niepełnosprawność (ok. 12% rodzin), bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych (ok. 7% rodzin), potrzeba ochrony macierzyństwa (ok. 5% rodzin), wielodzietność (ok. 4% rodzin), rodziny niepełne (ok. 3% rodzin). Dodatkowo zauważyć należy występowanie negatywnego zjawiska „dziedziczenia biedy” oraz uzależnienia się całych rodzin od pomocy finansowej, co przejawia się np. niepodejmowanie żadnej aktywności społecznej i zawodowej. Region posiada jeden z najwyższych w kraju wskaźnik obciążenia instytucji pomocy społecznej, tj. liczby klientów przypadającego na jednego pracownika socjalnego (213, wobec średniej dla kraju 181)¹⁶⁸. Fakt taki wpływa na ograniczoną dostępność kadr pracy socjalnej, co wiązać może się z obniżeniem skuteczności i efektywności pracy z osobami i rodzinami wykluczonymi bądź zagrożonymi wykluczeniem społecznym.

3. Niepełnosprawność lub choroba jest trzecią główną przyczyną bierności zawodowej i korzystania z pomocy społecznej w regionie¹⁶⁹. W 2011 r. liczba osób, które zadeklarowały ograniczenie zdolności do wykonywania czynności podstawowych dla swojego wieku i/lub posiadały ważne orzeczenie kwalifikujące je do zaliczenia do zbiorowości osób niepełnosprawnych, wynosiła 249,5 tys., co stanowiło 11,7 % ludności województwa¹⁷⁰. Znamienny jest również fakt, że nie tylko same osoby niepełnosprawne są zagrożone wykluczeniem społecznym ale również zagrożenie to wzrasta w ich rodzinach.
4. W regionie niedostatecznie rozwinięta jest oferta wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, niwelująca deficyty rodzinne i rozwojowe. Mieszkańcy 2/3 gmin w regionie nie mają dostępu do specjalistów w zakresie pracy z rodziną, mimo wzrastającej liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej, w tym z powodu niewydolności opiekuńczo – wychowawczej. Wciąż na niewystarczającym poziomie jest wsparcie w postaci asystentów rodzin, rodzin wspierających (tylko 4 w całym regionie, z których pomocy

¹⁶⁴ Źródło: Bank danych lokalnych – w roku 2011 w województwie podkarpackim ze świadczeń korzystało 637,2 osób w Polsce odsetek ten na 10 tys. mieszkańców wynosił 523,7 osób.

¹⁶⁵ Ocena zasobów pomocy społecznej w województwie Podkarpackim 2012r, Obserwatorium Integracji Społecznej w Rzeszowie, ROPS Rzeszów, Rzeszów 2013, Na dalszej pozycji wśród powodów korzystania z pomocy społecznej są długotrwała lub ciężka choroba (ok. 15% rodzin), niepełnosprawność (ok. 12% rodzin), bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych (ok. 7% rodzin), potrzeba ochrony macierzyństwa (ok. 5% rodzin), wielodzietność (ok. 4% rodzin), rodziny niepełne (ok. 3% rodzin). Wzrost liczby rodzin objętych pomocą wynika z jednej strony z rosnącego poziomu bezrobocia, obniżania dochodów rodzin, z wzrastającej liczby wydawanych orzeczeń o niepełnosprawności a także ze zmian kwot kryteriów dochodowych kwalifikujących do objęcia pomocą społeczną.

¹⁶⁶ Najważniejsze czynniki, wpływające na ryzyko znalezienie się gospodarstwa w sferze ubóstwa dochodowego to utrzymywanie się ze świadczeń społecznych oraz występowanie w gospodarstwie domowym osób bezrobotnych – na podstawie Główny Urząd Statystyczny, Jakość życia, kapitał społeczny, ubóstwo i wykluczenie społeczne w Polsce, Warszawa 2013, str. 39.

¹⁶⁷ Ibidem, s. 39.

¹⁶⁸ Analiza porównawcza województw w kontekście realizacji celów PO KL 2007-2013, Warszawa, wrzesień 2012

¹⁶⁹ Ocena zasobów pomocy społecznej w województwie Podkarpackim 2012r, Obserwatorium Integracji Społecznej w Rzeszowie, ROPS Rzeszów, Rzeszów 2013,

¹⁷⁰ Wstępne dane na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku,

korzysta 3 rodziny) oraz koordynatorów pieczy zastępczej¹⁷¹. W 63% gmin na Podkarpaciu nie funkcjonują ani świetlice socjoterapeutyczne ani inne placówki wsparcia dziennego. Istnieje również problem ograniczonego dostępu do specjalistycznych usług pomocy rodzinie, w tym usług interwencji kryzysowej. W 2012 r. na terenie województwa funkcjonowało 14 takich ośrodków (z 88 miejscami, z których skorzystało 2198 osób), wszystkie przeznaczone dla ofiar przemocy w rodzinie. Z każdym rokiem wzrasta również liczba rodzin zmagających się z problemem alkoholowym bądź narkotykowym. Ponadto w wyniku nakładania się na siebie innych trudności, z którymi muszą zmagać się rodziny prognozuje się, że liczba ich będzie w najbliższych latach wzrastać¹⁷².

5. W województwie podkarpackim zaobserwować można niewystarczający dostęp do usług w zakresie wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacji dzieci niepełnosprawnych. Wobec problemów, z którymi spotyka się rodzina z dzieckiem niepełnosprawnym, niezwykle istotne jest stworzenie kompleksowego systemu oddziaływań profilaktycznych, diagnostycznych, leczniczo-rehabilitacyjnych i terapeutyczno-edukacyjnych, skierowanych zarówno do małych dzieci jak również ich rodzin, które mogą prowadzić do całkowitego wyrównania zaburzeń rozwojowych u niektórych dzieci lub też ograniczyć prawdopodobieństwo ich niezdolności do samodzielnego funkcjonowania w późniejszym życiu. Działania z zakresu zapobiegania i minimalizowania skutków niepełnosprawności są szczególnie istotne, mając na uwadze ich wpływ na możliwość podjęcia zatrudnienia przez opiekunów osób niesamodzielnymi (np. rodziców).
6. W 2012 r. na Podkarpaciu funkcjonowało łącznie 48 domów pomocy społecznej (ok. 65% podmiotów prowadzących tego rodzaju placówki stanowiły gminy), znajdowały się w nich w sumie 4649 miejsca, zamieszkałe przez 5006 osób. Liczba placówek nie zmieniła się od 2010 r. a liczba miejsc wzrosła zaledwie o 50¹⁷³. Jednocześnie istotnym jest, iż od 2008 roku maleje liczba dostępnych miejsc w tychże placówkach, przy jednoczesnym wzroście liczby mieszkańców. Jak wynika z dostępnych danych¹⁷⁴ z roku na roku zwiększa się liczba osób wymagających wsparcia tych podmiotów¹⁷⁵. Spowodowane jest to starzeniem się społeczeństwa. Starzeniu się społeczeństwa towarzyszy spadek liczby potencjalnych opiekunów osób starszych (głównie członków rodzin), co jest związane m.in. ze zmieniającym się modelem rodziny i spadkiem dzietności (np. opóźnianiem decyzji o posiadaniu dzieci) oraz mniejszą skłonnością do tworzenia wielorodzinnych gospodarstw domowych. W tym kontekście zauważyć należy znaczne braki w zakresie dostępności środowiskowych usług opiekuńczych (np. dzienne domy pomocy, środowiskowe domy samopomocy czy też pielęgniarki lub opiekunki środowiskowe). W 2012 r. w województwie podkarpackim funkcjonowało 63 środowiskowych domów samopomocy z 2122 miejscami oraz 7 dziennych domów pomocy z 327 osobami korzystającymi. Zarówno liczba jednostek jak i liczba miejsc wzrosła od 2010 r., wciąż jednak nie jest ona wystarczająca w stosunku do potrzeb¹⁷⁶.
7. W regionie funkcjonuje 21 mieszkań chronionych, w tym 15 mieszkań dla osób usamodzielnianych opuszczających niektóre typy placówek opiekuńczo-wychowawczych,

¹⁷¹ Diagnoza systemu wsparcia rodziny na terenie województwa podkarpackiego, ROPS Rzeszów, kwiecień 2011,

¹⁷² Ocena zasobów pomocy społecznej w województwie Podkarpacki 2012r, Obserwatorium Integracji Społecznej w Rzeszowie, ROPS Rzeszów, Rzeszów 2013

¹⁷³ Sprawozdanie MPIPS za 2011 oraz 2012 r. www.mpips.gov.pl

¹⁷⁴ Ocena zasobów pomocy społecznej w województwie Podkarpacki 2012r, Obserwatorium Integracji Społecznej w Rzeszowie, ROPS Rzeszów, Rzeszów 2013

¹⁷⁵ Ocena realizacji oraz aktualności celów i priorytetów rozwojowych Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020 w kontekście nowych zadań i wyzwań polityki rozwoju kraju i Unii Europejskiej, Raport końcowy, Warszawa 2012,

¹⁷⁶ Ocena zasobów pomocy społecznej w województwie Podkarpacki 2012r, Obserwatorium Integracji Społecznej w Rzeszowie, ROPS Rzeszów, Rzeszów 2013

schroniska, zakłady poprawcze oraz 3 mieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Jak wynika z analiz ROPS w Rzeszowie zasoby dostępne w województwie w tym zakresie są niewystarczające (zapotrzebowanie na tego rodzaju wsparcie przekracza 2,5-krotnie posiadane miejsca), zwłaszcza w kontekście problemów dotyczących osób niepełnosprawnych i z zaburzeniami psychicznymi¹⁷⁷

8. Ważną rolę w prowadzeniu polityki integracji społecznej odgrywa sektor ekonomii i przedsiębiorczości społecznej, zapewniając grupom zagrożonym ubóstwem i wykluczeniem zasoby i możliwości niezbędne do pełnego uczestnictwa w życiu ekonomicznym i społecznym¹⁷⁸. Podmioty ekonomii społecznej funkcjonujące¹⁷⁹ w województwie podkarpackim mają problemy takie jak: słaby potencjał kadrowy i finansowy, brak stałych (komercyjnych) źródeł finansowania, brak odpowiedniego zaplecza sprzętowego i lokalowego, niewystarczające umiejętności biznesowe (marketingowe, prawne, finansowe) pracujących w podmiotach osób, brak współpracy i kooperacji pomiędzy samymi podmiotami. Wskazane bariery uniemożliwiają podmiotom ekonomii społecznej w pełni skuteczne wypełnianie zadań z zakresu integracji społecznej¹⁸⁰.

9. Poprawa stanu zdrowia i zmniejszanie zachorowalność ludności stanowi jeden z czynników przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu oraz zwiększający aktywność zawodową ludności.

a) Ludność w województwie podkarpackim jest obecnie młodsza niż średnio w Polsce¹⁸¹. Jednakże wyraźnie rośnie udział ludności w wieku poprodukcyjnym z 15,5% w 2008 do 16,7% w 2012 i trend ten będzie się w kolejnych latach nasilał¹⁸².

Województwo Podkarpackie wyróżnia wśród innych wysoki przyrost naturalny, jego wskaźnik w roku 2011 wyniósł tu 1,4 zaś wskaźnik dla całego kraju zaledwie 0,3.

Niemniej wskaźnik urodzeń żywych na 1 000 ludności w latach 2009–2011 był niższy niż w kraju¹⁸³. Przy tym poziom umieralności niemowląt w województwie jest nadal wyższy niż w kraju¹⁸⁴. W województwie podkarpackim w 2010 r. wskaźnik zgonów noworodków i niemowląt wyniósł 5,23 i był wyższy od krajowego – 5,0¹⁸⁵.

b) Głównymi przyczynami zgonów w województwie od lat są:

- choroby układu krążenia, odpowiedzialne za ponad połowę zgonów mieszkańców (więcej niż w kraju, gdzie wskaźnik ten wynosi 46%). Choroby te są również najczęstsze jeśli chodzi o podkarpackie statystyki zachorowalności i hospitalizacji (16,7% wszystkich leczonych w szpitalach).

- nowotwory złośliwe, które stanowiły przyczynę 25% zgonów. Główne grupy zachorowań to: nowotwory złośliwe narządów trawiennych, narządów oddechowych i klatki piersiowej oraz nowotwory złośliwe żeńskich narządów płciowych i sutka.

¹⁷⁷ Tamże.

¹⁷⁸ Wkład sektora ekonomii społecznej oraz przedsiębiorstw społecznych w integrację społeczną określono zgodnie z Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej

¹⁷⁹ 772 spółdzielnie, a w tym szczególnie 62 spółdzielnie socjalnych, 10 klubów integracji społecznej, 10 centrów integracji społecznej, 35 warsztatów terapii zajęciowej, 8 zakłady aktywności zawodowej, 6099 organizacji obywatelskie (277 fundacje oraz 5822 stowarzyszeń i innych)

¹⁸⁰ Zgodnie z wnioskami z diagnozy określonej w Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej, projekt w wersji z 17.09.2013 r. www.pozYTEK.gov.pl

¹⁸¹ Portal Informacyjny GUS.

¹⁸² Portal Informacyjny GUS.

¹⁸³ Sytuacja demograficzna i stan zdrowia ludności w województwie podkarpackim 2009-2011. Jadwiga Jagiełło-Kotwica, Halina Zięba. Podkarpacki Urząd Wojewódzki w Rzeszowie, Wydział Polityki Społecznej, Rzeszów 2012

¹⁸⁴ Sytuacja demograficzna i stan zdrowia ludności w województwie podkarpackim 2009-2011. Jadwiga Jagiełło-Kotwica, Halina Zięba. Podkarpacki Urząd Wojewódzki w Rzeszowie, Wydział Polityki Społecznej, Rzeszów 2012

¹⁸⁵ Diagnoza do SRW, str. 129 (wskaźnik na 1000 urodzeń żywych).

- trzecią najliczniejszą grupę stanowią zewnętrzne przyczyny zachorowania i śmierci, w tym wypadki, upadki, samookaleczenia.

- Wśród najliczniejszych grup zachorowań wskazać należy również choroby układu oddechowego i układu kostno-stawowo-mięśniowego¹⁸⁶.

Mimo poprawy subiektywnej oceny stanu zdrowia, pod koniec 2009 r., u prawie co drugiego mieszkańca Podkarpacia (45%) wystąpiły długotrwałe problemy zdrowotne lub choroby przewlekłe, trwające co najmniej 6 miesięcy.

c) Rośnie rokrocznie liczba pacjentów z zaburzeniami i chorobami psychicznymi, w tym związanych z uzależnieniami. W roku 2011 zanotowano 18 559 nowych zachorowań, a wskaźnik zachorowań na 100 tys. mieszkańców wzrósł w porównaniu z 2009 r. o 10%. Na co w znacznej mierze wpływa stres, tempo życia oraz zmiany, jakie dokonują się we współczesnym świecie.

d) 74 to podmioty utworzone przez samorządy funkcjonujące w blisko 400 budynkach z czego ponad 150 jest w średnim a 31 budynków w złym stanie technicznym. Najtrudniejsza w tym zakresie sytuacja ma miejsce w przypadku szpitalnych bloków operacyjnych. Większość szpitali w województwie podkarpackim nie spełnia wymogów określonych przepisami Rozporządzenia Ministra Zdrowia z 26 czerwca 2012 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą i jest objęta programem dostosowania w tym zakresie. Sprzęt medyczny jaki funkcjonuje w w/w jednostkach jest wykorzystywany już ponad 10 lat. Wśród najbardziej potrzebnych do uzupełnienia wysokospecjalistycznych sprzętów medycznych wymienić należy, tomografy komputerowe, rezonansy magnetyczne, aparaty rtg, mammografy cyfrowe. Warto zwrócić również uwagę na brak na terenie województwa aparatu typu pet, akceleratorów radioterapeutycznych.

Wyzwania

1. Aktywizacja społeczno zawodowa osób napotykających szczególne trudności w funkcjonowaniu w społeczeństwie i na rynku pracy.
2. Poprawa dostępu do usług społecznych (w tym mieszkalnictwa wspomaganego) i zdrowotnych (w szczególności dla osób starszych) w regionie, w tym zmniejszenie obciążenia instytucji pomocy społecznej¹⁸⁷.
3. Niedostateczna rola podmiotów ekonomii społecznej w działaniach reintegracji społecznej i zawodowej,
4. Niezadawalający stan infrastruktury ochrony zdrowia i pomocy społecznej.
5. Niedostateczny poziom jakości i dostęp do specjalistycznych usług medycznych.

Oczekiwane efekty

1. Obniżenia poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego w regionie,
2. Zwiększenie roli podmiotów ekonomii społecznej w przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu oraz zwiększenie zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej w celu realizacji usług użyteczności publicznej,
3. Budowa regionalnego systemu wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, jako naturalnego środowiska integracji.

¹⁸⁶ Analiza własna w oparciu o dane GUS.

¹⁸⁷ Wyzwanie pozostaje w zgodności z Załoženiami Długofalowej Polityki Senioralnej w Polsce na lata 2014-2020

4. Zmodernizowanie kluczowych elementów istniejącej infrastruktury ochrony zdrowia wynikających z diagnozy oraz poprawa stanu wyposażenia podmiotów leczniczych w specjalistyczny i wysokospecjalistyczny sprzęt medyczny, w celu zaspokojenia potrzeb pacjentów i zwiększenia, jakości i dostępności usług medycznych oraz wydłużenia aktywności zawodowej mieszkańców województwa.
5. Przywrócenie dotychczasowych funkcji zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i środowiskowo obszarów miejskich.

1.1.2 Uzasadnienie wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych

Cele i zakres wsparcia RPO WP są odpowiedzią na wyzwania rozwojowe nakreślone w *Umowie Partnerstwa*.

Podstawą wyboru celów tematycznych realizowanych w ramach RPO WP, uwzględniającą zarówno wnioski z diagnozy sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego, jak również szerokie uwarunkowania europejskie i krajowe, są przede wszystkim zapisy *Strategii rozwoju województwa - Podkarpackie 2020*, w której określone zostały obszary koncentracji potencjałów i barier rozwojowych regionu na tle strategicznych kierunków rozwoju.

Specyfiką polityki spójności w latach 2014-2020 jest koncentracja tematyczna i terytorialna funduszy unijnych, która zgodnie z dokumentem *Europa 2020*, wprowadzi gospodarki europejskie na ścieżkę inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu.

Dlatego też celem głównym RPO WP jest **wzmocnienie i efektywne wykorzystanie gospodarczych i społecznych potencjałów regionu dla zrównoważonego i inteligentnego rozwoju województwa.**

Wykazane w ramach RPO WP obszary wsparcia w szerszej perspektywie będą realizować cele Strategii Rozwoju Kraju 2020 w obszarach zwiększania konkurencyjności gospodarki, poprawy spójności społecznej i terytorialnej oraz podnoszenia sprawności i efektywności państwa. Będą one również wpisywać się w cele rozwojowe strategii zintegrowanych, tj. Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”, Strategii Sprawne Państwo, Strategii Rozwoju Transportu, Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego oraz Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020.

Dodatkowo, wskazane cele interwencji Programu są spójne z *Krajowym Programem Reform*, najważniejszym narzędziem realizacji na poziomie państw członkowskich unijnej strategii Europa 2020.

Program będzie wpisywać się również w cele Strategii Rozwoju Polski Wschodniej. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych – polegać będzie na interwencji na obszarach Polski charakteryzujących się niskimi wskaźnikami sytuacji społeczno-gospodarczej, najmniej korzystnym usytuowaniem geograficznym względem głównych ośrodków wzrostu i zatrudnienia oraz niekorzystnymi przewidywaniami z punktu widzenia perspektyw rozwojowych i poziomu życia mieszkańców. Obszarem strategicznej interwencji dla wzmocnienia spójności w układzie krajowym są m.in. województwa Polski Wschodniej, cechujące się najniższym poziomem rozwoju w kraju. Wsparcie będzie się koncentrować na ośrodkach wojewódzkich oraz rozwoju sieci miast

powiatowych (o znaczeniu subregionalnym i lokalnym). Dodatkowo prowadzone będą działania wspomagające połączenia między miastami Polski Wschodniej i najważniejszymi ośrodkami w kraju

Z uwagi na szerokie uwzględnienie w ramach RPO WP wymiaru terytorialnego, Program wpisuje się w założenia *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*. Celem polityki przestrzennego zagospodarowania kraju określonym w KPZK jest: *efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.*

Opisane w Diagnozie wyzwań, potrzeb i potencjałów regionu... wyzwania stojące przed województwem przełożyły się na zakres interwencji RPO WP, który opierać się będzie na n/w celach tematycznych i priorytetach inwestycyjnych:

Cel tematyczny 1. Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji

- **1.2** Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych, ekoinnowacji, zastosowań w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację oraz wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu

Cel tematyczny 2. Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych

- **2.3** Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia

Cel tematyczny 3. Wzmacnianie konkurencyjności MŚP

- **3.1** Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości
- **3.2** Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia
- **3.3** Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług
- **3.4** Wspieranie zdolności MŚP do wzrostu na rynkach regionalnych, krajowych i międzynarodowych oraz do angażowania się w procesy innowacji

Cel tematyczny 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach

- **4.1.** Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych,
- **4.3.** Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym,
- **4.5.** Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu,

Cel tematyczny 5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem

- **5.2** Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami

Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska oraz promowanie efektywnego gospodarowania zasobami

- **6.1** Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie
- **6.2** Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie
- **6.3** Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego
- **6.4** Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę
- **6.5** Podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojkowych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu

Cel tematyczny 7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej

- **7.2** Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi
- **7.3** Rozwój i usprawnienie przyjaznych środowisku (w tym o obniżonej emisji hałasu) i niskoemisyjnych systemów transportu, w tym śródlądowych dróg wodnych i transportu morskiego, portów, połączeń multimodalnych oraz infrastruktury portów lotniczych, w celu promowania zrównoważonej mobilności regionalnej i lokalnej
- **7.4** Rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu

Cel tematyczny 8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników

- **8.2** Wspieranie wzrostu gospodarczego sprzyjającego zatrudnieniu poprzez rozwój potencjału endogenicznego jako elementu strategii terytorialnej dla określonych obszarów, w tym poprzez przekształcenie upadających regionów przemysłowych i zwiększenie dostępu do określonych zasobów naturalnych i kulturalnych oraz ich rozwój
- **8.5** Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników
- **8.7** Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw
- **8.8** Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę
- **8.9** Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian
- **8.10** Aktywne i zdrowe starzenie się

Cel tematyczny 9. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją

- **9.1** Inwestowanie w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, która przyczyni się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszy nierówności w zakresie stanu zdrowia, promocja włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych
- **9.2** wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich
- **9.4** Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie
- **9.7** Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym
- **9.8** Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia

Cel tematyczny 10. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie

- **10.1** Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia;
- **10.3** Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji;

- **10.3 BIS** Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmocnienie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami;
- **10.4** Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej

Tabela 1: Uzasadnienie wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych

Wybrany do realizacji cel tematyczny	Wybrany do realizacji priorytet inwestycyjny	Uzasadnienie wyboru w oparciu o diagnozę z punktu 1.1 oraz uwzględniając unijne, krajowe i/lub regionalne dokumenty strategiczne
	<p>1.2. Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych, ekoinnowacji, zastosowań w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację oraz wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie kooperacji przedsiębiorców z ośrodkami badawczo-rozwojowymi • Wzmocnienie potencjału jednostek sektora nauki do prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Krajowego Programu Reform wraz z Zaleceniami Rady w sprawie krajowego programu reform Polski z 2013 r., Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki, Krajową Strategią Inteligentnej Specjalizacji, Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3), projektu Umowy Partnerstwa 2014-2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Priorytetem Strategii Europa 2020 jest rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji • Konieczność stymulowania wzrostu nakładów prywatnych na działalność B+R • Konieczność zwiększenia skali współpracy pomiędzy sektorem MŚP a B+R, wynikająca z niskiego stopnia korelacji pomiędzy sferą naukową, w tym badawczo rozwojową, a przedsiębiorstwami z sektora MŚP • Potrzeba większego zaangażowania sektora prywatnego w finansowanie działalności badawczo-rozwojowej • Podjęcie dodatkowych działań w celu stworzenia otoczenia biznesu sprzyjającego innowacjom poprzez skoordynowane wsparcie w obszarze badań, innowacji i przemysłu oraz lepsze dostosowanie instrumentów do poszczególnych etapów cyklu innowacji • Konieczność zapewnienia na poziomie regionalnym warunków służących pobudzeniu popytu przedsiębiorstw na innowacje i prace badawczo-rozwojowe poprzez bezpośrednie wsparcie finansowe inwestycji firm w obszarze B+R+I, jak również poszerzenie dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania inwestycji o wysokim potencjale komercjalizacji • Konieczność zapewnienia na poziomie regionalnym warunków służących rozwojowi działalności B+R+I prowadzonej przez przedsiębiorstwa w ramach powiązań kooperacyjnych, klastrów i inicjatyw klastrowych • Konieczność wzmocnienia działań służących promowaniu współpracy pomiędzy sektorem nauki i biznesu, jak również promowaniu innowacyjnej przedsiębiorczości, • Poprawa jakości badań oraz wzmocnienie współpracy sektora nauki i gospodarki, • Zapewnienie wysokiej jakości infrastruktury naukowo-badawczej poprzez wsparcie wybranych inwestycji w infrastrukturę B+R jednostek naukowych, zgodnie z regionalną strategią inteligentnej specjalizacji, w zakresie komplementarnym wobec planowanego na poziomie krajowym mechanizmu wsparcia strategicznej infrastruktury badawczej w ramach Polskiej Mapy Drogowej Infrastruktury Badawczej oraz innych instrumentów finansowania infrastruktury sektora nauk

<p>2. Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych</p>	<p>2.3 Wzmacnianie zastosowania technologii komunikacyjno-informacyjnych dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego i, e-kultury i e-zdrowia</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Upowszechnienie technologii informacyjno – komunikacyjnych w województwie podkarpackim. <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii innowacyjności i Efektywności Gospodarki, Strategii Sprawne Państwo, projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kierunkowe cele wyznaczone przez Europejską Agendę Cyfrową • Konieczność kontynuowania procesu udostępniania zasobów publicznych w postaci treści cyfrowych oraz zwiększenie zakresu, jakości i dostępności usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną • Konieczność upowszechnienia funkcjonowania cyfrowych urzędów • Zapewnienie interoperacyjności systemów informatycznych i rejestrów publicznych • Dostęp do usług publicznych jest również gwarancją zapewnienia funkcjonalnej i przestrzennej spójności poszczególnych terytoriów
<p>3. Wzmacnianie konkurencyjności MŚP</p>	<p>3.1 Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wzrost poziomu oraz poprawa warunków do rozwoju przedsiębiorczości w województwie podkarpackim, • Pobudzenie rozwoju gospodarczego w obrębie miejskich obszarów funkcjonalnych. <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020, Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki, Krajową Strategią Inteligentnej Specjalizacji, projektu Krajowej Polityki Miejskiej, projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Priorytetem Strategii Europa 2020 jest rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji • Stymulowanie wzrostu znaczenia gospodarczego małych i średnich przedsiębiorstw, zdolnych do bardziej elastycznego funkcjonowania na rynku i przedstawiania zindywidualizowanej, unikatowej oferty • Konieczność podniesienia konkurencyjności gospodarczej Rzeszowa i jego aglomeracji, a także ośrodków o charakterze subregionalnych centrów wzrostu • Poprawa konkurencyjności i zdolności głównych ośrodków miejskich do kreowania rozwoju, wzrostu i zatrudnienia
	<p>3.2. Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej regionu oraz wzrost działalności eksportowej podkarpackich firm <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki, Krajową Strategią Inteligentnej Specjalizacji, Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3), projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Priorytetem Strategii Europa 2020 jest rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji • Konieczność zwiększenia aktywności polskich przedsiębiorców na rynkach zagranicznych • Konieczność tworzenia warunków dla napływu inwestycji • Konieczność wspierania aktywności międzynarodowej MŚP • Kreowanie wizerunku gospodarczego regionu oraz promocja turystyczna regionu • promowanie postaw pro biznesowych

	<p>3.3. Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wzrost konkurencyjności podkarpackich przedsiębiorców <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Krajowego Programu Reform, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki, Krajową Strategią Inteligentnej Specjalizacji , Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3) :</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność wspierania rozwoju silnej i zrównoważonej bazy przemysłowej, przygotowanej do konkurencyjności na rynkach światowych • Konieczność doskonalenia i rozwoju technologii • Konieczność zapewnienia warunków wymuszających większą konkurencyjność oraz innowacyjność MŚP
	<p>3.4. Wspieranie zdolności MŚP do wzrostu na rynkach regionalnych, krajowych i międzynarodowych oraz do angażowania się w procesy innowacji</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stworzenie systemu instytucji otoczenia biznesu dopasowanego do regionalnych potencjałów, świadczącego kompleksowe i konkurencyjne usługi <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki, Krajową Strategią Inteligentnej Specjalizacji , projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność wzmocnienia powiązań kooperacyjnych i klastrowych, w szczególności w zakresie przygotowywania i rozwoju wspólnych produktów i usług oraz ekspansji rynkowej • Rozwój inicjatyw klastrowych, jako narzędzi zwiększających absorpcję i rozprzestrzeniających innowacje z obszarów o najwyższym poziomie konkurencyjności na obszary, gdzie poziom ten jest niższy
<p>4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach</p>	<p>4.1 Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych,</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego województwa podkarpackiego w oparciu o istniejący potencjał do wytwarzania energii z alternatywnych, w tym odnawialnych, źródeł energii, • Wzrost efektywności energetycznej, w tym systematyczne wspieranie rozwoju kogeneracji <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Krajowego Programu Reform, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, Polityki Energetycznej Polski do 2030, Krajowego Planu Działań w zakresie energii ze źródeł odnawialnych 2010, projektu Umowy Partnerstwa, Stanowiskiem służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020 oraz Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego na lata 2012-2015, szczególnie w obszarze strategicznym – Pozyskiwanie energii ze źródeł odnawialnych i energooszczędność oraz Programu Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Podkarpackiego:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Priorytetem Strategii Europa 2020 jest rozwój zrównoważony • Zgodnie z pakietem klimatyczno-energetycznym, wyznaczony dla Polski cel dotyczący udziału OZE do 2020 wynosi 15% • Konieczność wzrostu udziału odnawialnych źródeł energii w produkcji energii • Konieczność skoncentrowania działań rozwojowych na dywersyfikacji źródeł i efektywnym wykorzystaniu energii. Działania powinny być skierowane przede wszystkim na inwestycje na rzecz zmniejszania energochłonności gospodarki oraz promowanie rozwiązań zwiększających efektywność energetyczną • Konieczność wspierania produkcji urządzeń i technologii związanych z OZE • Konieczność dostosowania sieci dystrybucyjnych do rozwijającego się rynku OZE • Wspieranie rozwoju kogeneracji stanowi istotny element poprawy efektywności ekonomicznej sektora energetycznego w

		<p>Polsce, jak również zmniejszenia jego negatywnego oddziaływania na środowisko poprzez redukcję emisji substancji szkodliwych – pyłów, dwutlenku siarki, tlenku azotu oraz gazów cieplarnianych</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wysokosprawna kogeneracja to również zmniejszenie zużycia paliwa a tym samym zapotrzebowania na kurczące się zasoby paliw stałych
	<p>4.3 Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym,</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Potrzeba zmniejszenia energochłonności regionu <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Krajowego Programu Reform, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, projektu Umowy Partnerstwa, projektu Krajowej Polityki Miejskiej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Celem polityki energetycznej UE wskazanym w pakiecie energetyczno-klimatycznym jest poprawa do 2020 r. efektywności energetycznej o 20% • Sektory publiczny i mieszkaniowy posiadają duży potencjał oszczędzania energii, a wsparcie tego typu działań będzie skutkowało poprawą efektywności energetycznej w budownictwie oraz pozwoli na zmniejszenie wykorzystania paliw stałych do celów grzewczych i bytowych na rzecz paliw płynnych oraz zwiększenie wykorzystania energii z OZE, będąc w zgodzie z polityką energetyczną państwa oraz celami dyrektywy 2012/27/UE • Wspieranie zrównoważonego rozwoju ośrodków miejskich
	<p>4.5 Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu,</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwój ciepłownictwa na terenie województwa w oparciu o wykorzystanie odnawialnych źródeł energii • Obniżenie negatywnego wpływu transportu na środowisko <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Krajowego Programu Reform, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, projektu Krajowej Polityki Miejskiej, projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jednym z priorytetów Strategii Europa 2020 jest wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej między innymi poprzez modernizację sektora transportu i zmniejszenia jego udziału w emisji gazów cieplarnianych • Zalecenie KE w zakresie ograniczenia emisji gazów wywołujących efekt cieplarniany oraz doprowadzenia do wzrostu udziału w rynku energii odnawialnych: redukcja emisji gazów cieplarnianych do roku 2020 o 20% w stosunku do 1990 r., zwiększenie do 2020 r. udziału OZE w zużyciu energii do 20% • Wspieranie zrównoważonego rozwoju ośrodków miejskich
<p>5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobieganie ryzyku i zarządzanie ryzykiem</p>	<p>5.2 Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie możliwości monitorowania ewentualnych zagrożeń i zarządzania zagrożeniami <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, Strategicznego planu adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 (SPA 2020), projektu Umowy Partnerstwa oraz Strategii Rozwoju Państwowej Straży Pożarnej i Krajowego Systemu Ratowniczo Gaśniczego woj. podkarpackiego na lata 2013-2020, planów zarządzania kryzysowego na poziomie województwa i powiatów, Strategii Wojewódzkiej Policji w Rzeszowie, „Programu ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły”, „Konceptji systemu powiadamiania ratunkowego dla województwa podkarpackiego” oraz powiatowych planów ochrony przed powodzią, Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego na lata 2012-2015, (</p>

		<p>Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zmiany klimatu skutkują zwiększeniem częstotliwości i skali powodzi, suszy oraz innych katastrofalnych zjawisk klimatycznych • Ochronę przez skutkami powodzi, suszy i deficytu wody może zapewnić racjonalnie prowadzona gospodarka wodami ukierunkowana na rozwój małej retencji wodnej, uwzględniającej również wymagania ochrony przyrody i krajobrazu oraz potrzeby rolnictwa i wypoczynku, jak również odpowiednie wyposażenie służb ratunkowych ujętych w KSRG • <i>Ramowa Dyrektywa Wodna 2000/60/WE i Dyrektywa 2007/60/WE w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim</i>, wprowadzają zupełnie nowe spojrzenie na zagadnienia ochrony wód i ochrony przeciwpowodziowej. Wymaga ono kompleksowego podejścia do zagadnienia ochrony przeciwpowodziowej, w tym w szczególności planowania działań w ujęciu zlewniowym oraz uwzględniania potrzeb ekosystemów występujących w dolinach rzek • Zgodnie z Komunikatem <i>Wspólnotowe podejście do zapobiegania klęskom żywiołowym oraz katastrofom spowodowanym przez człowieka</i>, skutki klęsk żywiołowych mogą mieć negatywny wpływ na wzrost gospodarczy i konkurencyjność • Zapewnienie zrównoważonego rozwoju regionalnego i lokalnego z uwzględnieniem zmian klimatu, • Skuteczna adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich.
<p>6. Zachowanie i ochrona środowiska oraz promowanie efektywnego gospodarowania zasobami</p>	<p>6.1. Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poprawa gospodarowania odpadami komunalnymi, niebezpiecznymi i innymi niż komunalne, zwiększenie odsetka surowców wtórnych podlegających odzyskowi <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, projektu Umowy Partnerstwa, projektu Krajowej Polityki Miejskiej oraz Krajowego planu gospodarki odpadami 2014” (Kpgo 2014), Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego na lata 2012-2015 oraz Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jednym z priorytetów Strategii Europa 2020 jest rozwój zrównoważony • Konieczność kontynuacji działań na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska naturalnego związana z procesem wdrażania prawa UE • Konieczność inwestowania w gospodarkę odpadami • Konieczność zapewnienia podstawowych usług komunalnych w zakresie efektywnej gospodarki odpadami • Konieczność stymulowania stopniowego przechodzenie z systemu polegającego na składowaniu odpadów na system wspierający przetworzenie odpadów, • Wspieranie zrównoważonego rozwoju ośrodków miejskich
	<p>6.2. Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poprawa stanu gospodarki wodno-ściekowej, w tym rozwój systemów indywidualnych oczyszczania ścieków w terenach zabudowy rozproszonej <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, projektu Umowy Partnerstwa oraz Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych” (KPOŚK):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jednym z priorytetów Strategii Europa 2020 jest rozwój zrównoważony • Konieczność kontynuacji działań na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska naturalnego związana z procesem wdrażania

		<p>prawa UE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność inwestowania w gospodarkę wodno-ściekową • Konieczność zapewnienia podstawowych usług komunalnych w zakresie rozwoju infrastruktury kanalizacyjnej wodociągowej, oczyszczalni ścieków • <i>Konieczność</i> budowania gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów
	6.3. Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zachowanie dla przyszłych pokoleń zasobów dziedzictwa kulturowego <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, projektu Umowy Partnerstwa oraz Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych” (KPOŚK):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zachowanie dziedzictwa kulturowego to fundamenty dla rozwoju społeczno-gospodarczego kraju • Konieczność zwiększania dostępności zasobów kultury • Promowanie uczestnictwa w kulturze poprzez rozwój infrastruktury kultury i kształcenie podstawowych kompetencji kulturowych • Konieczność tworzenia warunków wzmocnienia tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym • Konieczność zachowania i efektywnego wykorzystania zasobów kulturowych
	6.4 Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywację gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przywrócenie bioróżnorodności, zwiększenie wykorzystania lokalnych walorów przyrodniczych w celach turystycznych, wzrost poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców i jakości informacji o środowisku <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, projektu Umowy Partnerstwa oraz Krajowej strategii ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej, Priorytetowych Ram Działań dla sieci Natura 2000 na Wieloletni Program Finansowania UE w latach 2014-2020, Strategii ochrony obszarów wodno-błotnych w Polsce:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność wspieranie wykorzystania zasobów lokalnych • Ochrona i zachowanie różnorodności biologicznej oraz zapewnienie efektywnej i aktywnej ochrony cennych przyrodniczo obszarów • Konieczność wykorzystania walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego • Konieczność przeciwdziałania czynnikom i zjawiskom negatywnie oddziałującym na stan różnorodności biologicznej • Konieczność uwzględniania wielofunkcyjnego charakteru gospodarki leśnej m.in. tworzenie warunków dla rekreacji oraz uprawiania turystyki
	6.5 Podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojaskowych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nadanie nowych funkcji społeczno-gospodarczych obszarom zdegradowanym i ograniczenie obszarów, gdzie występują przekroczenia dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń powietrza i poziomu hałasu <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko,</p>

	<p>propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu</p>	<p>Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, projektu Umowy Partnerstwa, projektu Krajowej Polityki Miejskiej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Degradacja terenów i przestrzeni publicznych stanowi istotną barierę w rozwoju społeczno- ekonomicznym miast. Miasta powinny tworzyć bezpieczne, przyjazne i harmonijne środowisko zaspakajające potrzeby mieszkańców i odwiedzających w sferze działalności gospodarczej, pobytu, konsumpcji oraz rekreacji • Konieczność przeciwdziałania narastaniu niekorzystnych zjawisk na obszarach problemowych w miastach, zdegradowanych dzielnic śródmiejskich, terenów przemysłowych, powojennych, a także innych obszarów miast, gdzie koncentrują się negatywne zjawiska społeczne • Konieczność zastosowania instrumentów restrukturyzacji i przywracania na ścieżkę wzrostu dużych obszarów miejskich, w tym zurbanizowanych obszarów przemysłowych • Konieczność restrukturyzacji i rewitalizacji miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze, Konieczność rekultywacji terenów zanieczyszczonych lub zdegradowanych w szczególności przemysłowych i powojennych • Odbudowa zdolności do rozwoju poprzez rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich
<p>7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej</p>	<p>7.2 Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi</p> <p>7.3 Rozwój i usprawnienie przyjaznych środowisku (w tym o obniżonej emisji hałasu) i niskoemisyjnych systemów transportu, w tym śródlądowych dróg wodnych i transportu morskiego, portów, połączeń multimodalnych oraz infrastruktury portów lotniczych, w celu promowania zrównoważonej mobilności regionalnej i lokalnej</p> <p>7.4 Rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poprawa skomunikowania regionu z krajowym układem transportowym, • Zwiększenie mobilności oraz poprawa jakości życia mieszkańców tworząca warunki do rozwoju i aktywizacji podmiotów gospodarczych, poprzez świadome kształtowanie powiązań komunikacyjnych w obrębie miejskich obszarów funkcjonalnych <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Białej księgi - Plan utworzenia jednolitego europejskiego obszaru transportu - dążenie do osiągnięcia konkurencyjnego i zasobooszczędnego systemu transportu, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii rozwoju transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku), projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jednym z priorytetów Strategii Europa 2020 jest rozwój zrównoważony • Słabo rozwinięty transport w Polsce stanowi barierę dla wzrostu gospodarczego i zatrudnienia • Konieczność zapewnienie warunków dla zwiększenia mobilności, rozwoju społeczno-gospodarczego, intermodalności systemów transportowych • Konieczność niwelowania barier infrastrukturalnych w rozwoju społeczno-gospodarczym • Konieczność tworzenia sprzyjających warunków dla rozwoju regionu i jego mieszkańców
	<p>8.2 Wspieranie wzrostu gospodarczego sprzyjającego zatrudnieniu poprzez rozwój potencjału endogenicznego jako elementu strategii terytorialnej dla</p>	<p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, projektu Umowy Partnerstwa, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność wzrostu zatrudnienia poprzez rozwój endogenicznych potencjałów, • Konieczność wykorzystywania specyfiki terytorialnej i pogłębiania specjalizacji decydującej o przewadze w takich

	określonych obszarów, w tym poprzez przekształcenie upadających regionów przemysłowych i zwiększenie dostępu do określonych zasobów naturalnych i kulturalnych oraz ich rozwój	dziedzinach jak turystyka, <ul style="list-style-type: none"> • Rozwój społeczno-gospodarczy w oparciu o zachowane w dobrym stanie zasoby naturalne, walory środowiska, • Niedostateczna promocja potencjałów turystycznych województwa, w tym turystyki uzdrowiskowej
	8.5 Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie ilości osób lepiej przygotowanych do wejścia/powrotu i utrzymania się na rynku pracy. <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, Zaleceniami Rady w sprawie krajowego programu reform Polski z 2013 r., projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Strategia „Europa 2020” - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71% • Konieczność zwiększenia poziomu zatrudnienia poprzez umożliwienie startu młodych na rynku pracy podniesienie aktywności kobiet, realizację programów 50+ • Konieczność zwiększenia aktywności zawodowej oraz mobilności zawodowej i przestrzennej • Konieczność podnoszenia kwalifikacji kapitału ludzkiego w celu umożliwienia oparcia gospodarki na innowacjach, a także konieczności zwiększania mobilności pracowników
<p>8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników</p>	8.7 Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wzrost przedsiębiorczości i samozatrudnienia w regionie oraz wzrost trwałości powstałych miejsc pracy <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, Zaleceniami Rady w sprawie krajowego programu reform Polski z 2013 r., projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Strategia „Europa 2020” - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71% • Konieczność zwiększenia poziomu zatrudnienia oraz konieczność wyposażenia w odpowiednią wiedzę i możliwości współpracy młodych przedsiębiorców, którzy są na etapie tworzenia własnej firmy • Konieczność zwiększenia aktywności zawodowej • Konieczność wzrostu współczynnika aktywności zawodowej, w szczególności kobiet, osób młodych i starszych oraz priorytetowego traktowania działań służących uwolnieniu potencjału przedsiębiorczości, promowaniu samozatrudnienia i rozwoju przedsiębiorstw • Konieczność lepszego wykorzystania zasobów na rynku pracy poprzez zwiększenie szans na zatrudnienie osób bezrobotnych i poszukujących pracy
	8.8 Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ułatwienie dostępu do podejmowania aktywności zawodowej • Upowszechnienie elastycznych form zatrudnienia <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, Zaleceniami Rady w sprawie krajowego programu reform Polski z 2013 r., projektu Umowy Partnerstwa:</p>

		<ul style="list-style-type: none"> • Strategia „Europa 2020” - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71% • Konieczność zwiększenia poziomu zatrudnienia poprzez podniesienie aktywności kobiet, wsparcia rodzin w edukacji i opiece nad dziećmi, tworzenie nowych miejsc wczesnej edukacji oraz opieki instytucjonalnej i pozainstytucjonalnej dla dzieci, propagowanie elastyczności zatrudnienia • Konieczność zwiększenia aktywności zawodowej • Konieczność wydłużenia okresu aktywności zawodowej i zapewnienia lepszej jakości funkcjonowania osób starszych • Konieczność zwiększenia współczynnika aktywności zawodowej kobiet, którego częściową przyczyną jest brak przystępnych cenowo usług opieki nad dziećmi, konieczności zwiększenia udziału elastycznych uregulowań w pracy oraz konieczności promowania równości kobiet i mężczyzn oraz godzenia życia zawodowego i rodzinnego • Konieczność kontynuowania wysiłków na rzecz zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy szczególnie przez inwestowanie w wysokiej jakości, przystępną cenowo opiekę nad dziećmi • Konieczność lepszego wykorzystania zasobów na rynku pracy poprzez zwiększenie szans na zatrudnienie osób bezrobotnych i poszukujących pracy
<p>8.9 Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian</p>		<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie udziału firm uczestniczących w kształceniu swoich pracowników • Poprawa sytuacji pracowników i firm planujących restrukturyzację lub przechodzących procesy restrukturyzacyjne <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, Zaleceniami Rady w sprawie krajowego programu reform Polski z 2013 r., projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Strategia „Europa 2020” - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71% • Konieczność profesjonalizacji kadr przedsiębiorstw oraz zwiększenia adaptacyjności przedsiębiorstw • konieczność zwiększenia aktywności zawodowej, poprawy jakości kapitału ludzkiego oraz mobilności zawodowej i przestrzennej • Konieczność wzrostu zatrudnienia, wydłużenia okresu aktywności zawodowej i zapewnienia lepszej jakości funkcjonowania osób starszych oraz podniesienia poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli • Konieczność zwiększenia konkurencyjności i stabilności MŚP - głównego źródła tworzenia miejsc pracy a także szczególnego wsparcia przedsiębiorstw przechodzących procesy modernizacyjne • konieczność lepszego wykorzystania zasobów na rynku pracy poprzez poprawę adaptacyjności osób aktywnych zawodowo i przedsiębiorstw
<p>8.10 Aktywne i zdrowe starzenie się</p>		<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wdrożenie programów profilaktycznych, w zakresie chorób, które są najczęstszym powodem przedwczesnego opuszczania rynku pracy <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, Zaleceniami Rady w sprawie krajowego programu reform Polski z 2013 r., projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Strategia „Europa 2020” - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71% • Konieczność zwiększenia poziomu zatrudnienia poprzez podniesienie aktywności kobiet, realizację programów 50+, a także wykorzystywanie potencjału i zapobieganie wykluczeniu osób starszych, propagowanie elastyczności zatrudnienia osób starszych, oraz zwiększanie dostępności do programów zdrowotnych

		<ul style="list-style-type: none"> • Konieczność zwiększenia aktywności zawodowej oraz poprawy jakości kapitału ludzkiego • Konieczność wzrostu zatrudnienia, wydłużenia okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych, poprawy zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej a także odniesienia poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli • Konieczność lepszego wykorzystania zasobów na rynku pracy poprzez poprawę zdrowia zasobów pracy • Konieczność zwiększania wskaźnika zatrudnienia osób starszych poprzez aktywne i prewencyjne wsparcie oraz konieczności podejmowania działań na rzecz przedłużania zdrowszego życia zawodowego
<p>9. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją</p>	<p>9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niezadawalający stan infrastruktury ochrony zdrowia i pomocy społecznej • Niedostateczny poziom jakości i dostęp do specjalistycznych usług medycznych • Poprawa dostępu do usług społecznych (w tym mieszkalnictwa wspomaganego) i zdrowotnych (w szczególności dla osób starszych) w regionie, w tym zmniejszenie obciążenia instytucji pomocy społecznej. <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność zwiększenia dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych w priorytetowych, wynikających z uwarunkowań epidemiologicznych, dziedzinach medycyny oraz dostosowania systemu ochrony zdrowia do prognozowanych do roku 2030 zmian demograficznych • Konieczność zwiększenia bezpieczeństwa obywatela (m.in. poprzez rozwój infrastruktury ochrony zdrowia, w tym infrastruktury opieki długoterminowej, uwzględniający trendy demograficzne i profil zdrowotny społeczeństwa) • Konieczność poprawy zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej, a także poprawy sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym • Konieczność koncentracji na zwiększeniu dostępności wysokiej jakości świadczeń zdrowotnych w oparciu o jasną strategię, przy uwzględnieniu przejścia z opieki instytucjonalnej na opiekę środowiskową (w celu zmniejszenia nierówności w dostępie do usług zdrowotnych), wspieraniu w oparciu o jasną koncepcję tworzenia skutecznego i stabilnego systemu wysokiej jakości usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym, przy uwzględnieniu możliwych scenariuszy przejścia z opieki instytucjonalnej na opiekę środowiskową oraz zwiększeniu dostępności usług społecznych w celu ograniczenia nierówności społecznych
	<p>9.2. Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Włączenie w procesy rozwojowe obszarów słabiej rozwiniętych • Przywrócenie dotychczasowych funkcji zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i środowiskowo obszarów miejskich • Pobudzenie rozwoju gospodarczego obszarów miejskich w oparciu o endogeniczne czynniki oraz aktywność mieszkańców <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego, projektu Krajowej Polityki Miejskiej, projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność przeciwdziałania narastaniu niekorzystnych zjawisk na obszarach problemowych w miastach, zdegradowanych dzielnicach śródmiejskich, blokowiskach, a także na innych obszarach miast, gdzie koncentrują się negatywne zjawiska społeczne • Konieczność tworzenia warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych • Konieczność wspierania rozwoju infrastruktury społecznej, w tym infrastruktury kulturalnej stanowiącej ważny czynnik rozwoju i podnoszenia atrakcyjności miast, a także wpływającej na budowanie silnej pozycji konkurencyjnej ośrodków

	<p>miejskich</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność wspierania rozwoju funkcji metropolitalnych stabszych ośrodków miejskich oraz ośrodków subregionalnych • Wspomaganie obszarów o najniższym poziomie dostępu do dóbr usług warunkującym możliwości rozwojowe • Konieczność restrukturyzacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych i miast • Odbudowa zdolności do rozwoju poprzez rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich • Konieczność zwiększenia wykorzystania zasobów lokalnych instytucji publicznych dla rozwijania aktywności obywatelskiej
<p>9.4 Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poszerzenie oferty pomocy rodzinie biologicznej nakierowanej na powrót i integrację, a także wsparcie rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej • Aktywizacja społeczno zawodowa osób będących w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy • Zwiększenie szans na zatrudnienie, obniżenia poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego w regionie <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność zapewnienia realnego wsparcia rodzin wielodzietnych zabezpieczającego je przed ryzykiem wykluczenia społecznego • Konieczność zwiększania aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym (m.in. poprzez programy integracji społecznej nastawione na likwidowanie deficytów jednostek oraz wspieranie ich potencjałów) oraz zmniejszania ubóstwa w grupach najbardziej nim zagrożonych (w tym m.in. rodzin wielodzietnych, osób niepełnosprawnych, osób starszych) • Konieczność wydłużania okresu aktywności zawodowej i zapewnienia lepszej jakości funkcjonowania osób starszych oraz poprawy sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym • Konieczność koncentracji na zapewnieniu ukierunkowanego i indywidualizowanego wsparcia oraz wzmocnieniu działań mających na celu pomoc w powrocie do zatrudnienia • Konieczność poprawy szans na włączenie społeczne/integrację społeczną osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej i zawodowej, w tym m.in. poprzez aktywną integrację społeczną (w tym indywidualizację oraz kompleksowość wsparcia)
<p>9.7 Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poprawa dostępu do usług społecznych i zdrowotnych w regionie, w tym zmniejszenie obciążenia instytucji pomocy społecznej • Zapewnienie osobom w wieku starszym dostępu do kompleksowej opieki medycznej <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność podejmowania działań na rzecz rozwoju profilaktyki rodziny oraz pracy z rodziną w kryzysie, zapewnienia realnego wsparcia rodzin wielodzietnych zabezpieczającego je przed ryzykiem wykluczenia społecznego (m.in. poprzez zapewnienie rodzinom wielodzietnym w kryzysie odpowiedniego wsparcia psychologicznego i interwencyjnego) oraz wsparcia rozwoju <i>srebrnej gospodarki</i>

		<ul style="list-style-type: none"> • Konieczność podnoszenia jakości i dostępności usług publicznych • Konieczność wydłużania okresu aktywności zawodowej i zapewnienia lepszej jakości funkcjonowania osób starszych, poprawy zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej oraz poprawy sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym • Konieczność koncentracji na zwiększeniu dostępności wysokiej jakości świadczeń zdrowotnych w oparciu o jasną strategię, przy uwzględnieniu przejścia z opieki instytucjonalnej na opiekę środowiskową oraz zwiększaniu dostępności usług społecznych w celu ograniczenia nierówności społecznych
	<p>9.8 Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie roli podmiotów ekonomii społecznej w przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu • Potrzeba wzrostu zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego, Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność rozbudowy i zwiększania instrumentów ekonomii społecznej, w tym spółdzielni socjalnych • Konieczność zwiększania aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym • Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym • Konieczność wspierania rozwoju przedsiębiorczości społecznej i innych form przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i zawodowemu, w tym wspierania różnorodnych form samopomocy • konieczność koncentracji na ekspansji sektora stabilnych kapitałowo przedsiębiorstw społecznych • Konieczność koncentracji na poprawie szans na włączenie społeczne/integrację społeczną osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej i zawodowej, w tym m.in. poprzez wsparcie ekonomii społecznej i miejsc pracy w PES
<p>10. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie</p>	<p>10.1 Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wyrównywanie szans edukacyjnych i poprawę jakości kształcenia w zakresie kształcenia elementarnego, podstawowego i ponadpodstawowego <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Krajowej strategii rozwoju regionalnego 2010— 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność poprawy dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki • Konieczność zwiększenia dostępności edukacji przedszkolnej oraz zwiększenie efektywności nauczania na poziomach podstawowym i średnim • Konieczność podniesienia poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli • Poprawa dostępności i jakości wczesnej edukacji, rozwijanie dodatkowych zajęć edukacyjnych uzupełniających edukację szkolną, rozwijających zainteresowania i uzdolnienia uczniów oraz wspomagających rodziców w wychowaniu • Konieczność poprawy jakości kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach oraz rozwój kreatywności i innowacyjności osób uczących się • Zwiększanie szans dzieci ze środowisk znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na nadrobienie zaległości w umiejętnościach społecznych i uczenia się, tak aby miały one równy start z innymi uczniami w szkole
	<p>10.3 Wyrównywanie dostępu do</p>	

<p>uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji;</p> <p>10.3 BIS Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmocnienie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami;</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modernizacja szkolnictwa zawodowego w kontekście regionalnych uwarunkowań i potrzeb rynku pracy <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030, Strategii Rozwoju Kraju do 2020, Krajowej strategii rozwoju regionalnego 2010— 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, Zaleceniami Rady w sprawie krajowego programu reform Polski z 2013 r. oraz zawierające opinię Rady nt. przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na lata 2012-2016 (Aktualizacja 2013), projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność poprawy dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienia konkurencyjności nauki • Zwiększenie stopnia zaangażowania ze strony pracodawców w proces kształcenia zawodowego oraz poprawy stopnia popularności system kształcenia zawodowego • Konieczność podniesienia poziom kompetencji i kwalifikacji osób dorosłych • Niewystarczające upowszechnienie i efektywność form uczenia się dorosłych oraz niedoceniające uczenia się w pracy i uczenia się praktycznego, jako podstawy dla nowoczesnego systemu uczenia się dorosłych, co powoduje trudności w dostosowywaniu się pracowników do ciągle zmieniających się wyzwań rynku pracy • Konieczność lepszego dopasowanie kształcenia i szkolenia zawodowego na wszystkich poziomach do potrzeb gospodarczych i społecznych oraz wymagań rynku pracy • Konieczność koncentracji na poprawie jakości edukacji zwłaszcza w odniesieniu do kształcenia zawodowego
<p>10.4 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej</p>	<p>Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dostosowanie bazy dydaktycznej i edukacyjnej szkół i placówek oświatowych, w szczególności w zakresie doposażenia warsztatów w szkołach zawodowych wszystkich szczebli <p>Zgodnie z celami Strategii Europa 2020, Krajowej strategii rozwoju regionalnego 2010— 2020, Stanowiska służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020, projektu Umowy Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konieczność niezbędnych inwestycji w procesie modernizacji kształcenia i szkolenia zawodowego • Konieczność zwiększenia dostępności placówek wychowania przedszkolnego/edukacji przedszkolnej

Tabela: Matryca zgodności Programu z kierunkami działań Umowy Partnerstwa, priorytetami Strategii Europa 2020, Position Paper KE oraz CSR

RPO WP 2014-2020	Umowa Partnerstwa		Strategia Europa 2020		CSR	Position Paper KE				
Oś priorytetowa	Cele szczegółowe UP	Kierunki działań	Priorytety	Inicjatywa flagowa		Priorytety finansowania	Kierunki działań			
I. KONKURENCYJNA I INNOWACYJNA GOSPODARKA	Podnoszenie jakości i umiędzynarodowienie badań oraz wzrost wykorzystania ich wyników w gospodarce	Ulepszenie infrastruktury w zakresie badań i innowacji w sektorze nauki i przedsiębiorstw	Wzrost inteligentny	Unia Innowacji	Zalecenie Rady nr 5 na lata 2013-2014: Przedsięwzięcie dodatkowych środków w celu stworzenia otoczenia biznesu przyjaznego innowacjom poprzez skoordynowanie polityki w obszarach badań, innowacji i przemysłu, dalszy rozwój instrumentów rewolwingowych i zachęt podatkowych, a także lepsze dopasowanie istniejących instrumentów do poszczególnych etapów cyklu innowacji.	Otoczenie biznesu sprzyjające innowacjom	Wspieranie prywatnych inwestycji w zakresie badań i rozwoju.			
		Rozwój kadry sektora B+R					Ulepszanie infrastruktury w zakresie badań i innowacji w celu osiągnięcia wybitnych wyników w tej dziedzinie			
		Umiędzynarodowienie polskiej nauki, w tym powstawanie międzynarodowych agend badawczych w Polsce								
		Transfer wiedzy i innowacji do gospodarki					Tworzenie środowiska przyjaznego innowacjom dla innowacyjnych przedsiębiorstw			
	Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw	Wzrost skali działalności przedsiębiorstw						Budowanie efektywnego otoczenia wspierającego przedsiębiorstwa i przyczynianie się do innowacji, przedsiębiorczości i internacjonalizacji		
		Wzrost produktywności przedsiębiorstw						Zwiększanie wydajności poprzez przedsiębiorczość i innowacje		
		Dywersyfikacja działalności i nowe modele biznesowe						Wspieranie zmian strukturalnych w gospodarce		
	Zwiększenie zastosowania TIK w gospodarce i społeczeństwie	Zwiększenie zastosowania TIK w MŚP						Europejska Agenda Cyfrowa	Zalecenie Rady nr 6 na lata 2013-2014: (...) Przyspieszenie starań na rzecz zwiększenia zasięgu łączności szerokopasmowej (...)	Rozwój produktów i usług opartych na TIK, handlu elektronicznego oraz zwiększanie zapotrzebowania na TIK

RPO WP 2014-2020	Umowa Partnerstwa		Strategia Europa 2020		CSR	Position Paper KE		
	Oś priorytetowa	Cele szczegółowe UP	Kierunki działań	Priorytety		Inicjatywa flagowa	Priorytety finansowania	Kierunki działań
			Zapewnienie dostępu do sieci szerokopasmowych				Nowoczesna infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia	Rozszerzenie dostępu do usług szerokopasmowych oraz rozwój szybkich sieci
IX. JAKOŚĆ EDUKACJI I KOMPETENCJI W REGIONIE	Lepsze kompetencje kadr gospodarki	Poprawa jakości kształcenia	Zwiększenie powiązania systemu edukacji i umiejętności osób z potrzebami rynku pracy				Zwiększenie współczynnika aktywności zawodowej poprzez poprawę polityki w dziedzinie zatrudnienia, włączenia społecznego i edukacji	Poprawa jakości, efektywności i dostępności szkolnictwa wyższego oraz kształcenia na poziomie równoważnym
								Poprawa dostępności uczenia się przez całe życie, podnoszenie umiejętności i kwalifikacji siły roboczej i lepsze dopasowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy
VI. SPÓJNOŚĆ PRZESTRZENNA I SPOŁECZNA		Lepszy dostęp do wysokiej jakości i usług edukacyjnych dostarczanych na rzecz grup o specjalnych potrzebach						Rozwoju otwartych i łatwo dostępnych materiałów dydaktycznych on-line, otwarte praktyki edukacyjne on-line i korzystanie z otwartych sieci
VII. REGIONALNY RYNEK PRACY	Bardziej efektywne wykorzystanie zasobów na rynku	Poprawa szans na zatrudnienie osób poszukujących pracy nieaktywnych zawodowo						Rozwoju umiejętności wymaganych przez takie sektory jak: srebrna gospodarka, usługi osobiste oraz świadczenia zdrowotne i usługi socjalne; gospodarka niskoemisyjna i bardziej odporna na zmiany klimatu;
								Promowanie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji, kształcenia podstawowego i średniego
								Aktywne i zdrowe starzenie się
								Trwała integracja z rynkiem pracy młodzieży niepracującej, która nie

RPO WP 2014-2020	Umowa Partnerstwa		Strategia Europa 2020		CSR	Position Paper KE	
	Cele szczegółowe UP	Kierunki działań	Priorytety	Inicjatywa flagowa		Priorytety finansowania	Kierunki działań
	pracy		<p>Wzrost inteligentny Wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu</p>	<p>Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia</p>	<p>rzecz obniżenia bezrobocia osób młodych (...) Zwalczanie ubóstwa pracujących oraz segmentacji rynku pracy (...) Zalecenie Rady nr 4 na lata 2013-2014: Kontynuowanie wysiłków na rzecz zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy, szczególnie poprzez inwestowanie w wysokiej jakości, przystępną cenowo opiekę nad dziećmi i nauczanie przedszkolne, oraz przez zapewnienie stabilnego finansowania i wykwalifikowanego personelu. Podjęcie regularnych działań na rzecz zreformowania KRUS w celu poprawy międzysektorowej mobilności pracowników (...) Wsparcie ogólnej reformy emerytalnej za pomocą środków zwiększających szanse starszych pracowników na zatrudnienie, tak aby podnieść wiek dezaktywacji zawodowej.</p>		kształci się ani nie szkoli
		<p>Poprawa adaptacyjności osób aktywnych zawodowo i pracodawców, w szczególności przedsiębiorstw sektora MŚP</p>					<p>Równość mężczyzn i kobiet oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego</p>
							<p>Tworzenie miejsc pracy, w szczególności na obszarach oferujących nowe źródła wzrostu (gospodarka ekologiczna, srebrna gospodarka, TIK, usługi osobiste oraz usługi zdrowotne i socjalne)</p>
		Poprawa zdrowia zasobów pracy			<p>Dywersyfikacja gospodarstwa w obszarach wiejskich, rybackich i przybrzeżnych</p>	<p>Możliwość zatrudnienia dla pracowników zagrożonych negatywnymi skutkami działań restrukturyzacyjnych</p>	
					<p>Zalecenie nr 1 na lata 2013-2014: (...) dokonanie przeglądu wydatków w celu lepszego</p>	<p>Dostosowanie istniejących miejsc pracy, umiejętności i kwalifikacji do wymogów gospodarki niskoemisyjnej i bardziej odpornej na zmianę klimatu</p>	
						<p>Aktywne i zdrowe starzenie się</p>	

RPO WP 2014-2020	Umowa Partnerstwa		Strategia Europa 2020		CSR	Position Paper KE	
	Oś priorytetowa	Cele szczegółowe UP	Kierunki działań	Priorytety		Inicjatywa flagowa	Priorytety finansowania
					ukierunkowania polityk społecznych oraz zwiększenia oszczędności kosztowej i efektywności wydatków na opiekę zdrowotną (...)		
III. CZYSTA ENERGIA	Zmniejszenie emisyjności gospodarki	Zwiększenie efektywności energetycznej gospodarki	Zwiększenie udziału OZE		Zalecenie nr 6 na lata 2013-2014: Odnowienie i rozbudowę mocy wytwórczych oraz poprawę efektywności w całym łańcuchu energii. Przyspieszenie i rozszerzenie rozbudowy sieci energetycznej, w tym transgranicznych połączeń międzysystemowych, oraz wyeliminowanie przeszkód dla transgranicznego handlu energią elektryczną (...)	Gospodarka przyjazna dla środowiska i zasobooszczędna	Promowanie efektywności energetycznej
							Wspieranie i ułatwianie inwestycji w OZE
V. INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA		Obniżenie emisji generowanych przez transport w aglomeracjach miejskich				Nowoczesna infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia	Redukcja emisji gazów cieplarnianych w sektorach rolnym i leśnictwa
IV. OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	Poprawa zdolności adaptacji do zmian klimatu oraz rozwój systemów zarządzania zagrożeniami	Zmniejszenie wrażliwości obszarów i sektorów wrażliwych na zmiany klimatu	Rozwój systemów zarządzania zagrożeniami				
	Zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i	Zachowanie efektywności wykorzystanie zasobów	Zmniejszenie presji na środowisko naturalne				
						Gospodarka przyjazna dla środowiska i zasobooszczędna	Przystosowanie się do zmiany klimatu w obszarze gospodarki wodnej i zapobiegania powodziom)
					Zalecenie Rady nr 6 na lata 2013-2014: (...)		Zaspokojenie poważnych potrzeb w sektorze wodnym i sektorze

RPO WP 2014-2020	Umowa Partnerstwa		Strategia Europa 2020		CSR	Position Paper KE			
	Oś priorytetowa	Cele szczegółowe UP	Kierunki działań	Priorytety		Inicjatywa flagowa	Priorytety finansowania	Kierunki działań	
		kulturowych oraz ich zachowanie						<p>odpadów, aby spełnić wymogi prawodawstwa UE</p> <p>Ochrona różnorodności biologicznej, ochrona gleby oraz promowanie usług ekosystemowych i zielonej infrastruktury</p> <p>Poprawa jakości środowiska miejskiego, włącznie z rewitalizacją terenów zdegradowanych i zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza</p>	
			Wzrost zrównoważony	Europa efektywnie korzystająca z zasobów	Poprawę gospodarki odpadami i gospodarki wodnej				
		Zwiększenie dostępności transportowej kraju w układzie europejskim					Zalecenie nr 6 na lata 2013-2014: (...) Wzmocnienie roli i zasobów urzędu sprawującego nadzór nad rynkiem kolejowym oraz zapewnienie skutecznego i bezwłocznego wdrożenia projektów inwestycyjnych w kolejnictwie (...)		Rozwijanie kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów kolejowych
		Poprawa jakości i funkcjonowania oferty systemu transportowego oraz zwiększenie transportowej dostępności kraju w układzie europejskim			Podniesienie poziomu bezpieczeństwa systemu transportowego				Zwiększenie konkurencyjności gospodarki poprzez inwestowanie w drogową sieć TEN-T i łączenie drugorzędnych i trzeciorzędnych węzłów z infrastrukturą TEN-T
			Rozwój alternatywnych form transportu			Opracowanie przyjaznych dla środowiska systemów transportu i promowanie zrównoważonej mobilności w miastach			
III. CZYSTA ENERGIA		Zwiększenie stabilności dostaw energii elektrycznej i gazu ziemnego							
		Usprawnienie infrastruktury przesyłowej i dystrybucyjnej energii elektrycznej i gazu ziemnego (w tym budowa i rozbudowa terminala LNG)							
		Poprawa zdolności do magazynowania energii elektrycznej i gazu ziemnego							
VIII. INTEGRACJA		Wzrost szans na zatrudnienie dla osób							
			Wzrost sprzyjający	Europejski program walki z	Zalecenia Rady nr 3 na lata 2013-2014: [...]	Zwiększenie współczynnika		Aktywne włączenie	
								Promowanie innowacji	

RPO WP 2014-2020	Umowa Partnerstwa		Strategia Europa 2020		CSR	Position Paper KE	
	Oś priorytetowa	Cele szczegółowe UP	Kierunki działań	Priorytety		Inicjatywa flagowa	Priorytety finansowania
SPOŁECZNA	dotkniętych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym	Integracja usług różnych służb publicznych	włączeniu społecznemu	ubóstwem	Zwalczanie ubóstwa pracujących (...)	aktywności zawodowej poprzez poprawę polityki w dziedzinie zatrudnienia, włączenia społecznego i edukacji	społecznych.
		Wsparcie ekonomii społecznej i miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych					
VI. SPÓJNOŚĆ PRZESTRZENNA I SPOŁECZNA	Ograniczenie ryzyka wykluczenia społecznego spowodowanego dysproporcjami w dostępie do usług	Poprawa dostępu do niedrogich usług publicznych	Wzrost zrównoważony	Europejska Agenda Cyfrowa			Większy i stabilny dostęp do wysokiej jakości i przystępnych cenowo usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym
		Wzrost udziału wsparcia w formie usług niestacjonarnych					Aktywne włączenie
	Włączenie społeczności zamieszkałych obszary peryferyjne i zdegradowane	Kompleksowa rewitalizacja					Rewitalizacja fizyczna i gospodarcza ubogich społeczności miejskich i wiejskich (w tym RLKS);
	Poprawa szans rozwojowych i zwiększenie spójności społecznej na obszarach peryferyjnych						
V. INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA	Poprawa jakości i funkcjonowania oferty systemu transportowego oraz zwiększenie transportowej dostępności kraju w układzie krajowym	Zwiększenie wewnątrzregionalnej dostępności transportowej	Wzrost zrównoważony	Europa efektywnie korzystająca z zasobów	Zalecenie nr 6 na lata 2013-2014: (...) Wzmocnienie roli i zasobów urzędu sprawującego nadzór nad rynkiem kolejowym oraz zapewnienie skutecznego i bezzwłocznego wdrożenia projektów inwestycyjnych w kolejnictwie (...)	Nowoczesna infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia	Zwiększenie konkurencyjności gospodarki poprzez inwestowanie w drogową sieć TEN-T i łączenie drugorzędnych i trzeciorzędnych węzłów z infrastrukturą TEN-T
		Podniesienie poziomu bezpieczeństwa systemu transportowego					
		Rozwój alternatywnych form transportu					
	Poprawa warunków administracyjno-prawnych dla rozwoju gospodarki	Poprawa jakości regulacji (prawa)			Zalecenie Rady nr 7 na lata 2013-2014: Dalsze działania na rzecz poprawy otoczenia biznesu poprzez uproszczenie egzekwowania umów i	Otoczenie biznesu sprzyjające innowacjom	Inwestycje w potencjał instytucjonalny i w skuteczność administracji publicznej oraz usług publicznych ukierunkowane na przeprowadzenie reform, lepsze prawo i jakość rządzenia
		Poprawa jakości obsługi w administracji publicznej					
		Poprawa jakości działania wymiaru sprawiedliwości					

RPO WP 2014-2020	Umowa Partnerstwa		Strategia Europa 2020		CSR	Position Paper KE	
	Cele szczegółowe UP	Kierunki działań	Priorytety	Inicjatywa flagowa		Priorytety finansowania	Kierunki działań
					wymogów dotyczących pozwoleń na budowę oraz przez obniżenie kosztów przestrzegania przepisów podatkowych (...)		
		Poprawa jakości zarządzania strategicznego i finansowego			Zalecenie Rady nr 2 na lata 2013-2014: (...) Przyjęcie środków służących wzmocnieniu mechanizmów rocznej i średniookresowej koordynacji budżetowej na różnych poziomach administracji.		
II. CYFROWE PODKARPACIE	Zwiększenie zastosowania TIK w gospodarce i społeczeństwie	Wzmocnienie zastosowania TIK w usługach publicznych	Wzrost inteligentny	Europejska Agenda Cyfrowa			Doskonalenie aplikacji TIK w zakresie administracji elektronicznej (w tym elektronicznych zamówień publicznych), e-learningu, e-kultury, e-integracji i e-zdrowia

Sekcja 1.2 Uzasadnienie alokacji finansowej

1.2.1 Uzasadnienie podziału środków między cele tematyczne i priorytety inwestycyjne

W perspektywie finansowej 2014-2020 fundusze europejskie będą przeznaczone na wszystkie zaproponowane w ramach Wspólnych Ram Strategicznych cele tematyczne. Nastąpi jednak wyraźna koncentracja środków w tych obszarach, które umożliwią realizację określonych w Umowie Partnerstwa celów, przy jednoczesnym zagwarantowaniu finansowania najbardziej efektywnych przedsięwzięć. Koncentracja tematyczna interwencji w ramach RPO WP na kluczowych dla rozwoju regionu w najbliższych latach dziedzinach, przy niezbędnej dla uzyskania oczekiwanego wpływu wielkości angażowanych środków, doprowadzi do wzmocnienia istniejących potencjałów rozwojowych i zapewni ich lepsze wykorzystanie.

Podstawowym uzasadnieniem rozkładu środków w ramach RPO WP jest konieczność realizacji trzech priorytetów strategii Europa 2020 - strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu.

Pięć ambitnych celów wynikających ze strategii Europa 2020 dotyczy: zwiększania zatrudnienia, wzrostu innowacyjności (mierzonego wzrostem nakładów na B+R ogółem i wzrostem udziału nakładów przedsiębiorstw), zmian klimatu, edukacji i walki z ubóstwem. Określone w strategii Europa 2020 priorytety zostały, zgodnie z konkluzjami Rady Europejskiej, dostosowane do specyficznych uwarunkowań krajowych i przyjęte w Krajowych programach reform na rzecz realizacji strategii Europa 2020 jako tzw. Krajowe cele rozwojowe.

Osiągnięcie Priorytetów strategii Europa 2020 jest wspierane poprzez realizację Projektów przewodnich: Unia innowacji; Mobilna młodzież, Europejska agenda cyfrowa; Europa efektywnie korzystająca z zasobów; Polityka przemysłowa w erze globalizacji; Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia; Europejski program walki z ubóstwem, które należy uznać za zgodne z wyzwaniami rozwojowymi województwa podkarpackiego i możliwe, w różnym stopniu, do wykorzystania w tworzeniu skutecznego wsparcia rozwojowego dla tego obszaru, finansowanego przy udziale środków publicznych.

Dokonując podziału środków pomiędzy poszczególnymi celami tematycznymi wzięto również pod uwagę wnioski wynikające z analizy barier, potrzeb i potencjałów województwa podkarpackiego.

Koncentracja tematyczna w ramach RPO WP 2014-2020 polega zatem na skoncentrowaniu interwencji polityki regionalnej z poziomu krajowego na działaniach zorientowanych na strategiczne dziedziny decydujące o konkurencyjności regionu w dłuższym horyzoncie czasowym.

Ustalone obszary tematyczne w ramach RPO WP 2014-2020, wraz z przypisanym im określonym podziałem środków, są istotne z punktu widzenia osiągnięcia celów rozwojowych kraju (kreowania wzrostu i zatrudnienia) i wynikają z analizy czynników rozwoju terytorialnego wpływających na poziom konkurencyjności.

Uwzględniając zapisy rozporządzeń KE ustanawiających szczegółowe przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu

Spółecznego¹⁸⁸, alokacje dla poszczególnych priorytetów Programu zostały określone w następujący sposób:

- działania dotyczące innowacji, badań naukowych, rozwoju technologicznego, rozwoju produktów i usług opartych na technologiach informacyjno- komunikacyjnych, wsparcia przedsiębiorców, zwiększenia efektywności energetycznej oraz działania związane z odnawialnymi źródłami energii (cele tematyczne 1, 2, 3, 4) – **50%** całkowitej alokacji przyznanej z EFRR;
- działania mające na celu zwiększenie stopnia wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz poprawę efektywności energetycznej (cel tematyczny 4) – **20%** całkowitej alokacji przyznanej z EFRR;
- działania mające na celu promowanie włączenia społecznego i walkę z ubóstwem (cel tematyczny 9) - **28,7%** całkowitej alokacji przyznanej z EFS;

Określając podział środków na poszczególne cele tematyczne i priorytety inwestycyjne w ramach RPO WP, wzięto również pod uwagę priorytety finansowania określone przez KE dla Polski w dokumencie Stanowisko służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020 (tzw. Position paper dla Polski).

Priorytety finansowania odzwierciedlają wagę potrzeb w zakresie finansowania i potencjalny wkład we wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Są to m.in. poprawa dostępności transportowej, modernizacja sieci energetycznych, poszerzenie korzystania z TIK, zwiększanie innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw, rozwój e-gospodarki, integracja najsłabszych grup społecznych na rynku pracy, poprawa jakości edukacji, gospodarka przyjazna dla środowiska i zasobooszczędna.

Wskazane powyżej cele tematyczne i priorytety inwestycyjne uporządkowano według przyjętej w RPO WP 2014-2020 logiki interwencji wydzielając 10 osi priorytetowych.

---

¹⁸⁸ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013r., w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylecia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006, Rozporządzenie Parlamentu europejskiego i Rady (UE) nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013r., w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej.

1.2.2. Matryca logiczna strategii inwestycyjnej programu

Tabela 2. Przegląd strategii inwestycyjnej RPO WP 2014-2020

Oś priorytetowa	Fundusz	Wsparcie UE (EUR)	Udział łącznego wsparcia UE w całości środków programu	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Cele szczegółowe priorytetów inwestycyjnych	Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu dla których wyznaczono wartość docelową
1	2	3	4	5	6	7	8
I. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka				1	1.2	Wzrost działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej w województwie podkarpackim.	Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB w województwie podkarpackim
	EFRR	100 000 000	4,7 %				
				3			
	EFRR	61 842 305	2,9%				
	EFRR	8 279 312	0,4%				
	EFRR	197 251 093	9,3%				
					3.4	Podniesienie jakości i rozszerzenie usług oferowanych przez Instytucje Otoczenia Biznesu	Wartość nakładów inwestycyjnych w sektorze prywatnym w relacji do PKB w województwie podkarpackim
II. Cyfrowe Podkarpackie				2	2.3	Wzrost jakości i rozszerzenie zakresu usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną	Odsetek osób korzystających z internetu w kontaktach z administracją publiczną
	EFRR	76 039 212	3,6%				Liczba usług publicznych udostępnionych on-line
III. Czysta energia				4	4.1	Wzrost wykorzystania potencjału odnawialnych źródeł energii w szczególności w generacji rozproszonej oraz produkcji energii pochodzącej z wysokosprawnej kogeneracji	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej/ Additional capacity of renewable energy production
	EFRR	62 840 853	3%				Udział OZE w produkcji energii elektrycznej ogółem
							Dodatkowa moc zainstalowana w kogeneracji
						4.3	Poprawa efektywności energetycznej w sektorze mieszkaniowym i budynkach użyteczności publicznej

	EFRR	56 085 026	2,7%		4.5	Obniżenie emisyjności ośrodków miejskich województwa	Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej w wyniku realizacji projektów Powierzchnia obiektów w których konieczna jest wymiana lub modernizacja źródła ciepła
IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego	EFRR	16 635 911	0,8%	5	5.2	Zwiększenie odporności na zagrożenia wynikające ze zmian klimatu występujące na terenie województwa podkarpackiego	Pojemność obiektów małej retencji wodnej
	EFRR	18 779 981	0,9%	6	6.1	Rozwój systemu gospodarki odpadami komunalnymi oraz poprawa gospodarki odpadami innymi niż komunalne w województwie	Udział odebranych i zbieranych odpadów takich jak papier i tektura, metale, szkło oraz tworzywa sztuczne, w masie wszystkich odebranych i zebranych odpadów komunalnych w skali województwa
	EFRR	87 845 981	4,2%		6.2	Poprawę stanu gospodarki wodno-ściekowej na terenie województwa	Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków
	EFRR	56 294 671	2,7%		6.3	Rozwój zasobów kultury i ochrona zabytków województwa podkarpackiego	Zwiedzający muzea i oddziały muzealne (ogółem) w tysiącach
	EFRR	10 839 675	0,5%		6.4	Przywrócenie i ochrona różnorodności biologicznej województwa podkarpackiego	Powierzchnia form ochrony przyrody objęta planami
	EFRR	11 863 420	0,6%		6.5	Poprawa jakości przestrzeni miejskiej województwa podkarpackiego	Powierzchnia terenów zdegradowanych i zdewastowanych wymagających rekultywacji
	V. Infrastruktura komunikacyjna	EFRR	57 349 912	2,7%	4	4.5	Poprawa jakości oferty transportu zbiorowego (publicznego) w miastach województwa podkarpackiego
EFRR		214 793 772	10,2%	7	7.2	Poprawa drogowych powiązań w województwie	Wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej
EFRR		10 000 000	0,5%		7.3	Rozwój transportu multimodalnego w województwie	Dodatkowa zdolność przeładunkowa intermodalnych terminali przeładunkowych
EFRR		119 485 723	5,7%		7.4	Wzrost konkurencyjności oferty transportu kolejowego	Wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej
VI. Spójność przestrzenna i społeczna	EFRR	20 000 000	0,9%	8	8.2	Poprawa stanu infrastruktury uzdrowiskowej oraz specjalistycznej opieki sanatoryjnej	Liczba osób korzystających z zakładów uzdrowiskowych w województwie
	EFRR	82 056 778	3,9%	9	9.1	Poprawa jakości infrastruktury ochrony zdrowia w województwie. Poprawa jakości infrastruktury społecznej w województwie.	Przeciętne dalsze trwanie życia w momencie urodzenia
	EFRR	52 492 230	2,5%			9.2	Ograniczenie problemów społecznych na terenach zdegradowanych

	EFRR	60 547 492	2,9%	10	10.4	Poprawa dostępności i jakości regionalnej infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej	Potencjalna liczba użytkowników infrastruktury opieki nad dziećmi lub edukacyjnej wspartej w programie (CI)
VII. Regionalny rynek pracy				8	8.5	Wzrost liczby osób lepiej przygotowanych do wejścia i utrzymania się na rynku pracy	Liczba osób pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)
	EFS	86 916 858	4,1%		8.7	Wzrost przedsiębiorczości i samozatrudnienia w regionie	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej
	EFS	98 492 443	4,7%		8.8	Zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród osób mających utrudniony dostęp do rynku pracy z powodu sprawowania opieki nad dziećmi do lat 3	Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/ wychowaniem dziecka, po opuszczeniu programu
	EFS	11 725 661	0,6%		8.9	Poprawa kwalifikacji pracowników przedsiębiorstw zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami rozwojowymi	Liczba mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw, które zrealizowały swój cel rozwojowy dzięki udziałowi w programie
	EFS	32 831 094	1,6%			Zwiększenie adaptacyjności przedsiębiorstw i pracowników, dotkniętych procesami zmiany gospodarczej	Liczba osób, które po opuszczeniu programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie
	EFS	5 389 061	0,3%		8.10	Utrzymanie aktywności zawodowej i dobrego stanu zdrowia mieszkańców województwa	Liczba osób, które po opuszczeniu programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie .
VIII. Integracja społeczna				9	9.4	Wzrost aktywności społecznej i zawodowej oraz samodzielności osób będących w szczególnie niekorzystnej sytuacji społecznej i zawodowej	Liczb osób w niekorzystnej sytuacji społecznej poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu
	EFS	63 356 719	3%		9.7	Zwiększenie liczby osób korzystających z wysokiej jakości usług społecznych.	Liczba usług społecznych zrealizowanych na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym po opuszczeniu programu
						Zwiększenie liczby osób korzystających z wysokiej jakości usług zdrowotnych.	Liczba usług zdrowotnych zrealizowanych na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym po opuszczeniu programu
	EFS	45 432 935	2,2%		9.8	Wzmocnienie roli podmiotów ekonomii społecznej w aktywizacji osób w niekorzystnej sytuacji oraz w dostarczaniu usług użyteczności społecznej w regionie	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych
IX. Jakość edukacji i kompetencji w regionie				10	10.1	Upowszechnienie edukacji przedszkolnej	Liczba przedszkoli, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS
	EFS	72 426 891	3,4%			Poprawa funkcjonowania szkół i placówek systemu oświaty	Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK dzięki EFS
	EFS	7 500 420	0,4%		10.3	Upowszechnienie kształcenia ustawicznego	Liczba osób, które nabyły kompetencje w ramach lub po opuszczeniu programu

	EFS	35 000 000	1,7%		10.3 BIS	Rozwój wysokiej jakości szkolnictwa zawodowego odpowiadającego na potrzeby regionalnego rynku pracy	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (C)
X. Pomoc techniczna	EFS	69 703 020	3,3%		-	Umożliwienie sprawnego funkcjonowania systemu realizacji programu oraz zapewnienie ciągłości procesu programowania.	

SEKCJA 2. OSIE PRIORYTETOWE

Sekcja 2.A Opis osi priorytetowych innych niż pomoc techniczna

2.A.1 Oś priorytetowa I - KONKURENCYJNA I INNOWACYJNA GOSPODARKA

OŚ PRIORYTETOWA I KONKURENCYJNA I INNOWACYJNA GOSPODARKA

Nr identyfikacyjny osi priorytetowej	I
Nazwa osi priorytetowej	KONKURENCYJNA I INNOWACYJNA GOSPODARKA

Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana wyłącznie przy wykorzystaniu instrumentów finansowych	Nie
Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana wyłącznie przy wykorzystaniu instrumentów finansowych utworzonych na poziomie Unii	Nie
Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana przy zastosowaniu formuły rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	Nie
W odniesieniu do EFS: całość osi priorytetowej jest poświęcona innowacjom społecznym, współpracy transnarodowej lub obydwu tym obszarom	Nie

Tabela. Priorytety inwestycyjne w ramach OP 1

Oś priorytetowa I. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka		
CT 1 Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji	1.2 Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych, ekoinnowacji, zastosowań w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację oraz wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu	EFRR
CT 3 Wzmacnianie konkurencyjności MŚP	3.1 Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości	

	3.2 Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia	
	3.3 Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług	
	3.4 Wspieranie zdolności MŚP do wzrostu na rynkach regionalnych, krajowych i międzynarodowych oraz do angażowania się w procesy innowacji	

2.A.2 Uzasadnienie utworzenia osi priorytetowej obejmującej więcej niż jedną kategorię regionu, więcej niż jeden cel tematyczny lub więcej niż jeden fundusz (w stosownych przypadkach)

Oś priorytetowa I jest osią jednofundusową, współfinansowaną z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. W jej ramach przewiduje się realizację działań objętych CT1 i CT 3. Priorytetem w tym obszarze powinno być stworzenie otoczenia biznesu sprzyjającego badaniom naukowym i innowacjom, aby umożliwić zmianę w kierunku gospodarki opartej na innowacjach zdolnej tworzyć miejsca pracy w kontekście zmniejszającej się przewagi kosztowej. Główne elementy powinny obejmować wzmacnianie działalności w zakresie badań i innowacji oraz poprawę transferu wiedzy między sektorem publicznym i prywatnym. Inwestycje należy ukierunkować na działania prowadzące do innowacyjności, wyższej wartości dodanej, dostarczania innowacyjnych wyników oraz zwiększania wydajności, a w ten sposób do rozszerzenia i internacjonalizacji działalności gospodarczej oraz zwiększonego zatrudnienia. Połączenie dwóch CT w ramach jednej Osi priorytetowej jest uzasadnione z uwagi na komplementarność zaplanowanych do realizacji typów projektów. Wsparcie infrastruktury i działalności w zakresie B+R w ramach CT 1 jest ściśle powiązane z wdrażaniem innowacji w przedsiębiorstwach zaprogramowanym w ramach CT 3. Jednocześnie zarówno w ramach CT 1 jak i w CT 3 przewidywane jest wsparcie aktywności badawczo-rozwojowej i innowacyjności przedsiębiorstw, co ostatecznie wpłynie na podniesienie poziomu innowacyjności i konkurencyjności gospodarki województwa. Osiągnięcie efektu synergii przejawiające się zacieśnieniem współpracy pomiędzy sferą B+R i przedsiębiorcami, jak również wzrostem absorpcji innowacji w gospodarce będzie możliwe przez koncentrację środków w ramach jednej osi priorytetowej. Za ww. połączeniem przemawia również to, że głównym beneficjentem środków będą przedsiębiorcy. Realizacja priorytetów inwestycyjnych z dwóch celów tematycznych pozwoli także zmaksymalizować skuteczność realizacji celu, którym jest **wzrost poziomu przedsiębiorczości oraz poprawa zewnętrznej konkurencyjności regionu**. Oba cele tematyczne przyczyną się do realizacji celu głównego Umowy Partnerstwa, którym jest **zwiększenie konkurencyjności gospodarki**, jak również celów szczegółowych: *podnoszenie jakości i umiędzynarodowienie badań oraz wzrost wykorzystania ich wyników w gospodarce, wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, zwiększenie zastosowania TIK w gospodarce i społeczeństwie*.

2.A.3 Fundusz, kategoria regionu i podstawa dla kalkulacji wsparcia unijnego

Fundusz	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Kategoria regionu	Region słabiej rozwinięty
Podstawa kalkulacji (publiczne lub ogółem)	Wydatki kwalifikowalne ogółem
Kategoria regionu dla regionów najbardziej oddalonych i północnych słabo zaludnionych regionów (w stosownych przypadkach)	Nie dotyczy

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych, ekoinnowacji, zastosowań w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację oraz wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu (PI 1.2)
------------------------	---

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Wzrost działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej w województwie podkarpackim.

Jedną z barier rozwojowych jest niska innowacyjność gospodarki województwa przejawiająca się m.in.: niskim poziomem uczestnictwa ośrodków B+R w procesie tworzenia i dyfuzji innowacji do sektora przedsiębiorstw, niskim wskaźnikiem współpracy firm z regionalnym zapleczem B+R, problemami z wdrażaniem innowacji przez przedsiębiorstwa. Znaczące jest to, że w województwie więcej przedsiębiorstw niż średnio w kraju wskazuje na bariery ekonomiczne i bariery rynkowe (np. brak własnych środków finansowych, zbyt wysokie koszty innowacji)¹⁸⁹. Dlatego też konieczne jest skierowanie wsparcia stymulującego działalność innowacyjną poprzez tworzenie warunków dla prowadzenia działalności B+R. Efektywna realizacja takiego działania wymaga zatem skutecznego wsparcia zewnętrznego, zarówno instytucjonalnego jak i finansowego w ramach partnerskiej współpracy sektora akademickiego i gospodarczego, przy aktywnym udziale administracji lokalnej i regionalnej. Skuteczne wykorzystanie wiedzy, w tym przede wszystkim wyników badań naukowych szczególnie w kontekście rozwoju gospodarczego regionu jest jednym z podstawowych

¹⁸⁹ Ibidem, s. 70

elementów budowania przewag konkurencyjnych dlatego zasadniczy kierunek działań w tym zakresie będzie koncentrował się przede wszystkim na wzmacnianiu własnych specjalizacji regionalnych. Instytucje naukowe są ogromnym potencjałem województwa, który potrzebuje wsparcia dla dalszego rozwoju dlatego interwencja w ramach priorytetu będzie prowadzona w celu zapewnienia najlepszych warunków infrastrukturalnych do prowadzenia badań naukowych. Aby posiadanie zaplecza B+R przekładało się na wzrost innowacyjności i konkurencyjności regionu, jednostki naukowe powinny również dysponować wykształconą kadrą naukową, prowadzić intensywną działalność badawczą oraz podejmować ożywioną współpracę z przedsiębiorcami prowadzącymi działalność w regionie. Oczekiwanymi efektami tego wsparcia będzie zwiększenie nakładów na działalność B+R oraz zwiększenie stosowania innowacyjnych rozwiązań w przedsiębiorstwach w zakresie rozwoju produktów i usług.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźników rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności) - PI 1.2

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Nakłady na działalność B+R ponoszone przez sektor przedsiębiorstw w relacji do PKB w województwie podkarpackim	%	Stabiej rozwinięty	0,56	2011	1,15	GUS	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Działania przewidziane w ramach priorytetu inwestycyjnego 1.2 mają na celu zwiększenie innowacyjności poprzez rozwój infrastruktury B+R oraz wsparcie prac badawczo-rozwojowych. Planuje się również wsparcie inwestycji polegających na tworzeniu i rozwoju infrastruktury badawczo-rozwojowej jednostek naukowych mające na celu ukierunkowanie ich potencjału na zastosowanie gospodarcze. Działania realizowane w ramach priorytetu będą skutkowały poprawą jakości badań oraz wzmocnieniem współpracy sektora nauki i gospodarki. Beneficjenci będą mogli przeprowadzić prace badawcze współpracując w tym zakresie z podmiotem zewnętrznym (jednostką naukową, przedsiębiorcą, siecią naukową, konsorcjum naukowo-przemysłowym itp.) lub samodzielnie przy wykorzystaniu własnych zasobów.

Równocześnie wzmacniane będą możliwości prowadzenia prac badawczo-rozwojowych poprzez inwestycje w aparaturę, sprzęt, technologie i inne niezbędne wyposażenie, które służą tworzeniu innowacyjnych produktów i usług. Oferowane wsparcie przyczyni się do powstawania działów badawczo-rozwojowych. Możliwe będzie również finansowanie infrastruktury TIK tylko wówczas, gdy infrastruktura ta jest niezbędna do realizacji projektu. W ramach priorytetu wspierane będą inwestycje wynikające głównie z regionalnych specjalizacji określonych w Regionalnej Strategii Innowacji na lata 2014-2020 na rzecz

inteligentnej specjalizacji (RIS3). Głównym efektem osiągniętym dzięki wsparciu będzie wzrost nakładów na B+R przedsiębiorstw oraz wzrost zatrudnienia w przedsiębiorstwach w obszarze B+R.

Przykładowe typy projektów:

- wsparcie na stworzenie lub rozwój istniejącego zaplecza badawczo-rozwojowego przedsiębiorstw oraz jednostek naukowych, służącego działalności innowacyjnej
- projekty B+R przedsiębiorstw, obejmujące realizację badań, prac rozwojowych, aż po wytworzenie linii demonstracyjnej.
- projekty związane z wdrożeniem prac B+R w działalności przedsiębiorstw.

Demarkacja kwotowa zgodnie z linią demarkacyjną.

Potencjalne typy beneficjentów:

- przedsiębiorstwa
- jednostki naukowe
- konsorcja naukowe
- szkoły wyższe
- podmioty zarządzające parkami naukowo-technologicznymi, centrami transferu technologii, inkubatorami przedsiębiorczości
- podmioty zarządzające klastrami
- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia

Potencjalne grupy docelowe:

- przedsiębiorstwa
- zespoły naukowo-badawcze
- pracownicy sektora B+R
- klastry

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa

Przewidywane finansowanie krzyżowe

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy

W ramach interwencji objętej zakresem priorytetu inwestycyjnego 1.2 przewiduje się stosowanie konkursowego trybu wyboru projektów. Przewidywana jest także realizacja ograniczonej liczby przedsięwzięć w formule projektów strategicznych. Zastosowanie konkretnego trybu będzie uzależnione od rodzaju projektów, które będą podlegały dofinansowaniu. Projekty dotyczące tworzenia i rozwoju infrastruktury sfery B+R w jednostkach naukowych wynikające z regionalnych specjalizacji uzgodnione będą w trakcie

negocjacji kontaktu terytorialnego i będą objęte trybem pozakonkursowym. W pozostałym zakresie priorytetu inwestycyjnego, projekty wyłaniane będą w trybie konkursowym. W procesie wyboru projektów objętych dofinansowaniem w ramach PI 1.2 przewiduje się zastosowanie *preferencji* dla interwencji w obszarach regionalnej inteligentnej specjalizacji oraz przedsięwzięć realizowanych w ramach współpracy pomiędzy przedsiębiorstwem, a jednostką naukową i/lub realizowane w ramach inicjatyw klastrowych. Preferencje uzyskają również projekty mające na celu wypracowanie/wdrożenie ekoinnowacji umożliwiających bardziej efektywne gospodarowanie zasobami i surowcami oraz zdobycie przewag konkurencyjnych.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 1.2

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI)	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięty			104	IZ	Roczna

2	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla projektów w zakresie innowacji lub B+R (CI)	PLN	EFRR	Słabiej rozwinięty	279 753 000	IZ	Roczna
---	--	-----	------	--------------------	-------------	----	--------

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości (PI 3.1)
-------------------------------	--

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Poprawa warunków do rozwoju przedsiębiorczości w województwie podkarpackim.

Województwo podkarpackie należy do województw o najniższym poziomie rozwoju gospodarczego w Polsce, zajmuje ostatnie miejsce wśród województw pod względem poziomu przedsiębiorczości. Wynika to zarówno ze złego stanu wyjściowego, jak i ze znacznie niższej, niż przeciętnie w kraju, dynamiki przedsiębiorstw (istotnie niższa niż przeciętnie w Polsce stopa kreacji i destrukcji firm).¹⁹⁰ Problemy ekonomiczne województwa wiążą się także z niewystarczającą stopą inwestycji prywatnych. Wydajność wszystkich sektorów gospodarki jest niższa niż w całej Polsce.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźników rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności) - PI 3.1

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Wartość nakładów inwestycyjnych w sektorze prywatnym w relacji do PKB w województwie podkarpackim	%	Słabiej rozwinięty	10,19	2011	13,39	Obliczenie IZ na podstawie danych GUS	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Choć gospodarka województwa podkarpackiego charakteryzuje się dużym potencjałem specjalizacji, to nadal region cechuje niski poziom przedsiębiorczości i niewystarczająca stopa inwestycji. By wykorzystać w pełni potencjał województwa należy stworzyć odpowiednie warunki dla rozwoju gospodarki regionu poprzez wsparcie inkubatorów przedsiębiorczości i inkubatorów akademickich. Działalność inkubatorów przedsiębiorczości

¹⁹⁰ Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO... op. cit., s. 41

jest formą wsparcia pomysłodawców projektów biznesowych. W przypadku mniejszych miejscowości lub miast pozbawionych silnych ośrodków akademickich lub przemysłu są one najlepiej dostosowującymi się do potrzeb lokalnych instytucjami mającymi na celu nie tylko wsparcie przedsiębiorczości, ale również wywieranie wpływu na rozwój przedsiębiorczego klimatu na lokalnym rynku. W przypadku większych ośrodków – miejskich, inkubatory przedsiębiorczości będą elementem systemu wspierania przedsiębiorczości tworzonego wraz z innymi instytucjami wsparcia dostosowanymi do specyfiki lokalnej i regionalnej (parki technologiczne, strefy ekonomiczne, inkubatory technologiczne, AIP).

Ponadto zasadnym jest również uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych (uzbrojenie w media, budowa lub modernizacja układów komunikacyjnych, itp. w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych, sprzyjających powstawaniu miejsc pracy i wzmocnieniu połączeń funkcjonalnych różnych części regionu a jednocześnie w przyciąganiu zewnętrznych inwestorów. W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się m.in. zastosowanie w priorytecie inwestycyjnym instrumentów wspierających rozwój terytorialny skierowanych do Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego (ZIT/RIT). Zastosowanie ZIT/RIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Przykładowe typy projektów:

- wsparcie inkubatorów przedsiębiorczości oraz ośrodków wspierających przedsiębiorczość akademicką
- wsparcie tworzenia nowej i istniejącej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego poprzez m.in. uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych (w tym również drogi dojazdowe do terenów inwestycyjnych, jako niezbędny element projektu)

Potencjalne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną
- przedsiębiorstwa
- podmioty zarządzające parkami naukowo-technologicznymi, centrami transferu technologii, inkubatorami przedsiębiorczości
- podmioty zarządzające terenami inwestycyjnymi
- instytucje otoczenia biznesu
- porozumienia podmiotów wyżej wymienionych, reprezentowane przez lidera

Potencjalne grupy docelowe:

- przedsiębiorstwa

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa. Planuje się również realizację projektów dotyczących przygotowania terenów inwestycyjnych w ramach instrumentów wspierających rozwój terytorialny (ZIT/RIT). Ostateczna wielkość alokacji oraz określenie priorytetów inwestycyjnych przewidzianych do realizacji w ramach ZIT/RIT, uzależniona będzie od typów przedsięwzięć proponowanych przez poszczególne MOF oraz ich znaczenia dla spójnego rozwoju danego obszaru oraz całego województwa.

Przewidywane finansowanie krzyżowe

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy – projekty realizowane w formule ZIT/RIT

W ramach priorytetu inwestycyjnego przewiduje się możliwość zastosowania trybu pozakonkursowego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego danego MOF, a tym samym całego województwa, realizowanych w formule ZIT/RIT (m.in. w zakresie przygotowania terenów inwestycyjnych).

Zastosowanie trybu pozakonkursowego może wzmocnić skuteczność osiągania celów strategicznych priorytetu.

Projekty pozakonkursowe realizowane w ramach ZIT/RIT powinny po pierwsze spełniać kryteria strategiczne, tj. m.in. przyczyniać się bezpośrednio do realizacji celów Strategii ROF/MOF, realizować zasadę partnerstwa, mieć zintegrowany i komplementarny charakter.

Wybór projektów do dofinansowania (realizowanych zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym w formule ZIT/RIT) odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

W procesie wyboru projektów objętych dofinansowaniem przewiduje się zastosowanie preferencji dla działań realizowanych na obszarach o niskim poziomie aktywności gospodarczej.

Wspierane w ramach ZIT/RIT działania z zakresu przygotowania terenów inwestycyjnych będą miały charakter komplementarny w stosunku do projektów realizowanych z poziomu krajowego, kompleksowo wpływające na rozwój poszczególnych MOF.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premijujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 3.1*

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Powierzchnia wspartych (przygotowanych) terenów inwestycyjnych*	ha	EFRR	Słabiej rozwinięty	272*			IZ	Roczna

*Wskaźnik realizowany będzie również przez projekty ZIT/RIT, może zostać skorygowany po otrzymaniu dokładnych danych nt. potrzeb w zakresie terenów inwestycyjnych w ZIT/RIT

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia (PI 3.2)
-------------------------------	---

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej regionu oraz poprawa konkurencyjności przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych

Pozytywnym trendem jest zwiększenie aktywności podkarpackich firm na rynkach zagranicznych. Jednocześnie wciąż konieczna jest realizacja działań, które ułatwią MŚP oferowanie produktów i usług na rynkach zagranicznych, których poziom aktywności jest uwarunkowany wielkością przedsiębiorstwa, branżą lub sektorem w którym działa. Ważnym elementem rozwoju regionu będzie aktywna promocja gospodarcza i turystyczna, prowadzona w dostosowaniu do obiektywnie istniejącego potencjału i możliwości jego opłacalnego zagospodarowania. Wobec wzrostu konkurencji rynkowej pomiędzy destynacjami turystycznymi, konieczny jest rozwój współpracy i współdziałania pomiędzy podmiotami, których działalność wpływa bezpośrednio lub pośrednio na ruch turystyczny w województwie. Proces ten, obejmie podmioty gospodarki turystycznej, jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe i inne podmioty w województwie, a także spoza regionu.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźników rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności) - PI 3.2

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Wartość nakładów inwestycyjnych w sektorze prywatnym w relacji do PKB w województwie podkarpackim	%	Stabiej rozwinięty	10,19	2011	13,39	Obliczenie IZ na podstawie danych GUS	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Warunkiem koniecznym dla zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej województwa jako całości, jak i poszczególnych jego obszarów, jest wykreowanie, rozpropagowanie i utrwalenie jego pozytywnego wizerunku prezentującego walory w zakresie korzystnych warunków dla lokalizowania i prowadzenia działalności gospodarczej. Skoordynowane działania w zakresie promowania atrakcyjności inwestycyjnej regionu powinny uwzględniać najistotniejsze atuty regionu. Przedsięwzięcia w powyższym zakresie mogą być realizowane zarówno na poziomie regionalnym, jak i lokalnym, w tym z uwzględnieniem udziału administracji publicznej w zakresie uczestnictwa w różnego typu międzyregionalnych i międzynarodowych projektach i sieciach współpracy. Realizowane przedsięwzięcia przyczynią się ponadto do wspierania ponadregionalnej i międzynarodowej aktywności przedsiębiorstw z województwa podkarpackiego. Wsparciem objęte będą projekty z zakresu promocji gospodarczej i turystycznej regionu. Osiągnięcie powyższych celów wpłynie na poprawę wizerunku Podkarpacia oraz wzrost znaczenia regionalnych przedsiębiorców w gospodarce międzynarodowej.

Przykładowe typy projektów:

W priorytecie inwestycyjnym przewiduje się takie działania, które wypromują korzystny wizerunek regionu;

- promocja gospodarcza i turystyczna regionu w wymiarze krajowym i międzynarodowym

Potencjalne typy beneficjentów

- jednostki samorządu terytorialnego ich związki i stowarzyszenia
- przedsiębiorstwa
- organizacje pozarządowe i inne podmioty działające w obszarze pomocy i integracji społecznej oraz w sektorze ekonomii społecznej
- podmioty zarządzające klastrami
- instytucje otoczenia biznesu
- centra obsługi inwestorów i eksporterów,

Potencjalne grupy docelowe

- mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa
- jednostki samorządu terytorialnego ich związki i stowarzyszenia

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.

Przewidywane finansowanie krzyżowe

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się wybór projektów w trybie:

- konkursowym;
- pozakonkursowym

Projekty realizowane w ramach priorytetu 3.2 wybierane będą w ścieżce konkursowej. Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego. W procesie wyboru projektów objętych dofinansowaniem przewiduje się zastosowanie *preferencji* dla działań z zakresu regionalnych inteligentnych specjalizacji.

Pozakonkursowy tryb wyboru projektów planuje się zastosować w odniesieniu do projektu systemowego realizowanego przez Samorząd Województwa polegającego na kompleksowej promocji gospodarczej i turystycznej regionu, ze szczególnym uwzględnieniem *inteligentnych specjalizacji* regionu. Projekt realizowany będzie we współpracy z m.in. jednostkami samorządu terytorialnego i partnerami gospodarczymi, wykorzystując rozwiązania wypracowane w obecnej perspektywie. Elementem promocji gospodarczej będzie promocja turystyczna w powiązaniu z wizerunkiem regionu i jego atrakcyjności inwestycyjnej. Oparcie promocji gospodarczej w części na projektach systemowych będzie narzędziem koordynacji ich realizacji co przyniesie efekt o większej skali oddziaływania.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 3.2

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI)	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięty			515	IZ	Roczna
2	Liczba wspartych przedsięwzięć informacyjno-promocyjnych	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięty			231	IZ	Roczna

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług (PI 3.3)
-------------------------------	--

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Trwałe przyspieszenie rozwoju istniejących przedsiębiorstw.

Niewątpliwym motorem napędowym rozwoju regionu są inwestycje. Dostęp do finansowania nowoczesnych technologii ułatwi szybszy rozwój małym i średnim przedsiębiorstwom. Przewidywane wsparcie ukierunkowane będzie na wzmocnienie potencjału innowacyjnego firm skutkujące trwałym rozwojem. Różnice w przeciętnych inwestycjach na przestrzeni ostatnich lat nie zostały istotnie zniwelowane, nawet w okresie dobrej koniunktury gospodarczej. Taka sytuacja regionu wydaje się być wystarczającym uzasadnieniem dla wsparcia inwestycyjnego sektora przedsiębiorstw na dużą skalę w kolejnym okresie programowania, a jednocześnie wydaje się uwzględniać specyfikę regionu.¹⁹¹

¹⁹¹ Ewaluacja wkładu bezpośrednich dotacji inwestycyjnych udzielonych w ramach RPO WP we wzrost innowacyjności oraz konkurencyjności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw województwa podkarpackiego. Raport 2012 r., s. 20.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźników rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności) - PI 3.3

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Wartość nakładów inwestycyjnych w sektorze prywatnym w relacji do PKB w województwie podkarpackim	%	Stabiej rozwinięty	10,19	2011	13,39	Obliczenie IZ na podstawie danych GUS	Roczna
2	Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach	EPC	Stabiej rozwinięty	0	2013	2 222	IZ	Roczna

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

W celu osiągnięcia jak największej efektywności wsparcia szczególny nacisk zamierza się położyć na wspieranie projektów wykorzystujących potencjały regionu, w zakresie których pozycja i rola województwa w gospodarce krajowej jest lub może być ponadprzeciętnie wysoka. Dotyczy to zarówno dziedzin już obecnie dobrze rozwiniętych, wymagających działań na rzecz utrzymania tego wysokiego poziomu rozwoju, ale także dziedzin, w których duży potencjał nie jest w pełni wykorzystany - jak *produkcja żywności i turystyka*. Szczególnie istotne będzie wsparcie innowacji w MŚP. Wsparcie będzie się koncentrować z jednej strony na kompleksowym wsparciu dla MŚP na każdym z etapów rozwoju przedsiębiorstwa jak również wspomaganie rozwoju mikro przedsiębiorstw poprzez dostarczanie im zasobów umożliwiających rozwój i wzrost zatrudnienia. Wspierane będą działania związane z rozbudową przedsiębiorstwa, zmianą procesu produkcyjnego lub zmianą w sposobie świadczenia usług. Finansowane będą inwestycje w nowoczesne maszyny i sprzęt produkcyjny. Inwestycje w obszarze TIK¹⁹² zwiększą konkurencyjność przedsiębiorstw, poprzez wprowadzenie nowych usług i produktów.

W celu zwiększenia tzw. efektu mnożnikowego interwencji, przewiduje się również dokapitalizowanie funduszy poręczeniowych i pożyczkowych.

Przykładowe typy projektów:

- wsparcie rozwoju nowopowstałych firm, w zakresie rozwoju produktów i usług opartych na TIK, sprzedaży produktów i usług w Internecie (handel elektroniczny), tworzenia i udostępniania usług elektronicznych
- wsparcie inwestycyjne przedsiębiorstw społecznych
- wsparcie rozwoju istniejących MŚP poprzez dofinansowanie projektów inwestycyjnych ukierunkowanych na wdrażanie nowych rozwiązań produkcyjnych, usługowych, technologicznych, organizacyjnych, informatycznych i ekoelektywnych.

¹⁹² Ang. ICT

- wsparcie inwestycyjne w MŚP poprawiające potencjał konkurencyjny firm z sektora turystyki.
- wsparcie kapitałowe funduszy pożyczkowych i poręczeniowych.

Potencjalne typy beneficjentów:

- mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa
- podmioty zarządzające instrumentami inżynierii finansowej

Potencjalne grupy docelowe:

- mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.

Przewidywane finansowanie krzyżowe

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się konkursowy tryb wyboru projektów.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu przewiduje się wykorzystanie instrumentów finansowych. Szczegółowe rozstrzygnięcia dotyczące zakresu zaangażowania instrumentów finansowych, wskazania typów instrumentów, a także warunków korzystania z tego typu wsparcia, przedstawione zostaną w dokumencie uszczegóławiającym program operacyjny w oparciu o wyniki analizy wymaganej przepisami art. 37 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 3.3

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI)	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięty	2389			IZ	Roczna

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Wspieranie zdolności MŚP do wzrostu na rynkach regionalnych, krajowych i międzynarodowych oraz do angażowania się w procesy innowacji (PI 3.4)
-------------------------------	---

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Podniesienie jakości i rozszerzenie usług oferowanych przez Instytucje Otoczenia Biznesu

Ważnym czynnikiem zwiększającym atrakcyjność inwestycyjną regionu jest rozwój instytucji otoczenia biznesu. Szczególnie istotną rolę odgrywają instytucje wspierające przedsiębiorczość, rozwiązania proinwestycyjne, komercjalizację badań naukowych i innowacyjność przedsiębiorstw. Znaczący wpływ na rozwój kompetencji i konkurencyjności podkarpackich IOB miało udzielone wsparcie w perspektywie finansowej 2007-2013. Wyróżnić tu należy m.in. następujące efekty: zwiększenie potencjału w zakresie świadczonych usług oraz poszerzenie oferty usług; poprawa wizerunku i wzrost rozpoznawalności instytucji; wzrost poziomu zatrudnienia w instytucji lub wzrost potencjału merytorycznego kadry; wzrost pozycji konkurencyjnej instytucji, a także nabycie cennego doświadczenia. Jednak potencjał IOB w regionie jest nadal niski dlatego kompleksowa interwencja ponosząca konkurencyjność oferowanych przez nie usług jest uzasadniona. Podobnie klastry traktowane będą nie tyle jako sposób rozwoju pojedynczych przedsiębiorstw, lecz jako mechanizm aktywizacji całego regionu. Ich wsparcie ułatwi przedsiębiorcom stworzenie sieci współpracy i powiązań gospodarczych, których siła oddziaływania wykróczy daleko poza lokalne ramy.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźników rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności) - PI 3.4

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Wartość nakładów inwestycyjnych w sektorze prywatnym w relacji do PKB w województwie podkarpackim	%	Stabiej rozwinięty	10,19	2011	13,39	Obliczenie IZ na podstawie danych GUS	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Wobec coraz większych wyzwań wynikających z funkcjonowania polskiej gospodarki w strukturach jednolitego rynku europejskiego, wzrastającej presji konkurencyjnej, jak również konsekwencji wynikających z globalizacji gospodarki światowej niezbędne jest zapewnienie przedsiębiorcom odpowiedniego dostępu do zróżnicowanego i odpowiadającego potrzebom rynku wsparcia. Wsparcie to powinno uwzględniać gamę dotychczas oferowanych usług, jak również przygotowywane i wdrażane pakiety nowych usług dostosowanych do specyfiki konkretnych potrzeb. Ważnym elementem działań powinno być kompleksowe wsparcie otoczenia biznesu. W tym obszarze szczególnie istotne będzie zintegrowanie wsparcie zwiększające potencjał działających na terenie województwa podkarpackiego IOB (działania podażowe) oraz wzrost zainteresowania przedsiębiorców ich usługami (działania popytowe)¹⁹³. Wsparcie klastrów regionalnych, które poszukują własnych oryginalnych rozwiązań przyczyni się do budowania ogólnych powiązań przedsiębiorstw z różnymi uczestnikami systemu gospodarczego: instytucjami publicznymi, otoczeniem biznesu, jednostkami badawczymi a tym samym do wzmocnienia potencjału innowacyjnego gospodarki województwa.

Przykładowe typy projektów:

- działania realizowane w celu wzmocnienia instytucji otoczenia biznesu i rozwoju inicjatyw klastrowych

Potencjalne typy beneficjentów:

- instytucje otoczenia biznesu
- podmioty zarządzające klastrami
- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia

Potencjalne grupy docelowe:

- mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa

¹⁹³ Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO (...), op. cit., s. 147.

- grupy producentów rolnych

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.

Przewidywane finansowanie krzyżowe

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się wybór projektów w trybie:

- konkursowym
- pozakonkursowym

Projekty realizowane w ramach priorytetu 3.4 wybierane będą w ścieżce konkursowej. Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego. W procesie wyboru projektów objętych dofinansowaniem przewiduje się zastosowanie *preferencji* dla działań z zakresu regionalnych inteligentnych specjalizacji. Premiowanie w ramach priorytetu, będą te podmioty, które udokumentują świadczenie bezpłatnych usług informacyjnych dla firm, jak również instytucje w największym stopniu adaptujące się do potrzeb i oczekiwań przedsiębiorstw, zarówno tych potrzebujących podstawowego, jak i bardziej zaawansowanego wsparcia.

Pozakonkursowy tryb wyboru projektów planuje się zastosować w odniesieniu do projektu systemowego realizowanego przez Samorząd Województwa polegającego na kompleksowym wsparciu podkarpackich instytucji otoczenia biznesu, co pozwoli skutecznie wspomagać proces świadczenia przez IOB tych usług, które zgodnie z tendencjami występującymi na rynku tego rodzaju usług ocenić należy jako obecnie najistotniejsze lub rozwojowe. W ramach projektu systemowego realizowanego przez UMWP przewiduje się m.in. realizację działań skoordynowanych zorientowanych na promocję całego sektora otoczenia biznesu oraz zapewnienie dostępności informacji na temat oferty usługowej podkarpackich IOB.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 3.4

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1.	Liczba wspartych instytucji otoczenia biznesu	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięty	64			IZ	Roczna

2.A.7 Innowacje społeczne, współpraca ponadnarodowa i wkład EFS w realizację celów tematycznych 1-7

Nie dotyczy

2.A.8 Ramy wykonania

Tabela 6: Ramy wykonania osi priorytetowej (w podziale na fundusze i kategorie regionów w stosownych przypadkach) - OP 1

Oś priorytetowa	Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu, lub jeśli właściwe- wskaźnik rezultatu)	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)
							M	K	O	M	K	O		
1	Produktu	1	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI)	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięty	657			3079			IZ	Wskaźnik reprezentatywny dla CT 1 i CT 3
	Wskaźnik postępu finansowego	2	Całkowita kwota wydatków kwalifikowalnych	EUR	EFRR	Słabiej rozwinięty	79 934 919			440 438 482			IZ	Obowiązkowy

Dodatkowe informacje jakościowe na temat ustanowienia ram wykonania

Ramy wykonania są zgodne z zasadami funkcjonowania mechanizmu ram wykonania określonych w rozporządzeniach oraz w Umowie Partnerstwa. Prezentowane pośrednie i docelowe wartości dla wskaźników wybranych do ram wykonania zostały ustalone w oparciu o metodologię szacowania, która została zaprezentowana KE w trakcie negocjacji. Instytucja Zarządzająca przedstawiła KE wszystkie uwarunkowania, jakie miały i mogą mieć wpływ na realizację przyjętych wartości. Udostępniona metodologia zawiera opis przyjętych założeń i głównych czynników, jakie miały wpływ na przyjętą (oszacowaną) wartość docelową danego wskaźnika. Podstawowe kryteria szacowania wartości wskaźników bazują na danych historycznych, którymi dysponowała IZ, uwzględniając dotychczasowe doświadczenia we wdrażaniu podobnych przedsięwzięć. Dodatkowo, poza danymi historycznymi i kosztami jednostkowymi, szacując wartości docelowe zostały wzięte pod uwagę dane dotyczące obecnej sytuacji oraz trendów społeczno – gospodarczych.

Instytucja Zarządzająca będzie na bieżąco monitorować realizację wartości dla ram wykonania i na bieżąco reagować na zjawiska, które mogą mieć wpływ na realizację założonych wartości, jak również dokonywać odpowiednich korekt po przeprowadzeniu stosownych analiz.

2.A.9 Kategorie interwencji

Tabele 7-10: Tabele przedstawiające zastosowane w osi priorytetowej kategorii interwencji – OP 1

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego: Region słabiej rozwinięty							
Tabela 7: Wymiar 1		Tabela 8: Wymiar 2		Tabela 9: Wymiar 3		Tabela 10: Wymiar 6	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
056	10 204 080	01	346 757 557	01	187 186 355	01	20 160 803
057	17 006 800	04	27 615 153	02	93 593 178	07	354 211 907
058	31 972 800			03	93 593 178		
059	20 408 160						
061	10 204 080						
062	10 204 080						
063	2 100 000						
066	9 867 587						
067	153 855 853						
072	61 842 305						
073	3 945 022						
074	1 655 862						
082	39 450 219						
091	1 655 862						

2.A.10 Podsumowanie planowanego wykorzystania pomocy technicznej, z uwzględnieniem, w razie potrzeby, działań wzmacniających potencjał administracyjny instytucji zaangażowanych w zarządzanie programami i ich kontrolę oraz beneficjentów

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej zostało opisane w osi priorytetowej X. *Pomoc Techniczna*.

2.A.1 Oś priorytetowa II - CYFROWE PODKARPACKIE

OŚ PRIORYTETOWA II CYFROWE PODKARPACKIE

Nr identyfikacyjny osi priorytetowej	II
Nazwa osi priorytetowej	CYFROWE PODKARPACKIE

Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana wyłącznie przy wykorzystaniu instrumentów finansowych	NIE
Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana wyłącznie przy wykorzystaniu instrumentów finansowych utworzonych na poziomie Unii	NIE
Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana przy zastosowaniu formuły rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	NIE
W odniesieniu do EFS: całość osi priorytetowej jest poświęcona innowacjom społecznym, współpracy transnarodowej lub obydwu tym obszarom	NIE

Tabela 18. Priorytety inwestycyjne w ramach OP 2

Oś priorytetowa II. Cyfrowe Podkarpackie		
CT 2		
Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK	2.3 wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia	EFRR

Oś priorytetowa II *Cyfrowe Podkarpackie* jest spójna z zapisami *Strategii Europa 2020* w ramach priorytetów *rozwój inteligentny i wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu* oraz odpowiada postulatowi silniejszego promowania e-usług sektora publicznego w Inicjatywie flagowej *Europejskiej Agendzie Cyfrowej*. Interwencja podejmowana w ramach osi priorytetowej II realizuje cel główny *Umowy Partnerstwa* pn. *Podniesienie sprawności i efektywności państwa* oraz cel szczegółowy pn. *Zwiększenie zastosowania TIK w gospodarce i społeczeństwie poprzez priorytet wzmocnienia zastosowania TIK w usługach publicznych*.

Oś priorytetowa II *Cyfrowe Podkarpackie* realizuje **cel tematyczny 2** i jest osią jednofunduszową, współfinansowaną z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

2.A.2 Uzasadnienie utworzenia osi priorytetowej obejmującej więcej niż jedną kategorię regionu, więcej niż jeden cel tematyczny lub więcej niż jeden fundusz (w stosownych przypadkach)

Nie dotyczy

2.A.3 Fundusz, kategoria regionu i podstawa dla kalkulacji wsparcia unijnego

Fundusz	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Kategoria regionu	Region słabiej rozwinięty
Podstawa kalkulacji (publiczne lub ogółem)	Wydatki kwalifikowalne ogółem
Kategoria regionu dla regionów najbardziej oddalonych i północnych słabo zaludnionych regionów (w stosownych przypadkach)	Nie dotyczy

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia (PI 2.3)
-------------------------------	---

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Wzrost jakości i rozszerzenie zakresu usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną.

Doświadczenia z realizacji projektów w obszarze technologii informacyjno – komunikacyjnych uzasadniają wspieranie współpracy celem uzyskania większej efektywności i skuteczności działania. Zastosowanie technologii informacyjno – komunikacyjnych w usługach publicznych powinno uwzględniać aspekt pogłębienia integracji systemów usług publicznych. Dla uzyskania najlepszych efektów, zasadne jest skoncentrowanie wsparcia na rozwiązywaniu problemów w sposób możliwie kompleksowy. Dzięki takiemu podejściu podniesie się jakość, funkcjonalność oraz interoperacyjność usług publicznych. Poprzez rozszerzenie zakresu e-usług możliwy będzie dostęp do większej ilości zasobów publicznych oraz zwiększony zakres informacji udostępnianych w technologii cyfrowej. Możliwe będzie szersze wykorzystanie cyfrowych zasobów w obszarze kultury, nauki, a także w procesach edukacji z wykorzystaniem nowoczesnych narzędzi teleinformatycznych. Wyzwaniem wprowadzenia nowych e-usług w administracji będzie poszerzenie zakresu spraw obsługiwanych na odległość z wykorzystaniem technologii informatyczno – komunikacyjnych. Działania związane z upowszechnieniem wykorzystania technologii informacyjno – komunikacyjnych przyczynią się także do większego wykorzystywania internetu w kontaktach z administracją publiczną.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźników rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności) - PI 2.3

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Odsetek osób korzystających z internetu w kontaktach z administracją publiczną	%	Stabiej rozwinięty	32	2012	70	Eurostat/ GUS	Roczna
2	Liczba usług publicznych udostępnionych on-line	Szt.	Stabiej rozwinięty	0	2013	100	IZ	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

W ramach priorytetu przewiduje się działania polegające na rozwijaniu e-usług publicznych, wsparciu informatyzacji instytucji szczebla regionalnego i lokalnego, udostępnianiu informacji sektora publicznego oraz cyfryzacji zasobów, m.in. w obszarach ochrony zdrowia, kultury, dziedzictwa kulturowego, turystyki, edukacji i nauki, informacji przestrzennej oraz administracji.

Przykładowe typy projektów:

- w zakresie rozwoju e-usług publicznych oraz informatyzacji instytucji szczebla regionalnego i lokalnego m.in. poprawa funkcjonalności i dojrzałości usług publicznych, integracja usług, rozwój infrastruktury informatycznej, wsparcie systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją, podpisu elektronicznego, rejestrów publicznych, rozwój aplikacji i systemów bazodanowych;
- w zakresie udostępniania informacji m.in. wsparcie cyfryzacji i udostępnianie zasobów, rozwój repozytoriów cyfrowych wraz z infrastrukturą dla bezpiecznego przechowywania udostępnianych zasobów.

Planowane działania przyczynią się do poszerzenia zakresu oraz stopnia dojrzałości usług publicznych, zwiększenia integracji rozproszonych systemów, tworzenia i rozwijania systemów interpretacyjnych w skali regionalnej oraz wspierania interoperacyjności z systemami krajowymi. Realizacja działań objętych niniejszym priorytetem inwestycyjnym przyczyni się do zwiększenia przejrzystości i efektywności funkcjonowania administracji publicznej w wyniku informatyzacji urzędów i usprawnieniu procesów wewnętrznych. Poprawie ulegnie zarządzanie przestrzenią poprzez rozwój usług oraz dostęp do danych przestrzennych. Poprawi się sytuacja w obszarze cyfryzacji powiatowych i wojewódzkich zasobów geodezyjnych i kartograficznych. Ponadto ułatwiony będzie dostęp do informacji publicznej oraz zwiększone zasoby udostępniane w technologii cyfrowej. Nastąpi poprawa stanu informatyzacji oraz poszerzenie zakresu usług, w tym edukacyjnych, ochrony zdrowia, kultury dzięki wykorzystaniu nowoczesnych technologii informacyjnych. Jednocześnie poprawi się jakość oraz zwiększy się zakres zasobów wiedzy i kultury dostępnej dla

mieszkańców w formie cyfrowej. W wymiarze społecznym działania objęte niniejszym priorytetem inwestycyjnym, w tym służące poprawie dostępności usług i treści dla osób niepełnosprawnych przyczyną się do zmniejszenia barier w dostępie do administracji publicznej poprzez zwiększenie ilości spraw możliwych do załatwienia drogą elektroniczną, większą automatyzację i zwiększenie efektywności procesów interakcji obywatel/administracja. W związku z wprowadzeniem elektronicznej drogi komunikacji z administracją, uproszczeniem procedur oraz możliwości wyboru kanału komunikacji pojawią się korzyści związane z oszczędnością czasu przez obywateli i przedsiębiorców. Poprzez swobodne korzystanie z elektronicznych usług publicznych oraz udostępnionych zasobów publicznych możliwe będzie wyrównywanie szans edukacyjnych i uczestnictwa w kulturze oraz zwiększanie aktywności i zaangażowania obywateli w życiu publicznym.

Potencjalne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną
- podmioty działające w publicznym i niepublicznym systemie ochrony zdrowia¹⁹⁴
- osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki tworzące system oświaty
- szkoły wyższe
- jednostki badawczo-rozwojowe
- jednostki naukowe
- instytucje kultury.

Potencjalne grupy docelowe:

mieszkańcy, przedsiębiorcy, instytucje publiczne z terenu województwa podkarpackiego oraz ze względu na otwarty dostęp do zasobów i usług użytkownicy Internetu.

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.

Przewidywane finansowanie krzyżowe

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy,
- tryb pozakonkursowy

Uwzględnienie pozakonkursowego trybu wyboru projektów uzasadnione jest z uwagi na decydujące znaczenie dla osiągnięcia celu osi priorytetowej oraz zidentyfikowane w regionalnych dokumentach strategicznych istotne kierunki rozwoju technologii informacyjno –

---

¹⁹⁴ Przy założeniu obowiązkowej integracji z Regionalnym Centrum Informacji Medycznej.

komunikacyjnych. Ponadto zastosowanie trybu pozakonkursowego, m.in. planowane w obszarze informacji przestrzennej, edukacji jest szczególnie uzasadnione ze względu na konieczność koordynacji i koncentracji wsparcia na obszarach uznanych za priorytetowe oraz potrzebę wspierania integracji i interoperacyjności systemów teleinformatycznych. Ponadto istotne jest zapewnienie komplementarności z przedsięwzięciami zrealizowanymi, realizowanymi bądź planowanymi do realizacji.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 2.3

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Liczba podmiotów, które udostępniły on-line informacje sektora publicznego	szt.	EFRR	Stabiej rozwinięty	150			IZ	Roczna

2.A.7 Innowacje społeczne, współpraca ponadnarodowa i wkład EFS w realizację celów tematycznych 1-7

Nie dotyczy

2.A.8 Ramy wykonania

Tabela 6: Ramy wykonania osi priorytetowej (w podziale na fundusze i kategorie regionów w stosownych przypadkach) - OP 2

Oś priorytetowa	Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu, lub jeśli właściwe- wskaźnik rezultatu)	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)
							M	K	O	M	K	O		
2	Wskaźnik produktu	1	Liczba podmiotów, które udostępniły on-line informacje sektora publicznego	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięty	25			150			IZ	Wskaźnik reprezentatywny dla OP 2.
	Wskaźnik postępu finansowego	2	Całkowita kwota wydatków kwalifikowalnych	EUR	EFRR	Słabiej rozwinięty	16 235 661			89 457 896			IZ	Obowiązkowy

Dodatkowe informacje jakościowe na temat ustanowienia ram wykonania

Ramy wykonania są zgodne z zasadami funkcjonowania mechanizmu ram wykonania określonych w rozporządzeniach oraz w Umowie Partnerstwa. Prezentowane pośrednie i docelowe wartości dla wskaźników wybranych do ram wykonania zostały ustalone w oparciu o metodologię szacowania, która została zaprezentowana KE w trakcie negocjacji. Instytucja Zarządzająca przedstawiła KE wszystkie uwarunkowania, jakie miały i mogą mieć wpływ na realizację przyjętych wartości. Udostępniona metodologia zawiera opis przyjętych założeń i głównych czynników, jakie miały wpływ na przyjętą (oszacowaną) wartość docelową danego wskaźnika. Podstawowe kryteria szacowania wartości wskaźników bazują na danych historycznych, którymi dysponowała IZ, uwzględniając dotychczasowe doświadczenia we wdrażaniu podobnych przedsięwzięć. Dodatkowo, poza danymi historycznymi i kosztami jednostkowymi, szacując wartości docelowe zostały wzięte pod uwagę dane dotyczące obecnej sytuacji oraz trendów społeczno – gospodarczych.

Instytucja Zarządzająca będzie na bieżąco monitorować realizację wartości dla ram wykonania i na bieżąco reagować na zjawiska, które mogą mieć wpływ na realizację założonych wartości, jak również dokonywać odpowiednich korekt po przeprowadzeniu stosownych analiz.

2.A.9 Kategorie interwencji

Tabele 7-10: Tabele przedstawiające zastosowane w osi priorytetowej kategorii interwencji - OP 2

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego: Region słabiej rozwinięty							
Tabela 7: Wymiar 1 Zakres interwencji		Tabela 8: Wymiar 2 Forma finansowania		Tabela 9: Wymiar 3 Typ terytorium		Tabela 10: Wymiar 6 Terytorialne mechanizmy wdrażania	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
078	4 562 353	01	76 039 212	01	19 009 803	07	76 039 212
079	49 425 488			02	19 009 803		
080	10 645 490			03	38 019 606		
081	11 405 882						

2.A.10 Podsumowanie planowanego wykorzystania pomocy technicznej, z uwzględnieniem, w razie potrzeby, działań wzmacniających potencjał administracyjny instytucji zaangażowanych w zarządzanie programami i ich kontrolę oraz beneficjentów

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej zostało opisane w osi priorytetowej X. *Pomoc Techniczna*.

2.A.1 Oś priorytetowa III - CZYSTA ENERGIA

OŚ PRIORYTETOWA III CZYSTA ENERGIA

Nr identyfikacyjny osi priorytetowej	III
Nazwa osi priorytetowej	CZYSTA ENERGIA

Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana wyłącznie przy wykorzystaniu instrumentów finansowych	NIE
Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana wyłącznie przy wykorzystaniu instrumentów finansowych utworzonych na poziomie Unii	NIE
Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana przy zastosowaniu formuły rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	NIE
W odniesieniu do EFS: całość osi priorytetowej jest poświęcona innowacjom społecznym, współpracy transnarodowej lub obydwu tym obszarom	NIE

Tabela 25. Priorytety inwestycyjne w ramach OP 3

Oś priorytetowa III. Czysta energia		
CT 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	4.1 Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych	EFRR
	4.3 Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym	
	4.5 Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące zmiany klimatu	

Oś priorytetowa III *Czysta energia* realizuje **cel tematyczny 4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach i jest osią jednofundusową**, współfinansowaną z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Celem nadrzędnym osi priorytetowej III jest **poprawa efektywności energetycznej oraz zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii**.

2.A.2 Uzasadnienie utworzenia osi priorytetowej obejmującej więcej niż jedną kategorię regionu, więcej niż jeden cel tematyczny lub więcej niż jeden fundusz (w stosownych przypadkach)

Nie dotyczy

2.A.3 Fundusz, kategoria regionu i podstawa dla kalkulacji wsparcia unijnego

Fundusz	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Kategoria regionu	Region słabiej rozwinięty
Podstawa kalkulacji (publiczne lub ogółem)	Wydatki kwalifikowalne ogółem
Kategoria regionu dla regionów najbardziej oddalonych i północnych słabo zaludnionych regionów (w stosownych przypadkach)	Nie dotyczy

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych (PI 4.1)
-------------------------------	---

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Wzrost wykorzystania potencjału odnawialnych źródeł energii w szczególności w generacji rozproszonej oraz produkcji energii pochodzącej z wysokosprawnej kogeneracji

Rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii jest jednym z najważniejszych kierunków Polityki Energetycznej Polski do 2030 roku (PEP 2030). Dokument ten zawiera rozwiązania wychodzące naprzeciw najważniejszym wyzwaniom polskiej energetyki zarówno w perspektywie krótkoterminowej, jak i do 2030 r. Rozwój energii z OZE zostanie oparty na zasadach racjonalnego wykorzystania istniejących zasobów tej energii, co jest jednym z celów pakietu klimatyczno-energetycznego, będącego realizacją konkluzji Rady Europejskiej z marca 2007 r. Polska zmiernając do zwiększania udziału energii ze źródeł odnawialnych wytwarzanej w systemach indywidualnych i na potrzeby własne gospodarstw domowych, będzie prowadziła działania zmierzające do zapewnienia bezpośredniego wsparcia dla takich instalacji.¹⁹⁵

Wzrost udziału odnawialnych źródeł energii w bilansie paliwowo-energetycznym województwa przyczyni się do poprawy efektywności wykorzystania i oszczędzania zasobów surowców energetycznych, poprawy stanu środowiska m.in. przez redukcję emisji zanieczyszczeń do atmosfery, gleby i wód oraz redukcję ilości wytwarzanych odpadów. Przyczyni się również do zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego województwa a w szczególności do poprawy zaopatrzenia w energię na terenach o słabo rozwiniętej infrastrukturze energetycznej. Potencjalnie największym odbiorcą energii wytworzonej ze

¹⁹⁵ Krajowy Plan Działania w zakresie energii ze źródeł odnawialnych 2010.

źródeł odnawialnych w województwie może być rolnictwo (głównie w wyniku rozwoju generacji rozproszonej opartej na OZE – np. biogazownie). Energetyka rozproszona to zwykle niewielkie jednostki wytwórcze zlokalizowane blisko odbiorcy, podnoszące lokalne bezpieczeństwo energetyczne, zmniejszające straty przesyłowe oraz zapewniające efekt ekologiczny poprzez wzrost udziału energii odnawialnej w konsumpcji. Ponadto wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych cechuje się niewielką lub zerową emisją gazów cieplarnianych i zanieczyszczeń, co zapewnia pozytywne efekty ekologiczne.

Energetyka wodna: potencjał wytwarzania energii elektrycznej na rzekach województwa podkarpackiego daje podstawy do budowy małych elektrowni wodnych (MEW). W pierwszej kolejności powinny być wykorzystane istniejące spiętrzenia.

Energetyka wiatrowa: obszar województwa podkarpackiego cechuje się korzystnymi uwarunkowaniami pod względem wietrzności. Szacuje się, że tylko na maksymalnie do ok. 1% powierzchni województwa możliwa jest lokalizacja elektrowni wiatrowych. Duży potencjał występuje w środkowej i północnej części województwa podkarpackiego.

Energetyka słoneczna: potencjał techniczny energetyki słonecznej charakteryzuje się małym zróżnicowaniem na obszarze województwa, jednak występuje duże zainteresowanie rozwojem fotowoltaiki.

Energia z biomasy: województwo charakteryzuje się wysokim potencjałem pozyskania biomasy leśnej (ze względu na dużą lesistość), natomiast duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych stanowi istotne ograniczenie pozyskania biomasy pochodzenia rolniczego.

Energia geotermalna: występujące na terenie województwa wody geotermalne mogą być wykorzystane na cele produkcji ciepła, a także balneologii i rekreacji. Funkcjonujące na terenie województwa pompy ciepła są wykorzystywane przez gospodarstwa domowe i obiektach użyteczności publicznej.

Interwencja powinna jednak być ukierunkowana w taki sposób, aby w optymalny sposób wykorzystać zasoby województwa podkarpackiego. W szczególności preferowane powinno być¹⁹⁶:

- produkcja energii elektrycznej oparta na ogniwach fotowoltaicznych;
- produkcja energii cieplnej oparta na kolektorach słonecznych;
- budowa instalacji wykorzystujących przetworzoną biomasę do produkcji energii elektrycznej i cieplnej (oparcie produkcji energii na substratach dostępnych na szczeblu lokalnym);
- budowa małych elektrowni wodnych, wykorzystujących inwestycje związane z gospodarką wodną;
- produkcja energii w mikroźródłach (w szczególności na terenach o zabudowie rozproszonej).

Należy przy tym pamiętać, że wraz z budową instalacji produkujących energię ze źródeł odnawialnych konieczna jest realizacja równoległych inwestycji w sieci energetyczne (nowe przyłącza, poprawa efektywności istniejących sieci). Silniejszy rozwój produkcji w oparciu o mikroźródła będzie wymagał znacznie większych inwestycji w infrastrukturę sieciową.

---

¹⁹⁶ Ewaluacja *Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013*

Oprócz inwestycji o znaczeniu regionalnym i lokalnym w OZE, istotne są również działania mające na celu powstawanie małych źródeł energii elektrycznej i ciepłej – wdrażanie działalności prosumenckiej. W przypadku generacji rozproszonej wytwarzana moc jest niezależna od operatora systemu, a sama energia wytwarzana jest i wykorzystywana w ilości zapewniającej zaspokajanie potrzeb własnych producenta. Systematyczny rozwój generacji rozproszonej przyczyni się do większej oszczędności energii wskutek mniejszych odległości do przesłania energii, a co za tym idzie mniejszych strat przesyłowych.

Wspieranie rozwoju kogeneracji stanowi istotny element poprawy efektywności ekonomicznej sektora energetycznego, jak również zmniejszenia jego negatywnego oddziaływania na środowisko poprzez redukcję emisji substancji szkodliwych. Wysokosprawna kogeneracja to również zmniejszenie zużycia paliwa, a tym samym zapotrzebowania na kurczące się zasoby paliw stałych.

Jednocześnie, nadmierny udział indywidualnych źródeł ciepła przekłada się na niewykorzystanie potencjału lokalnych systemów ciepłowniczych. W systemach ciepłowniczych małych i średnich miast rzadko stosuje się kogenerację, a wsparcie dla konwersji węglowych źródeł ciepła na źródła wykorzystujące niskoemisyjne paliwo (gaz ziemny) lub na OZE jest niewystarczające. Jednocześnie jednak sektor ciepłowniczy posiada jeden z największych potencjałów oszczędności energii.

Rozwój energetyki rozproszonej może stanowić jeden z elementów przekonywania społeczeństwa do odnawialnych źródeł energii. Powstanie małych i średniej mocy obiektów energetycznych pracujących w skojarzeniu (kogeneracja) czy produkujących energię ciepłą pozwoli na wykorzystanie lokalnych źródeł energii i zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego regionu. Zgodnie z planami zmian w polskim prawie, mikroinstalacje mają być szczególnie wspierane¹⁹⁷.

W Programie rozwoju OZE w województwie podkarpackim przyjmuje się zrównoważony rozwój produkcji biomasy stałej, głównie pochodzenia rolniczego oraz zagospodarowanie biomasy z odpadów komunalnych. Zakłada się także lokalne wykorzystanie wytworzonej biomasy w układach kogeneracyjnych, co ma na celu wspieranie wzrostu udziału ciepła sieciowego w ogólnym zapotrzebowaniu na ciepło. Przewiduje się rozwój biogazowni rolniczych opartych o lokalne substraty oraz wykorzystanie zasobów biomasy leśnej.

Biomasa pochodząca z lokalnych zasobów powinna być w pierwszej kolejności wykorzystywana do wytwarzania ciepła systemowego. Ciepło systemowe powinno być wytwarzane w układach kogeneracyjnych. W procesie wytwarzania energii, obecnie największe przychody generowane są przy wytwarzaniu i sprzedaży energii elektrycznej. Zastosowanie układów kogeneracyjnych umożliwi szybszy zwrot z zainwestowanego kapitału, zatem powinno zachęcać się inwestorów (w tym samorządy) do inwestowania w ten rodzaj źródeł wytwarzania energii.

Wśród działań prowadzonych w celu racjonalizacji, lepszego wykorzystania i zmniejszania zużycia energii należy wspierać w szczególności tworzenie źródeł energii z wykorzystaniem wysokosprawnej kogeneracji poprzez budowę nowych oraz modernizację już istniejących wraz z przyłączeniem jednostek wytwarzania do najbliższej istniejącej sieci.

---

¹⁹⁷ Wojewódzki Program Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Podkarpackiego 2013

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności) - PI 4.1

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej/ Additional capacity of renewable energy production	MW	Stabiej rozwinięty		2013	100	IZ	Roczna
2	Udział OZE w produkcji energii elektrycznej ogółem	%	Stabiej rozwinięty		2013	15	GUS	Roczna
3	Dodatkowa moc zainstalowana w kogeneracji	MWh	Stabiej rozwinięty		2013	40	IZ	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Przykładowe typy projektów:

- wytwarzanie energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych wraz z podłączeniem do sieci dystrybucyjnej/przesyłowej, w oparciu o moc instalowanej elektrowni/jednostki:
  - energia wodna,
  - energia wiatru,
  - energia słoneczna,
  - energia geotermalna,
  - energia biogazu,
  - energia biomasy.

Wielkość mocy w oparciu o zapisy *Linii demarkacyjnej*.

- projekty mające na celu efektywną dystrybucję ciepła z OZE
- inwestycje dotyczące sieci przesyłowych, umożliwiające przyłączenie jednostek wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych do Krajowego Systemu Elektroenergetycznego
- inwestycje mające na celu wykorzystanie wysokosprawnej kogeneracji energii elektrycznej i ciepła w jednostkach wytwarzania,
- inwestycje mające na celu wykorzystanie wysokosprawnej kogeneracji z OZE w jednostkach wytwarzania energii elektrycznej i ciepła,
- zmiana jednostek wytwarzania ciepła w wyniku, której jednostki te zostaną zastąpione jednostkami wytwarzania energii w wysokosprawnej kogeneracji,
- budowa przyłączy do sieci ciepłowniczej i elektroenergetycznej (jako element kompleksowy projektu)

Podział w oparciu o moc zainstalowaną na podstawie zapisów *Linii demarkacyjnej*.

Potencjalne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- podmioty w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- jednostki sektora finansów publicznych
- przedsiębiorstwa
- spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, TBS
- szkoły wyższe
- organizacje pozarządowe
- podmioty wykonujące działalność leczniczą, w rozumieniu ustawy o działalności leczniczej

Potencjalne grupy docelowe:

osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa, w szczególności gminy, na terenie których występują najkorzystniejsze warunki (wietrzne, solarne, hydrologiczne i geotermalne) do lokowania inwestycji związanych z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii z wyłączeniem terenów objętych różnymi formami ochrony przyrody, na których tego typu inwestycje nie mogą być realizowane oraz w przypadku farm wiatrowych terenów w pobliżu zabudowy związanej ze stałym pobytem ludzi (tam gdzie odległość turbin wiatrowych od zabudowy mieszkaniowej, miejsc pobytu ludzi i zwierząt gospodarskich wynosić będzie ponad 2 km), zgodnie z ustaleniami zawartymi w Wojewódzkim Programie Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Podkarpackiego. W przypadku źródeł na biomasę stałą wyklucza się lokalizację inwestycji w rejonach, w których stwierdzono lub zdiagnozowano przekroczenia dopuszczalnych wartości stężeń zanieczyszczeń w powietrzu, w tym w szczególności stężenia pyłu zawieszonego PM_{2,5} zgodnie z ustaleniami zawartymi w programach ochrony powietrza obowiązujących w województwie podkarpackim.

Przewidywane finansowanie krzyżowe

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się konkursowy tryb wyboru projektów.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu przewiduje się wykorzystanie instrumentów finansowych. Szczegółowe rozstrzygnięcia dotyczące zakresu zaangażowania instrumentów finansowych, wskazania typów instrumentów, a także warunków korzystania z tego typu wsparcia, przedstawione zostaną w dokumencie uszczegóławiającym program operacyjny w oparciu o wyniki analizy wymaganej przepisami art. 37 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 4.1

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięty	110			IZ	Roczna
2	Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięty	150			IZ	Roczna
3	Liczba wybudowanych i zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej i elektrycznej z OZE w ramach kogeneracji	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięty	25			IZ	Roczna
4	Liczba wybudowanych i zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej i cieplnej w ramach kogeneracji	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięty	30			IZ	Roczna

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym (PI 4.3)
------------------------	---

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Poprawa efektywności energetycznej w sektorze mieszkaniowym i budynkach użyteczności publicznej.

Polityka ekologiczna Państwa na lata 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016 jako jeden z podstawowych celów wyznacza kierunki działań prowadzące do zwiększenia efektywności energetycznej gospodarki i zaoszczędzenie 9% energii finalnej do roku 2017, określa priorytety w zakresie wykorzystania odnawialnych źródeł energii, a także wskazuje kierunek działań koniecznych dla zapewnienia właściwej ochrony środowiska naturalnego. Wśród działań priorytetowych, znaczący wpływ na rozwój odnawialnych źródeł energii i efektywność energetyczną mają: ochrona atmosfery, ochrona wód, gospodarka odpadami oraz modernizacja systemu energetycznego.

Jednym z kluczowych kierunków rozwoju województwa podkarpackiego jest zapewnienie wysokiej jakości środowiska naturalnego, m.in. poprzez wspieranie rozwoju niskoemisyjnej gospodarki. Projekty realizowane w tym priorytecie inwestycyjnym przyczyniają się do realizacji celów strategii Europa 2020 w ramach priorytetu – Zrównoważony Rozwój. Powyższe oznacza budowanie bardziej konkurencyjnej gospodarki niskoemisyjnej, która w wydajny, zrównoważony sposób wykorzystuje zasoby i zmniejsza emisje zanieczyszczeń.

Największy potencjał w zakresie oszczędności energii postrzegany jest w budynkach. Należy przede wszystkim skoncentrować się na instrumentach mających doprowadzić do uruchomienia procesu kompleksowej modernizacji energetycznej budynków.

Poprawa efektywności energetycznej jest najczęściej osiągnięta przez zastosowanie wydajniejszych technologii lub procesów produkcyjnych. Ograniczanie zużycia energii obniża koszty eksploatacji i może przyczynić się do oszczędności w wydatkach konsumentów, pod warunkiem, że oszczędności energetyczne są wyższe niż dodatkowe koszty, związane z wdrażaniem energooszczędnych technologii. Ponadto służy ograniczaniu emisji gazów cieplarnianych i innych zanieczyszczeń, co w efekcie przynosi także inne korzyści - np. w poprawie zdrowia publicznego i ograniczenia wydatków zdrowotnych.

Bardzo ważna jest świadomość społeczeństwa w zakresie możliwości podejmowania różnych działań mogących spowodować eliminację lub znaczne ograniczenie źródeł powstawania zwiększonego zapotrzebowania na energię. Do działań w tym zakresie zaliczyć należy promowanie i wdrażanie rozwiązań technologicznych ograniczających zużycie energii. Istotne jest wykonywanie kompleksowej modernizacji budynków, zwłaszcza użyteczności publicznej i mieszkalnych, celem zwiększenia ich efektywności energetycznej do poziomu budownictwa energooszczędnego z równoczesnym wprowadzaniem systemu zarządzania energią.

Zgodnie z przepisami prawa sektor publiczny pełnić ma rolę wzorcową w zakresie działań prowadzących do poprawy efektywności energetycznej.

Zakładane efekty realizowanego priorytetu:

- oszczędności finansowe wynikające z zastosowania nowoczesnych rozwiązań,
- ograniczenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery,
- ograniczenie zużycia paliw kopalnych i sukcesywne zastępowanie ich poprzez OZE,
- kompleksowa modernizacja budynków (zwłaszcza użyteczności publicznej oraz mieszkalnych) w kierunku budownictwa energooszczędnego.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźników rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności) - PI 4.3

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Zapotrzebowanie na ciepło w zabudowie mieszkaniowej	kWh/m ²	Stabiej rozwinięty	200 (wielorodzinne) 400 (bud. opieki zdrowotnej) 200 (pozostałe budynki publicz.)	2013	85 (wielorodzinne) 290 (bud. opieki zdrowotnej) 55 (pozostałe budynki publicz.)	Ewaluacja	
2	Redukcja emisji pyłów PM10	tona	Stabiej rozwinięty		2013		IZ	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Przykładowe typy projektów:

- kompleksowa modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne.
- kompleksowa modernizacja energetyczna budynków mieszkaniowych (wielorodzinnych budynków mieszkalnych) wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne.
- wprowadzenie systemów zarządzania energią (np. smart metering) jako element kompleksowy projektu.

Wysokość kosztów kwalifikowalnych dla projektów dotyczących budynków mieszkaniowych w oparciu o zapisy *Linii demarkacyjnej*.

Projekty dotyczące budynków publicznych mogą być realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki i stowarzyszenia a także przez podmioty realizujące zadania publiczne (np. w ramach kontraktu z NFZ).

Potencjalne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- podmioty w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- jednostki sektora finansów publicznych,
- spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, TBS
- organizacje pozarządowe,
- podmioty wykonujące działalność leczniczą, w rozumieniu ustawy o działalności leczniczej

Potencjalne grupy docelowe:

osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu

Terytorialny obszar realizacji:

Inwestycje realizowane będą na terenie całego województwa podkarpackiego, z preferencją obszarów z naruszeniami standardów jakości powietrza wskazanych w naprawczych programach ochrony powietrza.

Przewidywane finansowanie krzyżowe

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się konkursowy tryb wyboru projektów.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Realizacja projektów w ramach w/w priorytetu inwestycyjnego powinna wynikać z kompleksowych planów gospodarki niskoemisyjnej/strategii miejskich dla poszczególnych typów obszarów miast.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 4.3

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięty				IZ	Roczna

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu. (PI 4.5)
-------------------------------	--

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Obniżenie emisyjności ośrodków miejskich województwa

W ogólnym bilansie zużycia paliw pierwotnych i nośników energii w regionie największy udział stanowi węgiel, a największy udział w zapotrzebowaniu na moc cieplną mają odbiorcy użytkujący indywidualne wysokoemisyjne źródła ciepła. Skutkuje to niedotrzymaniem standardów jakości powietrza (np. pyłu zawieszonego PM10). Źródłami emisji tych zanieczyszczeń są przede wszystkim: produkcja ciepła w domowych instalacjach grzewczych i lokalnych kotłowniach węglowych (tzw. niska emisja) i transport.

System produkcji ciepła w województwie podkarpackim korzysta głównie z paliw kopalnych. Jedynym odnawialnym źródłem energii stosowanym do wytworzenia ciepła jest biomasa, lecz jej wkład jest marginalny (wyniósł on w 2010 r. niespełna 2,8% ponad 2 razy mniej niż średnia krajowa). Największe zakłady reprezentujące energetykę cieplną w województwie podkarpackim pracują w kogeneracji, w oparciu o wykorzystanie paliwa gazowego, dlatego ich oddziaływanie na środowisko w porównaniu do elektrociepłowni opalanych węglem jest znikome.

Ciepłownictwo sieciowe rozwija się w dużych aglomeracjach miejskich¹⁹⁸, gdzie koszty dostarczenia nośnika ciepła do odbiorcy są relatywnie niskie. Wskaźnik dekapitalizacji majątku trwałego w województwie podkarpackim (stan na 2011r.) jest wysoki i wyniósł ponad 55%, co wpływa na zwiększenie strat produkcyjnych jak i przesyłowych. Przedsiębiorstwa wytwarzające ciepło w województwie podkarpackim głównie inwestują w modernizację i rozbudowę sieci dystrybucyjnych. Jednak ponoszone nakłady są niewystarczające. Województwo pod tym względem jest na 14 miejscu w kraju.

Realizacja programów ochrony powietrza to np. termomodernizacja, wymiana czynników grzewczych, czy rozbudowa sieci ciepłowniczych.

Wspierane będą przedsięwzięcia prowadzące do obniżenia emisji zanieczyszczeń do powietrza, pochodzącej z produkcji energii oraz ograniczenia tzw. niskiej emisji, szczególnie na obszarach, gdzie stwierdzono przekroczenia standardów jakości powietrza. Ponadto wsparciem objęte będą inwestycje służące budowie nowych niskoemisyjnych bądź modernizacji istniejących niskosprawnych źródeł ciepła, a także modernizacji bądź zwiększaniu zasięgu scentralizowanych systemów zaopatrzenia w ciepło (głównie w małych i średnich miastach). W tym zakresie wspierane będą przede wszystkim inwestycje wykorzystujące gaz ziemny, biogaz i biomasę¹⁹⁹.

Realizowane w formule ZIT/RIT projekty powinny przyczyniać się np. do nadania przestrzeni miejskiej nowej jakości funkcjonalnej i stworzenia warunków do rozwoju obszarów miejskich w oparciu o specyficzne uwarunkowania endogeniczne. Ponadto do zadań własnych gmin należy finansowanie oświetlenia ulic, placów i dróg publicznych znajdujących się na jej terenie, niezależnie od prawa własności względem infrastruktury. Koszty te stanowią istotne obciążenie budżetów gmin, natomiast oszczędności możliwe do osiągnięcia w wyniku modernizacji oświetlenia sięgać mogą nawet kilkudziesięciu procent.

Dzięki wsparciu zintegrowanych, kompleksowych projektów mających na celu np. wymianę (na bardziej efektywne) indywidualnych źródeł ciepła, zmniejszy się emisja zanieczyszczeń w obrębie miast, co w rezultacie będzie miało pozytywny wpływ na poprawę jakości środowiska naturalnego oraz jakości życia mieszkańców.

Dodatkowo należy wskazać, że część priorytetu inwestycyjnego 4.5 dotycząca transportu niskoemisyjnego zawarta jest w Osi priorytetowej V.

---

¹⁹⁸ W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego założono rozbudowę i modernizację systemów sieci ciepłowniczych w miastach oraz zwiększenie wykorzystania źródeł energii odnawialnych dla wytwarzania energii cieplnej (geotermii, biomasy, energii słonecznej).

¹⁹⁹ Wojewódzki Program Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Podkarpackiego 2013

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności) - PI 4.5 – OP 3

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej w wyniku realizacji projektów	GJ	Stabiej rozwinięty		2013		IZ	Roczna
2	Powierzchnia obiektów w których konieczna jest wymiana lub modernizacja źródła ciepła	m2	Stabiej rozwinięty	1 705 000	2013	1 261 000	IZ	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się szerokie zastosowanie instrumentów wspierających rozwój terytorialny skierowanych do miejskich obszarów funkcjonalnych (ZIT/RIT). Zastosowanie ZIT/RIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności. Projekty realizowane w formule zintegrowanej przyczynią się do poprawy spójności na terenie poszczególnych miejskich obszarów funkcjonalnych, jak również spójności wewnętrznej regionu.

Przykładowe typy projektów:

- wymiana lub modernizacja źródeł ciepła (kryterium wsparcia – przekroczenie standardów jakości powietrza).
- zmniejszenie strat energii w dystrybucji ciepła w tym z OZE
- rozszerzenie zasięgu ciepła sieciowego o nowych odbiorców (przyłącza)
- realizacja zintegrowanych strategii zrównoważenia energetycznego dla obszarów miejskich, w tym publicznych systemów oświetleniowych i sieci inteligentnych
- wsparcie dla projektów mogących wynikać z planów gospodarki niskoemisyjnej/ programów ograniczenia niskiej emisji dla poszczególnych typów obszarów miast i niekwalifikujących się do dofinansowania w ramach innego PI np. działania dotyczące oszczędności energii, inwestycje w zakresie budownictwa pasywnego.

Potencjalne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- podmioty w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki sektora finansów publicznych,
- porozumienia podmiotów wyżej wymienionych, reprezentowane przez lidera,

- przedsiębiorstwa,
- organizacje pozarządowe,
- spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, TBS

Potencjalne grupy docelowe:

osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu

Terytorialny obszar realizacji:

W zakresie źródeł ciepła i systemów zaopatrzenia w ciepło interwencja ukierunkowana będzie przede wszystkim na obszary, na których stwierdzono przekroczenia standardów jakości powietrza. Preferowana będzie realizacja projektów powiązanych z priorytetem inwestycyjnym 4.3 (szczególnie w sektorze budownictwa mieszkaniowego).

Planuje się również realizację projektów w ramach instrumentów wspierających rozwój terytorialny (ZIT/RIT). Ostateczna wielkość alokacji oraz określenie priorytetów inwestycyjnych przewidzianych do realizacji w ramach ZIT/RIT, uzależniona będzie od typów przedsięwzięć proponowanych przez poszczególne MOF oraz ich znaczenia dla spójnego rozwoju danego obszaru oraz całego województwa. Zastosowanie ZIT/RIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy – projekty realizowane w formule ZIT/RIT

Głównym trybem wyboru projektów realizowanych w ramach priorytetu 4.5 będzie tryb konkursowy. W ramach priorytetu inwestycyjnego przewiduje się możliwość zastosowania trybu pozakonkursowego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego danego MOF, a tym samym całego województwa, realizowanych w formule ZIT/RIT. Zastosowanie trybu pozakonkursowego może wzmocnić skuteczność osiągnięcia celów strategicznych priorytetu.

Projekty pozakonkursowe realizowane w ramach ZIT/RIT powinny po pierwsze spełniać kryteria strategiczne, tj. m.in. przyczyniać się bezpośrednio do realizacji celów Strategii MOF, realizować zasadę partnerstwa, mieć zintegrowany i komplementarny charakter.

Wybór projektów do dofinansowania (realizowanych zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym w formule ZIT/RIT) odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Realizacja projektów w ramach w/w priorytetu inwestycyjnego powinna wynikać z kompleksowych planów gospodarki niskoemisyjnej/strategii miejskich dla poszczególnych typów obszarów miast.

Wspierane w ramach ZIT/RIT działania z zakresu w/w priorytetu inwestycyjnego będą miały charakter komplementarny w stosunku do realizowanych w programach krajowych.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będzie ww. polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 4.5 – OP 3

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Długość wybudowanej lub zmodernizowanej sieci ciepłowniczej	km	EFRR	Słabiej rozwinięty	7,0			IZ	Roczna
2	Liczba wybudowanych lub zmodernizowanych źródeł ciepła	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięty	2 960			IZ	Roczna

2.A.7 Innowacje społeczne, współpraca ponadnarodowa i wkład EFS w realizację celów tematycznych 1-7

Nie dotyczy

2.A.8 Ramy wykonania

Tabela 6: Ramy wykonania osi priorytetowej (w podziale na fundusze i kategorie regionów w stosownych przypadkach) - OP 3

Oś priorytetowa	Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu, lub jeśli właściwe - wskaźnik rezultatu)	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)
							M	K	O	M	K	O		
3	Wskaźnik produktu	1	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięty							IZ	
	Wskaźnik postępu finansowego	2	Całkowita kwota wydatków kwalifikowalnych	EUR	EFRR	Słabiej rozwinięty	54 178 135			298 519 544			IZ	Obowiązkowy

Dodatkowe informacje jakościowe na temat ustanowienia ram wykonania

Ramy wykonania są zgodne z zasadami funkcjonowania mechanizmu ram wykonania określonych w rozporządzeniach oraz w Umowie Partnerstwa. Prezentowane pośrednie i docelowe wartości dla wskaźników wybranych do ram wykonania zostały ustalone w oparciu o metodologię szacowania, która została zaprezentowana KE w trakcie negocjacji. Instytucja Zarządzająca przedstawiła KE wszystkie uwarunkowania, jakie miały i mogą mieć wpływ na realizację przyjętych wartości. Udostępniona metodologia zawiera opis przyjętych założeń i głównych czynników, jakie miały wpływ na przyjętą (oszacowaną) wartość docelową danego wskaźnika. Podstawowe kryteria szacowania wartości wskaźników bazują na danych historycznych, którymi dysponowała IZ, uwzględniając dotychczasowe doświadczenia we wdrażaniu podobnych przedsięwzięć. Dodatkowo, poza danymi historycznymi i kosztami jednostkowymi, szacując wartości docelowe zostały wzięte pod uwagę dane dotyczące obecnej sytuacji oraz trendów społeczno – gospodarczych.

Instytucja Zarządzająca będzie na bieżąco monitorować realizację wartości dla ram wykonania i na bieżąco reagować na zjawiska, które mogą mieć wpływ na realizację założonych wartości, jak również dokonywać odpowiednich korekt po przeprowadzeniu stosownych analiz.

2.A.9 Kategorie interwencji

Tabele 7-10: Tabele przedstawiające zastosowane w osi priorytetowej kategorii interwencji - OP 3

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego: Region słabiej rozwinięty							
Tabela 7: Wymiar 1		Tabela 8: Wymiar 2		Tabela 9: Wymiar 3		Tabela 10: Wymiar 6	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
009	1 724 793	01	225 495 200	01	63 435 403	01	10 000 000
010	10 348 760	04	6 000 000	02	63 435 403	07	243 741 612
011	5 174 380			03	126 870 806		
012	17 247 934						
013	67 407 867						
014	53 926 293						
015	56 182 213						
016	41 729 372						

2.A.10 Podsumowanie planowanego wykorzystania pomocy technicznej, z uwzględnieniem, w razie potrzeby, działań wzmacniających potencjał administracyjny instytucji zaangażowanych w zarządzanie programami i ich kontrolę oraz beneficjentów

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej zostało opisane w osi priorytetowej X. Pomoc Techniczna.

2.A.1 Oś priorytetowa IV – OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

**OŚ PRIORYTETOWA IV
 OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO
 I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO**

Nr identyfikacyjny osi priorytetowej	IV
Nazwa osi priorytetowej	OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana wyłącznie przy wykorzystaniu instrumentów finansowych	NIE
Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana wyłącznie przy wykorzystaniu instrumentów finansowych utworzonych na poziomie Unii	NIE
Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana przy zastosowaniu formuły rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	NIE
W odniesieniu do EFS: całość osi priorytetowej jest poświęcona innowacjom społecznym, współpracy transnarodowej lub obydwu tym obszarom	NIE

Tabela 36. Priorytety inwestycyjne w ramach OP 4

Oś priorytetowa IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego		
CT 5 Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem	5.2 Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami	EFRR
CT 6 Zachowanie i ochrona środowiska oraz promowanie efektywnego gospodarowania zasobami	6.1 Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie	
	6.2 Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie	

	6.3 Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego	
	6.4 Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywację gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę	
	6.5 Podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojсковych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu	

2.A.2 Uzasadnienie utworzenia osi priorytetowej obejmującej więcej niż jedną kategorię regionu, więcej niż jeden cel tematyczny lub więcej niż jeden fundusz (w stosownych przypadkach)

Oś priorytetowa IV jest osią jednofundusową, współfinansowaną z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, obejmującą cel tematyczny 5 *Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem* oraz cel tematyczny 6 *Zachowanie i ochrona środowiska oraz promowanie efektywnego gospodarowania zasobami*.

Wskazane wyżej połączenie celów tematycznych wynika z logicznego powiązania ze sobą interwencji oraz komplementarności przewidzianych w nich działań. Istnieje bowiem ścisły związek między stanem środowiska a zapobieganiem zmianom klimatu i zapobieganiem ryzyku. Należy mieć na uwadze, iż przeciwdziałanie zagrożeniom (w tym wynikającym ze zmian klimatu), wpływa nie tylko na bezpieczeństwo regionu, ale także na stan środowiska naturalnego. Ponadto projekty mające na celu zachowanie różnorodności biologicznej w wielu przypadkach przyczyniają się do adaptacji do zmian klimatu. Połączenie w ramach jednej osi zakresów interwencji związanych z ochroną środowiska (w tym środowiska kulturowego) z działaniami związanymi z adaptacją do zmian klimatu, zapewni spójność planowania i wdrażania projektów oraz zapewni elastyczność w realizacji powiązanych ze sobą działań.

Dzięki realizacji priorytetów inwestycyjnych z dwóch celów tematycznych (5 i 6), możliwe będzie zmaksymalizowanie skuteczności realizacji celu nadrzędnego osi priorytetowej IV, którym jest ***ochrona środowiska, zachowanie różnorodności biologicznej oraz wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla zwiększenia atrakcyjności regionu***. Taka konstrukcja osi IV przyczyni się do lepszego, niż miałyby to miejsce w przypadku odrębnych osi priorytetowych, osiągnięcia założonego celu nadrzędnego.

Interwencja w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych osi priorytetowej IV. *Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego* przyczyniać się będzie do realizacji celu głównego Umowy Partnerstwa, tj. *zwiększenia konkurencyjności gospodarki* jak również jej celów szczegółowych tj.: *poprawa zdolności adaptacji do zmian klimatu oraz rozwój systemów zarządzania zagrożeniami oraz zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie*.

2.A.3 Fundusz, kategoria regionu i podstawa dla kalkulacji wsparcia unijnego

Fundusz	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Kategoria regionu	Region słabiej rozwinięty
Podstawa kalkulacji (publiczne lub ogółem)	Wydatki kwalifikowalne ogółem
Kategoria regionu dla regionów najbardziej oddalonych i północnych słabo zaludnionych regionów (w stosownych przypadkach)	Nie dotyczy

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami (PI 5.2)
-------------------------------	---

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Zwiększenie odporności na zagrożenia wynikające ze zmian klimatu występujące na terenie województwa podkarpackiego

Problem zmian klimatycznych narzuca planowanie szeregu działań, mających zwiększyć odporność na klęski żywiołowe. Jednym z najważniejszych wyzwań polityki regionalnej do roku 2020, które zostały określone w „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta obszary wiejskie” jest m.in. przeciwdziałanie powodziom. W dokumencie tym zwrócono uwagę na „negatywne zjawiska pogodowe”, takie jak np. powódzie, gwałtowne burze, które obok niekorzystnego wpływu społecznego, powodować mogą również znaczny wpływ na rozwój gospodarczy.²⁰⁰ Potrzeba podjęcia działań w tym obszarze została określona również w „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030”²⁰¹.

W „Strategicznym planie adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020” (SPA 2020) podkreślone zostało, iż skutki zmian klimatu, zwłaszcza wzrost temperatury, częstotliwości i nasilenia zjawisk ekstremalnych, występujące w ostatnich kilku dekadach pogłębiają się. Wyniki badań naukowych jednoznacznie wskazują, że zjawiska powodowane przez zmiany klimatu stanowią zagrożenie dla społecznego i gospodarczego rozwoju wielu krajów na świecie, w tym także dla Polski.²⁰²

W ramach priorytetu inwestycyjnego 5.2 wsparcie ukierunkowane będzie na działania, które przyczynią się do:

- zwiększenia możliwości monitorowania ewentualnych zagrożeń i zarządzania zagrożeniami,

²⁰¹Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, s. 153-157

²⁰² Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020” (SPA 2020), Warszawa, październik 2013 r., s. 5

- poprawy koordynacji akcji ratunkowych,
- rozwoju form małej retencji,
- polepszenie ochrony przeciwpowodziowej obszarów ze średnim ryzykiem powodziowym.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźników rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności) - PI 5.2

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Pojemność obiektów małej retencji wodnej	dam3	Stabiej rozwinięty	8 867	2013	10 267	IZ / PZMIUW ²⁰³	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Działania przewidziane w ramach priorytetu inwestycyjnego 5.2 mają na celu lepsze przygotowanie województwa podkarpackiego na wypadek wystąpienia zagrożeń. Dlatego tak istotna jest realizacja inwestycji zwiększających możliwość monitorowania ewentualnych zagrożeń i zarządzania nimi. Dzięki organizacji systemów wczesnego reagowania i ratownictwa w sytuacjach nagłego wystąpienia zjawisk katastrofalnych możliwe będzie przeprowadzanie skoordynowanych akcji ratunkowych. Jednocześnie tego typu przedsięwzięcia niosą za sobą konieczność odpowiedniego wyposażenia służb ratunkowych w sprzęt techniczny wykorzystywany do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof.

Racjonalna gospodarka wodna opiera się w dużej mierze na magazynowaniu wody w zbiornikach retencyjnych i w profilu glebowym. Dlatego też niezmiernie istotne są inwestycje z zakresu małej retencji. Mała retencja jako jedna z form magazynowania wody, może być wykorzystana jako narzędzie do zapobiegania powodziom i suszom, które zaliczane są do zjawisk katastrofalnych.

Istotne jest także zapewnienie właściwej gospodarki wodami opadowymi i roztopowymi oraz wpieranie inwestycji mających na celu ochronę przeciwpowodziową województwa. Zwłaszcza, że na znacznym terenie województwa występuje możliwość wystąpienia powodzi, a z racji uwarunkowań klimatycznych oraz występowania terenów górskich i podgórskich, zjawisko to ma miejsce stosunkowo często.

Z uwagi na fakt, że województwo podkarpackie należy do najbardziej zalesionych w kraju, a lasy zaliczane są do jego strategicznych zasobów (są cenne zarówno pod względem przyrodniczym jak i gospodarczym), wsparcie powinno obejmować także zakres tematyczny związany z ochroną przed pożarami.

²⁰³ Podkarpacki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych

Przykładowe typy projektów:

- rozwój form małej retencji (w tym m.in.: zbiorników retencyjnych, zbiorników wodnych służących kształtowaniu zasobów wodnych, zbiorników przeciwpowodziowych, polderów przeciwpowodziowych, odtwarzanie naturalnych obszarów zalewowych) - kompleksowe projekty realizowane przez beneficjentów na obszarze 1 województwa
- wprowadzenie i doskonalenie regionalnego systemu wczesnego ostrzegania i prognozowania zagrożeń, w szczególności powodzi
- wsparcie systemu ratownictwa chemiczno-ekologicznego i służb ratowniczych na wypadek wystąpienia zjawisk katastrofalnych lub poważnych awarii, w tym wyposażenie i wzmocnienie służb ratowniczych, przede wszystkim poprzez zakupy sprzętu do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof (w zależności od beneficjenta - na poziomie regionalnym – Ochotnicza Straż Pożarna)
- budowa, rozbudowa lub modernizacja urządzeń dla celów ochrony przed pożarami lasów
- działania dotyczące zabezpieczenia obszarów miejskich przed niekorzystnymi zjawiskami pogodowymi i ich następstwami, w tym zapewnienie właściwej gospodarki wodami opadowymi i roztopowymi, (demarkacja w oparciu o wielkość miasta: w RPO miasta poniżej 100 tys. mieszkańców)
- inwestycje mające na celu ochronę obszarów ze średnim ryzykiem powodziowym (zgodnie z mapami ryzyka powodziowego):
  - realizacja kompleksowych inwestycji związanych z oceną ryzyka wystąpienia powodzi i zarządzania tym ryzykiem
  - wykonanie zabezpieczeń budowli przeciwpowodziowych już istniejących (kompleksowe remonty, dostosowanie do obowiązujących standardów - w tym m.in.: inwestycje dotyczące wałów przeciwpowodziowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą)
  - rozbiórki obiektów budowlanych (w tym budowli przeciwpowodziowych), których technologiczna żywotność dobiegła końca bądź zagrażają bezpieczeństwu ekologicznemu lub społecznemu)

Potencjalne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- podmioty, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- spółki wodne i ich związki
- parki narodowe i krajobrazowe
- państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne
- organy administracji rządowej

Potencjalne grupy docelowe:

osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa, w szczególności na obszarach województwa narażonych na występowanie powodzi.

Planuje się również realizację projektów w ramach instrumentów wspierających rozwój terytorialny (RIT). Ostateczna wielkość alokacji oraz określenie priorytetów inwestycyjnych przewidzianych do realizacji w ramach RIT, uzależniona będzie od typów przedsięwzięć proponowanych przez poszczególne MOF oraz ich znaczenia dla spójnego rozwoju danego obszaru oraz całego województwa.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy - projekty realizowane w formule RIT

W ramach priorytetu inwestycyjnego przewiduje się możliwość zastosowania trybu pozakonkursowego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego danego MOF, a tym samym całego województwa, realizowanych w formule RIT. Zastosowanie trybu pozakonkursowego może wzmocnić skuteczność osiągania celów strategicznych priorytetu.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premijujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 5.2

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Pojemność obiektów małej retencji	m3	EFRR	Stabiej rozwinięty	1 400 000			IZ	Roczna
2	Liczba urzędzeń dla celów ochrony przeciwpowodziowej	szt.	EFRR	Stabiej rozwinięty	2			IZ	Roczna

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie (PI 6.1)
-------------------------------	---

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Rozwój systemu gospodarki odpadami komunalnymi oraz poprawa gospodarki odpadami innymi niż komunalne w województwie

Wybór tego kierunku działań podyktowany jest m.in. koniecznością sprostania standardom wyznaczonym w dokumentach krajowych i unijnych - gospodarkę odpadami, jako jedno z głównych wyzwań dla Polski, identyfikuje Komisja Europejska.

Stan gospodarki odpadami, szczególnie komunalnymi, w województwie podkarpackim jest niezadowolający. Zapisy „Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego”²⁰⁴ i analiza zawarta w Planie Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego²⁰⁵ potwierdzają, iż gospodarka odpadami w regionie wymaga wsparcia.

Choć w ostatnich latach można było zaobserwować zwiększenie ilości odpadów poddawanych selektywnemu zbieraniu, to w województwie podkarpackim, podobnie jak w całej Polsce, odsetek ten nadal pozostaje niski - odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w województwie podkarpackim w 2012 r. stanowiły 12,1%²⁰⁶.

²⁰⁴ Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020, op. cit., s.76

²⁰⁵ Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego, Rzeszów 2012, s. 24-107

²⁰⁶ Bank Danych Lokalnych, GUS

Należy przy tym podkreślić, że zgodnie z wymogami tzw. ramowej dyrektywy o odpadach²⁰⁷, do roku 2020 niezbędne jest przygotowanie do ponownego użycia i recykling odpadów, przynajmniej takich frakcji jak: papier, metal, tworzywa sztuczne i szkło z gospodarstw domowych wagowo na poziomie minimum 50% oraz przygotowanie do ponownego użycia, recyklingu i innych metod odzysku innych niż niebezpieczne odpadów budowlanych i rozbiórkowych na poziomie minimum 70%. Z kolei, tzw. Dyrektywa składowiskowa²⁰⁸ nakłada na Polskę obowiązek redukcji masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania, do poziomu maksymalnie 35% w roku 2020 w stosunku do masy tych odpadów wytworzonych w 1995 r.²⁰⁹

Konieczne jest takie ukierunkowanie wsparcia w ramach priorytetu inwestycyjnego 6.1, aby w efekcie doprowadzić do:

- poprawy gospodarowania odpadami,
- zwiększenia odsetka surowców wtórnych podlegających recyklingowi.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźników rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności) - PI 6.1

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Udział odebranych i zbieranych odpadów takich jak papier i tektura, metale, szkło oraz tworzywa sztuczne, w masie wszystkich odebranych i zebranych odpadów komunalnych w skali województwa	%	Stabiej rozwinięty	9	2012	23	IZ	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

W perspektywie finansowej 2014-2020 za priorytetowy obszar interwencji należy uznać odpady komunalne, które wymagać będą zakrojonych na szeroką skalę działań wspierających rozwiązania pozwalające na stworzenie systemu selektywnego zbierania oraz budowę instalacji pozwalającym na zwiększenie ilości surowców wtórnych poddanych recyklingowi.

Również gospodarka odpadami niebezpiecznymi wymaga prawidłowego prowadzenia i szczególnej kontroli.

Wspierana powinna być także gospodarka osadami ściekowymi, które są jednym z rodzajów odpadów innych niż komunalne.

²⁰⁷ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy

²⁰⁸ Dyrektywa Rady 1999/31/WE z dnia 26 kwietnia 1999 r. w sprawie składowania odpadów

²⁰⁹ Umowa Partnerstwa, Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 8 stycznia 2014 r., s. 73

Istotne są także działania wspierające zamykanie i rekultywację składowisk odpadów, w szczególności, gdy składowisko może stanowić istotne zagrożenie dla środowiska.

Ponadto należy wskazać na konieczność zapewnienia zgodności projektów z planami inwestycyjnymi w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi zawartymi w Planie Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego. Inwestycje w sektorze gospodarki odpadami będą realizowane zgodnie z unijną hierarchią sposobów postępowania z odpadami, która nadaje priorytet zapobieganiu powstawaniu odpadów, ich ponownemu wykorzystaniu, ich przygotowaniu do ponownego użycia i recyklingowi. Odstąpienie od postępowania według ww. hierarchii jest możliwe, gdy jest to uzasadnione metodologią myślenia o cyklu życia, obejmującą całkowity wpływ związany z wytwarzaniem i gospodarowaniem takimi odpadami.

Przykładowe typy projektów:

- kompleksowe działania skierowane na poprawę gospodarowania odpadami komunalnymi zgodnie z Wojewódzkim Planem Gospodarki Odpadami
- kompleksowe działania skierowane na poprawę gospodarowania odpadami innymi niż komunalne
- wsparcie infrastruktury zbierania i przetwarzania odpadów przemysłowych
- zamykanie i rekultywacja składowisk odpadów²¹⁰

Potencjalne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną
- podmioty, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- przedsiębiorstwa

Potencjalne grupy docelowe:

osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem inwestycyjnym realizowane będą na terenie całego województwa, zgodnie z Planem Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego, z wyłączeniem kompleksowych inwestycji w zakresie rozwoju systemu gospodarki odpadami, w których uwzględniono komponent dotyczący termicznego przekształcania odpadów.

Planuje się również realizację projektów w ramach instrumentów wspierających rozwój terytorialny (RIT). Ostateczna wielkość alokacji oraz określenie priorytetów inwestycyjnych przewidzianych do realizacji w ramach RIT, uzależniona będzie od typów przedsięwzięć proponowanych przez poszczególne MOF oraz ich znaczenia dla spójnego rozwoju danego obszaru oraz całego województwa.

---

²¹⁰ Zamykanie i rekultywacja składowisk odpadów w szczególności, gdy składowisko może stanowić istotne zagrożenie dla środowiska np. zlokalizowane jest w zasięgu głównego zbiornika wód podziemnych, terenach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi lub terenach, na których występują ruchy mas ziemnych itp.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy - projekty realizowane w formule RIT

W ramach priorytetu inwestycyjnego przewiduje się możliwość zastosowania trybu pozakonkursowego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego danego MOF, a tym samym całego województwa, realizowanych w formule RIT. Zastosowanie trybu pozakonkursowego może wzmocnić skuteczność osiągania celów strategicznych priorytetu.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 6.1

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Liczba wspartych zakładów zagospodarowania odpadów	szt.	EFRR	Stabiej rozwinięty	5			IZ	Roczna

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie (PI 6.2)
------------------------	--

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Poprawa stanu gospodarki wodno-ściekowej na terenie województwa

Jednym z głównych problemów w województwie podkarpackim nadal jest kwestia gospodarki wodno-ściekowej. Pomimo że w okresie programowania 2007-2013 realizowano szereg inwestycji w tym zakresie, wciąż istnieje dysproporcja między liczbą osób obsługiwanych przez oczyszczalnie ścieków w miastach i na wsi oraz dysproporcja między długością sieci wodociągowej, a długością sieci kanalizacyjnej (z sieci wodociągowej korzysta 76 % mieszkańców województwa, natomiast z sieci kanalizacyjnej korzysta 60,7 % mieszkańców). Konieczność wspierania tego obszaru potwierdzają również rekomendacje Komisji Europejskiej dla Polski, w których zwrócono uwagę na potrzebę spełnienia wymogów prawodawstwa UE, m.in. poprzez implementację dyrektywy ściekowej oraz Ramowej Dyrektywy Wodnej.

Dlatego też wsparcie w ramach priorytetu inwestycyjnego 6.2 ukierunkowane będzie na działania, w efekcie których dojdzie do poprawy stanu gospodarki wodno-ściekowej, w tym do rozwoju systemów indywidualnych oczyszczania ścieków w terenach zabudowy rozproszonej.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźników rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności) - PI 6.2

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków	%	Słabiej rozwinięty	68,7	2012	90	GUS	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Jedynie niewielka część realizowanych na terenie województwa inwestycji z zakresu gospodarki wodno-ściekowej cechuje się kompleksowością rozwiązań, pozwalającą na realizację założeń Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK). Dlatego tak istotne jest wspieranie inwestycji w zakresie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej w aglomeracjach z przedziału 2-10 tys. RLM. W związku z powyższym wsparcie w ramach PI 6.2 nakierowane będzie głównie na kontynuację realizacji zadań w ramach gospodarki wodno-ściekowej określonych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych w zakresie budowy, rozbudowy lub modernizacji sieci kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków komunalnych, a podejmowane działania będą zgodne z dyrektywą 91/271/EWG dotyczącą oczyszczania ścieków komunalnych.

Problemem, który wymaga rozwiązania w województwie, jest niedostatek indywidualnych rozwiązań w zakresie oczyszczania ścieków w terenach zabudowy rozproszonej nie znajdujących się w aglomeracjach ujętych w KPOŚK. Związane to jest z wysokimi kosztami budowy, często w obszarach górskich i podgórskich ciągów kanalizacyjnych. Należy podkreślić, że są to bardzo często obszary źródliskowe, cenne przyrodniczo i atrakcyjne turystycznie. Brak stosownej infrastruktury kanalizacyjnej powoduje, że tereny te cechują się słabym stanem ekologicznym jednolitych części wód, co rzutuje na czystość wody w dalszych odcinkach rzek.²¹¹ Podkreślić należy również, że w niektórych przypadkach koszty jednostkowe budowy sieci sanitarnej (przyłączenie gospodarstwa domowego do sieci) znacząco przekraczały maksymalny koszt budowy oczyszczalni przydomowej. Rozwiązania takie prowadzą do niskiej efektywności kosztowej stosowanych rozwiązań, a w przyszłości dużych kosztów eksploatacji.

Taki stan rzeczy sprawia, że jednym z głównych problemów gospodarki wodnej w województwie podkarpackim jest zanieczyszczenie wód powierzchniowych związane z emisją ścieków komunalnych.

Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 wskazuje, iż niezbędne jest podjęcie również działań ułatwiających i wspierających stworzenie na wszystkich terenach „nieaglomeracyjnych” tj. terenach zabudowy rozproszonej nie znajdujących się

²¹¹ Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020, op. cit., s.76-77

w aglomeracji, stosownej infrastruktury zapewniającej efektywne zbieranie i oczyszczanie ścieków. Odnosnie właściwych zasad w zakresie dostępu do zasobów wody, zgodnie z obowiązującym prawem, pierwszeństwo w tym dostępie mają podmioty, które będą pobierać wodę w celu zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, następnie podmioty, których korzystanie z wód przyczyni się do zwiększenia naturalnej lub sztucznej retencji wód lub poprawy stosunków biologicznych w środowisku wodnym, a w dalszej kolejności pozostałe podmioty.

Ponadto wsparciem winny zostać objęte projekty dotyczące budowy, rozbudowy i modernizacji systemów zaopatrzenia w wodę (tj.: ujęcia, stacje uzdatniania wody, sieci wodociągowe) w przypadku realizacji projektów kompleksowych tj. w sytuacji, gdy na danym terenie równolegle zapewniona zostanie gospodarka ściekowa zgodna z wymogami unijnymi w aglomeracjach poniżej 10 tys. RLM lub gdy na danym terenie zapewniony jest system kanalizacji.

Wdrożenie określonych inwestycji przyczyni się do podniesienia jakości życia mieszkańców województwa podkarpackiego, a także ochrony stanu środowiska naturalnego, w tym podziemnych zbiorników wodnych oraz akwenów powierzchniowych.

Przykładowe typy projektów:

- inwestycje dotyczące oczyszczalni ścieków celem spełnienia wymagań dyrektywy ściekowej dotyczącej jakości oczyszczonych ścieków dla aglomeracji z przedziału 2-10 tys. RLM
- budowa kanalizacji ściekowej dla aglomeracji z przedziału 2 - 10 tys. RLM
- budowa systemów gospodarki ściekowej z uwzględnieniem indywidualnych i grupowych oczyszczalni ścieków w terenach zabudowy rozproszonej nie znajdujących się w aglomeracji, zapewniających stopień oczyszczania ścieków jaki jest wymagany dla aglomeracji z przedziału 2-10 tys. RLM
- realizacja projektów dotyczących budowy, rozbudowy i modernizacji systemów zaopatrzenia w wodę (ujęcia, stacje uzdatniania wody, sieci wodociągowe) w przypadku realizacji projektów kompleksowych tj. w sytuacji, gdy na danym terenie równolegle zapewniona zostanie gospodarka ściekowa zgodna z wymogami unijnymi oraz zapisami linii demarkacyjnej
- zakup urządzeń i aparatury pomiarowej w zakresie gospodarki wodno-ściekowej (np. mobilne laboratoria, instalacje kontrolno-pomiarowe)

Potencjalne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- podmioty, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną
- organy administracji rządowej
- parki narodowe
- przedsiębiorstwa

Potencjalne grupy docelowe:

osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa, (zgodnie ze standardami wyznaczonymi w dokumentach unijnych oraz krajowych), w szczególności na obszarach aglomeracji pozbawionych infrastruktury kanalizacyjnej spełniających wymóg dotyczący współczynnika koncentracji osób na km sieci oraz tzw. obszarach „nieaglomeracyjnych” tj. terenach zabudowy rozproszonej nie znajdujących się w aglomeracji.

Planuje się również realizację projektów w ramach instrumentów wspierających rozwój terytorialny (RIT). Ostateczna wielkość alokacji oraz określenie priorytetów inwestycyjnych przewidzianych do realizacji w ramach RIT, uzależniona będzie od typów przedsięwzięć proponowanych przez poszczególne MOF oraz ich znaczenia dla spójnego rozwoju danego obszaru oraz całego województwa.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy - projekty realizowane w formule RIT

W ramach priorytetu inwestycyjnego przewiduje się możliwość zastosowania trybu pozakonkursowego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego danego MOF, a tym samym całego województwa, realizowanych w formule RIT. Zastosowanie trybu pozakonkursowego może wzmocnić skuteczność osiągania celów strategicznych priorytetu.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 6.2

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Liczba wspartych oczyszczalni ścieków komunalnych	szt.	EFRR	Ślabiej rozwinięty	20			IZ	Roczna
2	Długość sieci kanalizacji sanitarnej	km	EFRR	Ślabiej rozwinięty	800			IZ	Roczna

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego (PI 6.3)
-------------------------------	--

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Rozwój zasobów kultury i ochrona zabytków województwa podkarpackiego.

Zachowanie dziedzictwa kulturowego, tak jak ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego, to fundamenty dla rozwoju społeczno-gospodarczego.

Atrakcyjność kulturowa województwa podkarpackiego, oparta jest na wielonarodowym, wielowyznaniowym i wielokulturowym jego dziedzictwie obecnym w architekturze, zbiorach muzealnych, folklorze, organizowanych imprezach kulturalnych. Do zasobów materialnego dziedzictwa kulturowego regionu należą między innymi: historyczne układy urbanistyczne i ruralistyczne, architektura sakralna, rezydencjonalna, obronna, użyteczności publicznej, mieszkalna, budownictwo ludowe oraz przemysłowe, zabytkowe: założenia zieleni i cmentarze, a także mała architektura.

W Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 jako mocną stroną wskazano historyczną wielokulturowość województwa oraz duży zasób obiektów o znacznej wartości historycznej i artystycznej, w tym obiektów wpisanych i pretendujących do wpisu na listę

UNESCO, pomników historii oraz wyjątkowy w skali europejskiej zasób sakralnej architektury drewnianej i budownictwa drewnianego. Podkreślono także, iż bogate zasoby dziedzictwa kulturowego oraz jego różnorodność stanowią istotny atut województwa i powinny być wykorzystane do kreowania wizerunku regionu dbającego o przeszłość i szanującego odmienność.

Oprócz bogatego materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego istotnym atutem województwa podkarpackiego jest działalność instytucjonalna w dziedzinie kultury. Życie kulturalne regionu skupione jest przede wszystkim w głównych ośrodkach miejskich, a więc w stolicy województwa i pozostałych miastach na prawach powiatu. Na terenie województwa podkarpackiego nie brakuje również obszarów, które ze względu na swoje peryferyjne położenie oraz niekorzystne warunki ekonomiczne mają utrudniony dostęp do oferty kulturalnej, a uczestnictwo ich mieszkańców w życiu kulturalnym i w przedsięwzięciach kultury wysokiej ma charakter incydentalny.

Dlatego też w ramach priorytetu inwestycyjnego 6.3 wsparcie ukierunkowane będzie zarówno na działania, które przyczynią się do polepszenia stanu obiektów dziedzictwa kulturowego i obiektów zabytkowych, jaki i działania wpływające na rozwój zasobów kultury m.in. poprzez poprawę jakości funkcjonowania instytucji kultury.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźników rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności) - PI 6.3

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Zwiedzający muzea i oddziały muzealne (ogółem) w tysiącach	tys. os.	Stabiej rozwinięty	1 010,2	2012	1 505,1	GUS	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Dziedzictwo kulturowe powinno być z jednej strony przedmiotem ochrony i opieki, z drugiej zaś potencjałem, który winien zostać wykorzystany dla rozwoju województwa i budowania kapitału społecznego. Konieczne jest podejmowanie przedsięwzięć, ukierunkowanych na kompleksową ochronę i zachowanie zasobów dziedzictwa kulturowego (m.in. poprzez zwiększenie funduszy na prace remontowo-konserwatorskie), w celu przywrócenia ich dawnej świetności, zabezpieczenie przed degradacją w przyszłości oraz udostępnienie, jako atrakcji kulturalnych regionu. Za istotną należy również uznać poprawę, jakości funkcjonowania instytucji kultury, tak by miało to przełożenie we wzroście udziału mieszkańców regionu w życiu kulturalnym.

W ostatnich latach coraz większy nacisk kładzie się na rolę kultury w procesie jednoczenia obywateli, rozwijania umiejętności współpracy, kreatywności jednostek i wzmacniania więzi międzyludzkich. W kontekście zrównoważonego rozwoju społecznego wyzwaniem stojącym

przed władzami wojewódzkimi jest zapewnienie możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej. Zapewnienie wszystkim mieszkańcom możliwie równych szans korzystania z dóbr kultury staje się zatem działaniem nie tylko pożądanym, ale przede wszystkim koniecznym w celu stopniowego eliminowania marginalizacji niektórych rejonów województwa w tym zakresie. Poszerzenie i wzbogacenie oferty kulturalnej i usług czasu wolnego opartych na lokalnych zasobach przyczyni się do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców, integracji społecznej i aktywizacji, szczególnie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Należy podkreślić, iż dziedzictwo kulturowe stanowi tożsamość mieszkańców, dlatego tak niezmiernie istotne jest jego zachowanie.

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się zastosowanie instrumentu Regionalne Inwestycje Terytorialne skierowanego do biegunów wzrostu województwa podkarpackiego. Zastosowanie RIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki danego terytorium i zamieszkującej go społeczności.

Realizowane w formule RIT projekty powinny wykorzystywać wspólne cechy/potencjał MOF, np. wspólne dziedzictwo kulturowe i przyczyniać się do umocnienia jego charakteru oraz rozwijania na jego bazie produktów i usług dla mieszkańców i przyjezdnych.

Przykładowe typy projektów:

- ochrona obiektów dziedzictwa kulturowego ruchomych i nieruchomych poprzez dążenie do przywrócenia ich dawnej świetności, zabezpieczenie przed degradacją w przyszłości oraz udostępnienie jako atrakcji kulturalnych regionu (demarkacja kwotowa zgodnie z Linią Demarkacyjną)
- rozwój zasobów kultury poprzez inwestycje dotyczące infrastruktury służącej działalności kulturalnej i ochronie dziedzictwa kulturowego, umożliwiające podniesienie atrakcyjności kulturalnej regionu i zwiększenie dostępności dóbr kultury (demarkacja kwotowa zgodna z Linią Demarkacyjną)

Potencjalne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- podmioty, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- porozumienia podmiotów wyżej wymienionych, reprezentowane przez lidera
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną
- instytucje kultury
- organizacje pozarządowe
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych

Potencjalne grupy docelowe:

osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa. Planuje się również realizację projektów w ramach instrumentów wspierających rozwój terytorialny (RIT).

Ostateczna wielkość alokacji oraz określenie priorytetów inwestycyjnych przewidzianych do realizacji w ramach RIT, uzależniona będzie od typów przedsięwzięć proponowanych przez poszczególne MOF oraz ich znaczenia dla spójnego rozwoju danego obszaru oraz całego województwa. Zastosowanie RIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy – w tym również projekty realizowane w formule RIT

Zastosowanie konkretnego trybu będzie uzależnione od rodzaju projektów, które będą podlegały dofinansowaniu.

Mając na uwadze specyfikę interwencji objętej zakresem priorytetu inwestycyjnego 6.3, tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których z uwagi na przedmiot wsparcia, typ beneficjenta lub zakres planowanych przedsięwzięć, brak jest uzasadnienia dla wprowadzenia trybu konkursowego. Tryb pozakonkursowy będzie miał zastosowanie w odniesieniu do inwestycji dotyczących ważnych z punktu widzenia całego województwa instytucji kultury oraz zabytków. Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie również dla projektów o strategicznym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego danego MOF, a tym samym całego województwa, realizowanych w formule RIT. Zastosowanie trybu pozakonkursowego może wzmocnić skuteczność osiągania celów strategicznych priorytetu.

Projekty pozakonkursowe realizowane w ramach RIT powinny spełniać kryteria strategiczne, tj. m.in. przyczyniać się bezpośrednio do realizacji celów Strategii MOF, realizować zasadę partnerstwa, mieć zintegrowany i komplementarny charakter.

Wybór projektów do dofinansowania (realizowanych zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w tym również w formule RIT) odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 6.3

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1.	Liczba obiektów zasobów kultury objętych wsparciem	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięty	15			IZ	Roczna

*Wskaźnik realizowany będzie również przez projekty ZIT/RIT, może zostać skorygowany po otrzymaniu dokładnych danych nt. potrzeb w zakresie Inwestycji dotyczących obiektów zasobów kultury w ZIT/RIT.

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywację gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę (PI 6.4)
-------------------------------	--

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Przywrócenie i ochrona różnorodności biologicznej województwa podkarpackiego.

Wybór tego kierunku działań wynika z faktu, iż na terenie województwa podkarpackiego, mimo postępujących procesów rozwojowych, w dalszym ciągu znajduje się wiele cennych siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk różnych gatunków zwierząt, roślin i grzybów. Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 silnie akcentuje powiązanie rozwoju województwa z działaniami na rzecz ochrony zasobów naturalnych, różnorodności biologicznej i krajobrazu. Różnorodność biologiczna i krajobrazowa stanowią bowiem jeden z fundamentów, na których można budować przewagi konkurencyjne regionu.

Bogactwo różnorodności biologicznej jest jednym z podstawowych wyróżników naszego regionu na tle kraju, dlatego traktowane powinno być z należytą troską, przy przestrzeganiu prawa wspólnotowego (głównie dyrektywa ptasia oraz siedliskowa) oraz krajowego w zakresie poszanowania i zachowania różnorodności biologicznej.

Konieczne jest takie ukierunkowanie wsparcia w ramach priorytetu inwestycyjnego 6.4, aby w efekcie doprowadzić do:

- zachowania różnorodności biologicznej,
- zwiększenia wykorzystania lokalnych walorów przyrodniczych w celach turystycznych,
- wzrostu poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców i jakości informacji o środowisku.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności) - PI 6.4

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Powierzchnia form ochrony przyrody objęta planami ²¹²	km2	Słabiej rozwinięty	1 597	2014	1 698	IZ	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Województwo podkarpackie, jest miejscem występowania wielu chronionych gatunków, w tym szeregu zagrożonych wyginięciem i zanikających. Warunkiem skutecznej ochrony gatunkowej jest w dużej mierze ochrona ich miejsc występowania (zabezpieczenie odpowiedniej przestrzeni życiowej, w tym siedlisk przyrodniczych oraz zapewnienie swobodnej wymiany genetycznej).

Nieodłącznym zjawiskiem zachodzących procesów cywilizacyjnych jest agresywna antropopresja na poszczególne elementy środowiska przyrodniczego. Składają się na nią m.in.: postępująca urbanizacja i zajmowanie przez ludzi terenów będących naturalnymi siedliskami zwierząt, roślin oraz grzybów, niekorzystna zmiana sposobów użytkowania ziemi i przekształcanie dolin rzecznych. Znaczącym zjawiskiem związanym z antropopresją jest również zanieczyszczenie poszczególnych elementów środowiska. Z tego względu ważna jest realizacja przedsięwzięć, które przyczynią się do zachowania różnorodności biologicznej w regionie.

Niezmiernie istotne jest właściwe chronienie cennych przyrodniczo siedlisk, gatunków zwierząt, roślin i grzybów oraz w szczególności gatunków wymagających ochrony na podstawie prawa wspólnotowego.

Należy także wspierać rozwój działalności wykorzystującej zasoby przyrodnicze województwa podkarpackiego w celach turystycznych i edukacyjnych. Do atrakcji naturalnych regionu należą bowiem m.in. tereny górskie występujące w południowej jego części. Wzbogacają one krajobraz oraz zapewniają ekspozycję atrakcyjnych panoram

²¹² Dotyczy parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody.

górkich, szczególnie z łąk zwanych połoninami. Tereny te sprzyjają wędrówkom i spacerom górskim oraz innym formom turystyki aktywnej np. rowerowej, narciarskiej czy konnej. Dlatego też istotna jest realizacja inwestycji wspierających korzystanie z lokalnych zasobów przyrodniczych, tj. z terenów wypoczynkowych, czy ścieżek dydaktycznych.

Warunkiem koniecznym poprawy jakości środowiska oraz zachowania krajobrazu jest zwiększenie świadomości mieszkańców co do wpływu czynników antropogenicznych na otoczenie przyrodnicze i szerzej na całe systemy ekologiczne regionu. W celu poprawy świadomości ekologicznej mieszkańców regionu konieczne będzie wsparcie inwestycyjne ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej (m.in. w parkach krajobrazowych).

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się zastosowanie instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne skierowanego do Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF). Działania realizowane w ramach ZIT będą miały na celu przywracanie różnorodności biologicznej na terenie ROF z wykorzystaniem lokalnych zasobów przyrodniczych. Realizowane przedsięwzięcia w ramach ZIT przyczynią się do podniesienia atrakcyjności turystycznej i przyrodniczej Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Przykładowe typy projektów:

- ochrona in-situ i ex-situ zagrożonych gatunków i siedlisk przyrodniczych na obszarach parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody (w tym położonych na obszarach Natura 2000)
- tworzenie i wyposażenie centrów ochrony różnorodności biologicznej na obszarach miejskich i pozamiejskich w oparciu o gatunki rodzime np. banki genowe, parki miejskie, ogrody botaniczne, ekoparki
- budowa i modernizacja niezbędnej infrastruktury związanej z ochroną, przywróceniem właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i gatunków (również na terenach chronionych)
- projekty dotyczące waloryzacji istniejących form ochrony przyrody (w szczególności obszarów chronionego krajobrazu) oraz zadań wynikających z potrzeby ochrony krajobrazu, w tym opracowywanie planów/programów ochrony i zarządzania oraz innych dokumentów dla obszarów cennych przyrodniczo i krajobrazowo
- rozwój działalności wykorzystującej lokalne zasoby przyrodnicze, w tym inwestycje dotyczące infrastruktury mającej na celu rozwój turystyki i edukacji oraz promowanie form ochrony przyrody²¹³
- wsparcie ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej (m.in. w parkach krajobrazowych)
- sporządzanie inwentaryzacji nieleśnych siedlisk przyrodniczych w granicach obszarów NATURA 2000 (w uzgodnieniu z GDOŚ)

---

²¹³ Realizacja inwestycji wykorzystujących lokalne zasoby przyrodnicze, zwłaszcza na obszarach górskich będzie odbywać się wraz z odpowiednim zabezpieczeniem tych terenów przed zwiększoną i niekontrolowaną presją poprzez koncentrację kanalizację ruchu turystycznego.

Potencjalne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- podmioty, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- porozumienia podmiotów wyżej wymienionych, reprezentowane przez lidera
- organizacje pozarządowe
- parki narodowe i krajobrazowe
- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne
- organy administracji rządowej
- jednostki naukowe

Potencjalne grupy docelowe:

osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą dwutorowo: na terenie całego województwa, w szczególności na obszarach objętych różnymi formami ochrony przyrody (w tym Natura 2000), a także w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych na terenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF). Zastosowanie ZIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy - projekty realizowane w formule ZIT

W ramach priorytetu inwestycyjnego przewiduje się możliwość zastosowania trybu pozakonkursowego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego danego MOF, a tym samym całego województwa, realizowanych w formule ZIT. Zastosowanie trybu pozakonkursowego może wzmocnić skuteczność osiągnięcia celów strategicznych priorytetu.

Projekty pozakonkursowe realizowane w ramach ZIT powinny po pierwsze spełniać kryteria strategiczne, tj. m.in. przyczyniać się bezpośrednio do realizacji celów Strategii ROF, realizować zasadę partnerstwa, mieć zintegrowany i komplementarny charakter.

Wybór projektów do dofinansowania (realizowanych zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym w formule ZIT) odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Wspierane w ramach ZIT działania w ramach ww. priorytetu inwestycyjnego będą miały charakter komplementarny w stosunku do projektów realizowanych z poziomu krajowego, kompleksowo wpływające na rozwój ROF.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 6.4

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Liczba wspartych form ochrony przyrody	szt.	EFRR	Stabiej rozwinięty	3			IZ	Roczna

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Podjęmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojaskowych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu (PI 6.5)
------------------------	--

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Poprawa jakości przestrzeni miejskiej województwa podkarpackiego

Obszary miejskie są z jednej strony motorami rozwoju kraju i poszczególnych regionów, generującymi największy wkład do Produktu Krajowego Brutto (PKB), a z drugiej strony borykają się ze specyficznymi problemami i wyzwaniem. Miasta są miejscem koncentracji aktywności gospodarczych i węzłami usług publicznych dla mieszkańców oraz dla ciągnącej do nich ludności z ich zaplecza. Korzyści z rozwoju miast rozprzestrzeniają się na otaczające je obszary, przenosząc impulsy rozwojowe z biegunów wzrostu na obszary peryferyjne.

Podkarpackie miasta pełnią funkcję lokalnych biegunów wzrostu, jednak dysproporcje rozwoju społeczno-gospodarczego w układzie przestrzennym są stosunkowo wysokie. Istotnym problemem, który występuje w wielu miastach województwa oraz ich obszarach funkcjonalnych i hamuje jego spójny rozwój, jest występowanie obszarów zdegradowanych, które wymagają rekultywacji i stworzenia warunków do ich ponownego zagospodarowania. Rekultywacja lub remediacja obszarów zdegradowanych powodująca zmianę dotychczasowych funkcji przez nie pełnionych na cele środowiskowe umożliwiającą powtórne wykorzystanie terenu ma na celu odwrócenie tej niekorzystnej sytuacji.

Problemem, z którym borykają się podkarpackie miasta jest również zanieczyszczenie powietrza, które w sposób istotny wpływa na zdrowie ludzi, powodując wiele dolegliwości układu oddechowego i krwionośnego. Główną przyczyną zanieczyszczenia powietrza jest niska emisja, szczególnie w okresie grzewczym. Działania mogące zmienić tę sytuację realizowane będą w ramach osi III, natomiast w osi IV przewidziano działania powiązane, wspomagające (tj. działania służące poprawie jakości powietrza dla sektora MŚP). Należy w tym miejscu podkreślić, że według danych GUS w 2011r. na terenie województwa podkarpackiego zlokalizowanych było 84 zakładów szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza, które łącznie wyemitowały 22 451 Mg zanieczyszczeń gazowych (bez CO₂) oraz pyłowych do atmosfery²¹⁴.

Istniejąca sieć monitoringu powietrza nie obejmuje wszystkich obszarów gdzie te przekroczenia zdiagnozowano, a istniejące punkty pomiarowe wymagają modernizacji w kierunku pomiarów ciągłych. Rozwój sieci monitoringu umożliwi podejmowanie konkretnych działań na wypadek zaistniałych stanów alarmowych wynikających z przekroczeń standardów jakości powietrza.

Innym czynnikiem obniżającym jakość życia w szczególności w miastach jest hałas, który jest uznawany za składową zanieczyszczeń środowiska. Województwo podkarpackie

²¹⁴ Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa podkarpackiego... op. cit., s. 193

należy do regionów o średnim natężeniu hałasu (głównie ze źródeł komunikacyjnych), jednak w ostatnim czasie ulega on zwiększeniu.

W związku z powyższym w ramach priorytetu inwestycyjnego 6.5 wsparcie ukierunkowane będzie na działania, które przyczynią się do:

- zmiany dotychczasowych funkcji terenów zdegradowanych na cele środowiskowe umożliwiającej powtórne ich wykorzystanie
- ograniczenia obszarów, gdzie występują przekroczenia dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń powietrza i poziomu hałasu.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźników rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności) - PI 6.5

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Powierzchnia terenów zdegradowanych i zdewastowanych wymagających rekultywacji	km2	Stabiej rozwinięty	16,97	2012	Do określenia na późniejszym etapie ²¹⁵	GUS	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Zadaniem interwencji podejmowanej w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego jest rekultywacja lub remediacja terenów zdegradowanych powodująca zmianę na cele środowiskowe dotychczasowych funkcji przez nie pełnionych.

Dodatkową korzyścią wynikającą z realizacji tego typu projektów będzie stopniowe zaprzestanie postrzegania tych terenów przez władze lokalne i społeczeństwo jako zagrożenia, utrwalonego w świadomości społecznej w wyniku długotrwałej izolacji i niedostępności tych obszarów.

Celem realizacji działań w ramach ww. priorytetu inwestycyjnego jest ograniczenie obszarów, gdzie występują przekroczenia dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń powietrza i poziomu hałasu oraz zmniejszenie liczby ludności narażonej na nadmierną ekspozycję tych czynników. Tym samym ograniczenie negatywnych skutków dla zdrowia i życia ludzi oraz dla środowiska.

Podejmowane działania służyć będą wzmocnieniu miast, jako potencjalnych biegunów rozwoju oraz poprawie warunków życia w miejskich obszarach funkcjonalnych tak, aby stawały się one atrakcyjnym miejscem zamieszkania.

²¹⁵ Wartość docelowa wskaźnika rezultatu stanowić będzie różnicę między wartością bazową wskaźnika rezultatu a wartością docelową wskaźnika produktu „Łączna powierzchnia zrehabilitowanych gruntów”, który oszacowany zostanie po wyborze konkretnych projektów w trybie pozakonkursowym.

Przykładowe typy projektów:

- rekultywacja lub remediacja terenów zdegradowanych mająca na celu zmianę dotychczasowych funkcji przez nie pełniących na cele środowiskowe umożliwiającą powtórne wykorzystanie terenu (miasta poniżej 100 tys. mieszkańców)
- inwestycje w zakresie budowy infrastruktury koniecznej do dokonywania pomiaru zanieczyszczeń oraz powiadamiania ludności o jego poziomie i budowy systemów monitoringu powietrza
- inwestycje dotyczące ograniczenia emisji hałasu
- działania służące poprawie jakości powietrza dla sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw: instalacje i urządzenia ograniczające emisję zanieczyszczeń do powietrza (pyłowe, gazowe)

Potencjalne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- podmioty, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- porozumienia podmiotów wyżej wymienionych, reprezentowane przez lidera
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną
- organizacje pozarządowe
- jednostki naukowe
- szkoły wyższe
- przedsiębiorstwa
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
- Państwowe Gospodarstwo Leśne, Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne

Potencjalne grupy docelowe:

osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu; mieszkańcy, potencjalni turyści i inwestorzy.

Terytorialny obszar realizacji:

Inwestycje realizowane będą w ośrodkach miejskich województwa podkarpackiego.

Planuje się również realizację projektów w ramach instrumentów wspierających rozwój terytorialny (RIT). Ostateczna wielkość alokacji oraz określenie priorytetów inwestycyjnych przewidzianych do realizacji w ramach RIT, uzależniona będzie od typów przedsięwzięć proponowanych przez poszczególne MOF oraz ich znaczenia dla spójnego rozwoju danego obszaru oraz całego województwa. Zastosowanie RIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy – w tym również projekty realizowane w formule RIT

Zastosowanie konkretnego trybu będzie uzależnione od rodzaju projektów, które będą podlegały dofinansowaniu.

Mając na uwadze specyfikę interwencji objętej zakresem priorytetu inwestycyjnego 6.5, tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w obszarach, w których z uwagi na przedmiot wsparcia, typ beneficjenta lub zakres planowanych przedsięwzięć, brak jest uzasadnienia dla wprowadzenia trybu konkursowego. W szczególności tryb pozakonkursowy będzie miał zastosowanie w odniesieniu do inwestycji dotyczących rekultywacji lub remediacji terenów zdegradowanych. Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie również dla projektów o strategicznym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego danego MOF, a tym samym całego województwa, realizowanych w formule RIT. Zastosowanie trybu pozakonkursowego może wzmocnić skuteczność osiągania celów strategicznych priorytetu.

Projekty pozakonkursowe realizowane w ramach RIT powinny spełniać kryteria strategiczne, tj. m.in. przyczyniać się bezpośrednio do realizacji celów Strategii MOF, realizować zasadę partnerstwa, mieć zintegrowany i komplementarny charakter.

Wybór projektów do dofinansowania (realizowanych również w formule RIT) odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

W odniesieniu do działań z zakresu rekultywacji terenów zdegradowanych zachowana zostanie ścisła koordynacja z działaniami realizowanymi w ramach celu tematycznego 9 (PI 9.2) służącymi kompleksowej rewitalizacji na obszarach społecznie zdegradowanych realizowanych w oparciu o kompleksowe i zintegrowane lokalne programy rewitalizacji, uwzględniające wymiar społeczny, gospodarczy i infrastrukturalny.

Dodatkowo, zachowana zostanie koordynacja w zakresie kompleksowego uzbrojenia terenów pod inwestycje (dot. terenów zdegradowanych) z działaniami realizowanymi w ramach celu tematycznego 3.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 6.5

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Łączna powierzchnia zrehabilitowanych gruntów	ha	EFRR	Słabiej rozwinięty	Do określenia na późniejszym etapie ²¹⁶			IZ	Roczna

2.A.7 Innowacje społeczne, współpraca ponadnarodowa i wkład EFS w realizację celów tematycznych 1-7

Nie dotyczy

2.A.8 Ramy wykonania

Tabela 6: Ramy wykonania osi priorytetowej (w podziale na fundusze i kategorie regionów w stosownych przypadkach) - OP 4

Oś priorytetowa	Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu, lub jeśli właściwe - wskaźnik rezultatu)	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)
							M	K	O	M	K	O		
4	Wskaźnik produktu	1	Długość sieci kanalizacji sanitarnej	km	EFRR	Słabiej rozwinięty	160			800			IZ	wskaźnik reprezentatywny dla głównych typów projektów w ramach OP 4
	Wskaźnik produktu	2	Liczba wspartych oczyszczalni ścieków	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięty	4			20			IZ	wskaźnik reprezentatywny dla głównych typów projektów

²¹⁶ Wartość wskaźnika będzie uzależniona od wyboru konkretnych projektów w trybie pozakonkursowym (w tym ZIT/RIT). Na obecnym etapie nie jest możliwe oszacowanie wartości wskaźnika z uwagi na bardzo zróżnicowane koszty jednostkowe remediacji lub rekultywacji poszczególnych terenów zdegradowanych w województwie.

			komunalnych							w ramach OP 4
Wskaźnik produktu	3	Liczba obiektów zasobów kultury objętych wsparciem	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięty	3	15	IZ	wskaźnik reprezentatywny dla głównych typów projektów w ramach OP 4	
Wskaźnik postępu finansowego	4	Całkowita kwota wydatków kwalifikowanych certyfikowanych	EUR	EFRR	Słabiej rozwinięty	43 185 861	237 952 516	IZ	Obowiązkowy	

Dodatkowe informacje jakościowe na temat ustanowienia ram wykonania

Ramy wykonania są zgodne z zasadami funkcjonowania mechanizmu ram wykonania określonych w rozporządzeniach oraz w Umowie Partnerstwa. Prezentowane pośrednie i docelowe wartości dla wskaźników wybranych do ram wykonania zostały ustalone w oparciu o metodologię szacowania, która została zaprezentowana KE w trakcie negocjacji. Instytucja Zarządzająca przedstawiła KE wszystkie uwarunkowania, jakie miały i mogą mieć wpływ na realizację przyjętych wartości. Udostępniona metodologia zawiera opis przyjętych założeń i głównych czynników, jakie miały wpływ na przyjętą (oszacowaną) wartość docelową danego wskaźnika. Podstawowe kryteria szacowania wartości wskaźników bazują na danych historycznych, którymi dysponowała IZ, uwzględniając dotychczasowe doświadczenia we wdrażaniu podobnych przedsięwzięć. Dodatkowo, poza danymi historycznymi i kosztami jednostkowymi, szacując wartości docelowe zostały wzięte pod uwagę dane dotyczące obecnej sytuacji oraz trendów społeczno – gospodarczych.

Instytucja Zarządzająca będzie na bieżąco monitorować realizację wartości dla ram wykonania i na bieżąco reagować na zjawiska, które mogą mieć wpływ na realizację założonych wartości, jak również dokonywać odpowiednich korekt po przeprowadzeniu stosownych analiz.

2.A.9 Kategorie interwencji

Tabele 7-10: Tabele przedstawiające zastosowane w osi priorytetowej kategorii interwencji - OP 4

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego: Region słabiej rozwinięty							
Tabela 7: Wymiar 1		Tabela 8: Wymiar 2		Tabela 9: Wymiar 3		Tabela 10: Wymiar 6	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
017	3 755 996	01	202 259 639	01	50 564 910	01	5 000 000
018	11 267 989			02	50 564 910	07	197 259 639
019	3 755 996			03	101 129 820		
020	8 345 368						
022	79 500 613						
083	6 524 881						
085	5 547 691						

087	16 635 911
089	5 338 539
091	5 291 984
094	56 294 671

2.A.10 Podsumowanie planowanego wykorzystania pomocy technicznej, z uwzględnieniem, w razie potrzeby, działań wzmacniających potencjał administracyjny instytucji zaangażowanych w zarządzanie programami i ich kontrolę oraz beneficjentów

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej zostało opisane w osi priorytetowej X. *Pomoc Techniczna*.

2.A.1 Oś priorytetowa V – INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA

**OŚ PRIORYTETOWA V
INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA**

Nr identyfikacyjny osi priorytetowej	V
Nazwa osi priorytetowej	INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA

Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana wyłącznie przy wykorzystaniu instrumentów finansowych	NIE
Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana wyłącznie przy wykorzystaniu instrumentów finansowych utworzonych na poziomie Unii	NIE
Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana przy zastosowaniu formuły rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	NIE
W odniesieniu do EFS: całość osi priorytetowej jest poświęcona innowacjom społecznym, współpracy transnarodowej lub obydwu tym obszarom	NIE

Tabela 51. Priorytety inwestycyjne w ramach OP 5

Oś priorytetowa V. Infrastruktura komunikacyjna		
CT 7 Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej	7.2 Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi	EFRR
	7.3 Rozwój i usprawnianie przyjaznych środowisku (w tym o obniżonej emisji hałasu) i niskoemisyjnych systemów transportu, w tym śródlądowych dróg wodnych i transportu morskiego, portów, połączeń multimodalnych oraz infrastruktury portów lotniczych, w celu promowania zrównoważonej mobilności regionalnej i lokalnej	
	7.4 Rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu	
CT 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	4.5 Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności obszarach dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu	

2.A.2 Uzasadnienie utworzenia osi priorytetowej obejmującej więcej niż jedną kategorię regionu, więcej niż jeden cel tematyczny lub więcej niż jeden fundusz (w stosownych przypadkach)

Oś priorytetowa V obejmuje swoim zakresem interwencji **cele tematyczne 7 Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej i 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach.**

Zagadnienia związane ze zwiększeniem dostępności transportowej oraz z promocją proekologicznych rozwiązań transportowych są ściśle powiązane z interwencjami na rzecz gospodarki niskoemisyjnej.

Zastosowanie wielotematycznej osi priorytetowej realizującej wsparcie w zakresie CT 7 i CT 4 pozwoli na koncentrację w ramach jednej osi priorytetowej interwencji na rzecz transportu. Powyższe przyczyni się do zmaksymalizowania oczekiwanych efektów realizacji interwencji w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych i stanowić będzie bardziej skuteczne rozwiązanie niż realizacja przedsięwzięć w ramach osi monotematycznych. Oś priorytetowa realizowana przez jeden cel tematyczny ograniczałaby możliwości zapewnienia komplementarności realizowanej interwencji, jak również kompleksowego i zintegrowanego rozwiązania problemów w zakresie poprawy powiązań komunikacyjnych województwa.

Koncentracja wsparcia w obszarze transportu w jednej osi priorytetowej zapewni spójność planowania i wdrażania projektów transportowych, wpływających na poprawę jakości oferty systemu transportowego regionu (drogi, koleje, czysty transport miejski, transport multimodalny). Realizacja tego typu inwestycji przyczyni się do poprawy powiązań komunikacyjnych województwa. Lepsze połączenia transportowe, rozwój transportu publicznego oraz multimodalnego wpłyną również na poprawę spójności terytorialnej województwa, jak również wzrost konkurencyjności i ożywienia przedsiębiorczości (ograniczenie kosztów transportu), wywierając pozytywny wpływ na dostępność rynków pracy, nauki i usług (ułatwienie dojazdów zarówno pod względem kosztów, jak i czasu).

Interwencja w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych osi priorytetowej V *Infrastruktura komunikacyjna* przyczyni się będzie do realizacji celów głównych Umowy Partnerstwa, tj. *zwiększenia konkurencyjności gospodarki oraz poprawy spójności społecznej i terytorialnej*, jak również jej celów szczegółowych tj.: *zmniejszenia emisyjności gospodarki oraz poprawy jakości i funkcjonowania oferty systemu transportowego*, jak również *zwiększenia transportowej dostępności kraju w układzie krajowym*.

Oś priorytetowa V jest osią jednofundusową, współfinansowaną z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Celem nadrzędnym osi priorytetowej V. *Infrastruktura komunikacyjna* jest **poprawa powiązań komunikacyjnych województwa.**

2.A.3 Fundusz, kategoria regionu i podstawa dla kalkulacji wsparcia unijnego

Fundusz	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Kategoria regionu	Region słabiej rozwinięty
Podstawa kalkulacji (publiczne lub ogółem)	Wydatki kwalifikowalne ogółem
Kategoria regionu dla regionów najbardziej oddalonych i północnych słabo zaludnionych regionów (w stosownych przypadkach)	Nie dotyczy

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi (PI 7.2)
------------------------	--

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Poprawa drogowych powiązań w województwie

W zakresie infrastruktury drogowej podstawowym wyzwaniem jest lepsze skomunikowanie województwa z siecią TEN-T oraz siecią dróg krajowych łączących się bezpośrednio z autostradą A4 lub drogą ekspresową S19, zwiększenie jej przepustowości oraz likwidacja „wąskich gardeł” poprzez budowę obwodnic obszarów zurbanizowanych.

Kluczowym kierunkiem interwencji w ww. zakresie jest wsparcie inwestycji prowadzących do autostrady i rozprowadzających z niej ruch, jak również kontynuacja modernizacji ciągów komunikacyjnych, rozpoczętych w perspektywie finansowej 2007-2013, powiązanych bezpośrednio lub pośrednio z dojazdem do autostrady A4 lub drogi ekspresowej S19 oraz wsparcie budowy obwodnic w ciągach o największym natężeniu ruchu. Wsparcie w powyższym zakresie przyczyni się do wzrostu funkcjonalności regionalnego systemu transportowego. Podejmowane w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego działania przełożą się również na poprawę bezpieczeństwa ruchu²¹⁷, również dzięki wyprowadzeniu ruchu drogowego z obszarów miejskich. Ponadto inwestycje w ww. zakresie w sposób pośredni przyczynią się do poprawy dostępności czasowej do ośrodka wojewódzkiego.

Konieczna jest również realizacja przedsięwzięć, które zmierzać będą do poprawy spójności na terenie MOF lub stanowić element szerszej koncepcji wynikających ze Strategii ROF.

Działania z zakresu PI 7.2 wspierane w ramach RPO WP 2014-2020 (również w formule ZIT) będą komplementarne do realizowanych w ramach PO PW projektów z zakresu przebudowy dróg prowadzących do węzłów drugorzędnych TEN-T. Przedsięwzięcia te będą przyczyniać się do wzmocnienia drogowej dostępności wewnętrznej i zewnętrznej województw Polski Wschodniej. Działania, prowadzone w ramach RPO WP 2014-2020 przyczynią się również do maksymalizacji efektów wsparcia projektów PO PW z zakresu przebudowy układu drogowego miasta Rzeszowa i jego obszaru funkcjonalnego.

²¹⁷ Nowe/zmodernizowane drogi/obwodnice charakteryzować się będą większym poziomem bezpieczeństwa

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźników rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności) - PI 7.2

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej	Miara syntetyczna	Stabiej rozwinięty	0,2718	2010	0	Wykonawca badania ewaluacyjnego / MliR	ad hoc

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Wsparcie infrastruktury drogowej o znaczeniu regionalnym w ramach niniejszego priorytetu dotyczyć będzie przede wszystkim dróg wojewódzkich, jako kluczowych szlaków komunikacyjnych z punktu widzenia połączeń z autostradą A4 uwzględnioną w sieci TEN-T, drogą ekspresową S19, drogami krajowymi, a także przejściami granicznymi.

Projekty realizowane na drogach wojewódzkich powinny wykazywać komplementarność z układem transportowym na poziomie ponadregionalnym. Podkreślić przy tym należy, iż poprawa stanu technicznego dróg wojewódzkich, uzupełnienie braków w układzie ich sieci oraz budowa obwodnic przełoży się na wzrost płynności ruchu i dostępności do sieci dróg wyższego rzędu. Preferowane będą inwestycje stanowiące kontynuację modernizacji ciągów drogowych rozpoczętych w poprzednich latach oraz odcinki charakteryzujące się najwyższym natężeniem ruchu, prowadzące pośrednio do autostrady.

Inwestycje w drogi lokalne będą możliwe jedynie w przypadku, gdy a) zapewniają konieczne połączenia z autostradą lub b) usprawniają połączenia do stref aktywności gospodarczej zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie węzłów sieci TEN-T lub połączenia z węzłami przeładunkowymi poza siecią TEN-T lub c) stanowią element szerszej koncepcji związanej z rewitalizacją, zrównoważoną mobilnością miejską - inwestycje realizowane w formule ZIT/RIT przyczyniające się do poprawy spójności na terenie poszczególnych MOF, jak również spójności wewnętrznej regionu.

Przykładowe typy projektów:

- inwestycje dotyczące dróg wojewódzkich (i ewentualnie powiatowych/gminnych) prowadzących do autostrady/drogi ekspresowej lub dróg krajowych łączących się z autostradą/drogą ekspresową, a także przejść granicznych i obszarów inwestycyjnych,
- inwestycje dotyczące dróg wojewódzkich / powiatowych / gminnych usprawniających połączenia do stref aktywności gospodarczej zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie węzłów sieci TEN-T lub połączenia z węzłami przeładunkowymi poza siecią TEN-T.

Potencjalne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- porozumienia podmiotów ww. wymienionych, reprezentowane przez lidera

Potencjalne grupy docelowe:

osoby i podmioty korzystające z rezultatów wspartych projektów

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty w ramach PI 7.2 realizowane będą na obszarze całego województwa, w szczególności dotyczyć będą:

- dróg wojewódzkich prowadzących do autostrady / drogi ekspresowej lub dróg krajowych łączących się z autostradą/drogą ekspresową,
- dróg na terenie ROF oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego (MOF) (inwestycje realizowane w ramach ZIT/RIT).

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się również zastosowanie instrumentów wspierających rozwój terytorialny skierowanych do MOF (ZIT/RIT). Pozwolą one na dostosowanie rodzajów wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się pozakonkursowy tryb wyboru projektów, w tym część środków zostanie przeznaczona na realizację ZIT/RIT.

Realizacja projektów w trybie pozakonkursowym umożliwi precyzyjne skierowanie środków na zdiagnozowane potrzeby dotyczące sieci dróg w województwie oraz przyczyni się w optymalny sposób do osiągnięcia celów osi priorytetowej.

W ramach w/w priorytetu inwestycyjnego, w trybie pozakonkursowym, realizowane będą projekty strategiczne, w tym projekty realizowane w formule ZIT/RIT, o kluczowym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego danego MOF, a tym samym całego województwa.

Projekty pozakonkursowe realizowane w ramach ZIT/RIT powinny po pierwsze spełniać kryteria strategiczne, tj. m.in. przyczyniać się bezpośrednio do realizacji celów Strategii ROF/MOF, realizować zasadę partnerstwa, mieć zintegrowany i komplementarny charakter.

Wybór projektów do dofinansowania (w tym również realizowanych w formule ZIT/RIT) odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Zgodnie z zapisami UP, planowane interwencje transportowe, w tym w zakresie dróg, będą wynikały z regionalnego zestawienia projektów priorytetowych (nie dotyczy projektów realizowanych w formule ZIT/RIT).

Podstawowe kryteria wsparcia w zakresie projektów drogowych w ciągu dróg wojewódzkich, których dotyczyć będzie zdecydowana większość inwestycji w ramach PI 7.2, dotyczyć będą:

- rejestrowanego natężenia ruchu,
- kontynuacji ciągu;
- funkcji drogi,
- gotowości projektu do realizacji²¹⁸.

Wspierane w ramach ZIT działania w ramach w/w priorytetu inwestycyjnego będą miały charakter uzupełniający w stosunku do realizowanych w PO PW 2014-2020 oraz PO IŚ 2014-2020. Mechanizmem gwarantującym komplementarność przedsięwzięć planowanych do współfinansowania ze środków PO PW, PO IŚ oraz RPO WP 2014-2020 jest ujęcie w Strategii ROF inwestycji projektowanych do realizacji w PO PW / PO IŚ jako projektów komplementarnych do realizowanych w formule ZIT ze środków RPO WP 2014-2020.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierane będą ww. polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 7.2*

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Całkowita długość nowych dróg	km	EFRR	Stabiej rozwinięty	61			IZ	Roczna

²¹⁸ Zgodnie z zapisami UP kryteria te będą miały ograniczone zastosowanie do dróg lokalnych z uwagi na obostrzenia dotyczące ich realizacji.

2	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg	km	EFRR	Stabiej rozwinięty	203	IZ	Roczna
---	--	----	------	--------------------	-----	----	--------

*Wskaźniki będą również realizowane przez projekty ZIT/RIT i mogą zostać skorygowane po otrzymaniu dokładnych danych nt. potrzeb w zakresie infrastruktury drogowej planowanej do realizacji w ZIT/RIT

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Rozwój i usprawnianie przyjaznych środowisku (w tym o obniżonej emisji hałasu) i niskoemisyjnych systemów transportu, w tym śródlądowych dróg wodnych i transportu morskiego, portów, połączeń multimodalnych oraz infrastruktury portów lotniczych, w celu promowania zrównoważonej mobilności regionalnej i lokalnej (PI 7.3)
-------------------------------	--

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Rozwój transportu multimodalnego w województwie

W celu stworzenia spójnego systemu transportu pozwalającego łączyć możliwości przewozowe różnych rodzajów transportu, w ramach niniejszego priorytetu zakłada się wsparcie infrastruktury służącej rozwojowi transportu multimodalnego/intermodalnego, w tym m.in. w zakresie infrastruktury centrów logistycznych i terminali przeładunkowych nie należących do sieci TEN-T, celem umożliwienia ich większego wykorzystania w transporcie towarów.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźników rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności) - PI 7.3

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Dodatkowa zdolność przeładunkowa intermodalnych terminali przeładunkowych	TEU/rok	Stabiej rozwinięty	0		0	IZ	Roczna

[Do uzupełnienia na dalszym etapie prac]

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Przykładowe typy projektów:

- projekty dotyczące transportu multimodalnego (infrastruktura centrów logistycznych, terminali przeładunkowych nie należących do sieci TEN-T,

infrastruktura techniczna i operacyjna, urządzenia i systemy wykorzystywane w transporcie multimodalnym).

Potencjalne typy beneficjentów:

- przedsiębiorcy²¹⁹

Potencjalne grupy docelowe:

podmioty korzystające z rezultatów wspartych projektów

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty w ramach PI 7.3 realizowane będą na obszarze całego województwa.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się pozakonkursowy tryb wyboru projektów.

Realizacja projektów w trybie pozakonkursowym umożliwi precyzyjne skierowanie środków na zdiagnozowane potrzeby dotyczące rozwoju transportu multimodalnego oraz przyczyni się w optymalny sposób do osiągnięcia celów osi priorytetowej.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierane będą ww. polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

---

²¹⁹ Dotyczy wyłącznie przedsiębiorców zarządzających infrastrukturą transportu multimodalnego lub prowadzących działalność gospodarczą związaną z transportem multimodalnym

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 7.3

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Liczba wspartych intermodalnych terminali przeładunkowych	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięty	1			IZ	Roczna

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu (PI 7.4)
-------------------------------	---

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Wzrost konkurencyjności oferty transportu kolejowego

Mając na uwadze, iż **transport kolejowy**, prowadzony w oparciu o zmodernizowaną i rozwiniętą infrastrukturę oraz nowoczesny tabor powinien stanowić ważny element systemu transportowego w regionie, za jedno z priorytetowych w ramach niniejszej osi uznano inwestycje w regionalną infrastrukturę kolejową, jak również modernizację oraz zakup nowoczesnego i ekonomicznego taboru kolejowego. Istniejące braki w zasobach taborowych oraz zły stan infrastruktury kolejowej obniżają atrakcyjność oferty transportu kolejowego. Zakłada się, iż inwestycje w powyższym zakresie pozwolą zwiększyć obecnie niski udział transportu kolejowego w przewozach pasażerskich w województwie podkarpackim, zwiększając tym samym jego konkurencyjność, jako transportu szczególnie przyjaznego dla środowiska. Przeprowadzenie tego rodzaju inwestycji ma również znaczenie dla poprawy bezpieczeństwa ruchu kolejowego oraz jakości i efektywności przewozów kolejowych.

Konieczność znacznych i coraz większych inwestycji w podupadającą infrastrukturę kolejową w Polsce wskazuje Zalecenie Rady w sprawie krajowego programu reform Polski z 2013 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na lata 2012-2016 (CSR).

Konieczność podjęcia działań, które wpłyną pozytywnie na podniesienie konkurencyjności kolei w stosunku do innych rodzajów transportu wskazują również zapisy Strategii Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku).

Działania z zakresy PI 7.4 wspierane w ramach RPO WP 2014-2020 będą komplementarne do realizowanych w ramach PO PW projektów z zakresu przebudowy regionalnych linii kolejowych. Przedsięwzięcia te będą przyczyniać się do wzmocnienia kolejowej dostępności wewnętrznej i zewnętrznej województw Polski Wschodniej, maksymalizując efekty wsparcia PO PW.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźników rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności) - PI 7.4

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej	Miara syntetyczna	Stabiej rozwinięty	0,2718	2010	0	Wykonawca badania ewaluacyjnego / MliR	ad hoc

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Wsparcie systemu transportu kolejowego w województwie w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego dotyczyć będzie m.in. modernizacji i rehabilitacji linii kolejowych szczególnie ważnych dla przewozów regionalnych z punktu widzenia transportu pasażerskiego oraz poprawy dostępności do węzłów przeladunkowych poza siecią TEN-T. W ograniczonym zakresie możliwa będzie również budowa wybranych odcinków linii. Uzupełnieniem inwestycji na liniach kolejowych będą inwestycje mające na celu unowocześnienie (zakup, modernizacja) taboru kolejowego.

Realizacja projektów w zakresie wybranych odcinków linii kolejowych przyczyni się do poprawy połączeń regionalnej sieci transportowej z siecią TEN-T, jak również poprawy spójności terytorialnej województwa i dostępności do regionalnych/subregionalnych ośrodków miejskich. Realizacja inwestycji infrastrukturalnych na liniach towarowych poprawiająca dostępność do węzłów przeladunkowych poza siecią TEN-T przyczyni się pośrednio do rozwoju przedsiębiorczości.

Przykładowe typy projektów:

- inwestycje dotyczące taboru kolejowego dla połączeń regionalnych
- inwestycje dotyczące infrastruktury kolejowej o znaczeniu regionalnym (linie kolejowe, w tym wąskotorowe, dworce, zaplecze techniczne)

Potencjalne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- podmioty zarządzające infrastrukturą kolejową,
- przedsiębiorcy²²⁰.

Potencjalne grupy docelowe:

osoby i podmioty korzystające z rezultatów wspartych projektów

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty w ramach PI 7.4 realizowane będą na obszarze gmin województwa podkarpackiego, przez które przebiegają lub są planowane linie kolejowe.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się pozakonkursowy tryb wyboru projektów.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Zgodnie z zapisami UP, planowane interwencje transportowe, w tym w zakresie kolei, będą wynikały z regionalnego zestawienia projektów priorytetowych. Ich realizacja umożliwi precyzyjne skierowanie środków na zdiagnozowane potrzeby dotyczące infrastruktury kolejowej o znaczeniu regionalnym oraz przyczyni się w optymalny sposób do osiągnięcia celów osi priorytetowej.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

---

²²⁰ Dotyczy wyłącznie podmiotów wykonujących zadania użyteczności publicznej na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego/związku komunalnego, a także spółek prawa handlowego, w których jednostki samorządu terytorialnego/związek komunalny/Skarb Państwa samodzielnie lub łącznie posiadają większość udziałów lub akcji

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 7.4

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych	km	EFRR	Stabiej rozwinięty	120			IZ	Roczna
2	Liczba zakupionych lub zmodernizowanych pojazdów kolejowych	szt.	EFRR	Stabiej rozwinięty	5			IZ	Roczna

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności obszarach dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu (PI 4.5)
-------------------------------	---

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Poprawa jakości oferty transportu zbiorowego (publicznego) w miastach województwa podkarpackiego

Jednym z kluczowych kierunków rozwoju województwa podkarpackiego jest zapewnienie wysokiej jakości środowiska naturalnego, m.in. poprzez wspieranie rozwoju niskoemisyjnej gospodarki. Projekty realizowane w tym priorytecie inwestycyjnym przyczyniają się do realizacji celów strategii *Europa 2020* w ramach priorytetu – Zrównoważony Rozwój. Powyższe oznacza budowanie bardziej konkurencyjnej gospodarki niskoemisyjnej, która w wydajny, zrównoważony sposób wykorzystuje zasoby i zmniejsza emisje zanieczyszczeń. Opiera się on m.in. na właściwej relacji pomiędzy rozwojem transportu i środowiskiem.

Realizowane projekty powinny przyczyniać się do budowy spójnego i efektywnego systemu przewozów pasażerskich na terenie miast i ich obszarów funkcjonalnych.

Poprawa dostępności transportu publicznego, a wraz z nią spójności sieci jest kluczowa w całym systemie hierarchii osadniczej województwa. Dzięki wsparciu niskoemisyjnych systemów transportu publicznego zwiększy się mobilność mieszkańców województwa podkarpackiego, ograniczona zostanie również emisja zanieczyszczeń z transportu w obrębie miast, co w rezultacie będzie miało pozytywny wpływ na poprawę jakości środowiska naturalnego oraz jakości życia mieszkańców.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności) - PI 4.5 – OP 5

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Przewozy pasażerów komunikacją miejską w województwie podkarpackim	mln przewozów	Stabilniej rozwinięty	54,0	2011	54,0	GUS	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Wsparcie w zakresie PI 4.5 w ramach OP 5 dotyczyć będzie w szczególności zakupu i modernizacji taboru na potrzeby publicznego transportu zbiorowego w miastach i obszarach powiązanych z nimi funkcjonalnie wraz z niezbędną infrastrukturą. Możliwa także będzie realizacja inwestycji z zakresu organizacji ruchu, ułatwiających sprawne poruszanie się pojazdów komunikacji zbiorowej.

Modernizacja czy rozbudowa systemu transportu publicznego nie będzie już celem samym w sobie, ale musi być widziana w kontekście zmian w mobilności miejskiej prowadzących do zmniejszenia emisji zanieczyszczeń uciążliwych dla środowiska i mieszkańców aglomeracji.

Przykładowe typy projektów:

- inwestycje dotyczące niskoemisyjnego taboru oraz infrastruktury transportu publicznego na terenie miast lub miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie - uzupełnienie projektów realizowanych z poziomu krajowego.
- rozwiązania z zakresu organizacji ruchu, ułatwiające sprawne poruszanie się pojazdów komunikacji zbiorowej (np. budowa, remont, przebudowa pętli, zatok, dworców lub wydzielenie pasów ruchu dla autobusów komunikacji zbiorowej oraz pozostałej infrastruktury służącej obsłudze pasażerów).

Potencjalne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- przedsiębiorcy²²¹
- porozumienia podmiotów wyżej wymienionych, reprezentowane przez lidera.

Potencjalne grupy docelowe:

osoby i podmioty korzystające z rezultatów wspartych projektów

Terytorialny obszar realizacji:

Inwestycje wspierane w ramach PI 4.5 w OP 5 realizowane będą na obszarze miast lub miast i ich obszarów funkcjonalnych w województwie podkarpackim.

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się również zastosowanie instrumentów wspierających rozwój terytorialny skierowanych do MOF (ZIT/RIT). Pozwolą one na dostosowanie rodzajów wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności. Projekty realizowane w formule ZIT/RIT przyczynią się do poprawy spójności na terenie poszczególnych miejskich obszarów funkcjonalnych, jak również spójności wewnętrznej regionu.

Ostateczna wielkość alokacji oraz określenie priorytetów inwestycyjnych przewidzianych do realizacji w ramach ZIT/RIT, uzależniona będzie od typów przedsięwzięć proponowanych przez poszczególne MOF oraz ich znaczenia dla spójnego rozwoju danego obszaru oraz całego województwa.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy – projekty realizowane w formule RIT

W ramach priorytetu inwestycyjnego przewiduje się możliwość zastosowania trybu pozakonkursowego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego danego MOF, a tym samym całego województwa, realizowanych w formule RIT. Zastosowanie trybu pozakonkursowego może wzmocnić skuteczność osiągnięcia celów strategicznych priorytetu.

Projekty pozakonkursowe realizowane w ramach RIT powinny po pierwsze spełniać kryteria strategiczne, tj. m.in. przyczyniać się bezpośrednio do realizacji celów Strategii MOF, realizować zasadę partnerstwa, mieć zintegrowany i komplementarny charakter.

Wybór projektów do dofinansowania (realizowanych zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym w formule RIT) odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak:

---

²²¹Dotyczy wyłącznie podmiotów wykonujących zadania użyteczności publicznej na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego/związku komunalnego, a także spółek prawa handlowego, w których jednostki samorządu terytorialnego/związek komunalny/Skarb Państwa samodzielnie lub łącznie posiadają większość udziałów lub akcji

obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Realizacja projektów powinna wynikać z kompleksowych planów gospodarki niskoemisyjnej/strategii miejskich dla poszczególnych typów obszarów miast.

Wspierane w ramach RIT działania z zakresu zrównoważonej mobilności miejskiej będą miały charakter uzupełniający w stosunku do realizowanych w PO PW 2014-2020 oraz PO IŚ 2014-2020.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r..

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 4.5 – OP 5*

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięty	85			IZ	Roczna

*Wskaźnik będzie realizowany również przez projekty RIT i może zostać skorygowany po otrzymaniu dokładnych danych nt. potrzeb w zakresie infrastruktury transportu miejskiego planowanej do realizacji w RIT

2.A.7 Innowacje społeczne, współpraca ponadnarodowa i wkład EFS w realizację celów tematycznych 1-7

Nie dotyczy

2.A.8 Ramy wykonania

Tabela 6: Ramy wykonania osi priorytetowej (w podziale na fundusze i kategorie regionów w stosownych przypadkach) - OP 5

Oś priorytetowa	Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu, lub jeśli właściwe - wskaźnik rezultatu)	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)
							M	K	O	M	K	O		
5	Wskaźnik produktu	1	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg	km	EFRR	Słabiej rozwinięty	134			203			IZ	wskaźniki reprezentatywne dla głównych typów projektów w ramach CT7 w OP 5
	Wskaźnik produktu	2	Całkowita długość nowych dróg	km	EFRR	Słabiej rozwinięty	44			61			IZ	
	Wskaźnik produktu	3	Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięty	77			85			IZ	wskaźnik reprezentatywny dla głównych typów projektów w ramach CT4 w OP 5
	Wskaźnik postępu finansowego	4	Całkowita kwota wydatków kwalifikowanych certyfikowanych	EUR	EFRR	Słabiej rozwinięty	85 754 686			472 505 185			IZ	Obowiązkowy

Dodatkowe informacje jakościowe na temat ustanowienia ram wykonania

Ramy wykonania są zgodne z zasadami funkcjonowania mechanizmu ram wykonania określonych w rozporządzeniach oraz w Umowie Partnerstwa. Prezentowane pośrednie i docelowe wartości dla wskaźników wybranych do ram wykonania zostały ustalone w oparciu o metodologię szacowania, która została zaprezentowana KE w trakcie negocjacji. Instytucja Zarządzająca przedstawiła KE wszystkie uwarunkowania, jakie miały i mogą mieć wpływ na realizację przyjętych wartości. Udostępniona metodologia zawiera opis przyjętych założeń i głównych czynników, jakie miały wpływ na przyjętą (oszacowaną) wartość docelową danego wskaźnika. Podstawowe kryteria szacowania wartości wskaźników bazują na danych historycznych, którymi dysponowała IZ, uwzględniając dotychczasowe doświadczenia we wdrażaniu podobnych przedsięwzięć. Dodatkowo, poza danymi historycznymi i kosztami jednostkowymi, szacując wartości docelowe zostały wzięte pod uwagę dane dotyczące obecnej sytuacji oraz trendów społeczno – gospodarczych.

Instytucja Zarządzająca będzie na bieżąco monitorować realizację wartości dla ram wykonania i na bieżąco reagować na zjawiska, które mogą mieć wpływ na realizację założonych wartości, jak również dokonywać odpowiednich korekt po przeprowadzeniu stosownych analiz.

2.A.9 Kategorie interwencji

Tabele 7-10: Tabele przedstawiające zastosowane w osi priorytetowej kategorii interwencji - OP 5

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego: Region słabiej rozwinięty							
Tabela 7: Wymiar 1 Zakres interwencji		Tabela 8: Wymiar 2 Forma finansowania		Tabela 9: Wymiar 3 Typ terytorium		Tabela 10: Wymiar 6 Terytorialne mechanizmy wdrażania	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
026	101 562 865	01	401 629 407	01	67 766 571	01	33 620 000
027	17 922 858			02	124 822 656	07	368 009 407
031	73 766 625			03	209 040 180		
032	122 877 073						
034	18 150 074						
036	10 000 000						
043	45 879 930						
044	11 469 982						

2.A.10 Podsumowanie planowanego wykorzystania pomocy technicznej, z uwzględnieniem, w razie potrzeby, działań wzmacniających potencjał administracyjny instytucji zaangażowanych w zarządzanie programami i ich kontrolę oraz beneficjentów

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej zostało opisane w osi priorytetowej X. Pomoc Techniczna.

2.A.1 Oś priorytetowa VI – SPÓJNOŚĆ PRZESTRZENNA I SPOŁECZNA

**OŚ PRIORYTETOWA VI
SPÓJNOŚĆ PRZESTRZENNA I SPOŁECZNA**

Nr identyfikacyjny osi priorytetowej	VI
Nazwa osi priorytetowej	SPÓJNOŚĆ PRZESTRZENNA I SPOŁECZNA

Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana wyłącznie przy wykorzystaniu instrumentów finansowych	NIE
Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana wyłącznie przy wykorzystaniu instrumentów finansowych utworzonych na poziomie Unii	NIE
Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana przy zastosowaniu formuły rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	NIE
W odniesieniu do EFS: całość osi priorytetowej jest poświęcona innowacjom społecznym, współpracy transnarodowej lub obydwu tym obszarom	NIE

Tabela 60. Priorytety inwestycyjne w ramach OP 6

Oś priorytetowa VI. Spójność przestrzenna i społeczna		
CT 8	<p>8.2 Wspieranie wzrostu gospodarczego sprzyjającego zatrudnieniu poprzez rozwój potencjału endogenicznego jako elementu strategii terytorialnej dla określonych obszarów, w tym poprzez przekształcenie upadających regionów przemysłowych i zwiększenie dostępu do określonych zasobów naturalnych i kulturalnych oraz ich rozwój</p>	EFRR
<p>Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników</p>		
CT 9	<p>9.1 Inwestowanie w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, która przyczyni się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszy nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych</p>	
<p>Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją.</p>	<p>9.2 Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich</p>	

<p style="text-align: center;">CT 10</p> <p>Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie</p>	<p>10.4 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej</p>	
---	--	--

2.A.2 Uzasadnienie utworzenia osi priorytetowej obejmującej więcej niż jedną kategorię regionu, więcej niż jeden cel tematyczny lub więcej niż jeden fundusz (w stosownych przypadkach)

Oś priorytetowa VI. *Spójność przestrzenna i społeczna* jest osią wielotematyczną, realizującą cel tematyczny 8, 9 i 10, współfinansowaną ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Interwencja w ramach poniższych priorytetów inwestycyjnych przyczyniać się będzie do realizacji celów głównych Umowy Partnerstwa tj. *poprawy spójności społecznej i terytorialnej oraz zwiększenia konkurencyjności gospodarki*, jak również jej celów szczegółowych tj. *ograniczenia ryzyka wykluczenia społecznego spowodowanego dysproporcjami w dostępie do usług, włączenia społeczności zamieszkałych obszary peryferyjne i zdegradowane oraz lepszych kompetencji kadr gospodarki*.

Jednym z kluczowych elementów wpływających na zrównoważony rozwój województwa jest dobrze rozwinięta, spełniająca oczekiwania odbiorców infrastruktura publiczna. Wszelkie nierówności w dostępie do usług społecznych są jedną z przyczyn pogłębiającego się wykluczenia społecznego. Rozwój sektora ochrony zdrowia oraz pomocy społecznej na skutek zwiększenia dostępności i wzrostu jakości świadczonych usług pozwoli mieszkańcom regionu na utrzymanie odpowiedniej kondycji psycho-fizycznej oraz czynny udział w życiu społecznym i gospodarczym. Niebagatelne znaczenia ma również wykorzystanie uzdrowiskowych potencjałów województwa. Korzyści dla mieszkańców regionu to nie tylko łatwy dostęp do wysokiej jakości bazy i usług sanatoryjnych ale również miejsca pracy dla mieszkańców związane z obsługą turystyki uzdrowiskowej. Tereny z dużym potencjałem endogenicznym dla rozwoju uzdrowisk i równocześnie posiadające duże tradycje w tym zakresie, to głównie południowa i wschodnia część naszego regionu, a więc obszary najbardziej dotknięte problemami wykluczenia społecznego. Dodatkowo odpowiednio dostosowana do potrzeb infrastruktura edukacyjna pozwoli na wzrost kompetencji kadr gospodarki opartej na wiedzy. Kompleksowe działania rewitalizacyjne w zakresie rewitalizacji gospodarczej, przestrzennej i społecznej przyczynią się z kolei do przeciwdziałania pogłębiającemu się zróżnicowaniu przestrzennemu województwa, jak również ograniczenia wykluczenia społecznego obszarów rewitalizowanych. Podejmowane w ramach priorytetów działania sprzyjać będą poprawie spójności przestrzennej i społecznej województwa.

Zastosowanie wielotematycznej osi priorytetowej realizującej wsparcie w zakresie CT 8, 9 i 10 pozwoli na koncentrację w ramach jednej osi interwencji na rzecz zwiększenia dostępności do wysokiej jakości usług publicznych w obszarze zdrowia (zarówno podstawowe usługi medyczne, jak i uzupełniające – sanatoryjne), pomocy społecznej i edukacji oraz działań rewitalizacyjnych prowadzonych na terenach zdegradowanych. Powyższe przyczyni się do zmaksymalizowania oczekiwanych efektów realizacji interwencji w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych i stanowić będzie bardziej skuteczne rozwiązanie niż realizacja przedsięwzięć w ramach osi monotematycznych. Oś priorytetowa

realizowana przez jeden cel tematyczny ograniczałaby możliwości kompleksowego i zintegrowanego rozwiązania problemów w zakresie poprawy dostępności do wysokiej jakości usług publicznych oraz działań rewitalizacyjnych.

Interwencja podejmowana w ramach niniejszej osi będzie miała wymiar uzupełniający zakres wsparcia finansowanego z EFS w ramach CT 8, 9 i 10, przy jednoczesnym uwzględnieniu konieczności osiągnięcia celów odnoszących się do CT 8, 9 i 10. W kontekście powyższego, wsparcie w ramach niniejszej osi zostało zaprogramowane przy uwzględnieniu zakresu interwencji osi priorytetowych współfinansowanych z EFS co pozwoli na realizację działań komplementarnych.

Ponadto przyjęcie założeń dla funduszowego rozdzielania wsparcia oraz zaprojektowanie monofunduszowych osi priorytetowych przekłada się na większą przejrzystość Programu, co w efekcie pozwoli beneficjentom na sprawniejsze korzystanie.

2.A.3 Fundusz, kategoria regionu i podstawa dla kalkulacji wsparcia unijnego

Fundusz	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Kategoria regionu	Region słabiej rozwinięty
Podstawa kalkulacji (publiczne lub ogółem)	Wydatki kwalifikowalne ogółem
Kategoria regionu dla regionów najbardziej oddalonych i północnych słabo zaludnionych regionów (w stosownych przypadkach)	Nie dotyczy

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Wspieranie rozwoju przyjaznego dla zatrudnienia poprzez rozwój potencjałów endogenicznych jako elementu strategii terytorialnej dla obszarów ze specyficznymi potrzebami, łącznie z przekształceniem upadających regionów przemysłowych oraz działaniami na rzecz zwiększenia dostępności i rozwoju zasobów naturalnych i kulturowych (PI 8.2)
-------------------------------	---

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Poprawa stanu infrastruktury uzdrowiskowej oraz specjalistycznej opieki sanatoryjnej

Obecność wód mineralnych, torfów leczniczych oraz specyficzne cechy mikroklimatu stały się podstawą do działalności w województwie czterech uzdrowisk. W szczególności są nimi: Iwonicz-Zdrój, Rymanów-Zdrój, Polańczyk oraz Horyniec-Zdrój. Potencjał dla rozwoju lecznictwa uzdrowiskowego znajduje się w Latoszynie i innych miejscowościach regionu.

Pobyty w miejscowościach uzdrowiskowych oprócz korzystania z naturalnych walorów leczniczych oparte są na infrastrukturze i usługach świadczonych przez: szpitale

uzdrowiskowe, sanatoria, zakłady usług przyrdo-leczniczych, pijalnie wód mineralnych oraz inne obiekty towarzyszące. Miejscowości uzdrowiskowe wymagają utrzymania, a nawet poprawy stanu, jakości środowiska naturalnego. W szczególności dotyczy to likwidacji wszelkich źródeł emisji gazów i pyłów, w tym ograniczania ruchu samochodowego. Dla podnoszenia efektywności leczenia uzdrowiskowego konieczne jest unowocześnienie bazy zabiegowej oraz zastosowanie nowych technologii i technik terapeutycznych. Niezbędna jest także dalsze podnoszenie kwalifikacji personelu świadczącego usługi lecznicze i rehabilitacyjne.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźników rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności) - PI 8.2

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Liczba osób korzystających z zakładów uzdrowiskowych w województwie	os.	Słabiej rozwinięty	35 027	2012	37 000	GUS	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

W celu maksymalnego wykorzystania potencjału uzdrowiskowego województwa podkarpackiego oraz wieloletnich tradycji lecznictwa uzdrowiskowego na naszym terenie, zasadne wydaje się wsparcie istniejących, a także nowych uzdrowisk. Powinno ono koncentrować się szczególnie na poprawie stanu bazy zarówno zabiegowej, jak i hotelowej oraz wyposażeniu w wysokiej klasy specjalistyczny sprzęt zabiegowy. Podkarpackie uzdrowiska dysponujące endemicznymi, unikalnymi warunkami przyrdo – leczniczymi to także perły architektury z przełomu XIX i XX w. Przepiękne zabytkowe obiekty sanatoryjne do dziś wykorzystywane są na cele lecznictwa uzdrowiskowego. Wymagają one jednak kompleksowego wsparcia aby w dalszym ciągu służyć kuracjuszom oraz turystom.

Miejscowości sanatoryjne w województwie podkarpackim zlokalizowane są w południowej jego części – głównie na terenie Beskidu Niskiego i Bieszczad oraz na wschodzie regionu – Roztocze. Obszary te charakteryzują się unikalnymi walorami przyrodniczo – krajobrazowymi, licznymi formami ochrony przyrody. Niestety są to równocześnie tereny o gorszej dostępności komunikacyjnej w skali województwa i kraju, słabiej rozwinięte, z większym bezrobociem i częstszymi przypadkami wykluczenia społecznego. Dla mieszkańców tych terenów rozwój uzdrowisk jest szansą na poprawę jakości ich życia. Praca związana z obsługą kuracjuszy i turystów jest głównym źródłem utrzymania dla wielu mieszkańców. Dlatego istotne jest całoroczne funkcjonowanie maksymalnie dużej liczby sanatoriów, co może zostać osiągnięte dzięki planowanym inwestycjom.

Równolegle do działań inwestycyjnych podejmowanych w ramach tego priorytetu, powinny być prowadzone w sposób ciągły różnorodne działania szkoleniowe i edukacyjne

adresowane do osób pracujących w uzdrowiskach. Objęta nimi musi zostać zarówno kadra medyczna, jak i personel pozamedyczny obsługujący sanatoria, celem doskonalenia ich umiejętności, kwalifikacji, poszerzania pakietu i jakości świadczonych usług itd. Wszystko w trosce o pacjentów i turystów.

Zaplanowane w ramach priorytetu inwestycje winny w jak największym stopniu przyczyniać się do rozwoju społeczno – gospodarczego województwa podkarpackiego oraz tworzenia nowych miejsc pracy w regionie.

Przykładowe typy projektów:

- działania inwestycyjne mające na celu wykorzystanie i rozwój specyficznych walorów uzdrowisk m.in. inwestycje w ogólnodostępne obiekty i infrastrukturę uzdrowiskową, odnowa przestrzeni publicznej w miejscowościach uzdrowiskowych
- rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i uzdrowiskowe

Potencjalne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną
- przedsiębiorstwa - podmioty świadczące kompleksowe usługi z sanatoryjne/uzdrowiskowe
- partnerzy społeczni i gospodarczy

Potencjalne grupy docelowe:

Grupę docelową wsparcia stanowić będą mieszkańcy regionu oraz turyści odwiedzający region.

Terytorialny obszar realizacji:

Powiaty, na terenie których znajdują się obszary o potencjale uzdrowiskowym.

Dodatkowo, planuje się wydzielenie dedykowanej alokacji dla powiatów wymagających szczególnego wsparcia tj. jasielskiego, strzyżowskiego, brzozowskiego, przemyskiego, ziemskiego, leskiego, bieszczadzkiego, niżańskiego, lubaczowskiego, kolbuszowskiego, leżajskiego, przeworskiego.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się konkursowy tryb wyboru projektów.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak:

obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Wsparcie inwestycyjne ma być uzupełnieniem wsparcia realizowanego w ramach CT 8, 9 i 10, które będzie koncentrować się na zdiagnozowanych potrzebach i uwarunkowane będzie spełnieniem kryteriów spójności i efektywności wsparcia w szczególności w wymiarze wpływu planowanych przedsięwzięć na wzrost zatrudnienia na danym terytorium oraz zmniejszenie zjawiska wykluczenia społecznego.

Oznacza to, iż działania w ramach niniejszego priorytetu muszą być spójne z działaniami realizowanymi w ramach osi współfinansowanych z EFS (OP 7, 8, 9).

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 8.2

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Liczba wspartych podmiotów świadczących kompleksowe usługi sanatoryjne	szt.	EFRR	Stabiej rozwinięty	4			IZ	Roczna

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Inwestowanie w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, która przyczyni się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszy nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych (PI 9.1)
-------------------------------	---

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy 1 : Poprawa jakości infrastruktury ochrony zdrowia w województwie

Cel szczegółowy 2 : Poprawa jakości infrastruktury społecznej w województwie

Elementem wpływającym na wzrost rozwoju województwa oraz jakość życia mieszkańców jest dostosowana do potrzeb, odpowiednio przystosowana i wyposażona infrastruktura publiczna. Zdrowe i aktywne społeczeństwo przyczynia się do budowania regionalnego rynku pracy odpowiadającego na wyzwania współczesnej gospodarki oraz potrzeby lokalnych pracodawców. W celu utrzymania mieszkańców regionu w dobrym zdrowiu i odpowiedniej aktywności na rynku pracy, podjęte zostaną działania zmierzające do poprawy infrastruktury ochrony zdrowia.

Z punktu widzenia rozwoju województwa, kluczowym elementem jest również przygotowanie odpowiedniej infrastruktury w zakresie pomocy społecznej.

Zmiany demograficzne zmierzające w kierunku szybkiego starzenia się społeczeństwa powodować będą wzrost zapotrzebowania na usługi w tym obszarze. Celem podejmowanych działań będzie zapewnienie lepiej przygotowanej infrastruktury będącej uzupełnieniem usług w zakresie pomocy społecznej, które spełniają standardy a tym samym są szeroko dostępne.

Wsparcie infrastrukturalne będzie miało znaczący wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy województwa, przyczyni się do upowszechnienia dostępu do świadczeń w obszarze ochrony zdrowia i pomocy społecznej. Jednocześnie podejmowane działania mogą mieć oddziaływanie na zwiększenie aktywności zawodowej mieszkańców regionu, przywrócenie na rynek pracy osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźników rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności) - PI 9.1

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Przeciętne dalsze trwanie życia w momencie urodzenia	lata	Słabiej rozwinięty	M – 74,3 lata K – 82,1 lata	2012	M – 76,5 lata K – 83,2 lata	GUS	Roczna

2	Liczba miejsc w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej na 1000 osób w wieku 65+	szt.	Słabiej rozwinięty	20	2012	20	GUS	Roczna
---	--	------	--------------------	----	------	----	-----	--------

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

W celu zwiększenia bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców regionu należy podjąć działania zmierzające do dostosowania infrastruktury ochrony zdrowia do zachodzących zmian demograficznych i epidemiologicznych. Stąd przewiduje się koncentrację działań na – po pierwsze: poprawie infrastruktury w obszarze zdiagnozowanych 5 głównych grup zachorowań: chorób nowotworowych, układu krążenia, układu kostno-stawowo-mięśniowego, układu oddechowego, chorób (zaburzeń) psychicznych.

Mimo, iż w minionych latach inwestycje w zakresie onkologii na terenie województwa umożliwiły usprawnienie funkcjonowania placówek świadczących usługi w tym zakresie, to jednak ze względu na wysoki odsetek zachorowalności i zgonów²²² powodowanych tymi schorzeniami, niezbędne jest w dalszym ciągu wspieranie tego obszaru, zwłaszcza w obszarze nowoczesnych technik diagnostyki i leczenia wysokospecjalistycznego.

Schorzenia sercowo-naczyniowe stanowią nadal rosnącą grupę zachorowań wśród mieszkańców i główną grupę przyczyn zgonów, niezbędne jest zatem stałe uzupełnianie i unowocześnianie infrastruktury w tym obszarze.

Choroby układu kostno-stawowo-mięśniowego i choroby układu oddechowego (w tym alergie), należą do dwóch kolejnych najliczniejszych grup zachorowań, z tendencją rosnącą, stąd realizowane będą działania podnoszące, jakość infrastruktury dotyczącej specjalistycznego leczenia chorób układu oddechowego, a także modernizacja bazy i wyposażenia służących leczeniu schorzeń kostno-stawowowo-mięśniowych.

Kolejnym ważnym zagrożeniem są zaburzenia psychiczne i szeroko rozumiane problemy z zakresu zdrowia psychicznego, których odsetek wzrósł w ostatnich trzech latach o ponad 10%.

Po drugie wspierana będzie infrastruktura ochrony zdrowia w zakresie przeciwdziałania niekorzystnym zjawiskom demograficznym. W tym kontekście należy zaznaczyć, iż w województwie podkarpackim kluczowy problem stanowi konieczność podwyższenia jakości usług medycznych w zakresie opieki nad kobietą w okresie ciąży, porodu, połogu oraz specjalistycznej opieki nad noworodkiem i świadczeń zdrowotnych dla dzieci. Działania te mogą wpłynąć korzystnie na przyrost naturalny poprzez świadome podejmowanie decyzji o posiadaniu dzieci. W tym obszarze niezbędne jest m.in. odpowiednie wyposażenie niezbędne do leczenia i monitorowania pacjentów na oddziałach intensywnej opieki neonatologicznej, utworzenie ośrodka perinatologii i oddziału intensywnej terapii dla dzieci. Właściwa diagnostyka i terapia zastosowana od najwcześniejszych lat życia, przyczyni się do lepszego stanu zdrowia oraz wydłużenia okresu lat przeżytych w zdrowiu.

W związku ze zdiagnozowanymi zjawiskiem starzenia się mieszkańców Podkarpacia zwiększy się zapotrzebowania na świadczenia w zakresie opieki nad osobami starszymi. W województwie podkarpackim ponadto niedostatecznie rozwinięty jest system opieki

²²² Choroby układu krążenia i nowotwory odpowiadają za ponad 75% zgonów w województwie.

poszpitalnej dla pacjentów przewlekle chorych. Opieka długoterminowa, jako wyspecjalizowana forma opieki pozwala na zachowanie ciągłości świadczeń medycznych dla pacjentów wypisanych z oddziałów szpitalnych, dla których brakuje miejsca w zakładach opiekuńczo-leczniczych i zakładach pielęgnacyjno-opiekuńczych. W związku z powyższym osobom w wieku starszym należy zapewnić dostęp do kompleksowej opieki medycznej oraz usług społecznych (poprzez tworzenie na bazie istniejącej już infrastruktury w tym również infrastruktury oddziałów geriatrycznych, zakładów opiekuńczo-leczniczych, zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych, poradni specjalistycznych i innych form opieki).

Po trzecie wspierane będą, przedsięwzięcia zmierzające do poprawy bazy lokalowej oraz wyposażenia podmiotów leczniczych, w tym w odpowiednią aparaturę medyczną oraz specjalistyczny i wysokospecjalistyczny sprzęt medyczny. Działania te będą się koncentrować zwłaszcza w zakresie zdiagnozowanych deficytów w infrastrukturze bloków operacyjnych szpitali wielospecjalistycznych, gdzie podejmowane są interwencje medyczne między innymi w zakresie 5 głównych grup zachorowań określonych przez MZ.

Wsparcie ukierunkowane będzie nie na budowę nowej, lecz przede wszystkim na dostosowanie i wyposażenie istniejącej infrastruktury.

W związku ze zmieniającymi się standardami Unii Europejskiej oraz rosnącym zapotrzebowaniem społeczeństwa konieczne jest zapewnienie wsparcia również w obszarze pomocy społecznej, w szczególności w zakresie poprawy jej dostępności i jakości świadczonych usług²²³.

W ramach priorytetu, wspierane będą przedsięwzięcia zmierzające do polepszenia bazy lokalowej oraz wyposażenia podmiotów działających w obszarze pomocy społecznej poprzez rozwój infrastruktury w zakresie: osób starszych, niepełnosprawnych, w tym również osób cierpiących na przewlekle choroby i ich rodzin, rodzinnych domów pomocy-społecznej, placówek opiekuńczo-wychowawczych, świetlic środowiskowych, ośrodków wsparcia i innych.

Ponadto w ramach priorytetu wspierane będą przedsięwzięcia mające na celu polepszenie bazy lokalowej oraz wyposażenia jednostek systemu wpierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w tym w szczególności podmiotów realizujących wsparcie dla rodzin z dziećmi (m.in. placówki wsparcia dziennego).

Proces deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej zostanie równi wsparty działaniami na rzecz rozwoju infrastruktury rodzinnej pieczy zastępczej.

W ramach niniejszego obszaru wsparcie ukierunkowane będzie również na rzecz rozwoju mieszkalnictwa wspomaganego, chronionego i socjalnego na rzecz osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Osoby najuboższe, a także osoby znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej – ze względu na różne okoliczności – tj. osoby niepełnosprawne, starsze, osoby mające problemy rodzinne, mające problem z samodzielnym zaspokojeniem potrzeb mieszkaniowych, w szczególności na poziomie ogólnie akceptowalnym. Działania skoncentrowane będą zatem na odnawianiu substancji mieszkaniowej dla celów społecznych w zakresie dostosowywania i doposażenia istniejącej

---

²²³ Z raportu Instytutu Badań Strukturalnych „Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013” jednoznacznie wynika, iż pomoc społeczna to obszar na którym powinna skupić się interwencja przyszłego okresu programowania w zakresie infrastruktury podmiotów pomocy społecznej, w szczególności zajmujących się rehabilitacją osób niepełnosprawnych czy opieką nad osobami w pieczy zastępczej .

infrastruktury np. na potrzeby osób opuszczających placówki opiekuńczo – wychowawcze czy też osób bezdomnych, celem ponownej ich integracji ze społeczeństwem oraz wprowadzenie na rynek pracy.

Należy zaznaczyć, iż tylko w uzasadnionych przypadkach, popartych odpowiednią analizą potrzeb i udokumentowanym brakiem możliwości wykorzystania istniejącej infrastruktury, możliwym będzie wsparcie w zakresie budowy nowych obiektów (nie dotyczy infrastruktury ochrony zdrowia).

Mimo tego, że w poprzednim okresie programowania usunięto większość barier architektonicznych a nowobudowane obiekty dostosowywane były do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w dalszym ciągu istnieje konieczność dostosowywania infrastruktury do ich potrzeb. W związku z powyższym oraz w celu poprawy dostępu do ww. obiektów, wspierane inwestycje będą uwzględniały konieczność dostosowania infrastruktury i wyposażenia do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Przykładowe typy projektów:

- inwestycje związane z infrastrukturą i/ lub wyposażeniem podmiotów ochrony zdrowia (w tym dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych),
- inwestycje związane z infrastrukturą i/ lub wyposażeniem podmiotów świadczących usługi pomocy społecznej (w tym dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych),
- inwestycje związane z infrastrukturą i/lub wyposażeniem podmiotów wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz z deinstytucjonalizacją pieczy zastępczej,
- inwestycje związane z infrastrukturą i/ lub wyposażeniem w zakresie rozwoju mieszkalnictwa wspomaganego, chronionego i socjalnego (w tym dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych),

Potencjalne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- spółki, w których JST mają większość udziałów lub akcji,
- zakłady opieki zdrowotnej, dla których JST są organem założycielskim (z wyłączeniem państwowego ratownictwa medycznego),
- inne jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- podmioty wymienione w art. 3 ust. 2 i 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie statutowo działające w obszarze pomocy i integracji społecznej – w zakresie inwestycji związanych z infrastrukturą podmiotów świadczących usługi pomocy społecznej, wspierania rodziny, pieczy zastępczej i rozwoju mieszkalnictwa wspomaganego, chronionego i socjalnego,.

Potencjalne grupy docelowe:

- odbiorcy usług medycznych,
- odbiorcy usług pomocy społecznej,
- odbiorcy usług systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej,

Terytorialny obszar realizacji:

Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa wsparciem zostanie objęty obszar całego województwa.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy

W ramach priorytetu dopuszcza się zastosowanie trybu pozakonkursowego w odniesieniu do projektów o strategicznym znaczeniu w obszarze infrastruktury ochrony zdrowia dla rozwoju województwa podkarpackiego. W ramach niniejszego trybu wybierane będą projekty, których beneficjenci ze względu na charakter projektu zostali zidentyfikowani na etapie programowania.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Wsparcie inwestycyjne ma być uzupełnieniem wsparcia realizowanego w ramach CT 9. W zakresie infrastruktury społecznej muszą to być inwestycje bezpośrednio wykorzystywane przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i ubóstwem, powiązane z procesem aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług oraz przyczyniające się do rozwoju regionalnego i lokalnego poprzez eliminowanie barier przyczyniających się do wykluczenia – w odniesieniu do zidentyfikowanych obszarów i deficytów lokalnych. Oznacza to, iż działania w ramach niniejszego priorytetu muszą być spójne z działaniami realizowanymi w ramach osi priorytetowej VIII.

Wsparcie w zakresie rozwoju mieszkalnictwa wspomaganego, chronionego i socjalnego, wsparcie musi być powiązane z procesem aktywizacji zawodowej i może trwać do momentu osiągnięcia samodzielności ekonomicznej. Ponadto wsparcie to musi występować w ramach kompleksowych projektów w powiązaniu ze wsparciem z EFS na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, z zastrzeżeniem konieczności zapewnienia trwałości infrastruktury oraz co do zasady w oparciu o istniejącą infrastrukturę.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premijujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

Zaplanowane w ramach priorytetu inwestycje winny w jak największym stopniu przyczyniać się do rozwoju społeczno – gospodarczego województwa podkarpackiego oraz tworzenia nowych miejsc pracy w regionie.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 9.1

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Liczba wspartych podmiotów leczniczych	szt.	EFRR	Stabiej rozwinięty	29			IZ	Roczna
2	Liczba wybudowanych/ przebudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno-zawodowej	szt.	EFRR	Stabiej rozwinięty	49			IZ	Roczna

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich (PI 9.2)
-------------------------------	---

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Ograniczenie problemów społecznych na terenach zdegradowanych

Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego województwa podkarpackiego cechuje znaczne zróżnicowanie przestrzenne. Dlatego niezwykle istotnym celem staje się dążenie do osiągnięcia spójności wewnątrzregionalnej.

Degradacja techniczna, gospodarcza, społeczna i środowiskowa, która przekłada się na pogorszenie jakości życia ich mieszkańców, prowadzi w efekcie do zmniejszenia atrakcyjności poszczególnych obszarów dla jego mieszkańców. Kumulacja negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, przestrzennych i środowiskowych powiązanych z degradacją fizyczną najbardziej zauważalna jest w miastach i ich obszarach funkcjonalnych. W obrębie miast gromadzą się nie tylko czynniki dynamizujące rozwój, ale również problemy takie jak: bezrobocie, wykluczenie społeczne i przestępczość, które często skupiają się na obszarach dotkniętych kryzysem. Na terenach miejskich wymiar środowiskowy, ekonomiczny i społeczny są ze sobą ściśle powiązane. Podejmowane działania służyć będą wzmocnieniu miast, jako potencjalnych biegunów rozwoju oraz poprawie warunków życia w miastach tak, aby stawały się one atrakcyjnym miejscem zamieszkania. Wsparcie obszarów przeżywających największe trudności strukturalne oraz włączenie ich w proces podnoszenia konkurencyjności regionu wpłynie na umocnienie pozycji województwa jako całości.

Działania rewitalizacyjne sprzyjać będą poprawie spójności społecznej i terytorialnej, na obszarach społecznie zdegradowanych i realizowane będą w oparciu o kompleksowe i zintegrowane lokalne programy rewitalizacji, uwzględniające wymiar społeczny, gospodarczy i infrastrukturalny.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźników rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności) - PI 9.2

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Przeciętne dochody z PIT na mieszkańca w gminach miejskich	%	Stabilnej rozwinięty	70,18%	2012	75%	GUS	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Działania rewitalizacyjne, w tym związane z rewitalizacją przestrzenną, będą podporządkowane celom społecznym związanym z redukcją ubóstwa i wykluczenia społecznego. Celem działań infrastrukturalnych będzie wsparcie społeczności zamieszkującej obszar zdegradowany.

W ramach priorytetu inwestycyjnego oczekuje się opracowania kompletnych projektów dotyczących rewitalizacji społecznej, fizycznej, gospodarczej, środowiskowej i przestrzennej. Kwestie społeczne powinny obejmować działania na rzecz grup defaworyzowanych. Kwestie gospodarcze mogą dotyczyć wsparcia przedsiębiorczości i samozatrudnienia, wspierania gospodarki społecznej, podejmowania lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspierania mobilności pracowników. Natomiast w zakres rewitalizacji fizycznej wchodzić będą zadania dotyczące głębokiej przebudowy i adaptacji zdegradowanych obiektów,

terenów i przestrzeni w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji np. kulturalnych, społecznych, gospodarczych. Działania infrastrukturalne powinny być podporządkowane rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów społecznych. W związku z powyższym, interwencja w obszarze dotyczącym kompleksowej rewitalizacji będzie koncentrować się na uruchomieniu procesu odnowy wybranych obszarów, nie tylko poprzez poprawę estetyki i spójności przestrzennej zaniedbanych, odizolowanych, zdegradowanych terenów, ale także na działaniach sprzyjających włączeniu społecznemu, które przełożą się na wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia i przedsiębiorczości.

Podstawą realizacji ww. przedsięwzięć będą Lokalne Plany Rewitalizacji (LPR), a punktem wyjścia do ich tworzenia nasilenie problemów społecznych na danym terytorium powiązane z dewastacją/degradacją przestrzeni. Projekty z zakresu rewitalizacji realizowane będą jako zintegrowane przedsięwzięcia dotyczące wszystkich aspektów danego obszaru. Działania te nie mogą być odseparowane od użytkowników przekształcanego terenu, którzy świadomi zmian zachodzących w ich otoczeniu muszą być włączani w ciąg przemian, których celem jest nie tylko zagospodarowanie obszaru będącego polem działań, lecz również aktywizacja społeczności lokalnych. Dzięki takiemu podejściu nastąpi poprawa jakości korzystania z przestrzeni, likwidacja izolacji obszarów problemowych oraz poprawa ich estetyki.

Zintegrowane inwestycje infrastrukturalne nakierowane na rozwiązywanie problemów społecznych przyczynią się do ograniczenia koncentracji ubóstwa oraz wykluczenia społecznego obszarów rewitalizowanych. Dlatego preferowane będą rozwiązania rewitalizacyjne, które nie będą prowadzić do nadmiernego wzrostu kosztów nieruchomości i kosztów życia, zmuszając ludzi ubogich do opuszczenia zrewitalizowanych obszarów, jak również projekty przyczyniające się do zwiększenia zatrudnienia mieszkańców. Preferowane będą również takie rozwiązania rewitalizacyjne, które stworzą miejsca pracy dla osób zamieszkujących te tereny (np. włączenie w te działania podmiotów ekonomii społecznej).

Finansowanie infrastruktury w przedsięwzięciach dotyczących rewitalizacji (m.in. związanych z przygotowaniem lub rozwojem terenów inwestycyjnych oraz inwestycji transportowych) muszą stanowić element uzupełniający dla realizacji celów społecznych finansowanych z EFS. Wsparcie infrastruktury musi być zatem uzasadnione brakiem możliwości osiągnięcia założonych w LPR rezultatów bez realizacji wskazanych działań inwestycyjnych. W związku z powyższym w przedsięwzięciach rewitalizacyjnych co do zasady nie powinny być także budowane nowe obiekty. Działania infrastrukturalne stanowić powinny jedynie środek do osiągnięcia celu ogólnego, jakim jest zwiększenie szans na wszechstronny rozwój lokalny.

Wsparcie w ramach w/w priorytetu inwestycyjnego przekazywane będzie wyłącznie na projekty dotyczące kompleksowej rewitalizacji wspieranej z dwóch funduszy – wybierane w oparciu o Lokalne Plany Rewitalizacji (działania inwestycyjne z EFRR podporządkowane rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów społecznych).

Przykładowe typy projektów:

Realizacja działań inwestycyjnych, mająca na celu poprawę jakości życia mieszkańców oraz ożywienie gospodarcze i społeczne tych obszarów. Projekty z zakresu rewitalizacji muszą być realizowane jako kompleksowe przedsięwzięcia dotyczące wszystkich aspektów rewitalizacji danego obszaru.

- uporządkowanie i zagospodarowanie przestrzeni publicznych,
- zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni na cele publiczne i/lub gospodarcze,

- poprawa środowiska i estetyki przestrzeni miejskiej oraz udostępnienie terenów dla mieszkańców,
- systemy poprawy bezpieczeństwa publicznego,
- dostosowanie istniejącej zabudowy publicznej do celów gospodarczych, społecznych, edukacyjnych, kulturalnych, turystycznych, itp.,

Przy uwzględnieniu ograniczeń dla następujących typów projektów:

- co do zasady brak możliwości realizacji projektów polegających na budowie nowych obiektów,
- rewitalizacja tkanki mieszkaniowej w wąskim zakresie (części wspólne budynków), jako element szerszego projektu,
- uzbrojenie terenów pod inwestycje i tworzenie/rozbudowa terenów inwestycyjnych, inwestycje dotyczące infrastruktury technicznej (infrastruktura drogowa, sieć wodociągowa, kanalizacja sanitarna, kanalizacja deszczowa, sieć ciepłownicza lub energetyczna): dopuszczalne jedynie w wyjątkowych sytuacjach, uzasadnionych spójnością realizowanej operacji - brakiem możliwości osiągnięcia założonych rezultatów bez realizacji danego elementu. Konieczność wykazania spójności inwestycji z realizacją celów CT9 oraz oddziaływaniem całości operacji. Co do zasady wsparcie w powyższym zakresie powinno być realizowane w odpowiednich CT 1 -7.

Potencjalne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- porozumienia podmiotów wyżej wymienionych, reprezentowane przez lidera
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną
- jednostki sektora finansów publicznych
- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,
- partnerzy społeczni i gospodarczy
- jednostki badawczo- rozwojowe,
- szkoły wyższe
- instytucje kultury
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
- spółdzielnie/ wspólnoty mieszkaniowe, TBS
- przedsiębiorcy²²⁴

Potencjalne grupy docelowe:

- społeczności lokalne,
- JST,
- podmioty gospodarcze.

---

²²⁴ Dotyczy wyłącznie podmiotów wykonujących zadania użyteczności publicznej na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego/związku komunalnego, a także spółek prawa handlowego, w których jednostki samorządu terytorialnego/związek komunalny/Skarb Państwa samodzielnie lub łącznie posiadają większość udziałów lub akcji

Terytorialny obszar realizacji:

Inwestycje dotyczące działań rewitalizacyjnych realizowane będą na obszarze całego województwa. W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji planuje się również zastosowanie instrumentów wspierających rozwój terytorialny skierowanych do miejskich obszarów funkcjonalnych. RIT pozwolą na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności. Takie podejście pozwoli na prowadzenie prawdziwie kompleksowych działań i ich integrację z innymi operacjami realizowanymi na danym terenie.

Dodatkowo, planuje się wydzielenie dedykowanej alokacji dla powiatów wymagających szczególnego wsparcia tj. jasielskiego, strzyżowskiego, brzozowskiego, przemyskiego ziemskiego, leskiego, bieszczadzkiego, niżańskiego, lubaczowskiego, kolbuszowskiego, leżajskiego, przeworskiego.

Podstawą realizacji przedsięwzięć będą Lokalne Plany Rewitalizacji, w których przedsięwzięcia wymagające rewitalizacji będą szczegółowo opisane.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy – projekty realizowane w formule RIT

W ramach w/w priorytetu inwestycyjnego przewiduje się możliwość zastosowania trybu pozakonkursowego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego danego MOF, a tym samym całego województwa, realizowanych w formule RIT. Zastosowanie trybu pozakonkursowego może wzmocnić skuteczność osiągania celów strategicznych priorytetu.

Projekty pozakonkursowe realizowane w ramach RIT powinny po pierwsze spełniać kryteria strategiczne, tj. m.in. przyczyniać się bezpośrednio do realizacji celów Strategii MOF, realizować zasadę partnerstwa, mieć zintegrowany i komplementarny charakter.

Adekwatny udział konkursowego i pozakonkursowego trybu wyboru projektów przyczyni się do ograniczenia problemów społecznych na terenach zdegradowanych.

Wybór projektów do dofinansowania (realizowanych zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym w formule RIT) odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierane będą ww polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu przewiduje się wykorzystanie instrumentów finansowych. Szczegółowe rozstrzygnięcia dotyczące zakresu zaangażowania instrumentów finansowych, wskazania typów instrumentów, a także warunków korzystania z tego typu wsparcia, przedstawione zostaną w dokumencie uszczegóławiającym program operacyjny w oparciu o wyniki analizy wymaganej przepisami art. 37 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 9.2*

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Powierzchnia zrewitalizowanych obszarów	ha	EFRR	Stabiej rozwinięty	96			IZ	Roczna

*wskaźnik realizowany będzie również przez projekty realizowane w formule zintegrowanej, jego wartość może zostać skorygowana po otrzymaniu dokładnych danych na temat projektów realizowanych w formule RIT

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej (PI 10.4)
------------------------	--

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Poprawa dostępności i jakości regionalnej infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej

Zgodnie z zapisami *Strategii Europa 2020* obowiązkiem każdego państwa członkowskiego jest zapewnienie odpowiedniego poziomu inwestycji w systemy kształcenia i szkolenia na wszystkich etapach.

Poprawa dostępu do zorganizowanej opieki nad dziećmi jest uwydatniana jako ważne działanie w priorytecie rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu w strategii Europa 2020. Niedostatecznie rozwinięty system opieki nad dziećmi stanowi aktualnie strukturalny problem rynku pracy, dlatego niezbędne jest podjęcie działań umożliwiających zwiększenie dostępu do tego typu usług. Wspieranie infrastruktury wczesnej edukacji pozwala pogodzić pracę z życiem rodzinnym, co jest warunkiem niezbędnym dla zwiększenia zatrudnienia wśród młodych rodziców, w tym w szczególności kobiet. Tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego w województwie wpłynie korzystanie na zmniejszenie dysproporcji w upowszechnianiu edukacji przedszkolnej na obszarach wiejskich i jednocześnie zwiększy obecnie ograniczony dostęp do tej formy usług w aglomeracjach i na obszarach miejskich.

W erze gospodarki opartej na wiedzy edukacja stanowi fundament rozwoju społeczno-gospodarczego. Warunkiem koniecznym do wzrostu kompetencji kadr gospodarki jest przede wszystkim poprawa jakości kształcenia. Koniecznym staje się również mocniejsze powiązanie instytucji edukacyjnych w województwie z sektorem gospodarki oraz dostosowanie ich oferty do wymogów pracodawców. Z uwagi na fakt, iż polskie szkolnictwo wszystkich szczebli wymaga gruntownej modernizacji i doposażenia oraz zwiększenia nacisku na praktyczny wymiar nauczania, interwencja w ramach priorytetu ukierunkowana zostanie na poprawę dostępności i jakości regionalnej infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb opieki przedszkolnej i szkolnictwa zawodowego.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźników rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności) - PI 10.4

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Potencjalna liczba użytkowników infrastruktury opieki nad dziećmi lub edukacyjnej wspartej w programie (CI)	os.	Stabiej rozwinięty	0	2013	23 928	IZ	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Ze względu na występujące na terenie województwa znaczące dysproporcje w dostępie do edukacji przedszkolnej, jak też mając na uwadze najniższy w kraju poziom jej upowszechnienia, obszarem, który wymaga szczególnej interwencji w nowym okresie programowania jest opieka przedszkolna. Edukacja przedszkolna daje nie tylko możliwość stymulowania rozwoju dziecka ale przede wszystkim pozwala na lepsze przygotowanie go do podjęcia edukacji szkolnej. W celu wyrównywania dostępu do ww. usług wsparcie udzielane będzie placówkom opieki przedszkolnej i innym formom opieki nad dziećmi w wieku 3-5 lat, w szczególności na obszarach wiejskich, gdzie dostęp do takich form opieki jest mocno ograniczony oraz w aglomeracjach i na obszarach miejskich, gdzie zapotrzebowanie na opiekę przedszkolną znacznie przewyższa oferowane przez te placówki możliwości. Co do zasady wsparcie realizowane będzie w oparciu o istniejącą infrastrukturę, w kontekście tworzenia dodatkowych miejsc przedszkolnych w województwie.

Czynnikiem warunkującym zwiększenie szans na zatrudnienie w województwie jest dostosowanie jakości zasobów pracy do potrzeb pracodawców. Z drugiej strony elementem niezbędnym służącym poprawie jakości i efektywności nauczania jest odpowiednio dostosowana infrastruktura edukacyjna, pozwalająca na uzupełnienie wiedzy ogólnej, umiejętności i kwalifikacji zawodowych.

Szkolnictwo zawodowe wymaga stałych nakładów finansowych i nieustannej aktualizacji, gdyż technologie, styl pracy przedsiębiorstw, a w związku z tym oczekiwania pracodawców, skierowane są na poszukiwanie pracowników w pełni dostosowanych do ich potrzeb. Kształcenie wykwalifikowanej kadry, wyspecjalizowanej w danej branży jest znacznie utrudnione ze względu na ograniczone możliwości lokalowe i finansowe szkół i placówek prowadzących kształcenie i doskonalenie zawodowe. Z kolei przestarzała baza technodydaktyczna szkolnictwa zawodowego²²⁵ uniemożliwia na dzień dzisiejszy kształcenie kadr na poziomie dostosowanym do potrzeb rynku pracy, w warunkach zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy.

Wsparcie szkół i placówek systemu oświaty ukierunkowane będzie na poprawę warunków i jakości kształcenia, jak również zmniejszenie dysproporcji w dostępie do dobrej jakości usług edukacyjnych pomiędzy miastami a obszarami wiejskimi, głównie poprzez odpowiednie dostosowanie istniejącej infrastruktury do potrzeb odbiorców usług oraz silniejsze powiązanie systemu oświaty z przedsiębiorczością.

Jednocześnie bardzo ważnym elementem rozwoju jest zapewnienie dostępu do nowoczesnej edukacji na wszystkich jej poziomach. Z uwagi na fakt, iż koniecznym jest rozwijanie i propagowanie metod aktywnego uczenia się, dzieci, młodzież, osoby uczące się powinny mieć możliwość uzupełnienia wiedzy teoretycznej zdobytej podczas zajęć praktycznymi przykładami obrazującymi zastosowanie nauki i nowoczesnych technologii. Wobec powyższego planuje się wykorzystanie innowacyjnych rozwiązań w edukacji, przyczyniających się nie tylko do kształtowania kompetencji kluczowych, w szczególności dzieci i młodzieży, ale również wzrostu zainteresowania naukami ścisłymi. W celu

²²⁵ Wnioski na podstawie „Badanie funkcjonowania systemu kształcenia zawodowego w Polsce. Raport końcowy”, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa, luty 2011.

stymulowania rozwoju kreatywności i inspirowania do uczestnictwa w procesie twórczym możliwa będzie realizacja projektów mających na celu tworzenie obiektów i rozwój usług dydaktycznych świadczonych przez instytucje popularyzujące naukę i innowacje. Niniejsze przyczyni się do zwiększenia atrakcyjności przekazywanych treści edukacyjnych, stymulowania innowacyjności, w szczególności dzieci i młodzieży oraz promocji innowacji i upowszechniania wiedzy o nauce.

Z uwagi na szybkie zmiany występujące na rynku pracy oraz prężnie rozwijające się sektory gospodarki tj. sektor zielony, biały, usług osobistych, istotne jest zapewnienie mieszkańcom województwa możliwości wysokiej jakości kształcenia i doskonalenia zawodowego w ciągu całego życia, poprzez upowszechnienie i rozwój kształcenia ustawicznego, co jest zgodne ze Strategią Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020.

Mając na uwadze fakt, iż w województwie podkarpackim udział osób doksztalających się, uczestniczących w kształceniu ustawicznym, od lat należy do jednego z najniższych w kraju, niezbędne jest prowadzenie skoordynowanych działań nakierowanych na nabywanie i doskonalenie kwalifikacji zawodowych oraz rozwój uczenia się przez całe życie m.in. poprzez inwestowanie w odpowiednio dostosowaną infrastrukturę placówek prowadzących kształcenie i doskonalenie zawodowe, kształcenie praktyczne, kształcenie ustawiczne. Wsparcie będzie realizowane przede wszystkim w oparciu o wykorzystywanie istniejącej infrastruktury, jako podstawy do przeprowadzania niezbędnych prac prowadzących do poprawy warunków kształcenia.

Wymiar wspierający będą miały działania wzmacniające sprawność fizyczną uczniów m.in. poprzez uzupełnienie luk w zakresie niezbędnej infrastruktury w placówkach edukacyjnych.

Należy zaznaczyć, iż tylko w uzasadnionych przypadkach, popartych odpowiednią analizą potrzeb i udokumentowanym brakiem możliwości wykorzystania istniejącej infrastruktury, możliwym będzie wsparcie w zakresie budowy nowych obiektów.

Mimo tego, że w poprzednim okresie programowania usunięto większość barier architektonicznych a nowobudowane obiekty edukacyjne i szkoleniowe dostosowywane były do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w dalszym ciągu istnieje konieczność dostosowywania infrastruktury do ich potrzeb. W związku z powyższym oraz w celu poprawy dostępu do ww. obiektów dla osób z niepełnosprawnościami, wspierane inwestycje będą uwzględniały konieczność dostosowania infrastruktury oraz wyposażenia do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Przykładowe typy projektów:

- inwestycje związane z infrastrukturą dydaktyczną i/ lub wyposażeniem szkół i placówek tworzących system oświaty (w tym dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych)
- inwestycje związane z infrastrukturą i/ lub wyposażeniem obiektów służących wzmacnianiu sprawności fizycznej uczniów, o ile służą zajęciom dydaktycznym (w tym dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych)
- inwestycje związane z infrastrukturą i/ lub wyposażeniem instytucji popularyzujących naukę i innowacje (w tym dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych)

Potencjalne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- inne jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną
- osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki tworzące system oświaty
- partnerzy społeczni i gospodarczy
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych

Potencjalne grupy docelowe:

Osoby korzystające z efektów projektów

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.

Dodatkowo, planuje się wydzielenie dedykowanej alokacji dla powiatów wymagających szczególnego wsparcia tj. jasielskiego, strzyżowskiego, brzozowskiego, przemyskiego, ziemskiego, leskiego, bieszczadzkiego, niżańskiego, lubaczowskiego, kolbuszowskiego, leżajskiego, przeworskiego.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy

W ramach priorytetu dopuszcza się zastosowanie trybu pozakonkursowego w odniesieniu do projektów o strategicznym znaczeniu dla rozwoju województwa podkarpackiego. W ramach niniejszego trybu wybierane będą projekty, których beneficjenci ze względu na charakter projektu zostali zidentyfikowani na etapie programowania.

Wsparcie infrastrukturalne stanowić będzie uzupełnienie działań realizowanych z EFS w ramach OP 9, niezbędne do osiągnięcia celów wynikających z CT 10. Działania będą uwzględniały specyfikę regionalną i będą odnosiły się do zdiagnozowanych deficytów i potrzeb, z zachowaniem odniesienia do zasad ustalonych w ramach właściwych polityk krajowych, dla uzyskania efektu synergii i spójności interwencji oraz uwzględnienia długofalowych uwarunkowań, w tym demograficznych i ekonomicznych.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu. Na etapie wyboru projektów mogą

zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 10.4

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Liczba obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty	szt.	EFRR	Stabiej rozwinięty	60			IZ	Roczna

2.A.7 Innowacje społeczne, współpraca ponadnarodowa i wkład EFS w realizację celów tematycznych 1-7

Nie dotyczy

2.A.8 Ramy wykonania

Tabela 6: Ramy wykonania osi priorytetowej (w podziale na fundusze i kategorie regionów w stosownych przypadkach) - OP 6

Oś priorytetowa	Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu, lub jeśli właściwe - wskaźnik rezultatu)	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)
							M	K	O	M	K	O		
6	Wskaźnik produktu	1	Liczba wspartych podmiotów świadczących kompleksowe usługi sanatoryjne	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięty	0			4			IZ	Wskaźnik reprezentatywny dla głównych typów projektów w ramach CT8 w OP 6
	Wskaźnik produktu	2	Liczba wspartych podmiotów leczniczych	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięty	4			29			IZ	Wskaźnik reprezentatywny dla głównych typów projektów w ramach CT9 w OP 6
	Wskaźnik produktu	3	Liczba obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięty	40			60			IZ	Wskaźnik reprezentatywny dla głównych typów projektów w ramach CT910 w OP 6
	Wskaźnik postępu finansowego	4	Całkowita kwota wydatków kwalifikowalnych	EUR	EFRR	Słabiej rozwinięty	45 926 749			253 054 706			IZ	Obowiązkowy

Dodatkowe informacje jakościowe na temat ustanowienia ram wykonania

Ramy wykonania są zgodne z zasadami funkcjonowania mechanizmu ram wykonania określonych w rozporządzeniach oraz w Umowie Partnerstwa. Prezentowane pośrednie i docelowe wartości dla wskaźników wybranych do ram wykonania zostały ustalone w oparciu o metodologię szacowania, która została zaprezentowana KE w trakcie negocjacji. Instytucja Zarządzająca przedstawiła KE wszystkie uwarunkowania, jakie miały i mogą mieć wpływ na realizację przyjętych wartości. Udostępniona metodologia zawiera opis przyjętych założeń i głównych czynników, jakie miały wpływ na przyjętą (oszacowaną) wartość docelową danego wskaźnika. Podstawowe kryteria szacowania wartości wskaźników bazują na danych historycznych, którymi dysponowała IZ, uwzględniając dotychczasowe doświadczenia we wdrażaniu podobnych przedsięwzięć. Dodatkowo, poza danymi historycznymi i kosztami jednostkowymi, szacując wartości docelowe zostały wzięte pod uwagę dane dotyczące obecnej sytuacji oraz trendów społeczno – gospodarczych.

Instytucja Zarządzająca będzie na bieżąco monitorować realizację wartości dla ram wykonania i na bieżąco reagować na zjawiska, które mogą mieć wpływ na realizację

założonych wartości, jak również dokonywać odpowiednich korekt po przeprowadzeniu stosownych analiz.

2.A.9 Kategorie interwencji

Tabele 7-10: Tabele przedstawiające zastosowane w osi priorytetowej kategorii interwencji - OP 6

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego: Region słabiej rozwinięty							
Tabela 7: Wymiar 1 Zakres interwencji		Tabela 8: Wymiar 2 Forma finansowania		Tabela 9: Wymiar 3 Typ terytorium		Tabela 10: Wymiar 6 Terytorialne mechanizmy wdrażania	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
050	39 355 870,00	01	212 471 889,00	01	53 774 125,00	07	215 096 500,00
051	6 054 749,00	04	2 624 612,00	02	53 774 125,00		
052	15 136 873,00			03	107 548 250,00		
053	57 439 745,00						
054	1 805 249,00						
055	75 304 014,00						
090	4 000 000,00						
092	6 000 000,00						
093	10 000 000,00						

2.A.10 Podsumowanie planowanego wykorzystania pomocy technicznej, z uwzględnieniem, w razie potrzeby, działań wzmacniających potencjał administracyjny instytucji zaangażowanych w zarządzanie programami i ich kontrolę oraz beneficjentów

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej zostało opisane w osi priorytetowej X. Pomoc Techniczna.

2.A.1 Oś priorytetowa VII – REGIONALNY RYNEK PRACY

**OŚ PRIORYTETOWA VII
REGIONALNY RYNEK PRACY**

Nr identyfikacyjny osi priorytetowej	VII
Nazwa osi priorytetowej	REGIONALNY RYNEK PRACY

Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana wyłącznie przy wykorzystaniu instrumentów finansowych	NIE
Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana wyłącznie przy wykorzystaniu instrumentów finansowych utworzonych na poziomie Unii	NIE
Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana przy zastosowaniu formuły rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	NIE
W odniesieniu do EFS: całość osi priorytetowej jest poświęcona innowacjom społecznym, współpracy transnarodowej lub obydwu tym obszarom	NIE

Tabela 69. Priorytety inwestycyjne w ramach OP 7

Oś priorytetowa VI. Regionalny rynek pracy		
CT 8 Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników	8.5 Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników	EFS
	8.7 Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	
	8.8 Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę	
	8.9 Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian	
	8.10 Aktywne i zdrowe starzenie się	

Oś priorytetowa VII *Regionalny rynek pracy* jest osią monofunduszową współfinansowaną z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Interwencja w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych osi priorytetowej VII. *Regionalny rynek pracy* przyczyniać się będzie do realizacji celu głównego Umowy Partnerstwa tj. *zwiększenia konkurencyjności gospodarki*.

2.A.2 Uzasadnienie utworzenia osi priorytetowej obejmującej więcej niż jedną kategorię regionu, więcej niż jeden cel tematyczny lub więcej niż jeden fundusz (w stosownych przypadkach)

Nie dotyczy

2.A.3 Fundusz, kategoria regionu i podstawa dla kalkulacji wsparcia unijnego

Fundusz	Europejski Fundusz Społeczny
Kategoria regionu	Region słabiej rozwinięty
Podstawa kalkulacji (publiczne lub ogółem)	Wydatki kwalifikowalne ogółem
Kategoria regionu dla regionów najbardziej oddalonych i północnych słabo zaludnionych regionów (w stosownych przypadkach)	Nie dotyczy

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników (PI 8.5)
-------------------------------	--

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Wzrost liczby osób lepiej przygotowanych do wejścia i utrzymania się na rynku pracy.

Wsparcie osób bezrobotnych i biernych zawodowo oraz poszukujących pracy, w tym osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, przyczyni się do zmniejszenia bezrobocia w regionie oraz ograniczenia bierności zawodowej mieszkańców.

Poprzez zastosowanie aktywnych polityk rynku pracy osoby bezrobotne i bierne zawodowo uzyskają wsparcie w zakresie rozwiązania swoich problemów uniemożliwiających lub utrudniających im podjęcie i utrzymanie aktywności zawodowej. Osoby znajdujące się poza rynkiem pracy będą miały możliwość nabycia doświadczenia zawodowego, nabycia lub dostosowania do potrzeb rynku pracy kwalifikacji zawodowych i kompetencji. Wsparcie psychologiczno-doradcze pozwoli ukierunkować rozwój zawodowy w sposób dostosowany nie tylko do potrzeb rynku pracy, ale także do predyspozycji odbiorców usług, co powinno zapewnić trwałość efektu aktywizacji zawodowej grupy docelowej. Dzięki temu zniwelowane

zostaną bezpośrednio bariery wpływające na niską aktywność zawodową osób bezrobotnych i biernych zawodowo.

Wskaźniki rezultatu

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego) - PI 8.5

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1	Liczba osób pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	Słabiej rozwinięty	os.	n/d	0			Os.	2013	2 625	2 563	5 188	IZ	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Poziom i struktura zatrudnienia jest jednym z czynników, które wpływają na rozwój społeczno – gospodarczy regionu. Warunkuje go także, jakość kapitału ludzkiego, którą określa wiedza, umiejętności, doświadczenie, kompetencje i kwalifikacje. Inwestycja w kapitał ludzki jest w stanie podnieść jego poziom i jakość w sposób, który umożliwi w przyszłości osiągnięcie wymiernych korzyści dla regionu, w tym zwiększenie poziomu zatrudnienia.

W obszarze rynku pracy województwa podkarpackiego konieczne jest zapewnienie kompleksowych działań na rzecz aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i biernych zawodowo oraz poszukujących pracy. Działania te będą uwzględniały potrzeby poszczególnych grup osób niepracujących, czyli młodych, długotrwale bezrobotnych, bez kwalifikacji zawodowych, bez doświadczenia zawodowego, osób starszych, niepełnosprawnych, kobiet, osób z terenów wiejskich. Kompleksowość i różnorodność planowanych działań jest istotna ze względu na fakt, że w odniesieniu do danej grupy osób często odnosi się więcej niż jedna cecha, która wpływa niekorzystnie na jej sytuację na rynku pracy.

Proponowany w programie zakres wsparcia pozwoli na dostarczenie pomocy ww. osobom o charakterze kompleksowych i dostosowanych do indywidualnych potrzeb programów aktywizujących. Działania podejmowane będą w zakresie zwiększenia aktywności zawodowej ww. grup osób obejmujących szereg instrumentów rynku pracy, które pozwolą na zniwelowanie ich problemów.

Wsparcie będzie się koncentrować na dostosowaniu kompetencji i kwalifikacji do potrzeb rynku pracy, oczekiwań pracodawcy oraz profilu wykonywanej pracy. Tak zaprogramowane działania pozwolą na uzyskanie trwałego efektu w postaci zwiększenia aktywności

zawodowej (w tym podjęcia zatrudnienia) osób bezrobotnych i biernych zawodowo oraz poszukujących pracy.

Wobec stwierdzonych problemów istotnym jest zapewnienie wsparcia osobom pozostającym bez zatrudnienia, ze szczególnym uwzględnieniem osób młodych i bez doświadczenia zawodowego, zmierzającego do uzyskania przez nich pierwszego doświadczenia zawodowego.

Koniecznym staje się zapewnienie wsparcia pozwalającego na nabycie praktycznych umiejętności w zakresie przygotowania dokumentów rekrutacyjnych, odbycia rozmowy rekrutacyjnej, podniesienia wiary w swoje możliwości oraz motywacji do poszukiwania pracy, jak również wzmocnienia pewności siebie. W celu uzyskania efektu synergii, powyższe działania mogą być realizowane przy równoległym wsparciu psychologicznym dla osób pozostających bez zatrudnienia. Zapewnienie tego typu wsparcia jest szczególnie istotne z punktu widzenia problemów osób biernych zawodowo oraz w celu zapewnienia możliwości stworzenia kompleksowych ścieżek wsparcia dla osób tego wymagających.

Niezbędnym jest objęcie wszystkimi możliwymi formami wsparcia osób z terenów wiejskich z uwzględnieniem użytkowników i członków rodzin użytkowników pracujących w niewielkich obszarowo gospodarstwach indywidualnych (obszar użytków rolnych do 2 ha) w szczególności zamierzających odejść z rolnictwa.

Koniecznym staje się także wsparcie mobilności przestrzennej i zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia. Regionalny rynek pracy jest w stanie zaabsorbować ograniczoną liczbę nowych pracowników w związku z tym rozwiązaniem, które umożliwi zapewnienie zatrudnienia poza regionalnym rynkiem pracy osobom z jego obszaru są usługi EURES, w tym połączone ze wsparciem szkoleniowym.

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji w ramach PI 8.5 planuje się realizować działania aktywizujące prowadzone w ramach Zintegrowanych/Regionalnych Inwestycji Terytorialnych skierowanych do Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego. Przedsięwzięcia realizowane w ramach ZIT/RIT będą służyć nie tylko zmniejszeniu bezrobocia na tych obszarach, ale również będą miały znaczący wpływ na umocnienie pozycji ROF oraz biegunów wzrostu województwa podkarpackiego, jako lokalnych ośrodków rozwoju. Działania będą komplementarne z przedsięwzięciami mającymi na celu przyciągnięcie nowych inwestorów na dany obszar, co z kolei związane będzie z powstaniem nowych miejsc pracy, a tym samym z zapotrzebowaniem na wykwalifikowaną siłę roboczą.

Zastosowanie ZIT/RIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Przykładowe typy projektów:

- przygotowanie osób bezrobotnych do podjęcia i utrzymania zatrudnienia między innymi poprzez; indywidualne plany działania, warsztaty i szkolenia z zakresu technik aktywnego poszukiwania pracy, wsparcie psychologiczne, pośrednictwo pracy, staże/praktyki zawodowe, subsydiowane zatrudnienie, wyposażenie/doposażenie stanowiska pracy, studia podyplomowe, szkolenia prowadzące do nabycia, podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji i kompetencji zawodowych,

- wsparcie adaptacyjne pracownika, który uzyskał zatrudnienie w ramach projektu, w tym w ramach zatrudnienia subsydiowanego, wsparcie adaptacyjne dla osoby odbywającej staż, praktykę zawodową, w zakresie dostosowania kompetencji i kwalifikacji pracownika/stażysty/praktykanta do potrzeb pracodawcy oraz profilu wykonywanej pracy, obejmujące między innymi doradztwo, szkolenia oraz wsparcie indywidualnego opiekuna.
- wsparcie zawodowej i terytorialnej mobilności osób pozostających bez zatrudnienia obejmujące m.in. usługi w ramach sieci EURES, w tym połączone ze szkoleniami prowadzonymi do podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji i kompetencji zawodowych w powiązaniu z potrzebami pracodawców.
- instrumenty i usługi zgodne z ustawodawstwem krajowym realizowane przez Powiatowe Urzędy Pracy.

Potencjalne typy beneficjentów:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych);

Potencjalne grupy docelowe:

- osoby bezrobotne w tym długotrwale bezrobotne, osoby bierne zawodowo oraz poszukujące pracy, w tym w szczególności:
  - ✓ osoby młode w wieku od 25 do 30 roku życia,
  - ✓ osoby powyżej 50 roku życia
  - ✓ osoby z terenów wiejskich
  - ✓ kobiety
  - ✓ osoby niepełnosprawne
  - ✓ osoby bez doświadczenia zawodowego i/lub z małym doświadczeniem zawodowym (doświadczenie zawodowe do 5 lat)
  - ✓ osoby bez kwalifikacji zawodowych
- rolnicy i członkowie ich rodzin, prowadzący indywidualne gospodarstwa rolne do wielkości 2 ha, w szczególności zamierzający odejść z rolnictwa.

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty wdrażane w ramach priorytetu realizowane będą na terenie całego województwa podkarpackiego. Planuje się również realizację projektów w ramach instrumentów wspierających rozwój terytorialny (ZIT/RIT). Ostateczna wielkość alokacji oraz określenie priorytetów inwestycyjnych przewidzianych do realizacji w ramach ZIT/RIT, uzależniona będzie od typów przedsięwzięć proponowanych przez poszczególne MOF oraz ich znaczenia dla spójnego rozwoju danego obszaru oraz całego województwa. Zastosowanie RIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Dodatkowo, planuje się wydzielenie dedykowanej alokacji dla powiatów wymagających szczególnego wsparcia tj. jasielskiego, strzyżowskiego, brzozowskiego, przemyskiego, ziemskiego, leskiego, bieszczadzkiego, niżańskiego, lubaczowskiego, kolbuszowskiego, leżajskiego, przeworskiego.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Tak Celem zwiększenia efektywności realizowanego wsparcia planuje się wykorzystanie mechanizmu finansowania krzyżowego (cross financing). Formy wsparcia nakierowane na przeciwdziałanie zjawisku bezrobocia wymagają także ponoszenia określonych nakładów na sprzęt i wyposażenie niezbędne do realizacji projektów. Będzie to możliwe wyłącznie dzięki zastosowaniu mechanizmu finansowania krzyżowego.

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy, w tym również projekty realizowane w formule ZIT/RIT

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie na obszarach, na których z uwagi na przedmiot wsparcia, typ beneficjenta lub przewidywaną liczbę planowanych przedsięwzięć, brak jest uzasadnienia dla wprowadzenia trybu konkurencyjnego. Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie również dla projektów o strategicznym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego danego MOF, a tym samym całego województwa, realizowanych w formule ZIT/RIT. Zastosowanie trybu pozakonkursowego może wzmocnić skuteczność osiągania celów strategicznych priorytetu.

W przypadku projektów systemowych zaplanowane działania będą miały wyłącznie charakter wynikający z realizacji zadań publicznych tj. realizacji działań ustawowych przez Powiatowe Urzędy Pracy, w tym projekty systemowe zakładać będą współpracę publicznych służb zatrudnienia z jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej. Zakłada się realizację projektu systemowego w obszarze realizacji usług w ramach sieci EURES realizowanego przez Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie. Realizacja zadań z zakresu świadczenia usług EURES w formie projektu systemowego WUP wynika z obowiązków ustawowych nałożonych na te jednostkę.

Projekty pozakonkursowe realizowane w ramach ZIT/RIT powinny po pierwsze spełniać kryteria strategiczne, tj. m.in. przyczyniać się bezpośrednio do realizacji celów Strategii ROF/MOF, realizować zasadę partnerstwa, mieć zintegrowany i komplementarny charakter.

Wybór projektów do dofinansowania (w tym również realizowanych formule ZIT/RIT) odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Priorytetowymi grupami docelowymi programu są osoby długotrwale bezrobotne oraz bezrobotni i bierni zawodowo rodzice posiadający, co najmniej 3 dzieci w wieku do 18 roku życia, w związku z czym na nich koncentrowane będzie wsparcie poprzez zastosowanie dodatkowych kryteriów wyboru premiujących projekty, w których działania wspierać będą te osoby w podjęciu aktywności na rynku pracy. Zakłada się także wprowadzenie kryteriów premiujących projekty, w których przewidziano udział rodziców/opiekunów prawnych dzieci do lat 3 powracających na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem lub wychowaniem dziecka mogących skorzystać jednocześnie ze wsparcia w ramach PI 8.8.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

Przewiduje się objęcie zakresem interwencji działania związane ze wsparciem na rzecz osób poszukujących pracy i nieaktywnych zawodowo pozostające w bezpośrednim związku z celami projektu, niezbędne do wdrożenia i obsługi realizowanych przedsięwzięć (art. 98 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.). Uzasadnieniem zastosowania tego mechanizmu jest konieczność zapewnienia wsparcia dla beneficjentów realizujących projekty dla ww. grup odbiorców.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 8.5*

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi) objętych wsparciem w programie	os.	EFS	Słabiej rozwinięty	5 615	7 293	12 908	IZ	Roczna

*Wskaźniki będą również realizowane przez projekty ZIT, może zostać skorygowany po otrzymaniu dokładnych danych nt. potrzeb w zakresie wsparcia osób bezrobotnych przez ZIT/RIT

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (PI 8.7)
------------------------	---

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Wzrost przedsiębiorczości i samozatrudnienia w regionie

Realizacja wsparcia w ramach priorytetu przyczyni się do osiągnięcia celu szczegółowego poprzez zapewnienie dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania w formie zwrotnej lub bezzwrotnej osobom planującym rozpoczęcie prowadzenia działalności gospodarczej. Dzięki takiemu wsparciu zlikwidowana zostanie główna bariera rozwoju nowopowstających podmiotów, jaką jest brak dostępu do „taniych” źródeł finansowania.

Zakładanie nowych podmiotów gospodarczych w sposób bezpośredni wpłynie na wzrost poziomu przedsiębiorczości. Jednocześnie poza podjęciem samozatrudnienia przez osobę podejmującą działalność gospodarczą nowopowstałe podmioty będą generować dodatkowe miejsca pracy, co doprowadzi do realizacji celu szczegółowego tj. wzrostu przedsiębiorczości i samozatrudnienia w regionie i tym samym przyczyni się do wzrostu zatrudnienia mieszkańców województwa.

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego) - PI 8.7

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej	Słabiej rozwinięty	szt..	n/d	0			szt.	2013	4	071		IZ	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Rozwój przedsiębiorczości ma bezpośredni wpływ na poprawę sytuacji ekonomicznej i społecznej regionu. Wpływa na wzrost liczby nowych miejsc pracy, dzięki czemu stanowi skuteczną formę podnoszenia aktywności zawodowej i przeciwdziałania bezrobociu.

Rozwój przedsiębiorczości pozostaje w ścisłej korelacji z podkarpackim rynkiem pracy, który charakteryzuje wysoki stopień bezrobocia i niski wskaźnik zatrudnienia. Z tego też powodu wzrost poziomu przedsiębiorczości jest zjawiskiem pożądanym i wymagającym wsparcia.

Przekłada się bezpośrednio na powstanie nowych miejsc pracy, w tym poprzez samozatrudnienie.

W celu zwiększenia poziomu przedsiębiorczości oraz jej pozytywnego oddziaływania na rynek pracy w ramach priorytetu pomoc skoncentrowana będzie na udzielaniu wsparcia osobom planującym rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. W związku ze zdiagnozowanymi problemami w zakresie dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania koniecznym staje się uruchomienie instrumentów, które będą w stanie wesprzeć nowopowstałe firmy w początkowej fazie ich działalności, aby umożliwić ich tworzenie i rozwój.

Wsparcie realizowane będzie za pośrednictwem szeregu instrumentów, zarówno zwrotnych jak i bezzwrotnych. Jednocześnie łącznie ze wsparciem bezzwrotnym, na rozpoczęcie działalności gospodarczej możliwe będzie udzielanie wsparcia pomostowego, które ma wesprzeć nowopowstały podmiot w początkowym okresie jego działalności, kiedy to dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania jest bardzo ograniczony, a przedsięwzięcie nie generuje wysokich przychodów.

Równocześnie zapewnione zostanie wsparcie o charakterze niefinansowym w formie doradztwa i szkoleń.

Przykładowe typy projektów:

- bezzwrotne wsparcie w postaci dotacji dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej, obejmujące także finansowe wsparcie pomostowe w początkowym okresie działalności – dla osób w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, czyli osób bezrobotnych w wieku do 30 i powyżej 50 roku życia, długotrwale bezrobotnych, kobiet oraz dla osób niepełnosprawnych
- wsparcie zwrotne przyznawane na warunkach preferencyjnych dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej.
- wsparcie doradczo – szkoleniowe dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej oraz osób, które rozpoczęły działalność gospodarczą w ramach projektów realizowanych niniejszym priorytecie, w początkowym okresie działalności uwzględniające indywidualne potrzeby uczestników.
- wsparcie w postaci bezzwrotnych dotacji na spłatę pożyczki do 20% wartości pożyczki.

Potencjalne typy beneficjentów:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych) - w zakresie bezzwrotnych form wsparcia i szkoleń;
- w zakresie zwrotnych form wsparcia podmioty zarządzające instrumentami inżynierii finansowej, w szczególności:
  - ✓ podmioty, które nie działają w celu osiągnięcia zysku lub przeznaczają zyski na cele statutowe służące tworzeniu korzystnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości przez udzielanie pożyczek;
  - ✓ banki krajowe, banki zagraniczne, instytucje kredytowe lub instytucje finansowe – w rozumieniu ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo Bankowe;

- ✓ banki spółdzielcze – w rozumieniu ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających;
- ✓ konsorcja powyższych podmiotów;

Potencjalne grupy docelowe:

osoby fizyczne zamierzające rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.

Dodatkowo, planuje się wydzielenie dedykowanej alokacji dla powiatów wymagających szczególnego wsparcia tj. jasielskiego, strzyżowskiego, brzozowskiego, przemyskiego, ziemskiego, leskiego, bieszczadzkiego, niżańskiego, lubaczowskiego, kolbuszowskiego, leżajskiego, przeworskiego.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Tak. Celem zwiększenia efektywności realizowanego wsparcia planuje się wykorzystanie mechanizmu finansowania krzyżowego (cross financing). Formy wsparcia nakierowane na udzielanie wsparcia dla osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej wymagają także ponoszenia określonych nakładów na sprzęt i wyposażenie niezbędne do realizacji projektów. Będzie to możliwe wyłącznie dzięki zastosowaniu mechanizmu finansowania krzyżowego.

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się konkursowy tryb wyboru projektów

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Priorytetową grupą docelową programu są rodzice posiadający, co najmniej 3 dzieci w wieku do 18 roku życia. Istotne znaczenie z punktu widzenia podniesienia poziomu przedsiębiorczości poprzez zapewnienie kompleksowego wsparcia nowopowstającemu podmiotowi ma działalność inkubatorów przedsiębiorczości. Tego typu instytucje są w stanie zapewnić nowej firmie wsparcie towarzyszące w postaci dostępu do lokalu, sprzętu, usług administrowania (m.in. usług księgowych, prawnych, marketingowych). W celu zapewnienia komplementarności z osią I, na etapie wyboru projektów składanych przez potencjalnych beneficjentów/operatorów wsparcia (instytucji udzielających wsparcia finansowego na rozpoczęcie działalności gospodarczej), zostaną zastosowane kryteria preferencyjne dla inkubatorów przedsiębiorczości.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu przewiduje się wykorzystanie instrumentów finansowych. Szczegółowe rozstrzygnięcia dotyczące zakresu zaangażowania instrumentów finansowych, wskazania typów instrumentów, a także warunków korzystania z tego typu wsparcia, przedstawione zostaną w dokumencie uszczegóławiającym program operacyjny w oparciu o wyniki analizy wymaganej przepisami art. 37 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 8.7

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Liczba osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	os.	EFS	Słabiej rozwinięty	4 071			IZ	Roczna

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę (PI 8.8)
------------------------	--

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród osób mających utrudniony dostęp do rynku pracy z powodu sprawowania opieki nad dziećmi do lat 3

Analiza regionalnego rynku pracy wskazuje na silną potrzebę objęcia wsparciem zwłaszcza kobiet powracających na rynek pracy, które w większym stopniu niż mężczyźni narażone są na niską efektywność w pracy oraz dezaktualizację kwalifikacji zawodowych związaną z wykonywaniem obowiązków rodzicielskich. Poprawa funkcjonowania systemu usług opieki nad dziećmi do lat 3 wpłynie na zwiększenie możliwości godzenia relacji praca – życie prywatne, a tym samym na wzrost udziału młodych rodziców w zatrudnieniu umożliwiając im niejednokrotnie pierwsze lub ponowne wejście na rynek pracy.

Podjęte działania przyczynią się do wzrostu zatrudnienia wśród osób o utrudnionym dostępie do rynku pracy poprzez wspieranie usług opieki nad dziećmi do 3 roku życia. Wsparcie skierowane będzie w szczególności do osób napotykających bariery w łączeniu życia zawodowego z rodzinnym i pozwoli na wypracowanie konkretnych rozwiązań ułatwiających osiągnięcie równowagi pomiędzy tymi dwoma formami aktywności społecznej.

Stworzenie odpowiednich warunków rozwoju zawodowego przyniesie realne korzyści zarówno dla rodziców, jak i przedsiębiorców oraz całego społeczeństwa.

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego) - PI 8.8

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1	Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/ wychowaniem dziecka, po opuszczeniu programu	Słabiej rozwinięty	os.	n/d			0	os.	2013			1 578	IZ	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Zapewnienie optymalnych warunków zatrudnienia pozwalających na godzenie ról rodzinnych i zawodowych jest niezwykle istotne z punktu widzenia rynku pracy. Biorąc pod uwagę słabo rozwinięty system opieki żłobkowej, klubów dziecięcych czy dziennych opiekunów na terenie województwa podkarpackiego niezwykle ważne jest wsparcie funkcjonowania instytucji opieki nad małymi dziećmi oraz rozwój innych form opieki. Pomoc skierowana będzie na poprawę funkcjonowania już istniejących placówek poprzez stworzenie możliwości wygenerowania nowych miejsc pobytu oraz dostosowanie ich do rzeczywistych potrzeb odbiorców usług. W przypadku większych miejscowości gdzie istnieje potencjał ludnościowy i infrastruktura, wsparcie ukierunkowane będzie na żłobki, natomiast w mniejszych miejscowościach i wsiach zostanie zapewniona opieka w klubach dziecięcych lub przez dziennych opiekunów.

Wsparcie będzie obejmowało również tworzenie nowych żłobków - zwłaszcza na terenach gdzie dostęp do takich placówek jest mocno ograniczony oraz innych form opieki nad dziećmi do lat 3. Dodatkowym wsparciem sprzyjającym powrotowi na rynek pracy będzie również dostosowanie czasu funkcjonowania instytucji świadczących usługi opieki nad małym dzieckiem do czasu pracy rodziców, np. całodobowe lub weekendowe. Ponadto możliwe będzie powstawanie żłobków przyzakładowych.

Przykładowe typy projektów:

- wsparcie tworzenia i funkcjonowania instytucji opieki nad dziećmi do lat 3 (żłobki, kluby dziecięce) oraz innych form opieki nad dziećmi do lat 3 (dzienni opiekunowie)
- wsparcie tworzenia i funkcjonowania żłobków przyzakładowych

Potencjalne typy beneficjentów:

- wszystkie podmioty - z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych);

Potencjalne grupy docelowe:

- rodzice lub prawni opiekunowie dzieci w wieku do 3 roku życia w przypadku, gdy co najmniej jedno z rodziców lub opiekunów prawnych powraca na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem lub wychowaniem dziecka

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Tak. Celem zwiększenia efektywności realizowanego wsparcia planuje się wykorzystanie mechanizmu finansowania krzyżowego (cross financing). Formy wsparcia nakierowane na

ułatwianie powrotu do pracy po przerwie związanej z urodzeniem i wychowaniem dziecka poprzez tworzenie instytucji opieki nad dziećmi do lat 3 wymagają także (obok wsparcia dla osób) ponoszenia określonych nakładów niezbędnych do przygotowania odpowiedniej bazy lokalowej i sprzętowej związanej z realizowanym projektem. Będzie to możliwe wyłącznie dzięki zastosowaniu mechanizmu finansowania krzyżowego.

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się konkursowy tryb wyboru projektów.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Szczegółowe kryteria, zasady wyboru i realizacji projektów zostaną określone w dokumentach wdrożeniowych. Priorytetową grupą docelową programu będą rodzice znajdujący się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 8.8

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi do lat trzech	szt.	EFS	Stabiliej rozwinięty	1 972			IZ	Roczna

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian (PI 8.9)
-------------------------------	--

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy 1: Poprawa kwalifikacji pracowników przedsiębiorstw zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami rozwojowymi

Cel szczegółowy 2: Zwiększenie adaptacyjności przedsiębiorstw i pracowników, dotkniętych procesami zmiany gospodarczej

Realizacja wsparcia pozwoli zarówno na podniesienie poziomu kwalifikacji pracowników, jak i umożliwi elastyczne dostosowywanie się do zmian gospodarczych zarówno przedsiębiorstw przechodzących procesy restrukturyzacji, jak i ich pracowników – osób, których bezpośrednio te procesy zmian dotyczą.

Podniesienie kwalifikacji pracowników podkarpackich przedsiębiorstw poprzez wsparcie działań, zgodnych ze zdiagnozowanymi potrzebami przedsiębiorstw umożliwi zmniejszenie zdiagnozowanej luki kompetencyjnej, co poprzez lepsze pełnienie powierzonych im obowiązków wpłynie bezpośrednio na poprawę pozycji konkurencyjnej regionalnych przedsiębiorstw.

Działania mające na celu przeciwdziałanie i likwidację negatywnych skutków zachodzących w regionalnej gospodarce procesów restrukturyzacyjnych ukierunkowane zostaną zarówno na konkretne przedsiębiorstwa, których dotyczą opisywane procesy (zwłaszcza związane z planami zwolnień grupowych), jak też skierowane zostaną do indywidualnych odbiorców - osób, które w związku z trwającymi procesami zmian regionalnej gospodarki utraciły zatrudnienie przyczyn zakładu pracy.

Wsparcie pozwoli poprawić sytuację konkurencyjną regionalnych przedsiębiorstw dotkniętych procesami zmiany gospodarczej, jak również przywrócić do zatrudnienia osoby, które w wyniku zmian gospodarczych utraciły wcześniejsze zatrudnienie.

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego) - PI 8.9

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1	Liczba mikroprzedsiębiorstw w oraz małych i średnich przedsiębiorstw, które zrealizowały swój cel rozwojowy dzięki udziałowi w programie	Regiony słabiej rozwinięte	szt.	n/d	0			szt.	2013	1946			IZ	Roczna
2	Liczba osób, które po opuszczeniu programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie	Regiony słabiej rozwinięte	os.	n/d	0			os.	2013	556			IZ	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Podkarpaccy przedsiębiorcy nie budują swojej konkurencyjności w oparciu o kompetencje swoich pracowników. Przyczyną takiego stanu rzeczy są m.in. niski poziom świadomości w zakresie zasadności budowania kapitału przedsiębiorstwa opartego na konkurencyjnych kompetencjach zasobów pracy oraz ograniczenia finansowe w podnoszeniu kwalifikacji pracowników.

Przeciwdziałając powyższym ograniczeniom zaplanowano szereg działań skierowanych do mikro, małych i średnich przedsiębiorstw z terenu województwa – zarówno w obszarze skutecznego zwiększania świadomości praktycznych korzyści płynących z inwestowania w posiadane zasoby pracownicze, jak i przede wszystkim umożliwiając dofinansowanie szerokiego zakresu wysokiej jakości usług rozwojowych.

Również przedsiębiorstwa dopiero zgłaszające potrzebę zdiagnozowania luk kompetencyjnych czy też potencjałów rozwojowych zasobów ludzkich będą mogły skorzystać ze wsparcia w zakresie opracowania niezbędnej diagnozy

W ramach aktywnego reagowania na zachodzące w gospodarce regionu zmiany, planowana jest również realizacja szeregu projektów umożliwiających świadczenie bezpośredniej pomocy konkretnym przedsiębiorcom, którzy nie radzą sobie na dynamicznym, zmieniającym się rynku. Realizowane będą działania, które pozwolą na stworzenie programów naprawczych dla firmy, takich jak ukierunkowanie działalności na nowe tory, w tym również na strategiczną zmianę profilu firmy. Jednocześnie w sytuacji, gdy pomoc nie przyniesie oczekiwanych skutków podjęte zostaną kompleksowe działania pozwalające pracownikom firm na utrzymanie się na rynku pracy.

Inicjowanie procesów restrukturyzacyjnych, w celu adaptacji do nowej sytuacji, niejednokrotnie pociąga za sobą redukcję zatrudnienia. Osoby, które straciły pracę lub są zagrożone jej utratą, w wyniku przechodzenia przez pracodawcę procesów restrukturyzacyjnych, potrzebują szybkiej interwencji, aby pozostały aktywne na rynku pracy. Działania prewencyjne, zaradcze (mające na celu zatrzymanie tych osób na rynku pracy), są zatem konieczne do podjęcia - w dłuższej perspektywie są efektywniejsze, ponieważ osoba, która utrzyma się na rynku pracy, nie zostanie beneficjentem instytucji zajmujących się pomocą osobom bez zatrudnienia. Dla osób dotkniętych zwolnieniami zaplanowano, więc kompleksowe wsparcie w oparciu o indywidualnie zdiagnozowane potrzeby rozwojowe uczestników i pozostające w powiązaniu z możliwościami i potrzebami rynku pracy, w celu umożliwienia im szybkiego powrotu na rynek pracy. Istotnym jest w tym przypadku również zwiększenie mobilności pracowników poprzez umożliwienie im poszukiwania zatrudnienia poza dotychczasowym miejscem zamieszkania, a w ten sposób uzyskanie nowego, trwałego miejsca pracy na bardziej chłonnych rynkach zarówno w ramach regionu jak i poza nim.

W kontekście powyższego zaplanowane w ramach priorytetu wsparcie pozwoli zapobiegać sytuacjom kryzysowym występującym w regionalnych przedsiębiorstwach dzięki możliwości szybkiego reagowania. Istotnym jest, aby w nowym okresie, kontynuując dobrą praktykę pochodzącą z rozwiązań wypracowanych w latach 2007 – 2013, wspierać zarówno przedsiębiorstwa - oferując im pakiet narzędzi pomocowych, począwszy od zmian i uproszczenia procedur prawnych (działania na poziomie centralnym), poprzez pomoc w dostosowaniu ich struktury i zakresu działalności do potrzeb rynku jak również pracowników, którzy w wyniku procesów restrukturyzacyjnych zostali dotknięci procesami zwolnień lub są nimi zagrożeni.

Przykładowe typy projektów:

- wsparcie w zakresie podnoszenia kwalifikacji pracowników firm w zakresie między innymi: diagnoza potrzeb rozwojowych dla firm, realizację określonych usług rozwojowych wynikających z indywidualnych potrzeb przedsiębiorcy,
- podnoszenie świadomości kadr zarządzających przedsiębiorstw w zakresie korzyści płynących z inwestycji w kapitał ludzki przedsiębiorstwa,
- wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych przedsiębiorstw, np.:
  - ✓ wsparcie doradcze na rzecz zapobiegania sytuacjom kryzysowym przedsiębiorstw, które odczuwają negatywne skutki zmiany gospodarczej;
  - ✓ zapewnienie przedsiębiorcy, który znalazł się w sytuacji kryzysowej wsparcia doradczo-szkoleniowego w zakresie opracowania i wdrożenia planu/strategii restrukturyzacji;
  - ✓ podnoszenie świadomości kadr zarządzających restrukturyzowanych przedsiębiorstw w zakresie możliwości wsparcia przechodzonego procesu zmiany
  - ✓ kompleksowe wsparcie outplacementowe bazujące na narzędziach związanych ze szkoleniami zawodowymi, poradnictwem psychologiczno-zawodowym, wsparciem zatrudnienia w formie staży, praktyk zawodowych, pośrednictwa pracy, wsparcie rozpoczynania działalności gospodarczej poprzez działania szkoleniowo-doradcze oraz środki (bezzwrotne i zwrotne) na rozpoczynanie działalności gospodarczej, dodatki związane z podejmowaniem pracy poza miejscem zamieszkania

- wsparcie osób, które utraciły pracę z przyczyn zakładu pracy ukierunkowane na ich szybkie przywrócenie do zatrudnienia

Potencjalne typy beneficjentów:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych);

Potencjalne grupy docelowe:

- mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa mające siedzibę lub oddział na terenie województwa podkarpackiego,
- mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa oraz ich pracownicy przechodzący procesy restrukturyzacyjne
- osoby, które utraciły pracę z przyczyn dotyczących zakładu pracy w okresie nie dłuższym niż 6 miesięcy przed dniem przystąpienia do projektu

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.

Dodatkowo, planuje się wydzielenie dedykowanej alokacji dla powiatów wymagających szczególnego wsparcia tj. jasielskiego, strzyżowskiego, brzozowskiego, przemyskiego, ziemskiego, leskiego, bieszczadzkiego, niżańskiego, lubaczowskiego, kolbuszowskiego, leżajskiego, przeworskiego.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Tak. Celem zwiększenia efektywności realizowanego wsparcia planuje się wykorzystanie mechanizmu finansowania krzyżowego (cross financing). Formy wsparcia nakierowane na adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników, dotkniętych procesami zmiany gospodarczej wymagają ponoszenia określonych nakładów na sprzęt i wyposażenie niezbędne do realizacji projektów. Będzie to możliwe wyłącznie dzięki zastosowaniu mechanizmu finansowania krzyżowego.

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

W ramach realizacji pierwszego celu szczegółowego zakłada się wdrażanie działań w oparciu o popytowy system finansowania, dzięki któremu to przedsiębiorcy będą decydować o rodzaju i skali udzielonego im wsparcia. Popytowy system finansowania funkcjonował będzie w oparciu o projekt systemowy realizowany przez Wojewódzki Urząd Pracy. Realizacja wsparcia w trybie pozakonkursowym umożliwi elastyczne i sprawne

reagowanie na zgłaszane potrzeby płynące od regionalnych przedsiębiorstw oraz umożliwi sprawne i szybko dostosowywanie systemu do częstych zmian zachodzących w obszarze prawno-administracyjnym. Umożliwi to również sprawne zarządzanie systemem pod kątem finansowym – zarówno w obszarze związanym ze zmniejszeniem kosztów zarządzania, jak i rzetelnego nadzoru nad ograniczoną pulą środków dostępnych na wsparcie procesów adaptacyjnych w ramach przedmiotowego priorytetu.

W celu spójnego i racjonalnego wdrażania wsparcia związanego z zaangażowaniem ograniczonych środków publicznych, na poziomie województwa zostanie wprowadzony jasno zdefiniowany system preferencji, który umożliwi dofinansowanie w pierwszej kolejności tych działań, które zarówno swoim charakterem, tematyką czy też branżą na którą oddziałują jednoznacznie realizują przyjęte cele rozwojowe województwa podkarpackiego zdefiniowane w oparciu o regionalne inteligentne specjalizacje – jak np. wzmocnienie rozwoju branż związanych z sektorami wysokiej szansy, czy też turystyką opartą o zasoby regionu.

Dodatkowo działania związane z diagnozą potrzeb szkoleniowych przedsiębiorstw oraz podnoszeniem świadomości kadr zarządzających przedsiębiorstw w zakresie korzyści płynących z inwestycji w kapitał ludzki przedsiębiorstwa będą realizowane również w formule konkursowej.

W ramach działań zmierzających do realizacji drugiego celu szczegółowego zakładane jest ukierunkowanie wsparcia zarówno do przedsiębiorców zgłaszających określone problemy restrukturyzacyjne, jak i wsparcie kierowane bezpośrednio do osób dotkniętych skutkami zmiany gospodarczej, które w wyniku powyższych procesów utraciły zatrudnienie.

Przewiduje się istnienie 2 ścieżek udzielania wsparcia:

- wsparcie realizowane w formule konkursowej (kierowane do przedsiębiorstw)
- wsparcie systemowe (kierowane do osób) – projekt systemowy realizowany przez WUP.

Biorąc pod uwagę doświadczenia obecnego (2017-2013) okresu programowania zasadne jest realizowanie wsparcia kierowanego bezpośrednio do osób w formule projektu systemowego. Wsparcie realizowane w tej formule będzie mogło być udzielane osobom w znacznie krótszym czasie niż ma to miejsce w przypadku zastosowania formuły konkursowej. Nie będzie wymagane przejście długotrwałej procedury ogłaszania konkursu, oceny projektów i wyłaniania podmiotów świadczących usługi. Osoba spełniająca wymogi udziału w programie będzie obejmowana wsparciem bezpośrednio po zgłoszeniu się do udziału w nim. Do zadań WUP będzie należało odpowiednie zaplanowanie i poprowadzenie ścieżki wsparcia.

Szczegółowe kryteria, zasady wyboru i realizacji projektów zostaną określone w dokumentach wdrożeniowych.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu przewiduje się wykorzystanie instrumentów finansowych. Szczegółowe rozstrzygnięcia dotyczące zakresu zaangażowania instrumentów finansowych, wskazania typów instrumentów, a także warunków korzystania z tego typu wsparcia, przedstawione zostaną w dokumencie uszczegóławiającym program operacyjny w oparciu o wyniki analizy wymaganej przepisami art. 37 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 8.9

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Liczba mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw objętych wsparciem w programie (w tym przedsiębiorstw spółdzielczych i przedsiębiorstw gospodarki społecznej)	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte	5897			IZ	Roczna
2	Liczba pracowników zagrożonych zwolnieniem z pracy oraz osób zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy objętych wsparciem w programie.	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte	1112			IZ	Roczna

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Aktywne i zdrowe starzenie się (PI 8.10)
------------------------	--

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Utrzymanie aktywności zawodowej i dobrego stanu zdrowia mieszkańców województwa

Celem priorytetu jest utrzymanie pracowników w jak najlepszej kondycji psychofizycznej na rynku pracy przy jednoczesnym ułatwieniu powrotu do pracy osobom w wieku aktywności zawodowej, które zostały zdiagnozowane jako czasowo niezdolne do pracy.

Utrzymanie aktywności zawodowej na rynku pracy, poprzez szereg działań z zakresu szeroko rozumianej profilaktyki i promocji zdrowia przyczyni się do zatrzymania wiedzy i doświadczenia, w tym również starszych pracowników, którzy stanowią naturalny kapitał każdej firmy. W obliczu starzejącego się społeczeństwa niezwykle istotnym staje się zmiana postrzegania starszych pracowników oraz uwolnienie się od powszechnie panujących stereotypów. Stanie się to możliwe m.in. - poprzez wdrożenie w przedsiębiorstwach programów z zakresu zarządzania wiekiem.

Ponadto zachowanie dobrego stanu zdrowia będzie sprzyjało opóźnieniu decyzji o opuszczeniu rynku pracy.

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego) - PI 8.10

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1	Liczba osób, które po opuszczeniu programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie .	Słabiej rozwinięty	os.	n/d	0			os.	2013	3 540			IZ	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

W oparciu o zdiagnozowane problemy w ramach priorytetu, podjęte zostaną działania ukierunkowane na rozwój postaw/kompetencji prozdrowotnych i pro środowiskowych wśród mieszkańców regionu.

W związku ze zdiagnozowanym brakiem kompleksowych/szerszych działań profilaktycznych na terenie województwa wsparcie zostanie skierowane na opracowanie i wdrożenie programów profilaktycznych dotyczących chorób o największej zachorowalności w regionie, w tym zwłaszcza chorób układu krążenia (profilaktyka pierwotna i wtórna), układu kostnowięśniowego, układu oddechowego, chorób psychicznych. Uzupełnieniem powyższych działań będą programy propagujące postawy i zachowania prozdrowotne w powyższym względzie.

Szczególnym obszarem wsparcia w dziedzinie prewencji będzie rozwój profilaktyki nowotworowej na terenie województwa, zwłaszcza w kierunku wykrywania raka piersi, szyjki macicy, jelita grubego, raka płuc (w tym także tzw. prewencji pierwotnej) oraz działania mające na celu poprawę zgłaszalności ludności na badania przesiewowe.

W ramach programu przewidziane zostały działania ukierunkowane zarówno na fizyczny, jak i psychiczny aspekt zdrowia, w związku z tym obejmuje on także wsparcie psychologiczne zmierzające m.in. do redukcji stresu związanego z wykonywaną pracą.

Ponadto pomoc obejmować będzie opracowanie i wdrażanie programów rehabilitacji leczniczej/medycznej ułatwiających powrót do pracy dla osób w wieku aktywności zawodowej (18-67), które z różnych przyczyn zdiagnozowane zostały jako osoby niezdolne do pracy (czasowa niezdolność do pracy). Wsparcie zorientowane będzie na zwiększenie ilości świadczeń oraz wzrost poziomu jakości usług w zakresie rehabilitacji przyczyniającej się do powrotu osób w wieku produkcyjnym na rynek pracy.

W celu wydłużenia okresu aktywności zawodowej mieszkańców oraz zwiększenia liczby lat przeżytych w zdrowiu realizowane będą programy zdrowotne ukierunkowane na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy, programy przekwalifikowania pracowników długotrwale pracujących w warunkach szczególnych, przygotowujące do kontynuowania pracy na innych stanowiskach, o mniejszym obciążeniu dla zdrowia.

Mając na uwadze powyższe należy podjąć działania na rzecz zmiany sposobu myślenia pracodawców, którzy powinni zainteresować się rozwiązaniami umożliwiającymi zarówno pozyskiwanie starszych pracowników, wykorzystanie ich wiedzy i doświadczenia, jak również pozwolić im na kontynuację zatrudnienia. W ramach priorytetu zaplanowane zostaną m.in. działania ukierunkowane na podniesienie wiedzy z obszaru zarządzania wiekiem, co będzie czynnikiem zwiększającym potencjał adaptacyjny przedsiębiorstw.

Powyższe wsparcie wpłynie pozytywnie na utrzymanie mieszkańców regionu w zdrowiu i tym samym wydłużenie okresu ich aktywności zawodowej.

Przykładowe typy projektów:

- wsparcie psychologiczne skierowane do osób zatrudnionych poprzez treningi służące przeciwdziałaniu negatywnym skutkom stresu zawodowego
- szkolenia przekwalifikujące pracowników długotrwale pracujących w warunkach szkodliwych, przygotowujące do kontynuowania pracy na stanowiskach o mniejszym obciążeniu dla zdrowia
- szkolenia i doradztwo w zakresie zarządzania wiekiem w przedsiębiorstwie
- opracowanie i wdrożenie programów profilaktycznych pozwalających na utrzymanie osób w wieku aktywności zawodowej w zdrowiu, a tym samym wydłużenie okresu ich aktywności zawodowej w tym:

- ✓ badania profilaktyczne w kierunku chorób układu krążenia, onkologicznych (m.in. nowotworu jelita grubego, piersi, płuc i szyjki macicy) oraz badania w kierunku chorób zawodowych
- współfinansowanie rehabilitacji leczniczej/medycznej ułatwiającej osobom w wieku produkcyjnym powrót do pracy lub utrzymanie aktywności zawodowej

Potencjalne typy beneficjentów:

- wszystkie podmioty - z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych);

Potencjalne grupy docelowe:

- osoby zatrudnione, w tym w warunkach szkodliwych
- osoby pozostające bez zatrudnienia
- przedsiębiorcy

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Tak. Celem zwiększenia efektywności realizowanego wsparcia planuje się wykorzystanie mechanizmu finansowania krzyżowego (cross financing). Formy wsparcia nakierowane na utrzymanie aktywności zawodowej i dobrego stanu zdrowia mieszkańców województwa wymagają ponoszenia określonych nakładów na sprzęt i wyposażenie niezbędne do realizacji projektów. Będzie to możliwe wyłącznie dzięki zastosowaniu mechanizmu finansowania krzyżowego.

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się konkursowy tryb wyboru projektów.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 8.10

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Liczba osób objętych wsparciem w ramach programów zdrowotnych współfinansowanych z EFS	os.	EFS	Słabiej rozwinięty	5 446			IZ	Roczna

2.A.7 Innowacje społeczne, współpraca ponadnarodowa i wkład EFS w realizację celów tematycznych 1-7

Działania realizowane w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych VII osi priorytetowej korespondują z innymi obszarami wsparcia wskazanymi w *Umowie Partnerstwa* i tym samym będą przyczyniały się w sposób pośredni do realizacji innych celów tematycznych. Wsparcie w obszarze regionalnego rynku pracy w ramach CT 8 będzie powiązane z CT 1 i CT 3 w zakresie rozwoju technologicznego i innowacji oraz wzmocnienia konkurencyjności MŚP.

2.A.8 Ramy wykonania

Tabela 6: Ramy wykonania osi priorytetowej (w podziale na fundusze i kategorie regionów w stosownych przypadkach) - OP 7

Oś priorytetowa	Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu, lub jeśli właściwe - wskaźnik rezultatu)	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)
							M	K	O	M	K	O		
7	Wskaźnik produktu	1	Liczba osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	os.	EFS	Stabiej rozwinięty	1 267			4 071			IZ	wskaźnik i reprezentatywne dla głównych typów projektów w ramach CT 8 w OP 7
	Wskaźnik produktu	2	Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi) objętych wsparciem w programie	os.	EFS	Stabiej rozwinięty	2622	3406	6028	5615	7293	12908	IZ	
	Wskaźnik postępu finansowego	3	Całkowita kwota wydatków kwalifikowalnych	EUR	EFS	Stabiej rozwinięty	62 426 084			266 543 539			IZ	Obowiązkowy

Dodatkowe informacje jakościowe na temat ustanowienia ram wykonania

Ramy wykonania są zgodne z zasadami funkcjonowania mechanizmu ram wykonania określonych w rozporządzeniach oraz w Umowie Partnerstwa. Prezentowane pośrednie i docelowe wartości dla wskaźników wybranych do ram wykonania zostały ustalone w oparciu o metodologię szacowania, która została zaprezentowana KE w trakcie negocjacji. Instytucja Zarządzająca przedstawiła KE wszystkie uwarunkowania, jakie miały i mogą mieć wpływ na realizację przyjętych wartości. Udostępniona metodologia zawiera opis przyjętych założeń i głównych czynników, jakie miały wpływ na przyjętą (oszacowaną) wartość docelową danego wskaźnika. Podstawowe kryteria szacowania wartości wskaźników bazują na danych historycznych, którymi dysponowała IZ, uwzględniając dotychczasowe doświadczenia we wdrażaniu podobnych przedsięwzięć. Dodatkowo, poza danymi historycznymi i kosztami jednostkowymi, szacując wartości docelowe zostały wzięte pod uwagę dane dotyczące obecnej sytuacji oraz trendów społeczno – gospodarczych.

Instytucja Zarządzająca będzie na bieżąco monitorować realizację wartości dla ram wykonania i na bieżąco reagować na zjawiska, które mogą mieć wpływ na realizację założonych wartości, jak również dokonywać odpowiednich korekt po przeprowadzeniu stosownych analiz.

2.A.9 Kategorie interwencji

Tabele 7-11: Tabele przedstawiające zastosowane w osi priorytetowej kategorii interwencji - OP 7

Europejski Fundusz Społeczny: Region słabiej rozwinięty									
Tabela 7: Wymiar 1		Tabela 8: Wymiar 2		Tabela 9: Wymiar 3		Tabela 10: Wymiar 6		Tabela 11: Wymiar 7	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary theme (wyłącznie EFS)	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
102	86 916 858	01	214 207 032	01	58 838 779	01	4 034 801	03	145 323 537
104	98 492 443	04	17 208 387	02	58 838 779	02	4 758 308		
105	11 725 661	06	3 939 698	03	117 677 559	07	226 562 008		
106	32 831 094								
107	5 389 061								

2.A.10 Podsumowanie planowanego wykorzystania pomocy technicznej, z uwzględnieniem, w razie potrzeby, działań wzmacniających potencjał administracyjny instytucji zaangażowanych w zarządzanie programami i ich kontrolę oraz beneficjentów

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej zostało opisane w osi priorytetowej X. *Pomoc Techniczna*.

2.A.1 Oś priorytetowa VIII – INTEGRACJA SPOŁECZNA

**OŚ PRIORYTETOWA VIII
INTEGRACJA SPOŁECZNA**

Nr identyfikacyjny osi priorytetowej	VIII
Nazwa osi priorytetowej	INTEGRACJA SPOŁECZNA

Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana wyłącznie przy wykorzystaniu instrumentów finansowych	NIE
Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana wyłącznie przy wykorzystaniu instrumentów finansowych utworzonych na poziomie Unii	NIE
Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana przy zastosowaniu formuły rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	NIE
W odniesieniu do EFS: całość osi priorytetowej jest poświęcona innowacjom społecznym, współpracy transnarodowej lub obydwu tym obszarom	NIE

Tabela 82. Priorytety inwestycyjne w ramach OP 8

Oś priorytetowa VII. Integracja społeczna		
CT 9 Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją.	9.4 Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie	EFS
	9.7 Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym	
	9.8 Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia	

Oś priorytetowa VIII *Integracja społeczna* jest osią monofunduszową współfinansowaną z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Interwencja w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych osi priorytetowej VIII. *Integracja społeczna* przyczyniać się będzie do realizacji celu głównego Umowy Partnerstwa tj. *.Poprawa spójności społecznej i terytorialnej.*

2.A.2 Uzasadnienie utworzenia osi priorytetowej obejmującej więcej niż jedną kategorię regionu, więcej niż jeden cel tematyczny lub więcej niż jeden fundusz (w stosownych przypadkach)

Nie dotyczy

2.A.3 Fundusz, kategoria regionu i podstawa dla kalkulacji wsparcia unijnego

Fundusz	Europejski Fundusz Społeczny
Kategoria regionu	Region słabiej rozwinięty
Podstawa kalkulacji (publiczne lub ogółem)	Wydatki kwalifikowalne ogółem
Kategoria regionu dla regionów najbardziej oddalonych i północnych słabo zaludnionych regionów (w stosownych przypadkach)	Nie dotyczy

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie (PI 9.4)
-------------------------------	---

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Wzrost aktywności społecznej i zawodowej oraz samodzielności osób będących w szczególnie niekorzystnej sytuacji społecznej i zawodowej

Wsparcie ukierunkowane zostanie przede wszystkim na zwiększenie szans na zatrudnienie, poprzez korygowanie deficytów wynikających z szeregu barier ograniczających aktywność społeczną i zawodową osób będących w niekorzystnej sytuacji społecznej i zawodowej. Eliminacja tychże ograniczeń umożliwi zmniejszenie zależności mieszkańców od instytucji pomocowych w regionie a tym samym pozwoli na ich samodzielne funkcjonowanie.

Działania na rzecz mieszkańców regionu, którzy napotykają trudności w funkcjonowaniu w społeczeństwie i na rynku pracy doprowadzą do podejmowania przez nich aktywności społecznej oraz aktywności na rynku pracy. W konsekwencji doprowadzi to do obniżenia poziomu zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym w regionie. Z kolei redukcja ubóstwa pozwoli na poprawę wewnętrznej spójności społecznej i terytorialnej województwa.

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego) - PI 9.4

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1.	Liczb osób w niekorzystnej sytuacji społecznej poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu	Regiony słabiej rozwinięte	os.	n/d	-	-	-	os.	2013	6547	11751	18298	IZ	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Biorąc pod uwagę zdiagnozowane problemy w obszarze włączenia społecznego w województwie podkarpackim koniecznym staje się podjęcie całościowych oraz dostosowanych do specyficznych potrzeb, działań na rzecz aktywizacji społeczno – zawodowej mieszkańców regionu, którzy znajdują się w najtrudniejszej sytuacji, przede wszystkim ubogich, długotrwale bezrobotnych, niepełnosprawnych i bezdomnych. W tym kontekście cel działania osiągnięty zostanie poprzez zastosowanie kompleksowych i zindywidualizowanych form wsparcia (połączenia różnych instrumentów), które mają na celu zwiększenie kompetencji ogólnospołecznych (koniecznych do utrzymania/odbudowy pozytywnych relacji z innymi ludźmi) i ogólnozawodowych (które przydadzą się w każdej pracy), a także poprawę funkcjonowania w środowisku rodzinnym, sąsiedztwie i społeczności lokalnej. Zastosowanie kompleksowych i zindywidualizowanych form wsparcia, świadczonych przy współpracy instytucji zorientowanych na rozwiązywanie problemów społecznych zapewni świadczenie pomocy o charakterze „ścieżki wsparcia” a nie „punktowych” działań o obniżonej skuteczności i efektywności. Podejmowane działania dotyczyć będą przede wszystkim aktywizacji zawodowej i przedsięwzięć z zakresu integracji społecznej, edukacyjnej i zdrowotnej, które mają na celu eliminację lub zniwelowanie barier, jakie napotykają osoby wykluczone społecznie lub zagrożone takim wykluczeniem. Wspierane inicjatywy wykorzystywać będą instrumenty adekwatne do specyficznych i zdiagnozowanych potrzeb danej grupy, w tym np. finansowanie uczestnictwa w Centrum Integracji Społecznej. Szczególne wsparcie zostanie skierowane dla osób niepełnosprawnych, w tym z niepełnosprawnościami sprzężonymi i rzadkimi, m. in. poprzez

finansowanie usług asystenckich, realizowanie programów zatrudnienia wspomaganego czy też organizację i finansowanie usług wspierających aktywizację zawodową, w tym: trenera pracy, doradcy zawodowego

Dodatkowego wsparcia wymaga działalność w zakresie reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w szczególności prowadzona przez podmioty takie jak Warsztaty Terapii Zajęciowej, Zakłady Aktywności Zawodowej, Kluby oraz Centra Integracji Społecznej. W zakresie usług reintegracji społecznej i zawodowej szczególnie ważny będzie m.in. rozwój i upowszechnianie zatrudnienia wspieranego.

Działania prowadzone w ramach priorytetu będą zmierzać do wzmocnienia współpracy instytucji zorientowanych na rozwiązywanie problemów społecznych (instytucji pomocy społecznej, publicznych służb zatrudnienia oraz organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej). Niezbędna jest integracja działań samorządów gminnych, powiatowych i województwa. Wspólne działania zwiększą odpowiedzialność za realizowane przedsięwzięcia, co wpłynie na ich skuteczność i efektywność, a także wzmocni potencjał realizatorów usług. W związku z powyższym w ramach priorytetu podjęte zostaną również działania o charakterze koordynacyjnym i monitoringowym w zakresie aktywnej integracji, a także możliwe będzie podejmowanie działań zmierzających do zwiększenia kompetencji kadr instytucji pomocy i integracji społecznej, kadr działających na rzecz osób niepełnosprawnych, a także kadr innych instytucji działających na rzecz włączenia społecznego i walki z ubóstwem, w zakresie bezpośrednio związanymi z realizowanymi w ramach programu usługami

Co do zasady działaniami z zakresu aktywizacji zawodowej w ramach PI 9.4 obejmowane będą wyłącznie osoby nieposiadające statusu osoby bezrobotnej i na dzień przystąpienia do projektu niemogące go nabyć (zgodnie z warunkami określonymi w odpowiednich przepisach prawa). Oznacza to, iż osoby posiadające status bezrobotnego w ramach PI 9.4 nie będą otrzymywać wsparcia w ramach aktywizacji zawodowej (będzie ono realizowane przez instytucje rynku pracy w ramach CT 8). Jednocześnie w przypadku projektów realizowanych przez ośrodki pomocy społecznej oraz centra pomocy rodzinie aktywizacja zawodowa osób nią objętych powinna następować przez wyspecjalizowane do tego instytucje rynku pracy, np. w ramach projektów o charakterze partnerskim lub też z udziałem podmiotów integracji społecznej np. Centrów Integracji Społecznej.

Przykładowe typy projektów:

- zintegrowane oraz zindywidualizowane programy aktywizacji społeczno-zawodowej, zawierające w zależności od potrzeb: elementy aktywizacji edukacyjnej, zawodowej, zdrowotnej i społecznej, z wykorzystaniem m.in.
  - pracy socjalnej,
  - poradnictwa i wsparcia indywidualnego oraz grupowego w zakresie podniesienia kompetencji życiowych i umiejętności społeczno-zawodowych umożliwiających docelowo powrót do życia społecznego, w tym powrót na rynek pracy i aktywizację zawodową,
  - uczestnictwa w zajęciach Centrum Integracji Społecznej lub Klubie Integracji Społecznej
  - zajęć w ramach podnoszenia kluczowych kompetencji o charakterze zawodowym lub zdobywania nowych kompetencji i umiejętności zawodowych, umożliwiających aktywizację zawodową (wyłącznie w przypadku osób nieposiadających statusu osoby bezrobotnej);

- działania o charakterze prewencyjnym w stosunku do zjawiska wykluczenia społecznego, w tym przeciwdziałanie patologiom społecznym (alkoholizm, przemoc, itp.)
- działania środowiskowe na rzecz społeczności, animacja społeczna,
- wspólne inicjatywy jednostek pomocy społecznej i instytucji rynku pracy, zwiększające efektywność i kompleksowość udzielanego wsparcia,
- włączanie osób niepełnosprawnych w zajęcia na rzecz aktywizacji zawodowej, realizowane w warsztatach terapii zajęciowej poprzez finansowanie zajęć związanych z uczestnictwem w WTZ (w zakresie nie finansowanym przez PFRON) oraz działań na rzecz aktywnej integracji dotychczas nie oferowanych przez WTZ (np. zajęcia aktywizacyjne), stanowiących poszerzenie oferty WTZ,
- finansowanie programów zatrudnienia wspomaganego dla osób niepełnosprawnych,
- wsparcie działalności w zakresie reintegracji zawodowej i społecznej, w szczególności prowadzonej przez takie podmioty jak Zakłady Aktywności Zawodowej, Kluby oraz Centra Integracji Społecznej.

Potencjalne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- podmioty zatrudnienia socjalnego (tworzone zgodnie z wymogami określonymi w prawodawstwie krajowym),
- podmioty prowadzące Zakłady Aktywności Zawodowej,
- podmioty wymienione w art. 3 ust. 2 i 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie statutowo działające w obszarze pomocy i integracji społecznej.

Potencjalne grupy docelowe:

- osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym ubodzy, długotrwale bezrobotni, niepełnosprawni i bezdomni.
- rodziny zamieszkujące we wspólnym gospodarstwie domowym osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- społeczność lokalna (w przypadku działań środowiskowych i animacji społecznej)

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty wdrażane w ramach priorytetu realizowane będą na terenie całego województwa podkarpackiego w zakresie, w jakim występuje problem ubóstwa, w tym na obszarach wiejskich.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Tak. Celem zwiększenia efektywności realizowanego wsparcia planuje się wykorzystanie mechanizmu finansowania krzyżowego (cross financing). Formy wsparcia nakierowane na poprawę aktywności społecznej i zawodowej wśród osób będących w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy wymagają ponoszenia określonych nakładów na sprzęt i wyposażenie

niezbędne do realizacji projektów. Będzie to możliwe wyłącznie dzięki zastosowaniu mechanizmu finansowania krzyżowego.

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy w formie projektów systemowych.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

W przypadku projektów systemowych zaplanowane działania będą miały charakter strategiczny lub wynikający z realizacji zadań publicznych.

Pozakonkursowo (projekty systemowe) realizowane będą działania prowadzone przez ośrodki pomocy społecznej oraz centra pomocy rodzinie, co pozwoli wykorzystać ich potencjał do realizacji aktywnej polityki społecznej w regionie. Systemowy sposób wyboru projektów a później ich realizacji da możliwość podtrzymania tendencji przechodzenia od biernych form wsparcia do aktywnych, zapewni w całym województwie możliwość korzystania z podobnych instrumentów aktywnej integracji, pozwoli również uniknąć „białych plam” w prowadzeniu aktywnej integracji w regionie.

W kontekście zróżnicowań wewnątrz regionalnych i potrzeby osiągnięcia większej spójności społeczno-gospodarczej w województwie, silniejsza koncentracja środków będzie obejmować obszary, na których opisane w diagnozie problemy społeczne występują w największym nasileniu. Realizacja powyższego odbywać się będzie poprzez narzędzie stosowane na etapie wyboru projektów, takie jak np.: kryteria dostępu, kryteria strategiczne, wyodrębnienie alokacji. W zakresie aktywnej integracji obszary wymagające objęcia koncentracją terytorialną wyznaczane będą na podstawie bieżących danych i wyników analiz oraz w zależności od zmieniającej się sytuacji w regionie.

Na podstawie powyższej metody w dokumentacji konkursowej określone będą gminy, w których zidentyfikowano nasilenie się problemów społecznych i na obszarze, których realizacja działań będzie premiowana.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą w/w polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 9.4

Lp.	Wskaźnik produktu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1.	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte	8052	14451	22503	IZ	Roczna

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym (PI 9.7)
-------------------------------	---

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy nr 1: Zwiększenie liczby osób korzystających z wysokiej jakości usług społecznych

Cel szczegółowy nr 2: Zwiększenie liczby osób korzystających z wysokiej jakości usług zdrowotnych

Równy dostęp do usług społecznych i opieki zdrowotnej warunkuje rozwój społeczny całego regionu, dlatego też konieczna jest eliminacja barier i dysproporcji w dostępie do nich. Z uwagi na problemy zdrowotne mieszkańców regionu, wynikające zarówno z zmian demograficznych (starzenia się społeczeństwa) jak i niepełnosprawności, które negatywnie wpływają na możliwość podejmowania aktywności społecznej i zawodowej przez opiekunów tych osób, niezbędna jest poprawa dostępu do usług zdrowotnych i poniesienie ich, jakości. Zwiększy to znacząco szanse na poprawę, jakości życia osób zależnych oraz przyczyni się do wydłużenia okresu aktywności na rynku pracy ich opiekunów.

Wsparcie zagwarantuje dostęp do usług, zwłaszcza rodzinom (w tym również wielodzietnym, niepełnym, dysfunkcyjnym), które z uwagi na szereg barier i niekorzystną sytuację (w tym materialną) pozbawione są możliwości korzystania z podstawowych usług społecznych i zdrowotnych, warunkujących ich prawidłowy rozwój i funkcjonowanie w społeczeństwie. Dodatkowo w ramach działań zapewniony zostanie dostęp do usług dla dzieci i młodzieży,

które są jedną z grup najbardziej narażonych na ubóstwo, co przyczyni się do ograniczenia zjawiska „dziedziczenia biedy”.

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego) - PI 9.7

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1.	Liczba usług społecznych zrealizowanych na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym po opuszczeniu programu	Regiony słabiej rozwinięte	szt.	n/d	-	-	-	szt.	2013	1293			IZ	Roczna
2.	Liczba usług zdrowotnych zrealizowanych na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym po opuszczeniu programu	Regiony słabiej rozwinięte	szt.	n/d	-	-	-	szt.	2013	554			IZ	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Mieszkańcom województwa podkarpackiego należy zapewnić dostęp do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych odpowiadających na ich aktualne potrzeby. Poprawa dostępu do usług społecznych konieczna jest z uwagi na wstępujące na obszarze województwa (podobnie jak na obszarze całego kraju) procesy demograficzne (m.in. wzrastającą liczbę osób starszych, niepełnosprawnych, długotrwale chorych, zmniejszającą się dzietność), występujące procesy migracyjne, społeczne (m.in. konieczność wydłużenia aktywności zawodowej) i kulturowe (zmiana charakteru więzi wewnątrzrodzinnych, zmiana modelu rodziny). W związku z faktem, że zagrożenie ubóstwem i wykluczeniem społecznym dotyka w dużym stopniu rodzin z dziećmi (w szczególności wielodzietnych), niezwykle istotne będzie wzmocnienie dla nich wsparcia. Z uwagi na powyższe, do rodzin, w tym do rodzin dysfunkcyjnych lub przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych, wielodzietnych, niepełnych zostanie skierowany szczególny zakres wsparcia polegający m.in. na:

- wzmocnieniu profilaktyki na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodziny i odpowiedzialnego rodzicielstwa,
- organizacji i finansowaniu usług wsparcia i aktywizacji rodzin marginalizowanych,

- realizacji usług doradczych, w tym o charakterze psychologicznym, prawnym lub obywatelskim,
- prowadzeniu działań diagnostycznych i terapeutycznych dla dzieci z zaburzeniami komunikacyjnymi, dysleksją i dyskalkulią dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym, w tym stworzenie systemu informowania rodziców, nauczycieli i wychowawców o sposobach przełamywania zdiagnozowanych dysfunkcji,
- wdrożeniu działań zmierzających do podniesienia świadomości zdrowotnej kobiet będących w ciąży jak również młodych matek (w tym matek samotnych) oraz podnoszenia umiejętności rodziców w zakresie radzenia sobie z opieką nad małym dzieckiem.

W ramach programu zaplanowano również wsparcie dla członków rodzin dotkniętych problemami uzależnień i przemocy, polegające m.in. na:

- pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą,
- finansowaniu programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, o którym mowa w przepisach o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie;
- finansowaniu programów psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego w przypadku osób uzależnionych od alkoholu, w rozumieniu przepisów o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;
- finansowaniu programów terapeutycznych w zakładzie opieki zdrowotnej dla osób uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających w rozumieniu przepisów o przeciwdziałaniu narkomanii.

Ze względu na specyfikę problemów dotyczących członków rodzin zastępczych i pieczy zastępczej przewidziano dla nich wsparcie w szczególności polegające na kształceniu i doskonaleniu osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą (rodzin zastępczych, osób prowadzących rodzinne domy dziecka oraz dyrektorów/dyrektorek placówek opiekuńczo – wychowawczych typu rodzinnego). W ramach Programu podejmowane będą również działania mające na celu wspieranie procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej poprzez rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej oraz podwyższenie wieku dzieci i zmniejszanie liczebności w placówkach.

W celu skutecznego przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i ubóstwu poprawiony zostanie dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej oraz do specjalistycznych usług zdrowotnych, skierowanych przede wszystkim do dzieci. W związku z tym w ramach PI. 9.7 opracowywane i wdrażane będą programy wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacja dzieci niepełnosprawnych. Wczesna diagnostyka pozwalająca na wykrycie i leczenie chorób rozwojowych, działania dotyczące promocji i profilaktyki zdrowia w zakresie szczepień ochronnych oraz edukacji zdrowotnej przyczynią się do zmniejszenia prawdopodobieństwa wystąpienia schorzeń, których koszty leczenia mogłyby spowodować zubożenie wielu rodzin. Jednocześnie podjęte działania przyczynią się do wydłużenia okresu lat przeżytych w zdrowiu i tym samym utrzymaniu aktywności na rynku pracy w wieku późniejszym.

Ze względu na zmieniającą się sytuację demograficzną związaną ze zjawiskiem starzenia się społeczeństwa, oraz problemy wynikające z niepełnosprawności lub długotrwałej choroby w województwie pojawiają się poważne wyzwania jeśli chodzi o usługi skierowane do osób starszych, niepełnosprawnych i chorych, w tym usługi zdrowotne. Tendencja ta przyczynia się do zwiększonego zapotrzebowania na świadczenia w zakresie opieki nad osobami

zależnymi. W celu zapewnienia odpowiedniej jakości oraz zwiększenia dostępności usług skierowanych do tych osób wsparcie ukierunkowane zostanie na rozwój inicjatyw zwiększających dostępność do opieki środowiskowej w miejscu zamieszkania np. w formie dziennego czy też rodzinnego domu pomocy, asystenta osoby zależnej, jak również usług w zakresie poradnictwa.

Dodatkowo wsparciem objęte zostaną instytucjonalne formy opieki nad osobami starszymi i niesamodzielnymi poprzez rozwój form opieki stacjonarnej, opieki geriatrycznej, opieki długoterminowej oraz rozwijanie działalności placówek całodobowego okresowego pobytu dla osób niepełnosprawnych, chorych lub osób niesamodzielnych wspierające rodziny w sprawowaniu opieki (czasowo odciążające) nad nimi w środowisku lokalnym. Podejmowane działania będą mieć na celu wzrost jakości i dostępności świadczeń zdrowotnych w zakresie dziennej opieki szpitalnej, długoterminowej opieki zdrowotnej, opieki paliatywnej i hospicyjnej, co w konsekwencji przyczyni się do poprawy jakości i standardów życia osób zależnych, w tym głównie starszych, które będą stanowiły w regionie coraz liczniejszą grupę. Ponadto realizowane będą działania sprzyjające usamodzielnieniu się oraz integracji ze środowiskiem osób, które ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebują wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymagają usług w zakresie świadczonym przez jednostkę całodobowej opieki. Inicjatywy te zostaną wzmocnione wsparciem polegającym na zwiększeniu dostępności do mieszkalnictwa wspomaganego i chronionego, w szczególności dla osób z zaburzeniami psychicznymi, osób opuszczających pieczę zastępczą w rozumieniu przepisów o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, zakład dla nieletnich. Realizacja powyższych działań będzie komplementarna z działaniami podejmowanymi w ramach Priorytetu 9.1 i 9.2, gdzie zaplanowane zostało wsparcie w powyższym zakresie, na rzecz osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym (np. przystosowanie do zamieszkania, eksploatacja).

Wzrost jakości świadczeń pielęgnacyjno-opiekuńczych będzie możliwy również na skutek podejmowania działań ukierunkowanych na szkolenie w zakresie opieki i rehabilitacji osób sprawujących opiekę nad osobami niesamodzielnymi, zależnymi (rodziny, opiekunowie prawni) oraz możliwości wynajmu sprzętu niezbędnego do domowej rehabilitacji tych osób.

Powyższe działania przyczynią się do umożliwienia podjęcia zatrudnienia osobom, które do tej pory sprawowały opiekę nad osobami zależnymi.

Ze względu na niedobór w województwie usług w zakresie psychiatrii, wsparcie skierowane będzie również na zwiększenie dostępności do opieki psychiatrycznej i psychologicznej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym dla osób z zaburzeniami psychicznymi lub chorych psychicznie.

Wszystkie usługi powinny cechować: dostępność terytorialna i fizyczna, przystępność finansowa, solidarność, równość szans wszystkich osób z nich korzystających, właściwe uwzględnienie różnorodności osób korzystających, inwestowanie w kapitał ludzki, warunki pracy i odpowiednią infrastrukturę fizyczną, kompleksowy i skoordynowany charakter. Wszystkie usługi społeczne będą zorientowane na daną osobę i przeznaczone do zaspokajania jej życiowych potrzeb. Jednocześnie będą przyczyniać się do zwalczania dyskryminacji i zapewnienia równości płci.

W ramach realizowanych przedsięwzięć wdrażane będą standardy usług (opracowane np. w ramach priorytetów POKL realizowanych centralnie) w obszarze integracji społecznej.

W ramach priorytetu podjęte zostaną również działania o charakterze koordynacyjnym i monitoringowym w zakresie usług społecznych i zdrowotnych.

W celu osiągnięcia większej efektywności podejmowanej interwencji w ramach PI 9.7 planuje się realizować działania integrujące prowadzone w ramach Regionalnych Inwestycji Terytorialnych skierowanych do biegunów wzrostu województwa podkarpackiego. Przedsięwzięcia realizowane w ramach RIT będą służyć poprawie dostępności usług społecznych i zdrowotnych na rzecz rodzin, osób starszych oraz osób pełniących funkcje opiekuńcze wobec osób starszych z terenu MOF. Działania na rzecz osób będą komplementarne wobec inwestycji w ramach PI 9.2 co może przyczynić się do poprawy zakresu i dostępności usług na rzecz społeczności z rewitalizowanych obszarów, tak więc będą również miały znaczący wpływ na umocnienie pozycji biegunów wzrostu województwa podkarpackiego jako lokalnych ośrodków rozwoju. Działanie to będzie miało na celu poprawę spójności wewnątrz województwa, prowadzenie kompleksowych działań w ramach MOF.

Zastosowanie RIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Przykładowe typy projektów:

- działania profilaktyczne na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodziny i odpowiedzialnego rodzicielstwa, w tym, upowszechnianie usług asystenta rodzin,
- rozwój placówek wsparcia dziennego poprzez tworzenie nowych i rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego w gminach i powiatach,
- wspieranie bezpłatnego poradnictwa prawnego i obywatelskiego,
- usługi rodzin wspierających, usługi opiekuńcze i specjalistyczne dla rodziny w sytuacji, gdy członek rodziny jest osobą zależną (dziecko, osoba dorosła, osoba starsza) w wyniku choroby, niepełnosprawności, zaburzeń psychicznych, w przypadkach, gdy prawidłowe funkcjonowanie w środowisku rodzinnym wymaga wprowadzenia usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych w zakresie wynikającym z indywidualnej diagnozy,
- programy wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacja dzieci niepełnosprawnych,
- programy i działania zmierzające do podniesienia świadomości zdrowotnej kobiet będących w ciąży jak również młodych matek oraz podnoszenia umiejętności rodziców w zakresie radzenia sobie z opieką nad małym dzieckiem (np. rozszerzenie zakresu działania szkół rodzenia i skupienie się również na kwestiach związanych z opieką nad małym dzieckiem, kampanie informacyjne połączone z warsztatami, grupy wsparcia, grupy samopomocowe),
- sfinansowanie dziennego czy też rodzinnego domu pomocy, usług asystenta osoby zależnej,
- wsparcie instytucjonalnych form opieki nad osobami starszymi i niesamodzielnymi, w tym np. świadczeń geriatrycznych, ambulatoryjnych i stacjonarnych placówek geriatrycznych, rozwój opieki długoterminowej,
- finansowanie usług dla osób chorych psychicznie i z zaburzeniami psychicznymi, w tym opieki psychiatrycznej i psychologicznej,
- dofinansowanie dziennej opieki poszpitalnej, długoterminowej opieki zdrowotnej, opieki paliatywnej i hospicyjnej.

Potencjalne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- podmioty wymienione w art. 3 ust. 2 i 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie statutowo działające w obszarze pomocy i integracji społecznej oraz działalności leczniczej,
- podmioty działające w publicznym i niepublicznym systemie ochrony zdrowia,
- spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe.

Potencjalne grupy docelowe:

- rodziny z dziećmi, w tym rodziny zagrożone wykluczeniem społecznym bądź wykluczone,
- osoby niepełnosprawne, w tym z niepełnosprawnościami rzadko występującymi oraz sprzężonymi, bez względu na stopień niepełnosprawności,
- rodziny osób niepełnosprawnych, zamieszkujące wspólne gospodarstwo domowe,
- dzieci w zakresie wczesnego wykrywania wad rozwojowych,
- członkowie rodzin zastępczych i pieczy zastępczej,
- osoby starsze oraz osoby pełniące funkcje opiekuńcze wobec nich,
- osoby z zaburzeniami psychicznymi i chore psychicznie,
- kobiety w ciąży, młode matki, zwłaszcza zagrożone wykluczeniem społecznym.

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty wdrażane w ramach osi realizowane będą na terenie całego województwa podkarpackiego. Planuje się również realizację projektów w ramach instrumentów wspierających rozwój terytorialny (RIT). Ostateczna wielkość alokacji oraz określenie priorytetów inwestycyjnych przewidzianych do realizacji w ramach RIT, uzależniona będzie od typów przedsięwzięć proponowanych przez poszczególne MOF oraz ich znaczenia dla spójnego rozwoju danego obszaru oraz całego województwa. Zastosowanie RIT pozwoli na dostosowanie rodzaju wsparcia do specyfiki poszczególnych terytoriów i zamieszkującej je społeczności.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy, w tym część środków zostanie przeznaczona na realizację projektów w formule RIT

Projekty pozakonkursowe i konkursowe ze względu na swój charakter będą dotyczyć innych typów działań. W większości projekty wybierane będą w trybie konkursowym. W przypadku

projektów pozakonkursowych zaplanowane działania będą miały charakter strategiczny i/lub wynikający z realizacji zadań publicznych.

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie na obszarach, na których z uwagi na przedmiot wsparcia, typ beneficjenta lub przewidywaną liczbę planowanych przedsięwzięć, brak jest uzasadnienia dla wprowadzenia trybu konkurencyjnego. Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie również dla projektów o strategicznym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego danego MOF, a tym samym całego województwa, realizowanych w formule RIT. Zastosowanie trybu pozakonkursowego może wzmocnić skuteczność osiągania celów strategicznych priorytetu.

Projekty pozakonkursowe realizowane w ramach RIT powinny po pierwsze spełniać kryteria strategiczne, tj. m.in. przyczyniać się bezpośrednio do realizacji celów Strategii MOF, realizować zasadę partnerstwa, mieć zintegrowany i komplementarny charakter.

Wybór projektów do dofinansowania (w tym również realizowanych w formule RIT) odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Wsparcie w ramach niniejszego priorytetu może być powiązane ze wsparciem inwestycyjnym w ramach PI 9.1 (EFRR). Niemniej jednak wsparcie inwestycyjne ma być uzupełnieniem wsparcia realizowanego w ramach niniejszego priorytetu, bez którego osiągnięcie celów wynikających z CT 9 nie byłoby możliwe.

W kontekście zróżnicowań wewnątrz regionalnych i potrzeby osiągnięcia większej spójności społeczno-gospodarczej w województwie, silniejsza koncentracja środków będzie obejmować obszary, na których opisane w diagnozie problemy społeczne występują w największym nasileniu. Realizacja powyższego odbywać się będzie poprzez narzędzie stosowane na etapie wyboru projektów, takie jak np.: kryteria dostępu, kryteria strategiczne, wyodrębnienie alokacji. Obszary wymagające objęcia koncentracją terytorialną wyznaczone będą na podstawie bieżących danych i wyników analiz oraz w zależności od zmieniającej się sytuacji w regionie.

Na podstawie powyższej metody w dokumentacji konkursowej określone będą gminy, w których zidentyfikowano nasilenie się problemów społecznych i na obszarze, których realizacja działań będzie premiowana. Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierane będą polityki horyzontalne m.in. polityka społeczeństwa informacyjnego, polityka równości kobiet i mężczyzn czy też polityka zmierzająca do przeciwdziałania dyskryminacji.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierane będą ww polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 9.7

Lp.	Wskaźnik produktu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1.	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi lub zdrowotnymi w programie	os.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte	793	1423	2216	IZ	Roczna

*Wskaźniki będą również realizowane przez projekty RIT, może zostać skorygowany po otrzymaniu dokładnych danych nt. potrzeb w zakresie wsparcia osób w RIT

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia (PI 9.8)
------------------------	---

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Wzmocnienie roli podmiotów ekonomii społecznej w aktywizacji osób w niekorzystnej sytuacji oraz w dostarczaniu usług użyteczności społecznej w regionie

Biorąc pod uwagę rolę sektora ekonomii społecznej²²⁶ w prowadzeniu aktywnej polityki przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu konieczne jest podejmowanie działań wzmacniających potencjał podmiotów ekonomii społecznej. W tym celu konieczne jest zbudowanie warunków gwarantujących rozwój ekonomiczny podmiotów poprzez wyposażenie ich w niezbędny kapitał finansowy i podniesienie ich potencjału intelektualnego.

²²⁶ Zgodnie z rozumieniem ekonomii społecznej określonym w projekcie Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej

Niezbędne jest również prowadzenie działań zmierzających do zwiększenia rozpoznawalności podmiotów ekonomii społecznej i charakteru ich działalności wśród społeczności lokalnych. Silne i stabilne podmioty ekonomii społecznej będą w stanie tworzyć nowe miejsca pracy oraz dostarczać usługi społeczne (w tym również zdrowotne) niezbędne mieszkańcom regionu.

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego) - PI 9.8

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1.	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	Regiony słabiej rozwinięte	szt.	n/d	-			szt.	2013	1331			IZ	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Z uwagi na rosnącą rolę ekonomii społecznej w procesie aktywizacji zawodowej i społecznej, możliwości oferowane przez ten sektor należy potraktować jako narzędzie prowadzenia aktywnej polityki integracyjnej. Podmioty ekonomii społecznej są miejscem reintegracji zawodowej i społecznej osób będących w szczególnej sytuacji, ale także przyczyniają się do integracji społecznej członków ich rodzin. Z uwagi na powyższe konieczne jest dofinansowanie prowadzonej przez nie działalności integracyjnej. Przedsiębiorstwa społeczne mogą generować miejsca pracy dla osób, które doświadczyły wykluczenia społecznego, mogą być konkurencyjnymi na rynku realizując jednocześnie misję społeczną. Z uwagi na specyfikę tworzenia przedsiębiorstw społecznych²²⁷, wspieranie powstawania tych podmiotów wymaga szczególnego podejścia i odmiennego traktowania niż wspieranie jednoosobowych działalności gospodarczych. Zarządzanie przedsiębiorstwem społecznym wymaga bardzo szerokich i różnorodnych kompetencji. Konieczne jest posiadanie umiejętności zarządczych (z zakresu finansów, podatków, planowania strategicznego, marketingu, zasobów ludzkich), społecznych (budowanie szerokich powiązań kooperacyjnych w ramach partnerstw lokalnych) i kompetencji związanych z pracą z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym. Rozwijanie tych kompetencji wymaga wyspecjalizowanego systemu wsparcia przedsiębiorców społecznych, który będzie dostarczał im wiedzy i rozwijał ich umiejętności na etapach tworzenia i działania przedsiębiorstwa społecznego.

²²⁷ Zgodnie z definicją przedsiębiorstwa społecznego określona w Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej

Dlatego też w ramach działań wspierana będzie komplementarna realizacja usług wspierających podmioty ekonomii społecznej (usługi animacji, inkubacji i wsparcia istniejących przedsiębiorstw) przez akredytowane instytucje wsparcia ekonomii społecznej z jednoczesnym wspieraniem wzmocnienia potencjału samej instytucji wsparcia. Umiejętne budowanie sektora przedsiębiorczości społecznej oprócz oczywistego tworzenia miejsc pracy, będzie przyczyniać się do wzmocnienia procesów zmierzających do przeciwdziałania wykluczeniu społeczeństwa, integracji społecznej i zawodowej. Konieczne jest również wsparcie samoorganizacji się podmiotów ekonomii społecznej

Z uwagi na zidentyfikowaną niską rozpoznawalność samej ekonomii społecznej, jak i podmiotów oraz oferowanych przez nie produktów konieczne jest zapewnienie realizacji kampanii społecznych – regionalnych i lokalnych, które pomogą w budowaniu pozytywnego wizerunku ekonomii społecznej, a dla podmiotów ekonomii społecznej będą doskonałą okazją zaistnienia w świadomości zbiorowej.

Przykładowe typy projektów:

- komplementarna realizacja usług wspierających podmioty ekonomii społecznej przez instytucje wsparcia ekonomii społecznej,
- realizacja bezzwrotnych instrumentów finansowych udzielanych m.in. na tworzenie przedsiębiorstw społecznych i miejsc pracy w nich oraz na działalność integracyjną,
- wspieranie lokalnych partnerstw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej (wsparcie działań na rzecz samoorganizacji i federalizacji sektora, regionalne spotkania es i ps oraz innych platform współpracy),
- realizacja regionalnych i lokalnych kampanii społecznych informujących o ekonomii społecznej, promujących jej idee, pozytywny wizerunek i kształtujących postawy konsumenckie, we współpracy z organizacjami samorządowymi,
- realizacja regionalnych i lokalnych programów edukacji o i dla ekonomii społecznej w systemie edukacji pozarządowej, prowadzonej przez organizacje pozarządowe, samorządy lokalne, instytucje rynku pracy, instytucje kultury, media, a skierowanych do dzieci, młodzieży, osób dorosłych, samorządów lokalnych, organizacji pozarządowych i biznesu (program edukacyjny dla samorządów i młodzieży),
- koordynacja działań na rzecz sektora ekonomii społecznej na poziomie regionalnym (m.in. monitoring i promocja podmiotów ekonomii społecznej, animacja współpracy międzysektorowej na poziomie regionalnym).

Potencjalne typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- organizacje pozarządowe i inne podmioty działające w obszarze pomocy i integracji społecznej oraz w sektorze ekonomii społecznej.

Potencjalne grupy docelowe:

- podmioty ekonomii społecznej²²⁸, przedsiębiorstwa społeczne i ich zrzeszenia,
- osoby fizyczne lub prawne (wraz z ich reprezentantami) zainteresowane założeniem i/lub prowadzeniem działalności w sektorze ekonomii społecznej, w tym w formie przedsiębiorstwa społecznego,
- partnerstwa na rzecz rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej,
- społeczność lokalna i regionalna w zakresie realizacji kampanii społecznych oraz programów edukacyjnych.

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się konkursowy tryb wyboru projektów.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Wsparcie sektora ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej w regionie świadczone będzie za pośrednictwem akredytowanych Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (dwie instytucje, funkcjonujące w obrębie dwóch wyznaczonych subregionów).

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

---

²²⁸ Podmioty ekonomii społecznej rozumiane zgodnie z zapisami Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 9.8

Lp.	Wskaźnik produktu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1.	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	szt.	EFS	Regiony słabiej rozwinięte	650			IZ	Roczna

2.A.7 Innowacje społeczne, współpraca ponadnarodowa i wkład EFS w realizację celów tematycznych 1-7

Działania realizowane w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych VIII osi priorytetowej korespondują z innymi obszarami wsparcia wskazanymi w Umowie Partnerstwa i tym samym będą przyczyniały się w sposób pośredni do realizacji innych celów tematycznych. Wsparcie w obszarze integracji społecznej w ramach CT 9 będzie powiązane z CT 3 w zakresie wsparcia przedsiębiorstw społecznych.

2.A.8 Ramy wykonania

Tabela 6: Ramy wykonania osi priorytetowej (w podziale na fundusze i kategorie regionów w stosownych przypadkach) - OP 8

Oś priorytetowa	Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu, lub jeśli właściwe - wskaźnik rezultatu)	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)
							M	K	O	M	K	O		
8	Wskaźnik produktu	1	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	os.	EFS	Słabiej rozwinięty	805	1445	2250	7649	13728	21377	IZ	wskaźniki reprezentatywne dla głównych typów projektów w ramach CT 9 w OP 8
	Wskaźnik produktu	2	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi lub zdrowotnymi w programie	os.	EFS	Słabiej rozwinięty	79	143	222	753	1351	2104	IZ	

	Wskaźnik postępu finansowego	3	Całkowita kwota wydatków kwalifikowalnych	EUR	EFS	Słabiej rozwinięty	23 686 923	188 981 576	IZ	Obowiązkowy
--	------------------------------	---	---	-----	-----	--------------------	------------	-------------	----	-------------

Dodatkowe informacje jakościowe na temat ustanowienia ram wykonania

Ramy wykonania są zgodne z zasadami funkcjonowania mechanizmu ram wykonania określonych w rozporządzeniach oraz w Umowie Partnerstwa. Prezentowane pośrednie i docelowe wartości dla wskaźników wybranych do ram wykonania zostały ustalone w oparciu o metodologię szacowania, która została zaprezentowana KE w trakcie negocjacji. Instytucja Zarządzająca przedstawiła KE wszystkie uwarunkowania, jakie miały i mogą mieć wpływ na realizację przyjętych wartości. Udostępniona metodologia zawiera opis przyjętych założeń i głównych czynników, jakie miały wpływ na przyjętą (oszacowaną) wartość docelową danego wskaźnika. Podstawowe kryteria szacowania wartości wskaźników bazują na danych historycznych, którymi dysponowała IZ, uwzględniając dotychczasowe doświadczenia we wdrażaniu podobnych przedsięwzięć. Dodatkowo, poza danymi historycznymi i kosztami jednostkowymi, szacując wartości docelowe zostały wzięte pod uwagę dane dotyczące obecnej sytuacji oraz trendów społeczno – gospodarczych.

Instytucja Zarządzająca będzie na bieżąco monitorować realizację wartości dla ram wykonania i na bieżąco reagować na zjawiska, które mogą mieć wpływ na realizację założonych wartości, jak również dokonywać odpowiednich korekt po przeprowadzeniu stosownych analiz.

2.A.9 Kategorie interwencji

Tabele 7-11: Tabele przedstawiające zastosowane w osi priorytetowej kategorii interwencji - OP 8

Europejski Fundusz Społeczny: Region słabiej rozwinięty									
Tabela 7: Wymiar 1		Tabela 8: Wymiar 2		Tabela 9: Wymiar 3		Tabela 10: Wymiar 6		Tabela 11: Wymiar 7	
Zakres interwencji		Forma finansowania		Typ terytorium		Terytorialne mechanizmy wdrażania		EFS secondary theme (wyłącznie EFS)	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
109	60 299 125	01	169 088 779	01	42 272 195	02	4 758 308	06	8 888 029
112	63 356 719			02	42 272 195	07	164 330 471		
113	45 432 935			03	84 544 389				

2.A.10 Podsumowanie planowanego wykorzystania pomocy technicznej, z uwzględnieniem, w razie potrzeby, działań wzmacniających potencjał administracyjny instytucji zaangażowanych w zarządzanie programami i ich kontrolę oraz beneficjentów

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej zostało opisane w osi priorytetowej X. Pomoc Techniczna.

2.A.1 Oś priorytetowa IX – JAKOŚĆ EDUKACJI I KOMPETENCJI W REGIONIE

**OŚ PRIORYTETOWA IX
JAKOŚĆ EDUKACJI I KOMPETENCJI W REGIONIE**

Nr identyfikacyjny osi priorytetowej	IX
Nazwa osi priorytetowej	JAKOŚĆ EDUKACJI I KOMPETENCJI W REGIONIE

Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana wyłącznie przy wykorzystaniu instrumentów finansowych	NIE
Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana wyłącznie przy wykorzystaniu instrumentów finansowych utworzonych na poziomie Unii	NIE
Całość osi priorytetowej zostanie zrealizowana przy zastosowaniu formuły rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	NIE
W odniesieniu do EFS: całość osi priorytetowej jest poświęcona innowacjom społecznym, współpracy transnarodowej lub obydwu tym obszarom	NIE

Tabela 91. Priorytety inwestycyjne w ramach OP 9

Oś priorytetowa IX. Jakość edukacji i kompetencji w regionie		
CT 10 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie	10.1 Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia	EFS
	10.3 Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji	
	10.3 BIS Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami	

Oś priorytetowa IX. Jakość edukacji i kompetencji w regionie realizuje cel tematyczny 10 i jest osią monofundusową współfinansowaną ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Interwencja w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych osi priorytetowej IX. *Jakość edukacji i kompetencji w regionie* przyczyniać się będzie do realizacji celu głównego Umowy Partnerstwa tj. *zwiększenia konkurencyjności gospodarki* oraz celu szczegółowego tj.: *lepszyc kompetencji kadr gospodarki*.

2.A.2 Uzasadnienie utworzenia osi priorytetowej obejmującej więcej niż jedną kategorię regionu, więcej niż jeden cel tematyczny lub więcej niż jeden fundusz (w stosownych przypadkach)

Nie dotyczy

2.A.3 Fundusz, kategoria regionu i podstawa dla kalkulacji wsparcia unijnego

Fundusz	Europejski Fundusz Społeczny
Kategoria regionu	Region słabiej rozwinięty
Podstawa kalkulacji (publiczne lub ogółem)	Wydatki kwalifikowalne ogółem
Kategoria regionu dla regionów najbardziej oddalonych i północnych słabo zaludnionych regionów (w stosownych przypadkach)	Nie dotyczy

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia (PI 10.1)
-------------------------------	--

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy 1: Upowszechnienie edukacji przedszkolnej

Cel szczegółowy 2: Poprawa funkcjonowania szkół i placówek systemu oświaty

W erze gospodarki opartej na wiedzy edukacja stanowi fundament rozwoju społeczno-gospodarczego. Bez sprawnego, elastycznego i odpowiednio ukierunkowanego systemu kształcenia nie może być mowy o zwiększeniu jakości kapitału ludzkiego, także w jego wymiarze społecznym. Wszelkie działania zmierzające do przyspieszenia rozwoju gospodarczego muszą zakładać równoległy wysiłek w dziedzinie edukacji, w tym w zakresie upowszechniania kształcenia, poprawy jego jakości i dostosowania do potrzeb rynku pracy.

Celem wyrównywania dysproporcji występujących w województwie w obszarze edukacji, niezbędnym jest podjęcie działań zmierzających do poprawy jakości i efektywności

nauczania elementarnego, podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, przy jednoczesnym zapewnieniu powszechnego dostępu do wysokiej jakości edukacji już od najwcześniejszych jej etapów.

Na jakość nauczania wpływa również kompetentna kadra. Postęp technologiczny, a jednocześnie zmiany w strukturze demograficznej społeczeństwa i malejąca liczba dzieci, powoduje konieczność kształcenia, doksztalcania lub przekwalifikowywania pracowników, stawiając tym samym nowe zadania przed oświatą. Należy zatem zwrócić uwagę na podnoszenie kwalifikacji oraz rozwój zawodowy nauczycieli przy jednoczesnej potrzebie przemodelowania kształcenia w szkołach. Kompetentna i wykształcona kadra będzie bowiem „motorem” inspirującym uczniów do pogłębiania wiedzy i rozwoju swoich zainteresowań, a tym samym przyczyni się do zwiększenia jakości usług edukacyjnych w regionie.

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego) - PI 10.1

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1	Liczba przedszkoli, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS	Słabiej rozwinięty	szt.	n/d	-	-	-	szt.	2013	128	-	-	Ewaluacja	Okresowo
2	Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK dzięki EFS*	Słabiej rozwinięty	os.	n/d	-	-	-	os.	2013	0	-	-	Ewaluacja / MiiR	Okresowo

*Nie określono wartości docelowej wskaźnika. Osiągnięcie poziomu wskaźnika rezultatu długoterminowego zostanie zmierzone badaniem ewaluacyjnym przeprowadzonym przez Instytut Badań Edukacyjnych

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

W celu zapewnienia właściwego rozwoju umiejętności i kompetencji odpowiadających na potrzeby i wyzwania współczesnego świata niezbędnym jest zapewnienie dostępności do wczesnej edukacji. Wiek przedszkolny jest najbardziej optymalnym etapem do kształtowania u dziecka właściwych postaw oraz formowania jego psychiki. Pobyt w placówkach wychowania przedszkolnego umożliwi kształtowanie u dzieci kompetencji kluczowych oraz nabywanie różnych umiejętności, które na dalszym etapie ich życia będą wykorzystane na szeroką skalę.

W kontekście upowszechnienia edukacji przedszkolnej wsparcie ukierunkowane będzie przede wszystkim na tworzenie nowych miejsc przedszkolnych, w tym również uruchamianie innych form wychowania przedszkolnego. Powyższe działania będą wspierane

w szczególności na obszarach wiejskich, gdzie dostęp do takich form opieki jest mocno ograniczony, a upowszechnienie edukacji osiąga najniższy stopień w skali regionu oraz w aglomeracjach i na obszarach miejskich, gdzie popyt na usługi w zakresie opieki przedszkolnej znacznie przewyższa podaż ofert. Z uwagi na zmieniające się trendy demograficzne skutkujące zmniejszeniem liczby dzieci, a w konsekwencji likwidacją szkół, do realizacji działań w przedmiotowym zakresie będzie wykorzystywana przede wszystkim istniejąca już baza lokalowa gmin (np. budynki likwidowanych szkół).

Ponadto podejmowane będą również działania ukierunkowane na podnoszenie jakości edukacji przedszkolnej i dostosowanie jej do rzeczywistych potrzeb odbiorców usług, zwłaszcza dzieci 3 i 4 letnich, w tym w zakresie realizacji zajęć specjalistycznych i wspierających, kształtujących rozwój dzieci i ich kompetencji kluczowych - w tym również dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych, oraz doskonalenia zawodowego nauczycieli w zakresie pracy z małymi dziećmi. Powyższe przyczyni się do równoważenia szans edukacyjnych dzieci, w szczególności z obszarów wiejskich. Należy podkreślić, iż zaplanowana interwencja umożliwi godzenia życia zawodowego oraz rodzinnego i powrót na rynek pracy osób, w szczególności kobiet, które dotychczas zaangażowane były w domową opiekę nad dziećmi, w wyniku czego przedwcześnie opuszczały regionalny rynek pracy.

Szkoła powinna stworzyć uczniom optymalne warunki dla rozwoju, a tym samym przyciągać ich bogatą ofertą, która nie tylko odznacza się wysoką jakością, ale też jest dopasowana do oczekiwań uczniów i rzeczywistych potrzeb pracodawców. Mimo, iż w województwie podkarpackim poziom nauczania porównywalny jest z poziomem krajowym, w kontekście wyzwań przyszłości niezbędne jest podniesienie jakości nauczania w szkołach ogólnych, specjalnych i zawodowych. Zasadność wsparcia szkół zawodowych w niniejszym priorytecie podyktowana jest realizacją przez szkoły prowadzące kształcenie zawodowe nauki w oparciu o dwie podstawy programowe: kształcenia ogólnego i kształcenia w zawodach. W kontekście przyszłych potrzeb gospodarki priorytetem będzie podniesienie kompetencji uczniów w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych. Wsparcie ukierunkowane zostanie również na kształtowanie u uczniów kompetencji kluczowych oraz właściwych postaw i umiejętności, będących podstawą do dalszego podnoszenia kwalifikacji i sprawnego poruszania się na rynku pracy (np. praca w zespole, kreatywność, innowacyjność). Pomocą objęci zostaną również uczniowie szczególnie uzdolnieni.

W związku z niskim wykorzystaniem technologii cyfrowych w całym procesie nauczania realizowane będą działania ukierunkowane na rozwijanie kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie praktycznego stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych w oparciu o założenia i wnioski płynące z realizacji rządowego programu „Cyfrowa szkoła”. Pozwoli to na wyposażenie szkół w nowoczesne pomoce/narzędzia dydaktyczne, zaś nauczyciele będą mieli możliwość zdobycia kompetencji pozwalających na komunikowanie się z uczniami oraz prowadzenie dokumentacji szkolnej z wykorzystaniem technik informacyjno-komunikacyjnych.

Mając na uwadze przeciwdziałanie rozwarstwieniu społecznemu w edukacji, jak również eliminowanie czynników determinujących występowanie zjawiska segregacji w szkołach, interwencja obejmować będzie realizację różnych form działań wyrównujących szanse edukacyjne uczniów, którzy z różnych przyczyn mają utrudniony dostęp do edukacji, osiągają niskie wyniki w nauczaniu, czy też z różnych innych względów są zagrożeni przedwczesnym opuszczeniem systemu oświaty. W tym celu podejmowane będą działania służące indywidualizacji podejścia do ucznia. W szczególności dotyczyć to będzie uczniów

ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (zarówno tych mających trudności w nauce, jak również uczniów szczególnie uzdolnionych) w kontekście dalszego ich rozwoju oraz rozwijania talentów w dziedzinach pozaszkolnych. Mając na uwadze obniżenie wieku obowiązku szkolnego wsparcie obejmować będzie również uczniów młodszych, którzy każdy etap edukacyjny będą rozpoczynać wcześniej niż ich poprzednicy.

Na jakość nauczania i wyniki osiągnięte przez uczniów w bardzo dużym stopniu wpływa odpowiednio przygotowana, kompetentna kadra. W związku ze zmianami w polskim systemie edukacji oraz koniecznością dostosowania metod i technik nauczania do wyzwań nowoczesnej gospodarki, niezbędne będzie odpowiednie przygotowanie kadr systemu oświaty. Wsparcie ukierunkowane będzie na kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli prowadzących kształcenie ogólne i specjalne, w tym również wychowanie przedszkolne, prowadzone w odniesieniu do potrzeb placówki i kierunków rozwoju polskiej edukacji. Poprawa kompetencji nauczycieli odbywać się będzie w szczególności w oparciu o nowy model doskonalenia zawodowego nauczycieli, gdzie doskonalenie to będzie elementem wspomagającym placówkę, polegającym na motywowaniu nauczycieli do dalszego kształcenia w miejscu pracy i odpowiadać będzie na jej specyficzne potrzeby. Powyższe wsparcie uzupełnione zostanie o kompleksowe doradztwo i pomoc pedagogiczno-psychologiczną w szczególności w zakresie identyfikowania i odpowiedniego reagowania na problemy uczniów oraz umiejętności rozwiązywania sytuacji trudnych w szkole np. w zakresie narkomanii, alkoholizmu, przemocy w rodzinie, agresji wobec rówieśników i nauczycieli, radzenia sobie z uczniem trudnym, uczniem znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej/rodzinnej oraz uczniem z niepełnosprawnościami.

Nie bez znaczenia pozostaje fakt, iż w procesie kształcenia duże znaczenie ma zastosowanie nowoczesnych technologii oraz odpowiednio dostosowanych i wyposażonych pracowni przedmiotowych i laboratoriów. Stosowanie różnorodnych technik, narzędzi pozwala na jeszcze lepsze kształtowanie kompetencji uczniów oraz przedstawienie „praktycznego”, a nie tylko teoretycznego wymiaru nauczania. Tymczasem dostęp do tych form pomocy jest mocno ograniczony, w szczególności w zakresie nauk matematycznych, przyrodniczych czy też zastosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych w nauczaniu. W odniesieniu do powyższego charakter wspierający będą miały działania ukierunkowane na odpowiednie wyposażenie, w szczególności pracowni przedmiotowych, w sprzęt, pomoce naukowe i dydaktyczne oraz pomoce konieczne do pracy m.in. z uczniami o specjalnych potrzebach, uczniami młodszymi, jako element niezbędny do poprawy warunków dydaktycznych i jakości nauczania. Działania dotyczące wyposażenia przedszkoli będą miały charakter pomocniczy, jako że ich wyposażenie nie stanowi priorytetu w ramach działań ukierunkowanych na ten poziom edukacji.

Wszystkie podejmowane działania dostępne będą dla osób niepełnosprawnych, jako grupy mającej znacznie utrudniony dostęp do systemu edukacji i narażonej na wykluczenie społeczne.

Przykładowe typy projektów:

- wsparcie tworzenia nowych miejsc przedszkolnych, w tym dla dzieci z niepełnosprawnościami
- podnoszenie atrakcyjności i jakości oferty edukacyjnej przedszkoli i szkół w zakresie kształcenia ogólnego

- działania służące indywidualizacji podejścia do ucznia ukierunkowane na wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów oraz pracę z uczniem młodszym
- podnoszenie kompetencji uczniów w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych oraz kompetencji cyfrowych
- działania rozwijające przekrojowe kompetencje kluczowe uczniów, tj. umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, kreatywność, inicjatywność i przedsiębiorczość, świadomość i ekspresja kulturalna
- programy wsparcia nauczycieli w ich pracy zawodowej ukierunkowane m.in. na podnoszenie kwalifikacji zawodowych, przekwalifikowanie, doradztwo
- kontynuacja wdrażania założeń rządowego programu „Cyfrowa Szkoła” w obszarze e-nauczyciel i e-szkoła
- realizacja programów stypendialnych skierowanych do uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, w tym szkół zawodowych, osiągających wysokie wyniki w nauce w szczególności w zakresie przedmiotów matematyczno-przyrodniczych, technicznych i zawodowych, znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej lub trudnej sytuacji życiowej/rodzinnej

Potencjalne typy beneficjentów:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych)

Potencjalne grupy docelowe:

- przedszkola, inne formy wychowania przedszkolnego oraz dzieci w wieku przedszkolnym i ich rodzice
- szkoły i placówki realizujące kształcenie ogólne i zawodowe oraz ich uczniowie
- nauczyciele i pracownicy pedagogiczni przedszkoli, innych form wychowania przedszkolnego, szkół i placówek realizujących kształcenie ogólne
- osoby niepełnosprawne w ramach ww. grup

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Tak. Celem zwiększenia efektywności realizowanego wsparcia planuje się wykorzystanie mechanizmu finansowania krzyżowego (cross financing). Formy wsparcia nakierowane (obok wsparcia dla osób fizycznych) na podnoszenie jakości działań szkół i placówek oświatowych mają bardziej kompleksowy charakter i wymagają, aby jako integralną część projektu traktować nakłady na wyposażenie ww. instytucji, co pozwala osiągać efekty długofalowe: zmieniać ich charakter pracy i lepiej dostosowywać ofertę edukacyjną do potrzeb uczniów i uczennic (w tym kolejnym roczników). Będzie to możliwe wyłącznie dzięki zastosowaniu mechanizmu finansowania krzyżowego.

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy

Pozakonkursowy tryb wyboru projektów planuje się zastosować w odniesieniu do projektu dotyczącego indywidualizacji procesu nauczania z uwzględnieniem wsparcia stypendialnego skierowanego do uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, w tym szkół zawodowych, który wdrażany będzie przez Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego. Niniejszy projekt będzie kontynuacją i rozszerzeniem programu stypendialnego przewidzianego dotychczas w ramach Poddziałania 9.1.3 POKL. Mając na względzie kreowanie polityki edukacyjnej regionu i dbałość o poziom wykształcenia obywateli, program stypendialny winien mieć charakter systemowy, przewidywalny i zapewniający określenie tych samych reguł dla wszystkich szkół, zatem powinien być wdrażany przez jednostkę obejmującą swym działaniem cały region tj. uczniów wszystkich szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, w tym szkół zawodowych. W związku z wieloletnim doświadczeniem w zakresie realizacji wsparcia stypendialnego oraz możliwością zapewnienia szerokiego zaplecza administracyjnego, samorząd województwa może dać gwarancję sprawnej realizacji programu w oparciu o wypracowane standardy pracy.

W kontekście zróżnicowań wewnątrzregionalnych i potrzeby osiągnięcia większej spójności społeczno-gospodarczej w województwie, silniejsza koncentracja środków będzie obejmować obszary cechujące się największymi opóźnieniami społeczno-gospodarczymi. Realizacja powyższego odbywać się będzie m.in. poprzez narzędzia stosowane na etapie wyboru projektów.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu. Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - PI 10.1

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie	szt.	EFS	Stabiej rozwinięty	4 634			IZ	Roczna
2	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	szt.	EFS	Stabiej rozwinięty	553			IZ	Roczna
3	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	os.	EFS	Stabiej rozwinięty	7 529			IZ	Roczna
4	Liczba uczniów objętych wsparciem w programie	os.	EFS	Stabiej rozwinięty	10 666			IZ	Roczna

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji (PI 10.3)
-------------------------------	---

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy 1: Upowszechnienie kształcenia ustawicznego

Kapitał ludzki jest jednym z najważniejszych czynników przyczyniających się do wzrostu gospodarczego i wydajności, a doskonalenie umiejętności i poprawa jakości nauczania na wszystkich etapach, będą miały zasadnicze znaczenie dla wszystkich trzech najważniejszych wymiarów strategii Europa 2020.

Kształcenie ustawiczne to jeden z obszarów, które wymagają znaczącej poprawy dla zwiększenia innowacyjności w województwie podkarpackim oraz w całej Polsce²²⁹. Zmieniające się uwarunkowania rynku pracy, szybkie starzenie się społeczeństwa oraz wydłużenie okresu aktywności zawodowej determinują podjęcie skoordynowanych działań

²²⁹ „Diagnoza innowacyjności woj. Podkarpackiego na tle regionów Polski i Unii Europejskiej”, Instytut Gospodarki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Rzeszów, grudzień 2012 r., str. 39-40

na rzecz kształcenia ustawicznego zapewniających większy udział osób w procesie kształcenia, w szczególności osób starszych i o niskich kwalifikacjach.

Priorytetem będzie dążenie do upowszechnienia idei uczenia się przez całe życie poprzez skuteczne zachęcanie mieszkańców regionu do inwestycji w siebie, podnoszenie i nabywanie nowych kwalifikacji, rozwijanie własnych umiejętności i zainteresowań.

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego) - PI 10.3

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1	Liczba osób, które nabyły kompetencje w ramach lub po opuszczeniu programu	Słabiej rozwinięty	os.	n/d	-	-	-	os.	2013	1	608		IZ	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Dynamiczne zmiany gospodarcze, w tym na rynku pracy powodują potrzebę stałego pogłębiania wiedzy, podnoszenia kwalifikacji i doskonalenia umiejętności, w szczególności w odniesieniu do osób starszych oraz o niskich kwalifikacjach. Koniecznym staje się zatem zwiększenie dostępu osób dorosłych zarówno do edukacji formalnej, jak i do różnych form edukacji pozaformalnej. Doświadczenia z dotychczasowego wsparcia w obszarze kształcenia ustawicznego wskazują również na potrzebę lepszego powiązania tematyki prowadzonych kursów z rzeczywistymi potrzebami rynku pracy.

W odniesieniu do powyższego planowane jest co do zasady wdrożenie popytowego systemu podnoszenia kwalifikacji, w większym stopniu odpowiadającego na indywidualne zapotrzebowanie osób dorosłych, które z własnej inicjatywy chcą podnieść swoje kwalifikacje, zwiększającego trafność wsparcia przy jednoczesnym zwiększeniu jego efektywności. W ramach tego systemu osoby dorosłe, które samodzielnie chcą podnosić swoje kwalifikacje uzyskają lepszy dostęp zarówno do edukacji formalnej, jak i pozaformalnej oraz będą mogły w sposób formalny potwierdzić efekty uczenia się uzyskane w drodze nieformalnej lub pozaformalnej. Niemniej jednak z uwagi na specyficzne grupy docelowe, które mają zostać objęte zakresem interwencji m.in. osoby starsze i osoby o niskich kwalifikacjach, w uzasadnionych przypadkach wynikających ze zdiagnozowanych, specyficznych potrzeb odbiorców dopuszcza się również możliwość wsparcia w modelu innym niż popytowy.

Uzupełnieniem oferowanego wsparcia będzie system doradztwa w zakresie diagnozy potrzeb oraz znalezienia i wyboru właściwej oferty edukacyjnej, uwzględniający rozwój

kompetencji zgodnych z aktualnymi potrzebami na rynku pracy. Ponadto w związku z tym, że umiejętność obsługi komputera oraz znajomość przynajmniej jednego języka jest obecnie wymogiem podstawowym zawartym w większości ofert pracy, planuje się realizować działania skierowane na podniesienie kompetencji osób dorosłych w zakresie znajomości języków obcych oraz ICT.

Należy zaznaczyć iż podejmowane w ramach niniejszego priorytetu działania będą stanowiły uzupełnienie wsparcia w zakresie podnoszenia kwalifikacji osób bezrobotnych oraz pracowników przedsiębiorstw w ramach osi priorytetowej VII. *Regionalny rynek pracy*.

Wszystkie podejmowane działania dostępne będą dla osób niepełnosprawnych, jako grupy mającej znacznie utrudniony dostęp do systemu edukacji i narażonej na wykluczenie społeczne.

Przykładowe typy projektów:

- kształcenie osób dorosłych w formach szkolnych i pozaszkolnych
- podnoszenie kompetencji językowych oraz ICT wśród osób dorosłych
- doradztwo dla osób dorosłych w zakresie diagnozy potrzeb edukacyjnych oraz wyboru odpowiedniej oferty kształcenia
- programy formalnego potwierdzania kwalifikacji uzyskanych drogą nieformalną lub pozaformalną

Potencjalne typy beneficjentów:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

Potencjalne grupy docelowe:

- osoby dorosłe, w szczególności osoby starsze i o niskich kwalifikacjach, osoby niepełnosprawne, które z własnej inicjatywy chcą podnosić, uzupełniać lub potwierdzać posiadane kwalifikacje

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Nie

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się następujące tryby wyboru projektów:

- tryb konkursowy
- tryb pozakonkursowy

Pozakonkursowy tryb wyboru projektów planuje się zastosować w odniesieniu do projektu dotyczącego podnoszenia kwalifikacji osób dorosłych w obszarze zawodów związanych

z szeroko rozumianym zdrowiem i zabezpieczeniem społecznym, który wdrażany będzie przez Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego i podległe jednostki organizacyjne. Projekt wpisuje się w założenia inteligentnej specjalizacji wiodącej Województwa Podkarpackiego „jakość życia” w obszarze zdrowia.

Przewiduje się wprowadzenie kryteriów preferujących grupy, które w najmniejszym stopniu uczestniczą w kształceniu ustawicznym, m. in. osoby z terenów wiejskich i mniejszych miejscowości, osoby o niskich kwalifikacjach, osoby 50+ czy osoby pracujące na podstawie umów czasowych, umów cywilno-prawnych, pracownicy agencji pracy czasowej.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu. Na etapie wyboru projektów mogą zostać zastosowane dodatkowe kryteria wyboru premiujące projekty, w których poprzez zaplanowane działania wspierana będą ww. polityki horyzontalne.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - 10.3

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Liczba osób w wieku 25-64 lata o niskich kwalifikacjach, które uczestniczyły w edukacji pozaformalnej w programie	os.	EFS	Słabiej rozwinięty	3 216			IZ	Roczna

2.A.4 Priorytet inwestycyjny

Priorytet inwestycyjny	Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami (PI 10.3 BIS)
------------------------	---

2.A.5 Cele szczegółowe priorytetu inwestycyjnego i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Rozwój wysokiej jakości szkolnictwa zawodowego odpowiadającego na potrzeby regionalnego rynku pracy

Zwiększenie powiązania systemu edukacji i umiejętności osób z potrzebami rynku pracy jest konieczne wobec obecnej sytuacji na rynku pracy oraz rosnącego bezrobocia ludzi młodych. Dostosowanie rynku edukacyjnego do potrzeb rynku pracy przekłada się nie tylko na sytuację absolwentów, ale również wzrost gospodarczy i wydajność przedsiębiorstw.

Priorytetem będzie zatem mocniejsze powiązanie instytucji edukacyjnych z sektorem gospodarki oraz dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb regionalnego rynku pracy. Istotnym elementem będzie zwiększanie potencjału szkół zawodowych poprzez dostosowanie programów nauczania i szkolenia do aktualnego zapotrzebowania na rynku, przy jednoczesnym propagowaniu korzyści płynących z wyboru tej ścieżki kształcenia.

Zwiększenie potencjału kapitału ludzkiego w regionie jest niemożliwe bez wcześniejszego ukierunkowania wyborów edukacyjnych i zawodowych, stąd niezbędne jest wdrożenie efektywnego systemu doradztwa, zwłaszcza na poziomie gimnazjalnym.

Powyższe pozwoli na bardziej skuteczne funkcjonowanie na rynku pracy oraz przyczyni się do stworzenia otoczenia przyjaznego do budowania gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach, w której wykorzystywany będzie potencjał mieszkańców województwa.

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego) - PI 10.3 BIS

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jedn. pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (C)	Słabiej rozwinięty	os.	Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego o objętych wsparciem w programie	-			os.	2013	42	58	100	IZ	Roczna

2.A.6 Przedsięwzięcie, które ma zostać objęte wsparciem w ramach priorytetu inwestycyjnego

2.A.6.1 Opis typów i przykłady przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem, ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych, w stosownych przypadkach, wskazanie głównych grup docelowych, poszczególnych terytoriów docelowych i typów beneficjentów

Głównym zadaniem szkolnictwa zawodowego jest przygotowanie wykwalifikowanych pracowników na potrzeby regionalnego rynku pracy. W związku z tym niezbędne jest ściślejsze powiązanie pracodawców ze szkołami zawodowymi, nie tylko w zakresie organizacji staży i praktyk dla uczniów, pozwalających na praktyczną naukę w środowisku miejsca pracy, ale także w zakresie wyznaczania kierunków rozwoju szkół, szkolenia nauczycieli zawodu czy popularyzowania kształcenia zawodowego wśród młodzieży. Uzupełnieniem powyższego będą działania wspierające współpracę szkół zawodowych ze szkołami wyższymi w celu dostosowania kierunków kształcenia zawodowego do uwarunkowań rynku i potrzeb pracodawców, w szczególności w obszarze wsparcia programowego/metodycznego.

Rozwinięta współpraca z otoczeniem społeczno-gospodarczym wspomagana przez system monitorowania szkół i rynku pracy (w tym m.in. badanie losów absolwentów) w skali całego województwa pozwoli pozyskiwać informacje potrzebne do prowadzenia polityki edukacyjnej dopasowanej do potrzeb regionalnego rynku pracy. Dzięki temu szkoły skuteczniej będą mogły dopasować swoją ofertę edukacyjną do rzeczywistych potrzeb. Adaptacja polegać będzie nie tylko na wprowadzaniu nowych kierunków nauczania dostosowanych do kierunków rozwoju i specjalizacji gospodarki regionalnej, zmianach programowych (m.in. wprowadzanie kształcenia modułowego czy modyfikacja programów na kierunkach już istniejących), ale także na podnoszeniu poziomu kwalifikacji zawodowych (m.in. poprzez kursy i szkolenia), w tym zwłaszcza umiejętności praktycznych. Odpowiednio przygotowana oferta edukacyjna jest niezbędna aby szkolnictwo zawodowe było atrakcyjne dla ucznia i dawało mu realne szanse na podjęcie zatrudnienia po ukończeniu szkoły.

Zmieniające i rozwijające się technologie, rozwój nowych branż, zmiana potrzeb na rynku pracy wymagają od nauczycieli, zwłaszcza przedmiotów zawodowych, stałego aktualizowania swojej wiedzy. W związku z tym dokształcanie i aktualizowanie kompetencji przez nauczycieli zawodu, jak również ich przekwalifikowanie w kontekście potrzeb szkoły i regionalnych uwarunkowań rynku pracy, jest warunkiem koniecznym, aby oferta dydaktyczna szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe była przygotowana na odpowiednim poziomie. Powyższe odbywać się będzie m.in. w oparciu o nowy model doskonalenia zawodowego nauczycieli, który opracowano i testowano w ramach PO KL, jak również przy wykorzystaniu szeregu narzędzi m.in. szkoleń, staży w przedsiębiorstwach, praktyk, studiów podyplomowych.

W dalszym ciągu brakuje też prężnie działających ośrodków branżowych dających możliwość uzyskania wykształcenia i kwalifikacji w zawodach właściwych dla danej branży. Przyczynią się one do podniesienia jakości kształcenia w zawodach i lepszego dostosowania do potrzeb rynku pracy, a co za tym idzie do zwiększenia szans na zatrudnienie. W związku z niskim wskaźnikiem kształcenia ustawicznego w regionie zasadnym jest dążenie do zapewniania odpowiedniej do potrzeb rozwoju gospodarki regionalnej oferty edukacyjnej, zarówno dla przedsiębiorców, jak też ich pracowników.

W odbiorze społecznym wybór szkoły zawodowej przez ucznia nie jest postrzegany jako prestiżowy, zaś wykształcenie zawodowe, nawet na poziomie średnim jest deprecjonowane.

W kontekście rekomendacji z badania ewaluacyjnego przeprowadzonego na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Rzeszowie²³⁰, wynika, iż w celu spopularyzowania kształcenia zawodowego w regionie, należy prowadzić kampanie wizerunkowe i informacyjne, które akcentować będą wartość szkolnictwa zawodowego, przy jednoczesnym podkreśleniu możliwości uzyskania satysfakcjonującego zatrudnienia.

Doradztwo edukacyjno-zawodowe, które działa na poszczególnych etapach edukacji, jest słabo rozwinięte w województwie podkarpackim. Badanie uczniów szkół zawodowych, które odbyło się w 2012 roku²³¹, pokazało, że doradztwo edukacyjno-zawodowe jest pomijane w praktyce. W związku z powyższym istnieje potrzeba rozwoju wachlarza usług i upowszechnienia doradztwa edukacyjno-zawodowego w głównej mierze poprzez zaadaptowanie już istniejących rozwiązań i efektywne wdrożenie systemu doradztwa na poszczególnych etapach edukacji. Istotne jest, aby system ten został jak najściślej powiązany z działaniami instytucji rynku pracy, pozwalając na tworzenie regionalnych kadr gospodarki adekwatnych do potrzeb rozwojowych przedsiębiorstw oraz uczestników rynku pracy. Powiązanie systemu z instytucjami rynku pracy pozwoli dodatkowo na wykorzystanie wybranych elementów do celów doradczych dla osób dorosłych w zakresie analizy popytu na kompetencje i kwalifikacje pracodawców i podaży ofert kształcenia ustawicznego. Niemniej jednak proces ten musi mieć początek już na etapie preorientacji zawodowej uczniów i uczennic poziomu gimnazjalnego.

Charakter wspierający będą miały działania ukierunkowane na odpowiednie doposażenie w sprzęt, pomoce naukowe i dydaktyczne warsztatów i pracowni w placówkach prowadzących kształcenie i szkolenie zawodowe, jako element niezbędny do poprawy warunków dydaktycznych i jakości nauczania.

Wszystkie podejmowane działania dostępne będą dla osób niepełnosprawnych, jako grupy mającej znacznie utrudniony dostęp do systemu edukacji i narażonej na wykluczenie społeczne.

Przykładowe typy projektów:

- stworzenie i wdrożenie systemu integracji szkolnictwa zawodowego z otoczeniem społeczno-gospodarczym, szkolnictwem wyższym oraz instytucjami rynku pracy
- podnoszenie atrakcyjności szkolnictwa zawodowego i jakości oferty edukacyjnej szkół/placówek prowadzących kształcenie zawodowe, w tym dostosowanie oferty edukacyjnej szkół zawodowych do regionalnych potrzeb (m.in. opracowanie i wdrażanie nowych kierunków nauczania, zmiany programowe, kursy i szkolenia, w tym kursy językowe itp.)
- programy wsparcia nauczycieli w ich pracy zawodowej ukierunkowane m.in. na podnoszenie kwalifikacji zawodowych, przekwalifikowanie, doradztwo i monitorowanie
- rozwój oferty ukierunkowanych branżowo centrów kształcenia zawodowego i ustawicznego w zakresie kształcenie pod potrzeby regionalnego i lokalnego rynku pracy
- kampanie wizerunkowe i informacyjne na rzecz szkolnictwa zawodowego

²³⁰ Raport końcowy z badania ewaluacyjnego „Ocena rozwoju szkolnictwa zawodowego w województwie podkarpackim w kontekście Działania 9.2 PO KL”, Katowice-Kraków, grudzień 2012.

²³¹ Przebadano ponad 10 000 osób, z których jedynie 3% wskazało, że wybór szkoły pokierowany był poradą doradcy zawodowego²³¹ (Ze szkoły do pracy. Raport z badania uczniów szkół zawodowych w województwie podkarpackim”, s. 33).

- wdrażanie efektywnego systemu poradnictwa i doradztwa edukacyjno-zawodowego, w szczególności w gimnazjum

Potencjalne typy beneficjentów:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych)

Potencjalne grupy docelowe:

- szkoły i placówki oświatowe prowadzące kształcenie zawodowe i ich kadra
- uczniowie i słuchacze szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe
- rodzice uczniów szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe
- szkoły i placówki oświatowe realizujące kształcenie ogólne oraz ich uczniowie
- rodzice uczniów szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie ogólne
- partnerzy społeczno-gospodarczy
- osoby niepełnosprawne w ramach ww. grup

Terytorialny obszar realizacji:

Projekty objęte priorytetem realizowane będą na terenie całego województwa.

Przewidywane finansowanie krzyżowe:

Tak. Celem zwiększenia efektywności realizowanego wsparcia planuje się wykorzystanie mechanizmu finansowania krzyżowego (cross financing). Formy wsparcia nakierowane (obok wsparcia dla osób fizycznych) na podnoszenie jakości działań szkół i placówek oświatowych mają bardziej kompleksowy charakter i wymagają, aby jako integralną część projektu traktować nakłady na wyposażenie ww. instytucji, co pozwala osiągać efekty długofalowe: zmieniać ich charakter pracy i lepiej dostosowywać ofertę edukacyjną do potrzeb uczniów i uczennic (w tym kolejnym roczników). Będzie to możliwe wyłącznie dzięki zastosowaniu mechanizmu finansowania krzyżowego.

2.A.6.2 Kierunkowe zasady wyboru projektów

W ramach priorytetu przewiduje się pozakonkursowy tryb wyboru projektów.

Pozakonkursowy tryb wyboru projektów planuje się zastosować w odniesieniu do projektu w zakresie rozwoju wysokiej jakości szkolnictwa zawodowego, który wdrażany będzie przez Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie. Projekt będzie kontynuacją projektu realizowanego w perspektywie 2007-2013 w ramach działania 9.2 POKL – *Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego*. Projekt z założenia odbywać się będzie równolegle we wszystkich szkołach prowadzących kształcenie zawodowe, co pozwoli na uzupełnienie braków programowych i kompetencyjnych ze strony nauczycieli, koordynację regionalnej siatki uruchamianych kierunków nauczania, specjalizację szkół i placówek oświatowych, zrównoważony rozwój doposażenia i jakości funkcjonowania poszczególnych szkół w odpowiedzi na zaprogramowany plan rozwoju. Realizacja projektów konkursowych

ograniczyłaby wsparcie do części szkół i placówek, bez możliwości skoordynowania działań dotyczących analogicznych zmian w poszczególnych szkołach, wykorzystania efektu synergii, tworzenia sieci kontaktów, zwłaszcza branżowych – tak pomiędzy samymi instytucjami edukacyjnymi, jak też pracodawcami. Procedura konkursowa nie daje więc możliwości osiągnięcia oczekiwanej zmiany, tak w kontekście funkcjonowania poszczególnych szkół, jak i ich sumy jako skoordynowanego systemu szkolnictwa zawodowego w regionie. Ze względu na regionalny charakter systemu szkolnictwa zawodowego konieczne jest wskazanie instytucji, do której kompetencji należeć będzie skoordynowanie systemu i jego zrównoważony rozwój, w odpowiedzi na potrzeby regionalnego rynku pracy. Ze względu na to, że szkoły te podlegają różnym organom prowadzącym, jedyną instytucją możliwą do wskazania w tym zakresie jest samorząd województwa, co dodatkowo uzasadnia pozakonkursowy tryb wyboru projektów.

Pozakonkursowy tryb wyboru projektów przewidziany został również dla projektu z zakresu rozwoju doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkołach gimnazjalnych w województwie podkarpackim, który wdrażany będzie przez Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie. Doradztwo edukacyjno-zawodowe postulowane jest na każdym etapie edukacji, jednak w szkole gimnazjalnej, ze względu na jeden z elementów doradztwa – preorientację zawodową, jest szczególnie istotne. Faktyczną zmianę sytuacji gwarantuje jedynie objęcie wsparciem potencjalnie wszystkich szkół prowadzących kształcenie na poziomie gimnazjalnym w województwie (pełnej populacji uczniów i uczennic), w oparciu o propozycje programowe wypracowane w ramach okresu programowania 2007-2013 (projekty systemowe KOWEziU) oraz PO WER. Założeniem projektu jest takie wdrożenie systemu, aby zapewnić rozwój tego typu usług w dalszej perspektywie czasowej, po zakończeniu wsparcia. Ze względu na to, że na poziomie regionalnym nie ma instytucji odpowiedzialnej za koordynację działań szkół gimnazjalnych WUP jest instytucją, której zadania są najbliższe merytorycznie planowanemu zakresowi projektu.

Wybór projektów do dofinansowania odbywać się będzie w oparciu o kryteria wyboru przyjęte przez Komitet Monitorujący, opracowane przy uwzględnieniu takich aspektów jak: obiektywność, precyzyjność, mierzalność, spójność, rozłączność. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Z uwagi na horyzontalny wymiar polityk zrównoważonego rozwoju, równości szans i zapobiegania dyskryminacji oraz promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn, będą one przestrzegane na każdym etapie realizacji Programu.

2.A.6.3 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.A.6.4 Planowane wykorzystanie dużych projektów

W ramach niniejszego priorytetu nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.A.6.5 Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, na kategorie regionu

Tabela 5: Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki produktu (wg priorytetu inwestycyjnego, w podziale na kategorie regionów - w odniesieniu do EFS oraz w stosownych przypadkach w odniesieniu do EFRR) - 10.3 BIS

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie	os.	EFS	Stabiej rozwinięty	1 000			IZ	Roczna
2	Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego	szt.	EFS	Stabiej rozwinięty	107			IZ	Roczna
3	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	os.	EFS	Stabiej rozwinięty	15 385			IZ	Roczna
4	Liczba szkół i placówek objętych wsparciem w zakresie realizacji zadań w obszarze doradztwa edukacyjno-zawodowego	szt.	EFS	Stabiej rozwinięty	344			IZ	Roczna

2.A.7 Innowacje społeczne, współpraca ponadnarodowa i wkład EFS w realizację celów tematycznych 1-7

Działania realizowane w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych IX osi priorytetowej silnie korespondują z innymi obszarami wsparcia wskazanymi w *Umowie Partnerstwa* i tym samym będą przyczyniały się w sposób pośredni do realizacji innych celów tematycznych. Wsparcie w obszarze edukacji w ramach CT 10 będzie powiązane z poniższymi celami tematycznymi m.in. w kontekście wsparcia na rzecz:

- innowacyjności i budowania gospodarki opartej na wiedzy m.in. poprzez stosowanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych w edukacji – CT 1
- podnoszenia kompetencji cyfrowych różnych grup społecznych (np. nauczycieli, uczniów, osób dorosłych), wykorzystania technologii informacyjno – komunikacyjnych w edukacji i wykorzystania nowoczesnych materiałów dydaktycznych na potrzeby kształcenia umiejętności cyfrowych – CT 2
- dostosowania systemu edukacji do potrzeb nowoczesnej gospodarki i rozwijanie przewag konkurencyjnych przedsiębiorstw poprzez inwestycje w kapitał ludzki - CT 3

2.A.8 Ramy wykonania

Tabela 6: Ramy wykonania osi priorytetowej (w podziale na fundusze i kategorie regionów w stosownych przypadkach) - OP 9

Oś priorytetowa	Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu, lub jeśli właściwe- wskaźnik rezultatu)	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)
							M	K	O	M	K	O		
9	Wskaźnik produktu	1	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	szt.	EFS	Słabiej rozwinięty	98			553			IZ	wskaźniki reprezentatywne dla głównych typów projektów w ramach CT10 w OP 9
	Wskaźnik produktu	2	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	os.	EFS	Słabiej rozwinięty	7 693			15 385			IZ	
	Wskaźnik postępu finansowego	3	Całkowita kwota wydatków kwalifikowalnych	EUR	EFS	Słabiej rozwinięty	20 798 007			107 106 096			IZ	

Dodatkowe informacje jakościowe na temat ustanowienia ram wykonania

Ramy wykonania są zgodne z zasadami funkcjonowania mechanizmu ram wykonania określonych w rozporządzeniach oraz w Umowie Partnerstwa. Prezentowane pośrednie i docelowe wartości dla wskaźników wybranych do ram wykonania zostały ustalone w oparciu o metodologię szacowania, która została zaprezentowana KE w trakcie negocjacji. Instytucja Zarządzająca przedstawiła KE wszystkie uwarunkowania, jakie miały i mogą mieć wpływ na realizację przyjętych wartości. Udostępniona metodologia zawiera opis przyjętych założeń i głównych czynników, jakie miały wpływ na przyjętą (oszacowaną) wartość docelową danego wskaźnika. Podstawowe kryteria szacowania wartości wskaźników bazują na danych historycznych, którymi dysponowała IZ, uwzględniając dotychczasowe doświadczenia we wdrażaniu podobnych przedsięwzięć. Dodatkowo, poza danymi historycznymi i kosztami jednostkowymi, szacując wartości docelowe zostały wzięte pod uwagę dane dotyczące obecnej sytuacji oraz trendów społeczno – gospodarczych.

Instytucja Zarządzająca będzie na bieżąco monitorować realizację wartości dla ram wykonania i na bieżąco reagować na zjawiska, które mogą mieć wpływ na realizację założonych wartości, jak również dokonywać odpowiednich korekt po przeprowadzeniu stosownych analiz.

2.A.9 Kategorie interwencji

Tabele 7-11: Tabele przedstawiające zastosowane w osi priorytetowej kategorii interwencji - OP 9

Europejski Fundusz Społeczny: Region słabiej rozwinięty									
Tabela 7: Wymiar 1 Zakres interwencji		Tabela 8: Wymiar 2 Forma finansowania		Tabela 9: Wymiar 3 Typ terytorium		Tabela 10: Wymiar 6 Terytorialne mechanizmy wdrażania		Tabela 11: Wymiar 7 EFS secondary theme (wyłącznie EFS)	
Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€	Kod	€
115	72 426 891	01	114 927 311	01	30 056 863	07	114 927 311	05	31 082 258
117	7 500 420			02	41 606 863				
118	35 000 000			03	43 263 586				

2.A.10 Podsumowanie planowanego wykorzystania pomocy technicznej, z uwzględnieniem, w razie potrzeby, działań wzmacniających potencjał administracyjny instytucji zaangażowanych w zarządzanie programami i ich kontrolę oraz beneficjentów

Planowane wykorzystanie pomocy technicznej zostało opisane w osi priorytetowej X. *Pomoc Techniczna*

Sekcja 2.B Opis osi priorytetowych dotyczących pomocy technicznej

2.B.1 Oś priorytetowa X – POMOC TECHNICZNA

OŚ PRIORYTETOWA X POMOC TECHNICZNA

2.B.2 Przyczyny utworzenia osi priorytetowej obejmującej więcej niż jedną kategorię regionu (w stosownych przypadkach)

Nie dotyczy

2.B.3 Fundusz oraz kategoria regionu (należy powtórzyć dla każdej kombinacji w ramach osi priorytetowej)

Fundusz	Europejski Fundusz Społeczny
Kategoria regionu	Region słabiej rozwinięty

2.B.4 Cele szczegółowe i oczekiwane rezultaty

Cel szczegółowy: Umożliwienie sprawnego funkcjonowania systemu realizacji programu oraz zapewnienie ciągłości procesu programowania

Warunkiem zapewnienia efektywnego wykorzystania środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 jest odpowiednie przygotowanie sprawnego pod względem kadrowym, organizacyjnym i technicznym, systemu zarządzania, wdrażania, monitorowania, informowania i promocji oraz kontroli i oceny pomocy strukturalnej.

Wsparcie ze środków pomocy technicznej RPO WP 2014-2020 ukierunkowane będzie na wzmocnieniu potencjału:

- instytucji realizujących Program,
- beneficjentów Programu,
- partnerstwa zgodnie z art. 5 ust. 3 lit. e Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013r. oraz wymiany między nimi dobrych praktyk,

W celu prawidłowego wdrożenia Programu zakłada się zatrudnienie właściwej liczby pracowników oraz zapewnienie systemu motywacji płacowych i pozapłacowych dla pracowników uczestniczących w realizacji RPO WP. Pozwoli to na zmniejszenie rotacji pracowników oraz zapewnienie poziomu zatrudnienia niezbędnego do sprawnego działania instytucji zaangażowanych we wdrażanie RPO WP. Konieczne jest aby pracownicy

obsługujący program mogli korzystać z dofinansowania do różnych form kształcenia, co pozwoli na stałe podnoszenie kwalifikacji zawodowych oraz odpowiednie motywowanie.

Niezbędnym działaniem będzie zapewnienie osobom zaangażowanym w zarządzanie i wdrażanie RPO WP odpowiednich warunków lokalowych, technicznych, umożliwiających sprawne i efektywne wykonywanie obowiązków.

Zagwarantowane zostaną również odpowiednie środki na spełnienie wymagań dotyczących m.in. monitoringu, ewaluacji, kontroli jak również szkoleń w szczególności z zakresu przygotowania wniosków o dofinansowanie projektów a także w obszarach w których w obecnej perspektywie finansowej stwierdza się najwięcej nieprawidłowości np. z zakresu prawa zamówień publicznych.

Doświadczenia gromadzone podczas realizacji RPO WP w ramach pełnego siedmioletniego okresu planistycznego, a także osiągnięte dzięki niemu efekty, powinny zostać wykorzystane w kolejnej perspektywie finansowej po roku 2020. Dla zapewnienia ciągłości programowania, w ramach niniejszej osi współfinansowane będzie przygotowanie dokumentów programowych na kolejny okres planistyczny, a także proces ich konsultacji.

Uzyskanie odpowiednich zdolności administracyjnych w zakresie zarządzania programem oraz przygotowania i realizacji projektów, to podstawowe warunki osiągnięcia celów RPO WP. Dzięki różnego rodzaju akcjom promocyjnym i informacyjnym mieszkańcy regionu będą na bieżąco informowani o pomocy unijnej służącej rozwojowi województwa. Zwiększenie kierowanego do regionu strumienia środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej wymaga także podniesienia świadomości społecznej na temat jej roli w rozwoju województwa. Podejmowane w tym celu działania promocyjne i informacyjne służyć będą popularyzowaniu programu oraz upowszechnianiu jego efektów.

Wsparcia wymagać będą również beneficjenci RPO WP w zakresie ich zdolności absorpcyjnych. Niezbędne będzie zatem zaangażowanie środków dostępnych w ramach niniejszej osi na przygotowanie projektów wraz z wymaganą dokumentacją oraz inne niezbędne wydatki. Prawidłowo przygotowane i zrealizowane projekty zapewnią osiągnięcie celów programu.

W ramach Programu zostaną zabezpieczone środki finansowe na wszelkiego rodzaju ewentualne wydatki związane z utworzeniem i funkcjonowaniem narzędzi przewidzianych w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.B.5 Wskaźniki rezultatu

Nie dotyczy

2.B.6 Przedsięwzięcia, które mają zostać objęte wsparciem oraz ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych (w podziale na poszczególne osie priorytetowe)

2.B.6.1 Opis przedsięwzięć, które mają zostać objęte wsparciem oraz ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych

W celu osiągnięcia celu możliwe jest finansowanie m.in. następujące typy działań:

- wydatki związane z wynagrodzeniem pracowników zaangażowanych w realizację Programu (w tym certyfikację),
- przebudowa, adaptacja i utrzymanie powierzchni, przeznaczonych na cele biurowe, konferencyjne, archiwalne i magazynowe itp.,
- budowa specjalistycznych instalacji wewnętrznych (typu ochrony przeciwpożarowej, systemów alarmowych, systemów klimatyzacyjnych i wentylacyjnych itp.),
- zakup i wyposażenie w odpowiedni sprzęt oraz udzielenie szeroko pojętego wsparcia w zakresie komputeryzacji,
- finansowanie wynajmu środków transportu na kontrole i wydatków związanych z poleceniami wyjazdów służbowych oraz finansowanie innych wydatków związanych z kontrolami beneficjentów RPO WP,
- przygotowanie i przeprowadzenie szkoleń oraz wszelkich innych usług dydaktycznych, mających na celu podniesienie kwalifikacji pracowników zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie RPO,
- przekazanie beneficjentom Programu wiedzy służącej do prawidłowego przygotowania, realizacji i rozliczenia projektów współfinansowanych z RPO WP,
- działania informacyjno-promocyjne w tym m.in.: kampanie informacyjno-promocyjne, kompleksową organizację konferencji, prezentację i promocję przykładów najlepszych praktyk i najlepszych projektów, zakup materiałów promocyjnych, opracowanie i druk publikacji informacyjnych, zakup materiałów informacyjnych, ogłoszenia w mediach oraz publikacje prasowe,
- zapewnienie właściwej obsługi procesu weryfikacji i oceny projektów, dokonywanej w wyniku rozpatrzenia wniesionego środka odwoławczego,
- działania na rzecz zmniejszenia obciążenia administracyjnego beneficjentów, w tym działania takie jak systemy elektronicznej wymiany danych oraz działania w zakresie zarządzania i wykorzystania funduszy,
- przedsięwzięcia mające na celu wzmocnienie potencjału partnerów zgodnie z art. 5 ust. 3 lit. e Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013r. oraz wymiany między nimi dobrych praktyk,
- zapewnienie prawidłowego funkcjonowania procesów monitorowania i ewaluacji w ramach Programu. Cel osiągnięty zostanie poprzez: działania związane z monitorowaniem realizacji Programu (w tym m.in. sporządzanie sprawozdań, organizacja Komitetu Monitorującego i jego posiedzeń oraz spotkań rocznych z Komisją Europejską), działania związane ewaluacją (w tym m.in. zlecenie i przeprowadzenie badań ewaluacyjnych oraz organizacja konferencji ewaluacyjnych),
- zapewnienie sfinansowania wszelkich ewentualnych kosztów związanych z utworzeniem oraz funkcjonowaniem nowych instrumentów wsparcia przewidzianych w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013r.,
- wsparcie potencjalnych i ostatecznych beneficjentów RPO WP w zakresie ich zdolności absorpcyjnych. Niezbędne będzie zatem zaangażowanie środków dostępnych w ramach niniejszej osi na przygotowanie projektów wraz z wymaganą dokumentacją, jak: ekspertyzy, opinie, badania, ewaluacje, kosztorysy, wyliczenia, kalkulacje, dokumentację budowlaną oraz inne niezbędne do osiągnięcia celu wydatki,

- finansowanie wszelkich kosztów związanych z funkcjonowaniem i działalnością Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego,
- wszelkie ewentualne wydatki związane z zamknięciem programów realizowanych w perspektywie finansowej 2007-2013,
- wszelkie wydatki związane z opracowaniem oraz przygotowaniem się do realizacji nowych projektów i programów, przewidzianych na kolejną perspektywę finansową,
- oprócz ww. typów wydatków wspierane mogą być również wszelkie inne działania/koszty niezbędne do realizacji celu, których wyżej nie wyszczególniono.

Beneficjentami Pomocy Technicznej mogą być wszelkie podmioty określone w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

2.B.6.2 Wskaźniki produktu, które mają się przyczyniać do osiągnięcia rezultatów (w podziale na osie priorytetowe)

Tabela 13: Wskaźniki produktu dla EFRR/FS/EFIS (w podziale na osie priorytetowe) - OP 10

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka pomiaru	Wartość docelowa (na rok 2023) (opcjonalnie)			Źródło danych
			M	K	O	
1	Liczba etatomiesięcy finansowanych ze środków pomocy technicznej	szt.				IZ
2	Liczba uczestników form szkoleniowych dla instytucji	os.				IZ
3	Liczba przeprowadzonych ewaluacji	szt.				IZ
4	Liczba projektów objętych wsparciem	szt.				IZ
5	Liczba uczestników form szkoleniowych dla beneficjentów	os.				IZ
6	Liczba działań informacyjno-promocyjnych o szerokim zasięgu.	szt.				IZ
7	Liczba odwiedzin portalu informacyjnego/serwisu internetowego	szt.				IZ
8	Liczba materiałów informacyjnych lub promocyjnych wydanych w formie elektronicznej	szt.				IZ
9	Liczba posiedzeń sieci tematycznych, grup roboczych, komitetów oraz ciał angażujących partnerów spoza administracji publicznej	szt.				IZ
10	Liczba zakupionych urządzeń oraz elementów wyposażenia stanowiska pracy	szt.				IZ
11	Liczba opracowanych ekspertyz	szt.				IZ

12	Liczba zorganizowanych spotkań, konferencji, seminariów	szt.		IZ
----	---	------	--	----

2.B.7 Kategorie interwencji (w podziale na osie priorytetowe)

Tabele 14-16: Tabele przedstawiające zastosowane w osi priorytetowej kategorii interwencji - OP 10

Europejski Fundusz Społeczny: Region słabiej rozwinięty					
Tabela 14: Wymiar 1 Zakres interwencji		Tabela 15: Wymiar 2 Forma finansowania		Tabela 16: Wymiar 3 Typ terytorium	
Kod	€	Kod	€	Kod	€
121	59 667 286	01	69 703 020	07	69 703 020
122	2 035 734				
123	8 000 000				

SEKCJA 3. PLAN FINANSOWY

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 jest programem operacyjnym finansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Obszarem realizacji programu jest obszar województwa. Województwo jest zaliczone do regionów słabiej rozwiniętych.

Zgodnie z Umową Partnerstwa alokacja środków unijnych na Program wynosi 1 523 139 080 EUR EFRR i 589 074 227 EUR EFS. Minimalne zaangażowanie środków krajowych - szacowane na podstawie art. 120 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. zakładającego maksymalny poziom dofinansowania każdej osi priorytetowej EFRR i EFS w regionach słabiej rozwiniętych na poziomie 85% - wynosi w momencie programowania 372 743 525 EUR. W realizację programu zaangażowane będą środki krajowe publiczne i prywatne. Zakłada się, że ostateczne zaangażowanie środków krajowych, głównie prywatnych w momencie zamknięcia programu będzie mogło być wyższe w zależności od zakresu i stopnia udzielania pomocy publicznej w ramach programu²³².

²³²Przepisy rozporządzenia ramowego, w szczególności art. 129 gwarantuje, że niezależnie od poziomu stopy dofinansowania przyjętej dla osi priorytetowej w tabeli 18a, wartość środków ostatecznie wypłaconych przez Komisję Europejską na moment zamknięcia programu nigdy nie będzie wyższa niż wkład publiczny przekazany beneficjentom. Art. 130.2 dodatkowo zapewnia, że w ramach płatności pośrednich KE zawsze będzie wypłacać kwotę niższą z dwóch kwot: kwoty wynikającej z przemnożenia podstawy certyfikacji z wniosku o płatność przez stopę dofinansowania na osi priorytetowej z tabeli 18a lub kwoty wykazanych we wniosku wydatków publicznych. Wielkość płatności pośrednich będzie uwzględniała także zasady związane z systemem rocznego badania i akceptacji kont, polegającym m.in. na udzielaniu zaliczek rocznych, wypłacaniu w trakcie roku jedynie 90% należnych płatności i rocznym rozliczaniu kont poprzez bilansowanie zaliczki rocznej wypłaconych środków i 10% zatrzymanych płatności pośrednich.

Podstawa certyfikacji

Podstawę obliczania wkładu UE w ramach Programu stanowią całkowite wydatki kwalifikowalne.

Kategorie regionów

Program jest realizowany na obszarze jednego województwa zaliczanego do kategorii regionów słabiej rozwiniętych.

Rezerwa wykonania

W Programie wyodrębniona została rezerwa wykonania w wysokości 6% jego całkowitej alokacji EFRR oraz 6% jego całkowitej alokacji EFS.

Udział rezerwy wykonania w podziale na lata dla każdego roku wynosi 6% EFRR i 6% EFS. Rezerwa wykonania ustanawiana jest w każdej osi priorytetowej Programu w jednakowej proporcji do jej wartości, z wyjątkiem osi Pomoc techniczna (finansowane wyłącznie z EFS), dla której zgodnie z przepisami nie ustanowiono rezerwy (wyłączenie osi pomocy technicznej wymaga dla zachowania wymaganego poziomu na funduszu w programie odpowiedniego zwiększenia rezerwy na inną/inne osie EFS).

Zakłada się możliwość zmiany wielkości rezerwy wykonania na osi priorytetowej, przy dopuszczeniu fluktuacji pomiędzy 5%-7%.

Koncentracja tematyczna

Założone w Programie poziomy koncentracji wynikają z Umowy Partnerstwa i pozwalają zachować wymagane na poziomie UP przez rozporządzenia unijne poziomy koncentracji.

Sekcja 3.1 Środki finansowe z poszczególnych funduszy oraz kwoty na rezerwę wykonania

Tabela 17: Tabela przedstawiająca całkowitą kwotę środków finansowych przewidzianych jako wkład każdego z funduszy do programu, w podziale na lata i kategorie regionów ze wskazaniem wysokości rezerwy wykonania (EUR)

	Fundus z	Kategoria regionu	2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		Łącznie	
			Podstawowa alokacja [1]	Rezerwa wykonania	Podstawowa alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawowa alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawowa alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawowa alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawowa alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawowa alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawowa alokacja	Rezerwa wykonania
1	EFRR	regiony słabiej rozwinięte	174 267 296	11 123 444	184 491 980	11 776 084	195 153 198	12 456 587	204 880 136	13 077 456	214 623 422	13 699 367	224 341 996	14 319 702	233 992 707	14 935 705	1 431 750 735	91 388 345
2		łącznie	174 267 296	11 123 444	184 491 980	11 776 084	195 153 198	12 456 587	204 880 136	13 077 456	214 623 422	13 699 367	224 341 996	14 319 702	233 992 707	14 935 705	1 431 750 735	91 388 345
3	EFS	regiony słabiej rozwinięte	67 397 898	4 301 994	71 352 296	4 554 402	75 475 523	4 817 586	79 237 418	5 057 707	83 005 635	5 298 232	86 764 295	5 538 147	90 496 708	5 776 386	553 729 773	35 344 454
4		łącznie	67 397 898	4 301 994	71 352 296	4 554 402	75 475 523	4 817 586	79 237 418	5 057 707	83 005 635	5 298 232	86 764 295	5 538 147	90 496 708	5 776 386	553 729 773	35 344 454
5	Łącznie		241 665 194	15 425 438	255 844 276	16 330 486	270 628 721	17 274 173	284 117 554	18 135 163	297 629 057	18 997 599	311 106 291	19 857 849	324 489 415	20 712 091	1 985 480 508	126 732 799

1 Łączna alokacja (wsparcie UE) po odjęciu rezerwy wykonania

Sekcja 3.2 Łączne środki finansowe w podziale na fundusz oraz współfinansowanie krajowe (EUR)

Tabela 18 a: Plan finansowy programu (EUR)

Oś priorytetowa	Fundusz	Kategoria regionu	Podstawa kalkulacji wsparcia UE (Całkowite koszty kwalifikowalne albo koszty kwalifikowalne publiczne)	Wkład UE (A)	Wkład Krajowy (B) = (C) + (D))	Szacunkowy podział wkładu krajowego		Finansowanie ogółem (E) = (A) + (B)	Stopa współfinansowania (F) = (A)/(E)	Dla celó w infor mac.	Główna alokacja ²³³		Rezerwa wykonania		Udział rezerwy wykonan ia (wsparci e UE) w łącznej kwocie wsparcia UE na oś priorytet ową (L)=(J)/(A)*100
						Krajowe środki pub. (C)	Krajowe środki pryw. (D)				Wkład UE (H)=(A)-(J)	Wkład krajowy (I)=(B)-(K)	Wkład UE (J)	Wkład krajowy (K)=(B)*((J)/ (A))	
OP 1 Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka	EFRR	Reg. słabiej rozwinęte	Całkowite wydatki kwalifikowalne	374 372 710	66 065 773	20 480 390	45 585 383	440 438 483	85%		351 910 347	62 101 827	22 462 363	3 963 946	6,00%
OP 2 Cyfrowe Podkarpackie	EFRR	Reg. słabiej rozwinęte	Całkowite wydatki kwalifikowalne	76 039 212	13 418 684	13 150 311	268 373	89 457 896	85%		71 476 859	12 613 563	4 562 353	805 121	6,00%
OP 3 Czysta energia	EFRR	Reg. słabiej rozwinęte	Całkowite wydatki kwalifikowalne	253 741 612	44 777 932	22 388 966	22 388 966	298 519 544	85%		238 517 115	42 091 256	15 224 497	2 686 676	6,00%
OP 4 Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego	EFRR	Reg. słabiej rozwinęte	Całkowite wydatki kwalifikowalne	202 259 639	35 692 877	28 554 302	7 138 575	237 952 516	85%		190 124 061	33 551 304	12 135 578	2 141 573	6,00%
OP 5 Infrastruktura komunikacyjna	EFRR	Reg. słabiej rozwinęte	Całkowite wydatki kwalifikowalne	401 629 407	70 875 778	65 914 473	4 961 305	472 505 185	85%		377 531 643	66 623 231	24 097 764	4 252 547	6,00%

²³³ alokacja łączna minus rezerwa wykonania

OP 6 Spójność przestrzenna i społeczna	EFRR	Reg. słabiej rozwinięte	Całkowite wydatki kwalifikowalne	215 096 500	37 958 206	36 439 878	1 518 328	253 054 706	85%		202 190 710	35 680 714	12 905 790	2 277 492	6,00%
OP 7 Regionalny rynek pracy	EFS	Reg. słabiej rozwinięte	Całkowite wydatki kwalifikowalne	235 355 117	41 533 256	37 529 450	4 003 806	276 888 373	85%		219 338 638	38 706 818	16 016 479	2 826 438	6,81%
OP 8 Integracja społeczna	EFS	Reg. słabiej rozwinięte	Całkowite wydatki kwalifikowalne	169 088 779	29 839 196	29 690 000	149 196	198 927 975	85%		157 581 883	27 808 568	11 506 896	2 030 628	6,81%
OP 9 Jakość edukacji i kompetencji w regionie	EFS	Reg. słabiej rozwinięte	Całkowite wydatki kwalifikowalne	114 927 311	20 281 290	20 179 884	101 406	135 208 601	85%		107 106 232	18 901 100	7 821 079	1 380 190	6,81%
OP 10 Pomoc techniczna	EFS	Reg. słabiej rozwinięte	Całkowite wydatki kwalifikowalne	69 703 020	12 300 533	12 300 533	0	82 003 553	85%		69 703 020	12 300 533	0	0	0,00%
Razem	EFRR	Reg. słabiej rozwinięte	Całkowite wydatki kwalifikowalne	1 523 139 080	268 789 250	186 928 320	81 860 930	1 791 928 330	85%		1 431 750 735	252 661 895	91 388 345	16 127 355	6,00%
Razem	EFS ²³⁴	Reg. słabiej rozwinięte	Całkowite wydatki kwalifikowalne	589 074 227	103 954 275	99 699 867	4 254 408	693 028 502	85%		553 729 773	97 717 019	35 344 454	6 237 256	6,00%
ŁĄCZNIE			Całkowite wydatki kwalifikowalne	2 112 213 307	372 743 525	286 628 187	86 115 338	2 484 956 832	85%		1 985 480 508	350 378 914	126 732 799	22 364 611	6,00%

²³⁴ Alokacja EFS bez wkładu na YEI

Tabela 18 c: Plan finansowy w podziale na osie priorytetowe, fundusze, kategorie regionu i cele tematyczne (EUR)

Oś priorytetowa	Fundusz	Kategoria regionu	Cel tematyczny	Wsparcie UE	Wkład krajowy	Finansowanie ogółem
OP 1 Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka	EFRR	Reg. słabiej rozwinięte	1	100 000 000	17 647 059	117 647 059
			3	274 372 710	48 418 714	322 791 424
OP 2 Cyfrowe Podkarpackie	EFRR	Reg. słabiej rozwinięte	2	76 039 212	13 418 684	89 457 896
OP 3 Czysta energia	EFRR	Reg. słabiej rozwinięte	4	253 741 612	44 777 932	298 519 544
OP 4 Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego	EFRR	Reg. słabiej rozwinięte	5	16 635 911	2 935 749	19 571 660
			6	185 623 728	32 757 128	218 380 856
OP 5 Infrastruktura komunikacyjna	EFRR	Reg. słabiej rozwinięte	4	57 349 912	10 120 573	67 470 485
			7	344 279 495	60 755 205	405 034 700
OP 6 Spójność przestrzenna i społeczna	EFRR	Reg. słabiej rozwinięte	8	20 000 000	3 529 411	23 529 411
			9	134 549 008	23 743 943	158 292 951
			10	60 547 492	10 684 852	71 232 344
OP 7 Regionalny rynek pracy	EFS	Reg. słabiej rozwinięte	8	235 355 117	41 533 256	276 888 373
OP 8 Integracja społeczna	EFS	Reg. słabiej rozwinięte	9	169 088 779	29 839 196	198 927 975
OP 9 Jakość edukacji i kompetencji w regionie	EFS	Reg. słabiej rozwinięte	10	114 927 311	20 281 290	135 208 601
OP 10 Pomoc techniczna	EFS	Reg. słabiej rozwinięte	-	69 703 020	12 300 533	82 003 553
Razem		Reg. słabiej rozwinięte		2 112 213 307	372 743 525	2 484 956 832

Tabela 19: Szacunkowa kwota wsparcia, która ma być wykorzystana na cele związane ze zmianą klimatu (EUR)

Oś priorytetowa	Szacunkowa wysokość środków na cele związane ze zmianami klimatu (euro)	Udział w całości alokacji na program (%)
OP 1 Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka	-	-
OP 2 Cyfrowe Podkarpackie	-	-
OP 3 Czysta energia	253 741 612	12,01%
OP 4 Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego	21 464 940	1,02%
OP 5 Infrastruktura komunikacyjna	74 734 254	3,54%
OP 6 Spójność przestrzenna i społeczna	4 000 000	0,19%
OP 7 Regionalny rynek pracy	-	-
OP 8 Integracja społeczna	-	-
OP 9 Jakość edukacji i kompetencji w regionie	-	-
OP 10 Pomoc techniczna	-	-
Razem	353 940 806	16,76%

SEKCJA 4. ZINTEGROWANE PODEJŚCIE DO ROZWOJU TERYTORIALNEGO

Wymiar terytorialny jest obok 11 celów tematycznych UE, drugim kierunkiem adresowania interwencji funduszy strukturalnych w regionie w okresie 2014-2020. Pojęcie wymiaru terytorialnego wynika z zapisów Traktatu Lizbońskiego, który zrównał go z wymiarem gospodarczym i społecznym. Zakłada on przejście od sektorowego do zintegrowanego zarządzania rozwojem ukierunkowanym terytorialnie. Charakteryzuje się lepszym wykorzystaniem endogenicznych potencjałów terytoriów określonych funkcjonalnie,

integracją działań publicznych w wymiarze przestrzennym oraz wielopoziomowym systemem zarządzania.

W RPO WP obok analizy zróżnicowań, potrzeb i potencjałów rozwojowych przedstawione również zostały wyzwania terytorialne. Punktem wyjścia do uwzględnienia w ramach RPO WP wymiaru terytorialnego, uwzględniającym wnioski z diagnozy sytuacji społeczno – gospodarczej województwa, były przede wszystkim zapisy *Strategii rozwoju województwa - Podkarpackie 2020*, w której określone zostały obszary koncentracji potencjałów i barier rozwojowych regionu na tle strategicznych kierunków rozwoju.

Identyfikacja potencjałów i barier rozwojowych województwa wraz z ich delimitacją w przestrzeni i dopasowaniem do nich skutecznych i adekwatnych narzędzi interwencji jest jednym ze sposobów na wzmocnienie koncentracji interwencji publicznej i bardziej efektywne powiązanie celów i priorytetów strategii rozwoju regionu z celami krajowej polityki rozwoju, w tym polityki regionalnej, realizowanej na podstawie *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020*, co w efekcie prowadzi do zwiększenia efektywności wykorzystania środków WRS. Wsparcie w ramach Polityki Spójności jest bowiem mniej skuteczne w przypadkach, gdy nie uwzględnia potencjałów oraz problemów specyficznych dla danego obszaru.

Realizacja interwencji RPO WP na obszarach strategicznej interwencji (OSI):

W ramach RPO WP wymiar terytorialny odnosi się do głównych obszarów strategicznej interwencji państwa, wskazanych w KSRR, tj.:

- obszary miejskie:
  - Miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne – planowane są działania realizowane w ramach Zintegrowanej Inwestycji Terytorialnej (ZIT) obejmującej Rzeszów i jego obszar funkcjonalny (ROF),
  - Miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji – planowane są działania w zakresie kompleksowej rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich wynikające z Lokalnych Planów Rewitalizacji, realizowane w ramach regionalnych inwestycji terytorialnych skierowanych do biegunów wzrostu województwa podkarpackiego, jak i kompleksowe projekty realizowane poza RIT (w przypadku pozostałych ośrodków miejskich),
  - Miasta subregionalne (wymagające interwencji w zakresie innym niż rewitalizacja) – planowane są działania w ramach regionalnych inwestycji terytorialnych skierowane do poszczególnych MOF. W szczególności wsparte zostaną działania mające na celu wykorzystanie endogenicznych potencjałów poszczególnych regionalnych biegunów wzrostu, m.in. obszary, na których możliwe jest lokalizowanie stref aktywności gospodarczej, walory przyrodnicze, potencjał ludzki.
- obszary wiejskie, w szczególności te charakteryzujące się najgorszymi wskaźnikami dostępu do usług determinujących możliwości rozwojowe – interwencja mająca na celu rozwój obszarów wiejskich prowadzona będzie w ramach różnych osi priorytetowych. Z uwagi na fakt, iż obszary wiejskie zamieszkałe są przez większość ludności województwa, interwencja RPO WP koncentrować się będzie zwłaszcza na tych obszarach, na których kumulacja barier o charakterze infrastrukturalnym, społecznym i ekonomicznym prowadzi do trwałej marginalizacji, a w efekcie do wykluczenia z możliwości uczestniczenia w procesach rozwojowych znacznej grupy mieszkańców.

- obszary przygraniczne – obszary te w województwie podkarpackim stanowią specyficzną część polskiego pogranicza ze względu na historyczne uwarunkowania oraz ustanowienie od 1 maja 2004 r. granicy z Ukrainą, jako zewnętrznej granicy obszaru Unii Europejskiej. Obszary te charakteryzują się niekorzystnymi zjawiskami w sferze społeczno-demograficznej i gospodarczej, co przede wszystkim jest wynikiem ich peryferyjnego położenia w stosunku do terenów o wysokiej atrakcyjności gospodarczej województwa, głównych korytarzy transportowych o znaczeniu krajowym i międzynarodowym oraz w oddaleniu od większych ośrodków miejskich, pełniących rolę biegunów wzrostu. RPO WP nie przewiduje specyficznej interwencji dla OSI obszary przygraniczne, ponieważ zakłada się intensyfikację działań dla tego obszaru poprzez wdrażanie Programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej. W ramach RPO WP w szczególności wsparte zostaną działania mające na celu wzmocnienie regionalnych biegunów wzrostu jako centrów rozwoju lokalnego (m.in. Przemysł, Krosno, Sanok-Lesko), jak również innych ośrodków miejskich zlokalizowanych wzdłuż granicy Państwa. Ze względu na fakt, iż w powiatach pogranicza występuje nagromadzenie negatywnych zjawisk społecznych, obszar ten będzie również korzystał w ramach RPO WP z preferencji terytorialnych przewidzianych dla obszarów wiejskich.
- obszar Polski Wschodniej - województwo podkarpackie zaliczane jest do grupy 5 województw tworzących obszar Polski Wschodniej, w związku z tym cała interwencja RPO WP 2014-2020 będzie się przyczyniała do przełamywania barier rozwojowych w tej części makroregionu Polski Wschodniej. W szczególności premiovane będą inwestycje mające znaczenie dla rozwoju całego makroregionu, mające oddziaływanie ponadregionalne.

Celem wzmocnienia wymiaru terytorialnego w województwie, realizowane będą Zintegrowane Inwestycje Terytorialne adresowane do Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego oraz regionalne inwestycje terytorialne realizowane w trybie pozakonkursowym, adresowane do regionalnych biegunów wzrostu (zidentyfikowanych w SRWP). Zintegrowane/Regionalne Inwestycje Terytorialne będą jednym z elementów kształtowania polityki miejskiej w regionie, a przede wszystkim pozwolą na prowadzenie kompleksowych działań w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych.

ZIT/RIT nie będą jedyną formą terytorialnego ukierunkowania interwencji przewidzianą w ramach RPO WP 2014-2020. Innym mechanizmem terytorialnego adresowania interwencji będą preferencje przestrzenne, bazujące na Obszarach Strategicznej Interwencji (wyznaczonych w SRWP). Dodatkowo, **premiowanie będą projekty realizowane w partnerstwie kilku samorządów lub w formule partnerstwa publiczno-prywatnego**, dotyczące wybranych obszarów tematycznych i geograficznych. Powyższe przyczyni się do wsparcia danego sektora na danym obszarze z uwagi na jego specyficzne cechy.

Wymiar terytorialny w ramach RPO WP będzie finansowany ze środków dwóch funduszy tj. Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego.

Podejście terytorialne w ramach RPO WP przyczyni się do efektywnego osiągnięcia celów szczegółowych i rezultatów programu w następujących osiach priorytetowych:

- w ramach OP I pozwoli na poprawę potencjału inwestycyjnego województwa, w tym poszczególnych miejskich obszarów funkcjonalnych,

- w ramach OP III przyczyni się do bardziej kompleksowego podejścia do działań niskoemisyjnych w województwie, komplementarności działań w zakresie zmniejszenia energochłonności infrastruktury publicznej i sektora mieszkaniowego oraz wykorzystania odnawialnych źródeł energii,
- w ramach OP IV przyczyni się do poprawy środowiska oraz poprawy jakości życia w województwie poprzez zmniejszenia ilości odpadów zagrażających mieszkańcom regionu oraz środowisku, poprawy jakości wód w regionie, bardziej kompleksowego podejścia do rozwoju dziedzictwa kulturowego, a także ochrony zasobów przyrody i przywrócenia różnorodności biologicznej w województwie,
- w ramach OP V przyczyni się do bardziej kompleksowego podejścia w zakresie rozwoju zrównoważonej mobilności miejskiej, poprawy spójności na terenie poszczególnych MOF, jak również spójności wewnętrznej regionu,
- w ramach OP VI przyczyni się do wzrostu zatrudnienia, mobilności zawodowej mieszkańców,
- w ramach OP VII poprzez integrację wsparcia EFRR i EFS przyczyni się w sposób kompleksowy do zwiększenia spójności społecznej poprzez eliminowanie barier w dostępie do usług na rzecz osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz rozwoju i wzmocnienia spójności lokalnej poprzez rewitalizację fizyczną, gospodarczą i społeczną obszarów zmarginalizowanych i zdegradowanych.

Przedstawione podejście terytorialne nie zastępuje podejścia horyzontalnego. Znaczna część działań realizowanych w ramach RPO WP będzie nadal uruchamiana jako działania horyzontalne – będzie więc w zależności od poszczególnych celów tematycznych dotyczyła powierzchni całego województwa. Kompleksowe i komplementarne podejście do wykorzystania środków WRS w ramach RPO WP w rezultacie przyczyni się do zapewnienia długofalowego i zrównoważonego rozwoju regionu.

Rozwój obszarów miejskich (miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji)

Województwo podkarpackie ma co prawda korzystnie ukształtowaną, policentryczną sieć osadniczą, niestety siła oddziaływania miast na otaczające obszary funkcjonalne jest zdecydowanie niewystarczająca. W związku z powyższym, konieczne jest dalsze umacnianie pozycji Rzeszowa oraz subregionalnych biegunów wzrostu województwa w przestrzeni regionalnej i krajowej dynamizujące procesy rozwojowe.

Zgodnie z diagnozą zawartą w KPZK 2030 oraz KSRR 2010-2020 w miastach Polski Wschodniej występują szczególne problemy związane z rozwojem funkcji miejskich. Obszary te cechuje niski poziom urbanizacji, rozproszenie i brak integracji funkcjonalnej sieci osadniczej oraz brak dużych ośrodków miejskich.

Miasta województwa podkarpackiego zmagają się z wieloma wyzwaniami rozwojowymi - problemami społecznymi i gospodarczymi wynikającymi z upadku tradycyjnych gałęzi przemysłu, utraty dotychczasowych funkcji, globalizacji czy też spowolnienia gospodarczego. Największe nasilenie takich problemów obserwuje się w Tarnobrzegu, wysokie w Stalowej Woli, Przemyśle i Dębicy, średnie w Krośnie i Mielcu, a najniższe w Rzeszowie. Problem ten dotyczy też mniejszych miast, między innymi Sanoka i Nowej Dęby²³⁵. Degradacja techniczna, gospodarcza, społeczna i środowiskowa obszarów zurbanizowanych, która

²³⁵ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030 – projekt, s. 140-141.

przekłada się na pogorszenie jakości życia ich mieszkańców, prowadzi do zmniejszania atrakcyjności miasta dla jego mieszkańców. W ramach RPO WP zasady zagospodarowania obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze polegać będą na kompleksowym podejściu do problemów, rewitalizacji ww. obszarów zdegradowanych i nadaniu tym obszarom nowych funkcji. Powyższe będzie miało również na celu zapobieżeniu niekorzystnym zjawiskom związanym z procesem suburbanizacji. Głównymi wyzwaniami rozwojowymi dla tych obszarów jest przeciwdziałanie zamieraniu centrów miast, degradacji przestrzeni publicznych oraz dezurbanizacji, niwelowanie kumulacji negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych tj. bezrobocie, ubóstwo, wykluczenie społeczne poprzez działania aktywizacyjne i integracyjne na rzecz społeczności lokalnych zamieszkujących ww. obszary.

Dlatego zaplanowana w programie interwencja w obszarze dotyczącym kompleksowej rewitalizacji będzie koncentrować się na uruchomieniu procesu odnowy wybranych obszarów, nie tylko poprzez poprawę estetyki i spójności przestrzennej zaniedbanych, odizolowanych, zdegradowanych terenów, ale także na działaniach sprzyjających włączeniu społecznemu, które przełożą się na wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia i przedsiębiorczości. Mając na uwadze ideę miasta zwarteego, tak istotne znaczenie będzie miało planowanie w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych. Poprawa koordynacji i współpracy pomiędzy miastem oraz gminami wchodzącymi w skład poszczególnych MOF w województwie podkarpackim, umożliwi skuteczne planowanie przestrzenne i społeczno-gospodarcze i zapewni realizację inwestycji priorytetowych z punktu widzenia całego obszaru funkcjonalnego.

Rozwój obszarów wiejskich

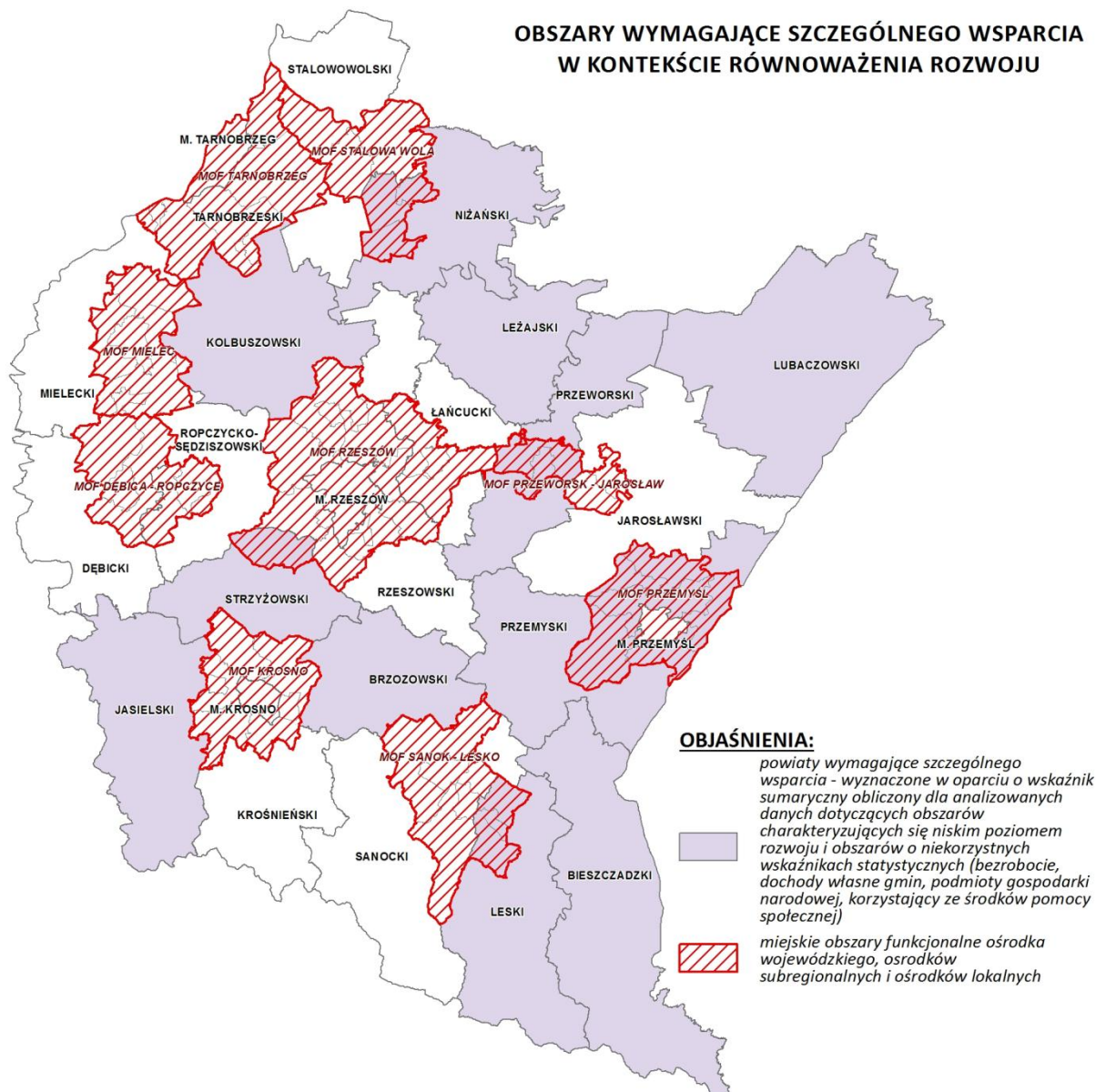
Obszary wiejskie nie są w szczególny sposób ujmowane w ramach RPO WP, jednak realizacja programu będzie równomiernie oddziaływać także na te obszary. Biorąc pod uwagę fakt, iż województwo podkarpackie cechuje najniższy w kraju wskaźnik urbanizacji, dla jego zrównoważonego rozwoju konieczne jest również uwzględnianie sytuacji na obszarach wiejskich. Ocenia się, że minimum 11% alokacji programu zostanie skierowana na wsparcie obszarów wiejskich.

Obszary o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe charakteryzuje: wysoki poziom zatrudnienia w rolnictwie, słaby poziom rozwoju przedsiębiorczości, duży odsetek osób o niskim poziomie wykształcenia i niskich kwalifikacjach zawodowych, niewysoki poziom dochodów budżetów lokalnych, a w efekcie mała ilość realizowanych inwestycji oraz słabe wyposażenie infrastrukturalne. Dodatkowo, na tych obszarach może występować zjawisko depopulacji. Na terenie województwa podkarpackiego do obszarów o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe, zalicza się powiaty położone na południowym zachodzie i południowym wschodzie, obszary jednocześnie odległe i słabo skomunikowane z dużymi ośrodkami miejskimi (zgodnie z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego).

W OP 6 (PI 8.2, PI 9.2, PI 10.4) oraz OP 7 (PI 8.5, PI 8.7, PI 8.9), dla obszarów wymagających szczególnego wsparcia (zgodnie z poniższą mapą), tj. powiatów: jasielskiego, strzyżowskiego, brzozowskiego, przemyskiego ziemskiego, leskiego, bieszczadzkiego, niżańskiego, lubaczowskiego, kolbuszowskiego, leżajskiego, przeworskiego, wydzielone zostanie **ok. 3%** całkowitej alokacji RPO WP, która będzie przeznaczona na przeprowadzenie dedykowanych konkursów.

Wskazane podejście dotyczyć będzie obszarów nie objętych MOF.

W ramach RPO WP obszary te będą obszarami wsparcia polityki regionalnej w zakresie wyrównywania dostępu do usług, warunkujących poprawę ich możliwości rozwojowych oraz włączenie się mieszkańców tych obszarów w regionalne procesy rozwojowe.

Sekcja 4.1 Rozwój lokalny kierowany przez społeczność (w stosownych przypadkach)

W ramach RPO WP nie przewiduje się realizacji instrumentu Rozwój lokalny kierowany przez społeczność (RLKS).

Sekcja 4.2 Zrównoważony rozwój obszarów miejskich

Miasta są z jednej strony motorami rozwoju kraju i poszczególnych regionów, generującymi największy wkład do Produktu Krajowego Brutto (PKB), a z drugiej strony zmagają się ze

specyficznymi problemami i wyzwaniem. Miasta są miejscem koncentracji aktywności gospodarczych i węzłami usług publicznych dla mieszkańców oraz dla ciężającej do nich ludności z ich zaplecza. Korzyści z rozwoju miast rozprzestrzeniają się na otaczające je obszary, przenosząc impulsy rozwojowe z biegunów wzrostu na obszary peryferyjne. Prawidłowy rozwój tego obszaru wymaga zatem prowadzenia aktywnej polityki rozwoju regionalnego, polegającej na podejściu funkcjonalnym do obszarów miejskich, zakładającej odchodzenie od postrzegania problemów i wyzwań jedynie przez pryzmat granic administracyjnych. Tym samym priorytetem dla polityki miejskiej jest rozwój realnej współpracy i partnerstw jednostek samorządu terytorialnego w obszarach funkcjonalnych miast.

Miasta stanowią ważny element polityki rozwoju na poziomie regionalnym, krajowym i europejskim. W dokumentach strategicznych podkreśla się konieczność podnoszenia konkurencyjności terytoriów poprzez koncentrację wsparcia na obszarach o największym potencjale wzrostu, do których zaliczono największe ośrodki miejskie i ich obszary funkcjonalne, przy jednoczesnym wzmacnianiu spójności terytorialnej i równoważeniu rozwoju w wymiarze przestrzennym. Komplementarnie do prowadzonych działań na rzecz oparcia wzrostu na wybranych obszarach tworzone powinny być warunki dla rozprzestrzeniania rozwoju na obszary w dalszym otoczeniu, przy szczególnym uwzględnieniu roli mniejszych miast w tym procesie.

Rozwój miast oraz zintegrowane podejście do polityki miejskiej odgrywa dużą rolę w osiągnięciu trzech najważniejszych celów rozwoju Europy, tj. wzrostu inteligentnego, zrównoważonego oraz sprzyjającego włączeniu społecznemu.

Wspieranie rozwoju w ramach RPO WP 2014-2020 obejmować będzie miasta na terenie całego województwa, ale najistotniejsze znaczenie będzie miało dla miast, położonych na obszarach słabiej zaludnionych z dużym udziałem ludności rolniczej oraz dla miast o liczbie do 10 tys. mieszkańców. Rozwój mniejszych ośrodków miejskich przyczyni się do poprawy dostępu do usług publicznych i rynku pracy dla ich mieszkańców oraz dla ludności z otaczających je obszarów wiejskich. Dla wszystkich ośrodków miejskich najważniejsze jest polepszenie ich dostępności komunikacyjnej, rozwój funkcji ponadlokalnych, a także koncentracja usług publicznych, w szczególności ochrony zdrowia i kultury. Wzmocnienie potencjałów ośrodków miejskich poprawi sytuację na rynku pracy oraz podniesie przedsiębiorczość i aktywność gospodarczą mieszkańców. Istotne jest również wspieranie działań, mających na celu przyciągnięcie inwestorów zewnętrznych oraz lokalizację przedsięwzięć, zwłaszcza na wybranych obszarach atrakcyjnych inwestycyjnie, bądź mogących realnie zwiększyć swoją atrakcyjność np. specjalne strefy ekonomiczne²³⁶.

Mając na uwadze powyższe, w dniu 19 marca 2013r. Zarząd Województwa Podkarpackiego podjął uchwałę w sprawie wskazania regionalnych biegunów wzrostu w województwie podkarpackim. Powyższe rozpoczęło formalne prace nad uwzględnieniem wymiaru miejskiego, w tym realizację Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w ramach regionalnego programu operacyjnego województwa podkarpackiego na lata 2014-2020.

Początkowo zakładano realizację ZIT we wszystkich wyszczególnionych w SRWP rzeczywistych biegunach wzrostu. Natomiast, po licznych analizach w zakresie potencjału realizacji projektów zintegrowanych w formule ZIT w województwie podkarpackim, a także

---

²³⁶ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego - projekt

celem jak najlepszego wykorzystania oraz wdrożenia w województwie narzędzi zaproponowanych przez Komisję Europejską w ramach polityki spójności na lata 2014-2020, planuje się odstąpić od formuły „oficjalnego” ZIT, na rzecz instrumentów bardziej adekwatnych dla regionalnych biegunów wzrostu.

Przewiduje się, że ZIT w województwie podkarpackim obligatoryjnie realizowany będzie na obszarze funkcjonalnym miasta Rzeszów – Rzeszowskim Obszarze Funkcjonalnym (ROF), którego zasięg określono w *Strategii rozwoju województwa – Podkarpackie 2020*, natomiast na obszarach funkcjonalnych rzeczywistych biegunów wzrostu realizowane będą regionalne inwestycje terytorialne, które wpisywać się będą w obszary strategicznej interwencji określone w *Strategii rozwoju województwa – Podkarpackie 2020*.

ZIT/RIT jest szczególnym trybem poszukiwania i uzgadniania przedsięwzięć rozwojowych w ramach tej części wsparcia która adresowana będzie do miejskich obszarów funkcjonalnych. Odpowiada wprost celowi głównemu programu którym jest **wzmocnienie i efektywne wykorzystanie gospodarczych i społecznych potencjałów regionu dla zrównoważonego i inteligentnego rozwoju województwa**. Dzięki szerokiemu wykorzystaniu instrumentów rozwoju terytorialnego w województwie może nastąpić zrównoważony rozwój regionu, który posiada korzystnie ukształtowaną, policentryczną sieć osadniczą, jednak siła oddziaływania miast na otaczające je obszary funkcjonalne jest niewystarczająca.

W ramach RPO WP działania na rzecz zrównoważonego rozwoju miast będą mogły uzyskać wsparcie w szerokim wymiarze. Wymiar miejski w ramach RPO WP będzie realizowany zarówno w ramach głównego nurtu wsparcia (osie priorytetowe tematyczne), jak również w ramach dedykowanych miastom działań finansowanych z wydzielonej puli środków do wykorzystania w ściśle określonym zakresie tematycznym, przy wykorzystaniu specjalnych instrumentów wsparcia dedykowanym miastom – Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) oraz Regionalnych Inwestycji Terytorialnych wspieranych środkami EFRR i EFS.

Szczególne role przysługiwać będzie interwencji realizowanej w ramach PI 6.5, 4.5 (transport niskoemisyjny) i 9.2 (oś priorytetowa 4, 5 oraz 6) dotyczących wsparcia przedsięwzięć z zakresu odnowy substancji miejskiej oraz rozwoju niskoemisyjnego transportu. Prowadzone będą również przedsięwzięcia z zakresu kompleksowej rewitalizacji ośrodków miejskich oraz ich obszarów funkcjonalnych.

W ramach Zintegrowanych/Regionalnych Inwestycji Terytorialnych interwencja zostanie skierowana na zwiększenie atrakcyjności gospodarczej ośrodków z wykorzystaniem ich wewnętrznych atutów, co w efekcie doprowadzi do umocnienia pozycji ROF oraz biegunów wzrostu jako centrów rozwoju lokalnego.

Przedsięwzięcia podejmowane przez podmioty spoza MOF będą wspierane w ramach wsparcia adresowanego do pozostałych obszarów województwa, na ogólnych zasadach konkursowych.

Tabela 20: Zintegrowane działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich - szacunkowa alokacja wsparcia z EFRR i szacunkowa alokacja EFS

Fundusz	Wsparcie z EFRR i EFS (wartości szacunkowe)	Udział całkowitej alokacji z funduszu na program
Łącznie EFRR	266 630 391 euro	12,6 %
Łącznie EFS	13 551 417 euro	0,6 %
Razem EFRR + EFS	280 181 808 euro	13,2 %

Rzeszowski Obszar Funkcjonalny (ROF):

W ramach RPO WP 2014-2020 realizowany będzie tzw. „wojewódzki” ZIT, skierowany do Rzeszowa oraz jego obszaru funkcjonalnego, obejmujący obszar 1 048 km² z liczbą ludności wynoszącą 351 055 mieszkańców. Obszar funkcjonalny miasta jest zwarty i obejmuje 13 gmin. Są to wszystkie jednostki administracyjne graniczące z miastem (8 gmin) oraz 4 gminy, które bezpośrednio z nim nie sąsiadują. ROF obejmuje następujące gminy: Rzeszów, Głogów Małopolski, Trzebownisko, Czarna, miasto Łańcut, gmina Łańcut, Krasne, Chmielnik, Tyczyn, Boguchwała, Świlcza, Czudec oraz Lubenia.

opracowanie graficzne: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020

1. Granice obszaru funkcjonalnego nie są tożsame z formalną kwalifikowalnością geograficzną projektów realizowanych w ramach ZIT. W wyjątkowych i uzasadnionych przypadkach konsensus może obejmować przedsięwzięcia (np. liniowe, sieciowe) których zasięg wykracza poza obszar funkcjonalny, z zastrzeżeniem, że zasadnicza część przedsięwzięcia zlokalizowana jest w jego granicach. Decyzję w w/w zakresie podejmuje Związek ZIT.
2. Co do zasady gminy wchodzące w skład Związku ZIT nie będą mieć możliwości aplikowania o środki finansowe na te same typy projektów w formule ZIT oraz poza formułą ZIT. Szczegółowe zasady zostaną opracowane w odrębnych dokumentach.
3. Realizacja ZIT w ramach RPO WP odbywać się będzie poprzez wyodrębnienie dedykowanych działań/poddziałań w ramach tematycznych osi priorytetowych.
4. Ważnym elementem realizacji ZIT w ramach RPO WP jest zawiązanie zinstytucjonalizowanej formy partnerstwa JST. Przyjęta forma prawna dla Związku ZIT to porozumienie.
5. W ramach RPO WP przewiduje się powierzenie Związkowi ZIT minimalnego zakresu zarządzania tj. udział w wyborze przedsięwzięć/projektów do dofinansowania.

Związek ZIT w ramach swoich zadań dokona m.in. preselekcji wniosków, uzgodni wstępną listę projektów i przekaże ją do IZ. Ocena formalna i merytoryczna, negocjowanie i podpisanie umowy z beneficjentem, rozliczanie projektów będzie realizowane przez Instytucję Zarządzającą RPO WP.

Związek ZIT będzie ponadto uczestniczył w procesie przygotowania i akceptacji kryteriów wyboru projektów dla ZIT poprzez udział jego przedstawicieli w Komitecie monitorującym RPO WP 2014-2020.

Związek ZIT będzie instytucją uczestniczącą w zarządzaniu ZIT. Jego głównym zadaniem będzie:

- przygotowanie Strategii ROF,
- przedkładanie Strategii ROF do zatwierdzenia IZ RPO WP i do zaopiniowania przez MIR w wymaganym przez ministerstwo zakresie,
- udział w programowaniu RPO WP w zakresie ZIT i przygotowaniu/aktualizacji kryteriów wyboru projektów w działaniach/poddziałaniach dedykowanych ZIT,
- przygotowanie i przekazywanie do IZ RPO WP listy projektów rekomendowanych do wsparcia,
- reprezentowanie ROF wobec władz regionalnych i krajowych w zakresie ZIT,
- obsługa administracyjna Związku ZIT,
- przygotowanie rocznego raportu monitoringowego nt. wdrażania *Strategii ROF*, a następnie przekazywanie tego dokumentu do oceny i zatwierdzenia Komitetowi Monitorującemu RPO,
- udział w pracach/posiedzeniach Komitetu Monitorującego RPO WP 2014-2020.

Zakres zadań Związku ZIT oraz ostateczne zasady i warunki realizacji ZIT zostaną określone w Umowie zawartej między ROF a IZ RPO WP.

Zakres przekazanych kompetencji pozwoli na zapewnienie spójnych mechanizmów koordynacji w ramach RPO WP 2014-2020.

W celu zapewnienia efektywnego funkcjonowania systemu koordynacji działań realizowanych w ramach ZIT oraz pozostałych obszarów wsparcia RPO WP, szczegółowe rozwiązania będzie określało odpowiednie porozumienie pomiędzy IZ RPO WP 2014-2020 a Związkiem ZIT, a także procedury wdrożeniowe.

6. Podstawą interwencji w ramach ZIT będzie opracowanie przez ROF *Strategii ROF* – dokumentu określającego najważniejsze przedsięwzięcia przewidziane do realizacji na danym terytorium.

Podstawowe założenia Strategii ROF opierają się na wskazaniach zawartych w SRWP. ROF postrzegany jest w niej jako ośrodek „budowy konkurencyjności gospodarczej, naukowej i kulturalnej miasta i jego otoczenia, co wzmacnia wizerunek obszaru jako ponadregionalnego centrum wzrostu i innowacji”.

Nadrzędnym celem realizowanym w ramach Strategii ROF jest **rozwój gospodarczy Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jako czynnik integrujący i podnoszący jakość życia mieszkańców**. Powyżej wskazany cel przyczyni się do osiągnięcia wizji, jaka została wskazana dla województwa podkarpackiego, a która skupia się przede wszystkim na zrównoważonym i inteligentnym rozwoju gospodarczym regionu. Cel nadrzędny realizowany będzie poprzez 4 cele rozwojowe skupiające się na ściśle zdefiniowanych obszarach interwencji, tj.:

- stworzeniu warunków dla rozwoju gospodarczego na terenie ROF,
  - racjonalizacji produkcji oraz wykorzystaniu energii na terenie ROF,
  - poprawy jakości życia mieszkańców ROF,
  - rozwoju kwalifikacji zawodowych mieszkańców ROF i zwiększeniu ich szans na lokalnym rynku pracy.
7. Projekty w ramach ZIT mogą być realizowane w formule konkursowej i pozakonkursowej:
    - Tryb pozakonkursowy przewiduje się dla projektów zintegrowanych i strategicznych dla ROF (uzasadniony np. wpływem na realizację wskaźników Strategii ROF),
    - Tryb konkursowy przewiduje się dla puli środków dla której na obecnym etapie nie jest możliwe przedstawienie konkretnych projektów do wsparcia,
  8. Przewiduje się zastosowanie instrumentów finansowych dla projektów realizowanych w formule ZIT na terenie ROF.
  9. Kluczowe kryterium kwalifikowania projektów do realizacji w formule ZIT stanowi zintegrowany charakter projektów.
Inwestycja zintegrowana co do zasady zlokalizowana powinna być na terenie co najmniej trzech gmin.
  10. Lista projektów do Strategii ROF powinna przede wszystkim odzwierciedlać konsensus dotyczący realizacji poszczególnych inwestycji przez konkretnych beneficjentów.

Projekty ujęte na liście projektów ZIT powinny spełniać po pierwsze: kryteria związane z realizacją ogólnych założeń ZIT (*kryteria strategiczne*) tj. m.in. przyczyniać się bezpośrednio do realizacji celów *Strategii ROF*, realizować zasadę partnerstwa, mieć zintegrowany i komplementarny charakter oraz po drugie: kryteria programowe o charakterze merytorycznym (jakościowe), właściwe dla poszczególnych osi priorytetowych RPO WP 2014-2020 i związane ze specyfiką obszaru tematycznego, w którym są realizowane

(kryteria merytoryczne). Ponadto, projekty będą musiały spełniać kryteria o charakterze formalnym oraz kryteria związane z oceną wykonalności projektu.

Tabela 20 a: Tabełaryczny opis realizacji ZIT wojewódzkiego w Programie

Fundusz	Oś priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Szacunkowa alokacja
EFRR	OP 1 Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka	3	3.1	20 160 803 euro
EFRR	OP 3 Czysta energia	4	4.5	10 000 000 euro
EFRR	OP 4 Ochrona środowiska naturalnego dziedzictwa kulturowego	6	6.4	5 000 000 euro
EFRR	OP 5 Infrastruktura komunikacyjna	7, 4	7.2, 4.5	33 620 000 euro
EFS	OP 6 Regionalny rynek pracy	8	8.5	4 034 801 euro
Razem EFRR + EFS				72 815 604 euro

Ostateczne określenie priorytetów inwestycyjnych oraz rozkład środków pomiędzy poszczególne priorytety inwestycyjne uzależniony będzie od zgłoszonych przedsięwzięć zintegrowanych planowanych do realizacji w ramach ROF (zgodnie ze Strategią ROF).

Ponadto w ramach projektów komplementarnych (planowanych do finansowania na poziomie krajowym) realizowane będą projekty w następujących obszarach tematycznych:

- Priorytet inwestycyjny 6.1 – w zakresie rozwoju systemu gospodarki odpadami na terenie ROF,
- Priorytet inwestycyjny 6.2 – w zakresie rozwoju gospodarki wodno-ściekowej na terenie ROF,
- Priorytet inwestycyjny 1.2 – w zakresie rozwoju strefy B+R na terenie ROF,
- Priorytet inwestycyjny 4.3 – w zakresie termomodernizacji budynków mieszkalnych na terenie ROF,
- Priorytet inwestycyjny 4.5 – w zakresie transportu publicznego oraz sieci ciepłowniczych na terenie ROF,
- Priorytet inwestycyjny 4.7 – w zakresie przebudowy źródeł ciepła opartych na systemie wysokosprawnej kogeneracji na terenie ROF,
- Priorytet inwestycyjny 7.2 – w zakresie usprawnienia połączeń komunikacyjnych w obrębie ROF,
- Priorytet inwestycyjny 7.4 – w zakresie rozwoju transportu kolejowego na terenie ROF.

Bieguny wzrostu województwa podkarpackiego:

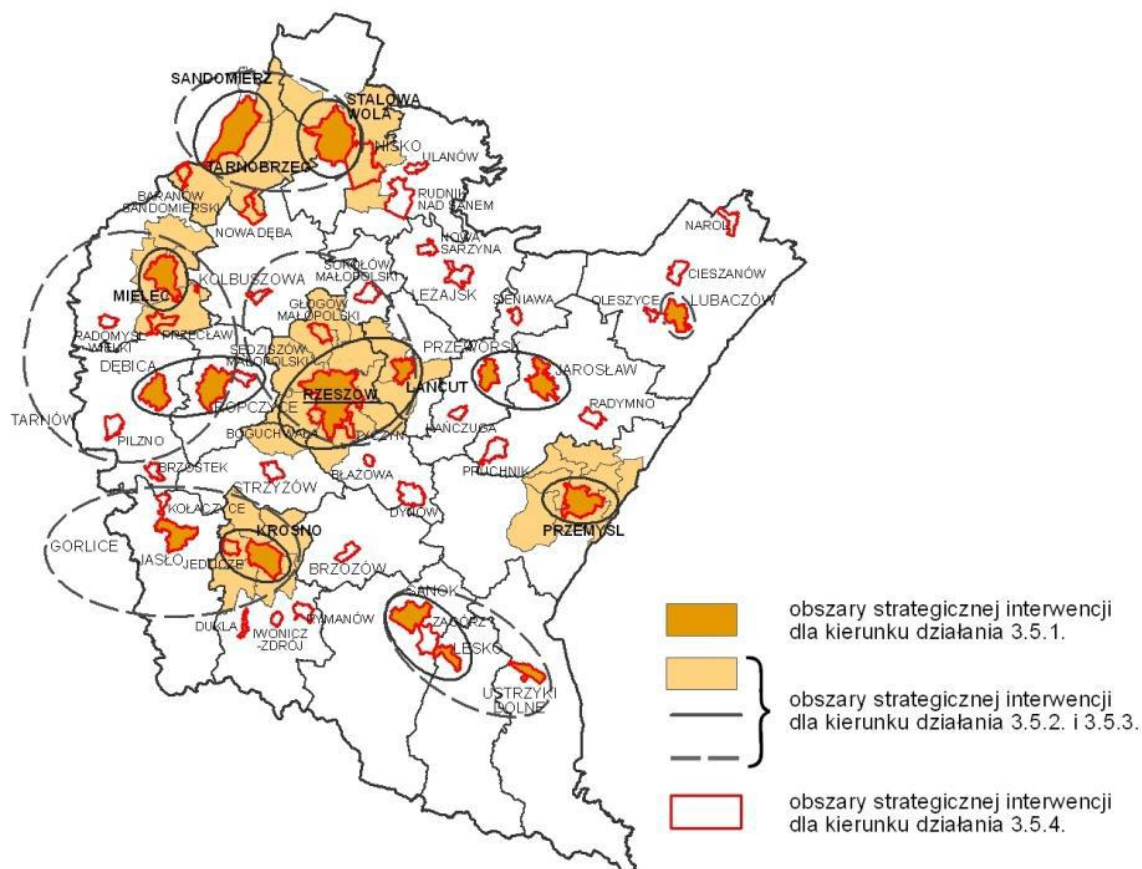
Kolejnym mechanizmem realizacji podejścia terytorialnego w ramach RPO WP 2014-2020 są regionalne inwestycje terytorialne realizowane w trybie pozakonkursowym, adresowane

do 8 regionalnych biegunów wzrostu województwa podkarpackiego, stanowiące następujące MOF lub pary MOF tj. Krosno, Dębica-Ropczyce, Przemyśl, Mielec, Tarnobrzeg, Jarosław-Przeworsk, Sanok-Lesko, Stalowa Wola.

Mechanizm odnosi się do koncepcji instrumentu określonego w rozporządzeniu ogólnym, tj. zintegrowanych inwestycji terytorialnych.

Wskazane powyżej bieguny wzrostu zostały zidentyfikowane w ekspertyzie pn. „Charakterystyka systemu osadniczego województwa podkarpackiego z identyfikacją biegunów wzrostu oraz wyróżnieniem obszarów funkcjonalnych na poziomie regionalnym i lokalnym”, opracowanej przez pracowników Polskiej Akademii Nauk Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania. Ekspertyza ta została opracowana na potrzeby aktualizacji Strategii rozwoju województwa – Podkarpackie 2020. Pozwoliła określić bieguny rozwoju województwa podkarpackiego, wskazać ich znaczenie dla regionu oraz wzajemne powiązania.

Zgodnie z rekomendacjami dla okresu programowania 2014-2020 wskazanymi w badaniu ewaluacyjnym pn. *Diagnoza potrzeb rozwojowych regionu w kontekście realizacji RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013*, w przypadku województwa podkarpackiego rozszerzenie zakresu instrumentów terytorialnych na inne miasta, jest rozwiązaniem wskazanym, z uwagi na policentryczną strukturę osadniczą. Szczególnie korzystne jest centralne położenie Rzeszowa oraz koncentryczne ułożenie względem stolicy województwa kilku innych większych ośrodków, gdyż daje to duże prawdopodobieństwo uzyskania efektów synergicznych.

opracowanie graficzne: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020.

1. Istotą regionalnych inwestycji terytorialnych jest realizacja podejścia terytorialnego w oparciu o przedsięwzięcia strategiczne zidentyfikowane subregionalnie. Przedsięwzięcia zintegrowane realizowane będą w ramach partnerstw zawieranych pomiędzy poszczególnymi jednostkami samorządu terytorialnego z danego MOF.
2. Funkcjonowanie w/w instrumentu nie będzie związane z przekazaniem kompetencji na poziom subregionalny, a o wyborze konkretnych przedsięwzięć (w trybie pozakonkursowym) do dofinansowania decydować będzie IZ RPO WP.
Działanie takie zabezpieczy możliwość realizacji inwestycji priorytetowych dla rozwoju regionu już na wstępnym etapie wdrażania Programu.
3. Podstawą interwencji w ramach RIT będzie opracowanie przez każdy MOF *Strategii*–dokumentu określającego najważniejsze przedsięwzięcia przewidziane do realizacji na danym terytorium.
4. Kluczowe kryterium kwalifikowania przedsięwzięć zintegrowanych realizowanych w ramach MOF stanowi ich zintegrowany charakter.
Inwestycja zintegrowana, co do zasady zlokalizowana powinna być na terenie co najmniej trzech gmin.
5. Wstępna alokacja przeznaczona na realizację przedsięwzięć zintegrowanych w ramach poszczególnych MOF stanowi ok. 7,5% całkowitej alokacji RPO WP, tj. 158,3 mln euro. Podział jej pomiędzy poszczególne MOF został dokonany zgodnie z algorytmem opartym na kryterium demograficznym oraz społecznym (bezrobotni zarejestrowani ogółem).
Wstępnie przewiduje się realizację projektów w formule RIT w następujących priorytetach inwestycyjnych: PI 3.1, PI 4.5, PI 5.2, PI 6.1, PI 6.2, PI 6.3, PI 6.4, PI 6.5, PI 7.2, PI 9.2, PI 8.5, PI 9.7.
Ostateczna wielkość alokacji oraz określenie priorytetów inwestycyjnych przewidzianych do realizacji w ramach RIT, uzależniona będzie od typów przedsięwzięć proponowanych przez poszczególne MOF oraz ich znaczenia dla spójnego rozwoju danego obszaru oraz całego województwa.
6. Istotą RIT jest partnerskie uzgadnianie i wspólna realizacja przedsięwzięć rozwojowych o znaczeniu regionalnym. Lista zgłoszonych przedsięwzięć zintegrowanych powinna przede wszystkim odzwierciedlać konsensus dotyczący realizacji poszczególnych inwestycji przez konkretnych beneficjentów. W przypadku braku uzgodnienia listy przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach RIT przez poszczególne MOF, „uwolniona” pula środków z alokacji przewidzianej na RIT przeznaczona zostanie na przeprowadzenie konkursów dedykowanych dla wszystkich MOF.

Sekcja 4.3 Ramy realizacji ZIT poza zintegrowanymi przedsięwzięciami z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich oraz szacunkowa alokacja z poszczególnych osi priorytetowych

Nie dotyczy

Sekcja 4.4 Rozwiązania dotyczące przedsięwzięć międzyregionalnych i transnarodowych w ramach programu operacyjnego, z udziałem beneficjentów znajdujących się w co najmniej jednym innym państwie członkowskim (w stosownych przypadkach)

Nie dotyczy

Sekcja 4.5 Wkład planowanych przedsięwzięć w ramach programu w odniesieniu do strategii makroregionalnych i strategii morskich, z zastrzeżeniem potrzeb obszaru objętego programem zidentyfikowanych przez państwo członkowskie (w stosownych przypadkach)

Strategia UE dla Regionu Morza Bałtyckiego (SUE RMB)

Polska będąc państwem regionu Morza Bałtyckiego została objęta Strategią UE dla Regionu Morza Bałtyckiego (SUE RMB) na obszarze całego terytorium. Jednakże województwo podkarpackie jest regionem o peryferyjnym położeniu, oddalonym w znacznym stopniu od obszaru bezpośredniego oddziaływania Morza Bałtyckiego. W związku z powyższym realizacja działań przewidzianych SUE RMB będzie odbywać się poprzez wdrażanie w ramach RPO WP 2014-2020 projektów, mających pośredni wpływ na realizację celów wyznaczonych w ramach SUE RMB.

Mając na względzie powyższe RPO WP 2014-2020 realizuje wszystkie trzy cele ogólne SUE RMB, tj. ocalenie morza, rozwój połączeń w regionie i wzrost dobrobytu.

Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa, obszarami szczególnego zainteresowania z punktu widzenia Polski, spośród zakresu tematycznego objętego SUE RMB, w ramach których możliwe jest uzyskanie wartości dodanej i efektu synergii, przy jednoczesnym realizowaniu celów strategii są poniższe obszary:

- badania i rozwój (szczególnie regionalne inteligentne specjalizacje),
- transfer technologii i innowacji,
- zmiany klimatyczne i ochrona środowiska naturalnego,
- kultura,
- transport,
- budowanie kapitału ludzkiego i społecznego,
- rynek pracy.

W tabeli zaprezentowano zgodność celów SUE RMB z priorytetami Programu.

Tabela: Tożsamość celów SUE RMB z priorytetami RPO WP 2014-2020

Osie priorytetowe RPO WP 2014-2020	Cele SUE RMB		
	Ocalenie Morza	Rozwój połączeń w regionie	Wzrost dobrobytu
1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka			
2. Cyfrowe Podkarpackie			
3. Czysta energia			
4. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego			

5. Infrastruktura komunikacyjna			
6. Spójność przestrzenna i społeczna			
7. Regionalny rynek pracy			
8. Integracja społeczna			
9. Jakość edukacji i kompetencji w regionie			

Realizacja założeń Strategii będzie odbywać się poprzez zaprogramowane działania w ramach RPO 2014-2020, które w sposób pośredni przyczynią się do realizacji celów i wskaźników Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego. Formułując cele interwencji programu uwzględniono obszary priorytetowe (PA) i horyzontalne (HA) SUE RMB, mające potencjalnie największe znaczenie dla osiągnięcia celów RPO WP 2014-2020²³⁷.

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020

Strategia rozwoju społeczno – gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020. Aktualizacja przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 11 lipca 2013 r. stanowi odpowiedź na potrzeby i cele rozwojowe makroregionu, obejmującego województwa lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie. Wizja strategiczna dla Polski Wschodniej charakteryzuje makroregion, jako dynamicznie rozwijający się z poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju, stopniowo i systematycznie poprawiającym swoją pozycję rozwojową i konkurencyjną w kraju oraz w Unii Europejskiej.

RPO WP 2014-2020 obejmuje swoją interwencją wszystkie trzy obszary interwencji Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020.

Tabela: Tożsamość strategicznych obszarów interwencji SRPW z priorytetami RPO WP 2014-2020

Osie priorytetowe RPO WP 2014-2020	Strategiczne obszary interwencji SRPW		
	Innowacyjność	Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego	Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna
1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka			
2. Cyfrowe Podkarpackie			
3. Czysta energia			

²³⁷ Źródło: Action Plan, 2013 r.

4. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego			
5. Infrastruktura komunikacyjna			
6. Spójność przestrzenna i społeczna			
7. Regionalny rynek pracy			
8. Integracja społeczna			
9. Jakość edukacji i kompetencji w regionie			

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 koncentruje się na trzech szansach rozwojowych, których wykorzystanie może przyczynić się do poprawy pozycji rozwojowej i konkurencyjnej Polski Wschodniej.

Innowacyjność

- budowa trwałych przewag konkurencyjnych w oparciu o wiodące endogeniczne ponadregionalne specjalizacje gospodarcze,
- wzmocnienie potencjału sektora nauki i badań.

Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego

- przeciwdziałanie wykluczeniu na makroregionalnym rynku pracy,
- wzmocnienie potencjału nowoczesnych kadr dla gospodarki opartej na wiedzy.

Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna

- przełamywanie barier związanych z peryferyjnym położeniem,
- wzmocnienie spójności wewnętrznej Polski Wschodniej,
- wzmocnienie bezpieczeństwa elektroenergetycznego Polski Wschodniej.

SEKCJA 5. SZCZEGÓLNE POTRZEBY OBSZRÓW GEOGRAFICZNYCH NAJBARDZIEJ DOTKNIĘTYCH UBÓSTWEM LUB GRUP DOCELOWYCH NAJBARDZIEJ ZAGROŻONYCH DYSKRYMINACJĄ LUB WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014 – 2020 jest odpowiedzią na zdiagnozowane w województwie podkarpackim problemy w osiągnięciu spójności gospodarczo-społecznej i terytorialnej, w tym również problemy w zakresie

wspierania obszarów dotkniętych zjawiskiem ubóstwa oraz grup zagrożonych dyskryminacją lub wykluczeniem społecznym.

W ramach Programu podjęte zostaną bezpośrednie działania skierowane do osób zagrożonych zjawiskiem dyskryminacji lub wykluczenia społecznego ze szczególnym uwzględnieniem grup marginalizowanych oraz osób niepełnosprawnych. W ramach Programu zdefiniowano osie priorytetowe obejmujące priorytety inwestycyjne 8.5, 8.7, 8.8, 9.1, 9.2, 9.4, 9.7, 9.8, w ramach których przede wszystkim realizowane będą projekty zmierzające do ograniczenia zjawiska ubóstwa i dyskryminacji oraz wykluczenia społecznego. Podejmowane działania będą miały na celu inwestycje w kapitał ludzki oraz infrastrukturę pomocy i integracji społecznej, poprawę dostępu do usług społecznych i zdrowotnych a także wspieranie rozwoju sektora ekonomii społecznej. Celem podejmowanych działań będzie również poprawa zatrudnialności (zwłaszcza działań określonych w ramach PI 9.4).

Planuje się zastosowanie kryteriów zmierzających do koncentracji wsparcia na grupach szczególnie dotkniętych zagrożeniem wykluczenia społecznego, tj. na osobach bezdomnych, osobach niepełnosprawnych, osobach chorych psychicznie lub z zaburzeniami psychicznymi.

Sekcja 5.1 Obszary geograficzne najbardziej dotknięte ubóstwem/ grupy docelowe najbardziej zagrożone dyskryminacją

Według danych Eurostatu wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w 2011 r. w województwie podkarpackim wyniósł 30,5 %. Jest to wskaźnik wyższy zarówno od średniej dla kraju (27,2 %) jaki i wyższy niż średnia unijna (UE-27 – 24,2 %). Podkarpackie charakteryzuje się stosunkowo wysoką wartością wskaźnika zagrożenia ubóstwem (po transferach socjalnych).

Analiza sytuacji mieszkańców regionu umożliwi wyodrębnienie kilku grup szczególnie zagrożonych zjawiskiem dyskryminacji lub wykluczenia społecznego. Należą do nich:

- osoby i rodziny ubogie. Ubóstwo należy do najczęstszych powodów korzystania z pomocy społecznej. W regionie pomocą z tego tytułu objętych było 57, 5% korzystających z pomocy. Jednocześnie należy zauważyć, iż wg danych Eurostatu wskaźnik zagrożenia ubóstwem w woj. podkarpackim wynosił 21,3 %.
- osoby bezrobotne, niepracujące, osoby i rodziny utrzymujące się z niezarobkowych źródeł oraz osoby, które utrzymują się z niskopłatnych prac, gospodarstwa rolników. Bezrobocie jest drugim z najczęstszych powodów korzystania z pomocy społecznej. Wg. Badań Eurostatu 6,9% mieszkańców regionu żyło w rodzinach o niskiej intensywności pracy. To zaś potwierdza związek bezrobocia z ubóstwem,
- rodziny z dziećmi na wychowaniu, które stanowią bardzo liczną grupę korzystających z pomocy społecznej (ponad 45,5 tys. rodzin w 2012 r.) w tym rodziny wielodzietne i niepełne. W grupie rodzin z dziećmi, które skorzystały za świadczeń pomocy społecznej w 2012 r., ponad 33% stanowiły rodziny wielodzietne (tj. posiadające troje lub więcej dzieci), zaś rodziny niepełne – blisko 18 %,
- dzieci i młodzież,
- osoby starsze oraz rodziny emerytów i rencistów, które 2012 stanowiły natomiast 21% ogółu rodzin korzystających z pomocy społecznej,

- osoby niepełnosprawne i ich rodziny, osoby z zaburzeniami psychicznymi i chore psychicznie, osoby ciężko lub długotrwale chore. Niepełnosprawność lub choroba stanowią trzecią w kolejności przyczynę korzystania z pomocy społecznej – 27 %.

Z uwagi na problemy dotyczące wyżej wymienione grupy nie możliwe jest ich scalenie w jednorodną kategorię charakteryzującą się podobnymi potrzebami, których zaspokojenie umożliwi redukcję ubóstwa oraz przyczyni się do włączenia społecznego grup określonych powyżej.

Do grupy o podobnych potrzebach można zaliczyć osoby i rodziny ubogie, osoby bezrobotne i niepracujące oraz utrzymujące się niezarobkowych źródeł, a także osoby, które utrzymują się z niskopłatnych prac, gospodarstwa rolników. W województwie podkarpackim ubóstwo jest najczęściej powiązane z bezrobociem lub wykonywaniem niskopłatnych prac. Osoby i rodziny ubogie (również osoby pracujące o niskich dochodach) mają ograniczony dostęp do szeregu usług społecznych i zdrowotnych. Bez dostępu do usług społecznych i zdrowotnych osoby i rodziny ubogie i/lub zagrożone wykluczeniem społecznym nie są zaś w stanie przezwyciężyć sytuacji w jakiej się znajdują.

Kolejną kategorię stanowią będą rodziny z dziećmi na wychowaniu, w tym rodziny wielodzietne i niepełne oraz dzieci i młodzież. W województwie podkarpackim ponad 11, 5 % mieszkańców regionu korzysta z pomocy społecznej. W liczbach bezwzględnych najwięcej rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci występuje w podregionach **tarnobrzeskim i rzeszowskim**, jednak podregionami o większym udziale dzieci w rodzinach otrzymujących zasiłek rodzinny są **krośnieński i przemyski**. W województwie najczęstszym powodem korzystania z pomocy społecznej jest bezrobocie i ubóstwo, dlatego też wsparcie na rzecz rodzin musi z jednej strony uwzględniać potrzeby dorosłych jej członków a z drugiej strony zapobiegać ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży, które są grupami najbardziej nim zagrożonymi. Jednocześnie należy wziąć pod uwagę pojawiające się zjawisko tzw. „dziedziczenia biedy”, postaw roszczeniowych i uzależnienia od systemu opieki społecznej. Dzieci i młodzież są bardziej zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym niż pozostałe kategorie ludności. Są one bardziej narażone na deprivację materialną, która nie ogranicza się do kwestii (złego) odżywiania się ale również do braku odpowiedniego ubioru w stosunku do pory roku. W porównaniu z lepiej sytuowanymi rówieśnikami dzieci dotknięte tego rodzaju deprivacją materialną najczęściej słabiej radzą sobie w szkole, rzadziej cieszą się dobrym zdrowiem, a jako dorośli często nie w pełni realizują swój potencjał. Dlatego też wsparcie na rzecz rodzin z dziećmi na wychowaniu musi kompleksowo odpowiadać na potrzeby całej rodziny i zmierzać do stopniowego usamodzielniania się jej członków (do uniezależniania od wsparcia zewnętrznego).

Specjalne wsparcie zaplanowano również dla członków rodzin zastępczych i pieczy zastępczej a także kobiet w ciąży i młodych matek, które często doświadczają dyskryminacji na rynku pracy.

Z uwagi na podobne bariery czy też napotykanne ograniczenia, w jedną kategorię można złączyć osoby starsze oraz rodziny emerytów i rencistów, osoby niepełnosprawne i ich rodziny oraz osoby z zaburzeniami psychicznymi i chore psychicznie. Osoby te najczęściej ze względu na stan zdrowia czy wiek mają ograniczone możliwości podejmowania starań na rzecz poprawy swojej sytuacji materialnej. Jednocześnie z uwagi na niepełnosprawność, zaawansowany wiek czy też chorobę znacznie rośnie zagrożenie ubóstwem i wykluczeniem społecznym całych rodzin, co wynika nie tylko z trudności z podjęciem pracy przez samą

osobę niepełnosprawną, ale i obowiązków opiekuńczych spadających na członków rodziny, przy jednoczesnym wzroście wydatków (leczenie, rehabilitacja, aktywizacja). Konieczność opieki nad osobą zależną utrudnia bądź też uniemożliwia podejmowania aktywności zawodowej przez osoby sprawujące opiekę, to zaś w konsekwencji prowadzi do obniżenia dochodów rodziny i braku możliwości zaspakajania nawet podstawowych potrzeb. Koniecznym jest więc, obok wsparcia dla samych osób niepełnosprawnych, starszych czy też chorych zapewnienie wsparcia dla ich rodzin.

Sekcja 5.2 Strategia służąca zaspokojeniu szczególnych potrzeb obszarów geograficznych/grup docelowych najbardziej dotkniętych ubóstwem oraz, w stosownych przypadkach, wkład zintegrowanego podejścia ustanowionego w umowie partnerstwa

Tabela 22: Przedsięwzięcia mające na celu zaspokojenie szczególnych potrzeb obszarów geograficznych/ grup docelowych najbardziej dotkniętych ubóstwem

Grupa docelowa/ obszar geograficzny	Główne typy planowanych przedsięwzięć stanowiących część zintegrowanego podejścia	Oś priorytetowa	Fundusz	Kategoria regionu	Priorytet inwestycyjny
Osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym	roboty budowlane i/lub wyposażenie infrastruktury ochrony zdrowia	VI. Spójność przestrzenna i społeczna	EFRR	Słabiej rozwinięty	9.1
	roboty budowlane i/lub wyposażenie inwestycji w zakresie rozwoju mieszkalnictwa wspomaganego i chronionego	VI. Spójność przestrzenna i społeczna	EFRR	Słabiej rozwinięty	9.1
	Zintegrowane oraz zindywidualizowane programy aktywizacji społeczno – zawodowej, działania o charakterze prewencyjnym w stosunku do zjawiska wykluczenia społecznego, działania środowiskowe na rzecz społeczności, animacja społeczna	VIII. Integracja społeczna	EFS	Słabiej rozwinięty	9.4
	Wspólne inicjatywy jednostek pomocy społecznej i instytucji rynku pracy, zwiększające efektywność i kompleksowość udzielanego wsparcia	VIII. Integracja społeczna	EFS	Słabiej rozwinięty	9.4
Osoby starsze	roboty budowlane i/lub wyposażenie infrastruktury pomocy społecznej	VI. Spójność przestrzenna i społeczna	EFRR	Słabiej rozwinięty	9.1
	sfinansowanie dziennego czy też rodzinnego domu pomocy, usług asystenta osoby zależnej, wsparcie instytucjonalnych form opieki nad osobami starszymi i niesamodzielnymi, w tym np. świadczeń geriatrycznych, ambulatoryjnych i stacjonarnych placówek geriatrycznych, rozwój opieki długoterminowej, dofinansowanie dziennej opieki poszpitalnej, długoterminowej opieki zdrowotnej, opieki paliatywnej i hospicyjnej.	VIII. Integracja społeczna	EFS	Słabiej rozwinięty	9.7
Rodziny zagrożone wykluczeniem społecznym z	działania profilaktyczne na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodziny i odpowiedzialnego rodzicielstwa, w tym,	VIII. Integracja społeczna	EFS	Słabiej rozwinięty	9.7

dziećmi na utrzymaniu, w tym wielodzietne lub niepełne	<p>upowszechnianie usług asystenta rodzin,</p> <p>rozwój placówek wsparcia dziennego poprzez tworzenie nowych i rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego w gminach i powiatach,</p> <p>usługi rodzin wspierających, usługi opiekuńcze i specjalistyczne dla rodziny w sytuacji, gdy członek rodziny jest osobą zależną (dziecko, osoba dorosła/osoba starsza) w wyniku choroby, niepełnosprawności, zaburzeń psychicznych, w przypadkach gdy prawidłowe funkcjonowanie w środowisku rodzinnym wymaga wprowadzenia usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych w zakresie wynikającym z indywidualnej diagnozy, programy wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacja dzieci niepełnosprawnych.</p>				
	Zapewnienie opieki żłobkowej, lub innych form opieki nad dzieckiem do 3 roku życia.	VII. Regionalny rynek pracy	EFS	Słabiej rozwinięty	8.8
Osoby niepełnosprawne i ich rodziny, osoby z zaburzeniami psychicznymi i chore psychicznie,	<p>roboty budowlane i/lub wyposażenie infrastruktury ochrony zdrowia</p> <p>roboty budowlane i/lub wyposażenie inwestycji w zakresie rozwoju mieszkalnictwa wspomaganego i chronionego</p>	VI. Spójność przestrzenna i społeczna	EFRR	Słabiej rozwinięty	9.1
	<p>finansowanie usług dla osób chorych psychicznie i z zaburzeniami psychicznymi, w tym opieki psychiatrycznej i psychologicznej</p> <p>usługi opiekuńcze i specjalistyczne dla rodziny w sytuacji, gdy członek rodziny jest osobą zależną (dziecko, osoba dorosła/osoba starsza) w wyniku choroby, niepełnosprawności, zaburzeń psychicznych, w przypadkach gdy prawidłowe funkcjonowanie w środowisku rodzinnym wymaga wprowadzenia usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych w zakresie wynikającym z indywidualnej diagnozy, programy wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacja dzieci niepełnosprawnych</p>	VIII. Integracja społeczna	EFS	Słabiej rozwinięty	9.7
Osoby bezrobotne	<p>programy aktywizacji zawodowej dla osób w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy powiązane z programami aktywizacji społecznej realizowane przez Instytucje pomocy społecznej, wsparcie w zakresie rozpoczynania i prowadzenia działalności gospodarczej</p>	VII. Regionalny rynek pracy	EFS	Słabiej rozwinięty	8.5, 8.7
Kobiety w ciąży, młode matki, zwłaszcza zagrożone wykluczeniem społecznym, niemowlęta oraz dzieci	roboty budowlane i/lub wyposażenie infrastruktury ochrony zdrowia	VI. Spójność przestrzenna i społeczna	EFRR	Słabiej rozwinięty	9.1
	<p>programy i działania zmierzające do podniesienia świadomości zdrowotnej kobiet będących w ciąży jak również młodych matek oraz podnoszenia umiejętności rodziców w zakresie radzenia sobie z opieką nad małym dzieckiem (np. rozszerzenie zakresu działania szkół rodzenia i skupienie się</p>	VIII. Integracja społeczna	EFS	Słabiej rozwinięty	9.7

	również na kwestiach związanych z opieką nad małym dzieckiem, kampanie informacyjne połączone z warsztatami, grupy wsparcia, grupy samopomocowe),				
Grupy zagrożone marginalizacją, zamieszkujące lokalnie zdegradowane obszary miejskie	<p>uporządkowanie i zagospodarowanie przestrzeni publicznych,</p> <p>zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni na cele publiczne i/lub gospodarcze,</p> <p>poprawa środowiska i estetyki przestrzeni miejskiej oraz udostępnienie terenów dla mieszkańców,</p> <p>systemy poprawy bezpieczeństwa publicznego,</p> <p>dostosowanie istniejącej zabudowy publicznej do celów gospodarczych, społecznych, edukacyjnych, kulturalnych, turystycznych, itp.,</p>	VI. Spójność przestrzenna i społeczna	EFRR	Słabiej rozwinięty	9.2

SEKCJA 6. SZCZEGÓLNE POTRZEBY OBSZARÓW GEOGRAFICZNYCH, KTÓRE CIERIĄ NA SKUTEK POWAŻNYCH I TRWAŁYCH NIEKORZYSTNYCH WARUNKÓW PRZYRODNICZYCH LUB DEMOGRAFICZNYCH

Nie dotyczy

SEKCJA 7. INSTYTUCJE I PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA ZARZĄDZANIE, KONTROLĘ I AUDYT ORAZ ROLA POSZCZEGÓLNYCH PARTNERÓW

Sekcja 7.1 Odpowiednie instytucje i podmioty

Tabela 23: Odpowiednie instytucje i podmioty

Instytucja/ Podmiot	Nazwa instytucji/ podmiotu oraz departamentu lub jednostki	Kierownictwo instytucji/ podmiotu (funkcja lub zajmowane stanowisko)
Podmiot udzielający desygnacji	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju	Minister Infrastruktury i Rozwoju
Instytucja Zarządzająca	Zarząd Województwa Podkarpackiego	Marszałek Województwa Podkarpackiego
Instytucja Certyfikująca (jeśli dotyczy)	Zarząd Województwa Podkarpackiego	Marszałek Województwa Podkarpackiego
Instytucja Audytowa	Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej w Ministerstwie Finansów	Sekretarz / Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów
Podmiot, do którego Komisja będzie kierowała płatności	Ministerstwo Finansów (Departament Instytucji Płatniczej)	Minister Finansów

Dane kontaktowe:

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
ul. Wspólna 2/4

00-926 Warszawa

Zarząd Województwa Podkarpackiego
Al. Łukasza Cieplińskiego 4
35-010 Rzeszów

Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej w Ministerstwie Finansów
ul. Świętokrzyska 12
00-916 Warszawa 95

Departament Instytucji Płatniczej w Ministerstwie Finansów
ul. Świętokrzyska 12
00-916 Warszawa

System instytucjonalny

System instytucjonalny w ramach RPO WP 2014-2020 jest zgodny z systemem instytucjonalnym dla Polityki Spójności opisanym w UP.

Funkcje Instytucji koordynującej realizację UP pełni minister właściwy ds. rozwoju regionalnego. Funkcję Instytucji Zarządzającej RPO WP 2014-2020 pełni Zarząd Województwa Podkarpackiego. IZ pełni równocześnie funkcje instytucji certyfikującej.

Z uwagi na objęcie zakresem RPO WP 2014-2020 działań współfinansowanych z EFS, przewiduje się powierzenie Wojewódzkiemu Urzędowi Pracy w Rzeszowie zadań związanych z wdrażaniem osi priorytetowych 7-9 (obejmujących priorytety inwestycyjne z celów tematycznych 8-10 współfinansowane z EFS).

Jednocześnie, w związku z realizacją w ramach RPO WP 2014-2020 działań w formule ZIT, zapewniony zostanie udział związku ZIT ROF w wyborze projektów w ramach tych działań.

Delegowanie zadań będzie miało miejsce jedynie wtedy, gdy będzie prowadzić do poprawy skuteczności i efektywności wdrażania programu.

Szczegółowe zasady funkcjonowania systemu zarządzania, kontroli, monitoringu, ewaluacji, informacji i promocji, systemu IT przyjęte w programie wynikają z UP i właściwych przepisów rozporządzeń.

System monitorowania, sprawozdawczości, ewaluacji i kontroli, system zarządzania finansowego, a także promocji i informacji RPO WP 2014-2020 będzie zgodny z rozporządzeniami unijnymi oraz założeniami opisanymi w UP.

System monitorowania i sprawozdawczości

System monitorowania obejmował będzie realizację założonych celów RPO WP 2014-2020, jak również wypełniania warunków koncentracji tematycznej oraz zachowania minimalnego poziomu alokacji na zatrudnienie, wykluczenie społeczne i edukację i kwot alokowanych w zakresie celu dotyczącego zmian klimatu.

Z realizacji RPO WP 2014-2020 IZ sporządza sprawozdania na zasadach określonych w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. Rozporządzenie to zakłada dokonanie w 2019 oceny wykonania RPO WP 2014-

2020, która polegać będzie na sprawdzeniu stopnia osiągnięcia wyznaczonych wcześniej kamieni milowych (wartości pośrednich wskaźników) na poziomie poszczególnych osi priorytetowych. Podstawę dla tego procesu stanowią będą w szczególności wskaźniki produktu i wskaźniki finansowe. Stąd konieczność wyznaczenia wartości pośrednich (dla roku 2018) dla wskaźników, które zostaną włączone w proces przeglądu programu.

Niemniej stopień osiągania kamieni milowych monitorowany będzie już od sprawozdania rocznego przedkładanego do KE w 2017 (za rok 2016).

Na poziomie krajowym kwestie horyzontalne związane ze sprawozdawczością (typy, zakres, terminy) prowadzoną w odniesieniu do PO Polityki Spójności zostaną uregulowane w wytycznych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Sprawozdawczość realizowana będzie systematycznie na wszystkich poziomach wdrażania PO, przy czym określenie zasad sprawozdawczości w ramach PO pozostawione będzie w gestii IZ.

System ewaluacji

Na poziomie ogólnym obowiązki dla systemu ewaluacji regulują zapisy rozporządzeń oraz wytyczne KE. Z kolei szczegółowe rozstrzygnięcia i zasady funkcjonowania systemu ewaluacji polityki spójności w Polsce zawarte zostaną w odpowiednich wytycznych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego.

1. Kształt instytucjonalny systemu ewaluacji RPO WP 2014-2020

Proces ewaluacji RPO WP 2014-2020 będzie realizowany przez jednostkę ewaluacyjną (JE) wyznaczoną przez IZ RPO WP 2014-2020 do przeprowadzenia procesu ewaluacji. Do jej obowiązków należy m.in.: koordynacja i realizacja procesu ewaluacji RPO WP 2014-2020, współpraca z KJE, czynny udział w pracach grup tematycznych mających na celu wypracowanie metodologii i realizację badań przekrojowych w obszarach tematycznych, animowanie i monitorowanie wykorzystania wyników badań ewaluacyjnych dot. danego PO, raportowanie KE, KM i KJE wyników ewaluacji, budowa potencjału i kultury ewaluacyjnej na poziomie RPO WP 2014-2020 i inne.

W związku z dwufunduszowym RPO WP 2014-2020 szczególnie istotne jest zapewnienie przez JE koordynacji procesu ewaluacji ww. Programu, zarówno w wymiarze funkcjonalnym jak i instytucjonalnym.

Istotną funkcję w realizacji procesu ewaluacji będzie pełnił także KM funkcjonujący na poziomie RPO WP 2014-2020. Rolą KM będzie akceptacja planów ewaluacji (oraz ich ewentualnych zmian), a także analiza postępu ich realizacji. Przedmiotem działania KM RPO WP 2014-2020 będzie także dyskusja dotycząca wyników ewaluacji i ich wykorzystania. Dzięki udziałowi w procesie ewaluacji KM, a w szczególności jego członków reprezentujących partnerów społecznych będzie także zapewniona realizacja zasady partnerstwa w ww. procesie. Badania ewaluacyjne powinny być przeprowadzane przez ekspertów wewnętrznych lub zewnętrznych, którzy są funkcjonalnie niezależni od jednostek odpowiedzialnych za wdrażanie RPO WP 2014-2020. Dla zapewnienia prawidłowości procesu ewaluacji, JE systemu musi posiadać odpowiednie zasoby, w tym w szczególności odpowiedni potencjał kadrowy.

2. Realizacja procesu ewaluacji w okresie 2014-2020

a) Plany ewaluacji

Proces ewaluacji RPO WP 2014-2020 realizowany będzie w oparciu o plany ewaluacji sporządzone przez JE na podstawie zaleceń KJE (Plany ewaluacji RPO WP 2014-

2020). Przygotowana na cały okres programowania ramowa koncepcja procesu ewaluacji powinna ściśle wynikać z logiki interwencji oraz zawierać w szczególności następujące elementy:

- listę tematów badań ewaluacyjnych wraz z uzasadnieniem ich realizacji,
- metody przewidziane do zastosowania w planowanych badaniach wraz z określeniem zapotrzebowania na dane,
- sposoby zapewnienia dostarczenia odpowiedniego zakresu danych na użytek planowanych ewaluacji,
- harmonogram procesu ewaluacji,
- sposoby komunikacji wyników planowanych ewaluacji,
- zasoby ludzkie potrzebne do realizacji procesu ewaluacji,
- budżet,
- działania ukierunkowane na budowę kultury ewaluacyjnej (w tym plan szkoleń).

Realizacja planów ewaluacji podlega monitorowaniu przez KE oraz - dodatkowo - przez KM i KJE. IZ zobowiązana jest do raportowania wyżej wymienionym podmiotom postępów z realizacji planu ewaluacji w tym m.in. stopnia wdrożonych rekomendacji.

b) Typy przeprowadzanych badań ewaluacyjnych

Biorąc pod uwagę fazę procesu wdrażania interwencji, w której przeprowadzana będzie ewaluacja w perspektywie finansowej 2014-2020, realizowane będą następujące typy ewaluacji RPO WP 2014-2020: *ex ante*, bieżąca oraz *ex post*.

- Ewaluacja *ex ante* RPO WP 2014-2020 – przeprowadzana jest na zlecenie JE zgodnie z szczegółowymi zaleceniami KJE nt. podejścia metodologicznego i sposobu organizacji ewaluacji *ex ante* PO na lata 2014-2020.
- Ewaluacje bieżące oceniające trafność, skuteczność oraz efektywność danej interwencji będą realizowane podczas okresu programowania zgodnie z przyjętymi planami ewaluacji.
- Ewaluacja *ex post* zostanie przeprowadzona nie później niż trzy lata po zakończeniu okresu programowania (zgodnie z art. 57 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. do 31 grudnia 2024). Dokonana będzie przez KE we współpracy z państwem członkowskim i IZ RPO WP 2014-2020. W jej ramach uwzględnione zostaną ewaluacje przeprowadzone w trakcie okresu programowania. Zrealizowana zostanie przez niezależnych ekspertów, a swoim zakresem obejmie skuteczność i efektywność interwencji, jak też jej wkład w realizację Strategii Europa 2020.

Mając na uwadze zalecenia KE powyższe badania będą realizowane przy wykorzystaniu adekwatnych metod, w tym - tam gdzie będzie to celowe - tzw. rygorystycznych metod ewaluacyjnych²³⁸.

c) Wykorzystanie wyników badań ewaluacyjnych

Zgodnie z wytycznymi KE, w perspektywie 2014-2020 większy nacisk zostanie położony na wykorzystanie wyników badań ewaluacyjnych. Mając to na uwadze KJE będzie udostępniać opinii publicznej wyniki wszystkich ewaluacji zrealizowanych w ramach polityki spójności.

KJE będzie także prowadzić monitoring strategiczny stopnia wykorzystania rekomendacji z badań ewaluacyjnych. Będzie on realizowany w ramach Zintegrowanego Systemu Zarządzania Wnioskami i Rekomendacjami z Badań Ewaluacyjnych.

²³⁸ Por. Pkt. 1.2.2.1, EC DG Regional Policy, Programming Period 2014-2020. Monitoring and Evaluation of European Cohesion Policy - European Regional Development Fund and Cohesion Fund - Concepts and Recommendations. Guidance document, Kwiecień 2013.

System kontroli

Za sprawne i efektywne funkcjonowanie systemu kontroli oraz kontrolę wdrażania RPO WP 2014-2020 odpowiedzialna jest IZ.

W celu zapewnienia prawidłowej realizacji zadań związanych z wdrażaniem RPO WP 2014-2020 instytucja zarządzająca przygotowuje i wydaje opis systemu zarządzania i kontroli.

Kontrole realizowane w ramach systemu zarządzania i kontroli służą zapewnieniu że system zarządzania i kontroli RPO WP 2014-2020 działa prawidłowo. Powyższe kontrole obejmują:

1. weryfikację, że współfinansowane towary i usługi są dostarczone oraz, że wydatki zadeklarowane przez beneficjentów zostały rzeczywiście poniesione i są zgodne z zasadami wspólnotowymi i krajowymi. Powyższa weryfikacja przeprowadzana jest w formie:
  - a) kontroli składanych przez beneficjenta wniosków o płatność,
  - b) kontroli projektu w miejscu jego realizacji;
  - c) kontroli krzyżowych, służących zapewnieniu, że pojedynczy wydatek ujęty we wniosku o płatność nie jest współfinansowany w tym samym zakresie:
    - z tego samego funduszu w ramach jednego programu operacyjnego,
    - z kilku różnych funduszy lub instrumentów wsparcia Unii Europejskiej albo z tego samego funduszu polityki spójności w ramach kilku różnych programów operacyjnych, dla których instytucja zarządzająca została ustanowiona na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
2. kontrole na zakończenie realizacji projektu, służące sprawdzeniu kompletności dokumentów potwierdzających właściwą ścieżkę audytową w odniesieniu do zrealizowanego projektu;
3. kontrole trwałości projektów;
4. kontrole systemowe, służące sprawdzeniu prawidłowości realizacji zadań przez instytucje, którym IZ powierzyła zadania związane z realizacją RPO WP 2014-2020.

Kontrole, o których mowa w pkt. 1-3 mogą być prowadzone na próbie projektów.

Dla każdego roku kalendarzowego IZ RPO WP 2014-2020 sporządza roczne założenia dotyczące doboru próby do kontroli, o której mowa w pkt 1 lit. b oraz pkt 2 i 3. Beneficjent jest obowiązany poddać się kontroli oraz audytowi w zakresie prawidłowości realizacji projektu, przeprowadzanych przez IZ, a także instytucję audytową, przedstawicieli Komisji Europejskiej i Europejskiego Trybunału Obrachunkowego oraz inne podmioty, uprawnione do przeprowadzenia kontroli lub audytu.

Wystąpienie nieprawidłowości powoduje powstanie obowiązku podjęcia przez IZ odpowiednich działań korygujących oraz dokonania pomniejszenia kwoty współfinansowania UE dla projektu o wartość korekty finansowej. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego może określić w drodze rozporządzenia warunki proporcjonalnego obniżania wartości korekt finansowych oraz ich stawki procentowe, uwzględniając zalecenia KE oraz ustalenia z nią podjęte w odniesieniu do stawek procentowych korekt finansowych.

Warunkiem rozpoczęcia procesu finansowej realizacji RPO WP 2014-2020, rozumianej jako wystąpienie z pierwszą deklaracją wydatków oraz wnioskiem o płatność do KE, jest uzyskanie desygnacji, przez którą należy rozumieć potwierdzenie przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego wykonującego zadania państwa członkowskiego spełnienia przez IZ RPO WP 2014-2020 warunków zapewniających prawidłową realizację Programu.

System informatyczny

Zgodnie z UP, minister właściwy ds. rozwoju regionalnego zapewnia budowę i funkcjonowanie centralnego systemu informatycznego SL 2014, który będzie wspierał realizację programów operacyjnych. System ten tworzony jest w celu spełnienia wymogów Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w zakresie:

1. obowiązku rejestrowania i przechowywania danych dotyczących każdego projektu, niezbędnych do monitorowania, oceny, zarządzania finansowego, kontroli i audytu, w tym danych osobowych uczestników projektów na potrzeby monitorowania i ewaluacji projektów współfinansowanych z EFS (art. 125 ust. 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.);
2. zapewnienia systemu komputerowego służącego prowadzeniu księgowości, przechowywaniu i przekazywaniu danych finansowych i danych na temat wskaźników, dla celów monitorowania i sprawozdawczości (art. 72 d. rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.);
3. zapewnienia funkcjonowania systemu informatycznego, za pomocą którego pełna komunikacja pomiędzy beneficjentem a właściwymi instytucjami odbywać się będzie wyłącznie drogą elektroniczną (art. 122 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.).

System informatyczny SL 2014 służy w szczególności do wspierania procesów związanych z:

- 1) obsługą projektu od momentu podpisania umowy o dofinansowanie projektu albo podjęcia decyzji o dofinansowaniu projektu;
- 2) ewidencjonowaniem danych dotyczących programów operacyjnych;
- 3) obsługą procesów związanych z certyfikacją wydatków.

Instytucje oraz beneficjenci korzystają z funkcjonalności udostępnionych za pośrednictwem centralnego systemu informatycznego SL 2014, w zakresie obsługi projektu od momentu podpisania umowy o dofinansowanie projektu albo podjęcia decyzji o dofinansowaniu projektu.

Dostęp do danych gromadzonych w SL 2014 mają:

- wszystkie instytucje uczestniczące w realizacji programów operacyjnych, tj. między innymi instytucja zarządzająca, instytucje pośredniczące, instytucje wdrażające, instytucja audytowa, w zakresie niezbędnym dla prawidłowego realizowania swoich zadań;
- beneficjenci, w zakresie danych dotyczących realizowanych przez nich projektów.

System informatyczny SL 2014 umożliwia tworzenie określonych raportów, między innymi:

- informacji o poziomie wydatkowania środków UE;
- prognoz wydatków;
- informacji o stanie wdrażania funduszy strukturalnych;
- informacji na temat przeprowadzonych kontroli.

Wymiana informacji pomiędzy Komisją Europejską a instytucją zarządzającą odbywać się będzie poprzez system SFC 2014.

System informacji i promocji

IZ RPO WP 2014-2020 jest odpowiedzialna za zapewnienie właściwej informacji i promocji programu operacyjnego.

W celu zapewnienia skutecznej koordynacji działań komunikacyjnych – zgodnie z założeniami UP - prowadzonych przez poszczególne instytucje Polska, opracowuje horyzontalny dokument - wspólną strategię komunikacji polityki spójności.

W oparciu o wspólną strategię komunikacji IZ, zgodnie z art. 116 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r., opracowuje dla RPO WP strategię komunikacji, będącą podstawą prowadzenia działań informacyjnych i promocyjnych dla tego programu.

IZ przygotowuje również roczne plany działań o charakterze wykonawczym.

Działania informacyjne i promocyjne wspierają realizację RPO WP 2014-2020.

Wsparcie to będzie realizowane w szczególności poprzez:

- informowanie potencjalnych beneficjentów o możliwościach finansowania w ramach programu oraz sposobach jego pozyskania,
- dostarczanie beneficjentom informacji potrzebnych do realizacji projektów na ich różnych etapach,
- upowszechnianie wśród mieszkańców województwa roli oraz osiągnięć polityki spójności i funduszy przez działania informacyjne i promocyjne na temat efektów i wpływu programu oraz poszczególnych projektów, a także w stosownym zakresie UP.

Kluczowe jest, aby realizując działania informacyjno-promocyjne w perspektywie programowej 2014-2020 dążyć do wzmocnienia koordynacji działań, celem utrzymania wysokiej spójności przekazu i komplementarności komunikatów oraz narzędzi.

Wyzwaniem leżącym u podstaw skutecznej komunikacji, będzie opracowanie dokumentów skierowanych do potencjalnych beneficjentów i beneficjentów, a także materiałów przeznaczonych do komunikacji w mediach, z zastosowaniem czytelnego i zrozumiałego powszechnie języka.

W okresie 2014-2020 należy położyć większy nacisk na wykorzystanie potencjału komunikacyjnego samych beneficjentów.

Kluczowe jest również wdrażanie polityk horyzontalnych, jak równy dostęp do informacji dla osób niepełnosprawnych, dbałość o środowisko naturalne oraz współpraca z partnerami społeczno-gospodarczymi.

Zarządzanie finansowe

Podstawowy mechanizm przepływów finansowych w zakresie środków funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności oparty jest o budżet środków europejskich, czyli wyodrębnioną część budżetu państwa, zasilaną transferami z Komisji Europejskiej (dochody budżetu środków europejskich), z której następnie dokonywane są płatności na rzecz beneficjentów w kwocie odpowiadającej przyznanemu dofinansowaniu unijnemu (wydatki budżetu środków europejskich).

Instytucją dokonującą płatności jest Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK). Podstawą dokonania płatności na rzecz beneficjenta jest przekazane do BGK zlecenie płatności wystawione przez instytucję, z którą beneficjent zawarł umowę o dofinansowanie projektu, przygotowane w oparciu o zweryfikowany wniosek beneficjenta o płatność.

IZ RPO WP 2014-2020 może upoważnić pisemnie inny podmiot będący państwową jednostką budżetową, realizujący projekt finansowany z udziałem środków europejskich, do wystawiania zleceń płatności. W takim przypadku instytucje systemu wdrażania są wyłączone z bezpośredniego udziału w systemie przepływu środków unijnych: środki funduszy strukturalnych nie będą bowiem w praktyce przechodzić przez rachunki wspomnianych podmiotów.

Rozliczenie wydatków kwalifikowalnych poniesionych przez beneficjenta odbywa się na podstawie wniosku o płatność złożonego do właściwej instytucji.

W oparciu o zweryfikowane wnioski o płatność podmiot wdrażający sporządza zestawienia wydatków zawierające zagregowane wartości i dane z poszczególnych projektów, które następnie przekazuje do właściwej komórki organizacyjnej w IZ. IZ, w oparciu o otrzymane dokumenty, sporządza, a następnie przesyła do KE, deklaracje i zestawienia wydatków wraz z wnioskiem o płatność okresową.

Podstawą do wyliczenia wkładu unijnego, o której mowa w art. 120 ust. 2 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r., są całkowite wydatki kwalifikowalne.

Sekcja 7.2 Zaangażowanie właściwych partnerów

7.2.1 Przedsięwzięcia podjęte w celu zaangażowania właściwych partnerów w przygotowanie programu operacyjnego oraz rola tych partnerów we wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji programu operacyjnego

Projekt RPO WP 2014-2020 został przygotowany zgodnie z zasadą partnerstwa polegającą na zobowiązaniu do stałej współpracy między administracją samorządową a administracją rządową, partnerami społecznymi i gospodarczymi, organizacjami pozarządowymi, zwłaszcza działającymi w obszarach promowania równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz przeciwdziałania dyskryminacji, jak również ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju.

Na etapie programowania projektu RPO WP 2014-2020 zapewniono zaangażowanie partnerów w proces przygotowania Programu poprzez umożliwienie im udziału w pracach Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz zespołów zadaniowych do prac związanych z przygotowaniem regionalnego programu operacyjnego dla perspektywy finansowej 2014-2020, jak również w spotkaniach/konferencjach konsultacyjnych oraz poprzez zapewnienie dostępu do aktualnych informacji, analiz i ekspertyz tematycznych.

Prace nad przygotowaniem projektu RPO WP 2014-2020 koordynował Departament Rozwoju Regionalnego UMWP. Proces przygotowania RPO WP 2014-2020 prowadzony był w bezpośredniej i bieżącej współpracy z departamentami merytorycznymi UMWP odpowiedzialnymi za poszczególne obszary tematyczne objęte interwencją Programu.

Cykl konsultacji projektu RPO WP 2014-2020 prowadzony był w formie:

- spotkań Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020,

- spotkań zespołów zadaniowych powołanych przez ZWP do prac związanych z przygotowaniem regionalnego programu operacyjnego dla perspektywy finansowej 2014-2020,
- konsultacji prowadzonych za pośrednictwem strony internetowej i konferencji konsultacyjnych,
- konsultacji w ramach procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko,
- inne formy.

Prace Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020

Na mocy uchwały Nr 135/3065/12 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 2 maja 2012 r. z późn. zm. powołany został Zespół ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020.

Zespół stanowi grupę roboczą wspierającą prace nad przygotowaniem RPO WP 2014-2020, zgodnie z uchwałą nr 1/2013 Międzyresortowego Zespołu do spraw Programowania i Wdrażania Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności Unii Europejskiej z dnia 4 lutego 2013 r.

Wybór partnerów zaangażowanych w prace Zespołu dokonany został w oparciu o przepisy Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r., ww. uchwałą Zespołu Międzyresortowego oraz doświadczenia z funkcjonowania Komitetu Monitorującego RPO WP 2007-2013, jak również informacje zawarte w projekcie aktu delegowanego KE „Code of Conduct on Partnership”. Przyjęto, iż podstawowymi kryteriami selekcji partnerów będą:

- status organizacji wchodzących w skład Zespołu odpowiadający trzem głównym kategoriom partnerów, zgodnie z wytycznymi zawartymi w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.,
- tematyczny zakres działania, odpowiadający zakresowi interwencji RPO WP 2014-2020,
- geograficzny (głównie regionalny) zakres działania, mając na uwadze regionalny charakter RPO WP 2014-2020,
- potencjał instytucjonalny partnerów, tj. ich wiedzę i doświadczenie,
- dotychczasowa współpraca w ramach Komitetu Monitorującego RPO WP 2007-2013.

Kierując się ww. kryteriami stworzona została lista partnerów obejmująca przedstawicieli:

- Zarządu Województwa Podkarpackiego,
- Sejmiku Województwa Podkarpackiego,
- departamentów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego,
- Wojewódzkiego Urzędu Pracy,
- jednostek samorządu terytorialnego z terenu województwa podkarpackiego,
- strony rządowej,
- organizacji pozarządowych,
- środowisk naukowych,
- partnerów społecznych i gospodarczych.

Wykaz podmiotów i partnerów uczestniczących w pracach Zespołu zawarty jest w sekcji 12.3.

Głównym zadaniem Zespołu był aktywny merytoryczny udział w przygotowaniu projektu RPO WP 2014-2020, który następnie został poddany szerokim konsultacjom społecznym (łącznie w okresie maj 2012 r. – grudzień 2013 r. odbyło się 6 posiedzeń Zespołu). Opracowywane materiały opiniowane były przez członków Zespołu również drogą elektroniczną.

Prace Zespołów zadaniowych do prac związanych z przygotowaniem regionalnego programu operacyjnego dla perspektywy finansowej 2014-2020

Zespoły zadaniowe do prac związanych z przygotowaniem regionalnego programu operacyjnego dla perspektywy finansowej 2014-2020 w następujących obszarach:

- konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki
- środowiska i energetyki
- infrastruktury komunikacyjnej
- społeczeństwa informacyjnego
- rozwoju Rzeszowa i ośrodków subregionalnych
- kapitału ludzkiego i społecznego

powołane zostały na mocy uchwały Nr 176/4140/12 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 8 października 2012 r. z późn. zm. Wykaz podmiotów i partnerów uczestniczących w pracach zespołów zadaniowych zawarty jest w sekcji 12.3.

W dniu 9 listopada 2012 r. odbyło się inauguracyjne spotkanie członków zespołów zadaniowych do prac związanych z przygotowaniem regionalnego programu operacyjnego dla perspektywy finansowej 2014-2020. Na spotkaniu przedstawione zostały założenia programowania perspektywy finansowej 2014-2020 oraz omówiono sposób prac nad Programem.

Kolejne spotkania poszczególnych zespołów zorganizowane w 2012 r. służyły wypracowaniu kierunków działań w ramach poszczególnych osi priorytetowych Programu. Na ich podstawie opracowano wstępny zarys RPO WP 2014-2020, który został przyjęty przez ZWP w dniu 9 stycznia 2013 r.

W trakcie kolejnych spotkań zespołów (maj 2013 r.) omawiano zagadnienia dotyczące zakresów wsparcia w ramach osi priorytetowych wstępnego projektu Programu przyjętego przez ZWP w dniu 30 kwietnia 2013 r. (m.in. struktura osi priorytetowych, główne typy projektów, katalog beneficjentów, wskaźniki) oraz inne kwestie powstałe w trakcie bieżących prac nad Programem.

Na bazie ustaleń podjętych przez poszczególne zespoły zadaniowe, uwzględniających wyniki warsztatów przeprowadzonych w październiku 2013 r. przez wykonawcę ewaluacji ex-ante RPO WP 2014-2020 opracowano propozycję kolejnej wersji projektu Programu (z dnia 29 listopada 2013 r.), którą poddano wstępnym konsultacjom społecznym przeprowadzonym w okresie od dnia 3 grudnia 2013 r. do dnia 2 stycznia 2014 r.

Konsultacje społeczne

Na etapie programowania zapewniony został otwarty i szeroki udział partnerów w konsultacjach społecznych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020.

W okresie od dnia 3 grudnia 2013 r. do dnia 2 stycznia 2014 r. projekt RPO WP 2014-2020 z dnia 29 listopada 2013r. został poddany wstępnym konsultacjom społecznym.

Wstępne konsultacje społeczne projektu RPO WP 2014-2020 były prowadzone w formie elektronicznej. Formularz zgłaszania uwag dostępny był na stronie internetowej administrowanej przez UMWP. W konsultacjach mogli wziąć udział wszyscy zainteresowani, w tym osoby prywatne. Łącznie otrzymano uwagi od ponad 80 podmiotów (w tym osób fizycznych). Zgłoszone uwagi były weryfikowane w uzgodnieniu z Zarządem Województwa Podkarpackiego.

W dniu 6 grudnia 2013 r. w ramach ww. konsultacji zorganizowano również 2 konferencje, do udziału w których zaproszono m.in. przedstawicieli wszystkich jednostek samorządu terytorialnego, a także Wojewodę Podkarpackiego, Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad o. Rzeszów, PKP PLK S.A., organizacje pozarządowe, instytucje otoczenia biznesu, agencje rozwoju regionalnego, szkoły wyższe. W konferencjach wzięło udział łącznie ponad 250 osób.

Zebrane w wyniku wstępnych konsultacji opinie oraz uwagi pozwoliły na dokonanie zmian w zakresie wsparcia ujętego w projekcie Programu. Wnoszone uwagi dotyczyły m.in. konieczności uzupełnienia i uszczegółowienia zapisów Programu (zwłaszcza w części diagnostycznej oraz dotyczącej rozwiązań kierunkowych), przesunięć w alokacji środków, rozszerzenia listy potencjalnych beneficjentów w poszczególnych priorytetach inwestycyjnych.

Zmodyfikowana wersja projektu RPO WP 2014-2020 została zaopiniowana przez Zespół ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz zespoły zadaniowe, a następnie przyjęta przez ZWP wraz z prognozą oddziaływania na środowisko oraz poddana konsultacjom społecznym w okresie od dnia 28 stycznia 2014 r. do dnia 3 marca 2014 r.

Do udziału w konsultacjach społecznych, a tym samym zgłaszania ewentualnych uwag oraz opinii, zaproszono wszystkich zainteresowanych, w tym m.in. samorządy, partnerów społecznych i gospodarczych oraz osoby prywatne.

W toku prowadzonych konsultacji społecznych w miastach subregionalnych w województwie zorganizowano 3 spotkania konsultacyjne, które odbyły się:

- w dniu 6 lutego 2014 r. w Przemyślu,
- w dniu 13 lutego 2014 r. w Krośnie,
- w dniu 20 lutego 2014 r. w Tarnobrzegu.

Zaproszenie do udziału w organizowanych spotkaniach wystosowano do Wojewody Podkarpackiego, radnych województwa, parlamentarzystów, przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, instytucji otoczenia biznesu (agencje rozwoju regionalnego, izby gospodarcze), szkół wyższych, przedsiębiorców, służb mundurowych (straż pożarna, policja), organizacji pozarządowych, kościołów i związków wyznaniowych, zakładów opieki zdrowotnej, instytucji kultury, instytucji związanych z ochroną środowiska.

Informacje o spotkaniach dostępne były również na stronach internetowych www.rpo.podkarpackie.pl, www.pife.podkarpackie.pl oraz w prasie regionalnej.

Dodatkowo w dniu 27 lutego 2014r. w Rzeszowie zorganizowano 2 spotkania konsultacyjne (adresowane do jednostek samorządu terytorialnego oraz do przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, instytucji otoczenia biznesu, szkół wyższych).

W ww. 5 spotkaniach konsultacyjnych uczestniczyło łącznie ponad 520 osób.

Prośba o zaopiniowanie projektu RPO WP 2014-2020 wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko skierowana została również do Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego, Rady Działalności Pożytku Publicznego Województwa Podkarpackiego, Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania, Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Podkarpackiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego oraz Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju. Dokument został pozytywnie zaopiniowany przez: Zespół ds. Infrastruktury, Rozwoju Lokalnego, Polityki Regionalnej i Środowiska KWRiST, Komisję Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego, Radę Działalności Pożytku Publicznego Województwa Podkarpackiego, Podkarpackiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego. Otrzymano również opinię Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie oraz Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania.

Wnoszone w trakcie konsultacji uwagi dotyczyły m.in. konieczności uzupełnienia lub uszczegółowienia zapisów Programu, przesunięć w alokacji środków, rozszerzenia listy potencjalnych beneficjentów oraz typów projektów w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych, dodania lub zmiany wskaźników produktu lub rezultatu, ujęcia zapisów o charakterze wdrożeniowym, przeznaczenia środków na obszary problemowe, zastosowanie preferencji terytorialnych w stosunku do potencjalnych biegunów wzrostu określonych w Strategii rozwoju województwa – Podkarpackie 2020.

Najważniejsza zmiana wprowadzona do projektu Programu z dnia 11 marca 2014 r. dotyczyła jego struktury, tzn. osie dwufunduszowe zostały zamienione na osie monofunduszowe. Niniejsza wersja projektu Programu została pozytywnie zaopiniowana przez Międzyresortowy Zespół ds. Programowania i Wdrażania Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności Unii Europejskiej w dniu 20 marca 2014 r. Uwagi Zespołu oraz uwagi z konsultacji społecznych zostały wzięte pod uwagę w kolejnej wersji projektu RPO WP 2014-2020.

Ponadto informacje nt. RPO WP 2014-2020 oraz programowania perspektywy 2014-2020 prezentowano w trakcie spotkań/konferencji, w których uczestniczyli przedstawiciele IZ.

Rola partnerów w realizacji, monitorowaniu i ocenie Programu

Realizacja RPO WP 2014-2020 będzie odbywała się zgodnie z zasadą partnerstwa w rozumieniu prawa wspólnotowego oraz krajowego na wszystkich etapach jego wdrażania. Zgodnie z art. 5 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. do partnerów społecznych zalicza się władze publiczne szczebla regionalnego i lokalnego, partnerów gospodarczych i społecznych oraz podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, w tym organizacje proekologiczne, organizacje pozarządowe i podmioty odpowiedzialne za promowanie równości i niedyskryminacji.

Kluczową rolę we wdrażaniu będzie pełnił Komitet Monitorujący RPO WP 2014-2020 (w którego wielopoziomym składzie będą uczestniczyli przedstawiciele organizacji wymienionych w art. 5 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r., na zasadach pełnoprawnych członków) oraz grupy i zespoły robocze powoływane przez Komitet Monitorujący. Skład Komitetu Monitorującego będzie dążył do równowagi pomiędzy przedstawicielami wchodzącymi w jego skład w celu realizacji zasady partnerstwa. Szczegółowe zadania Komitetu Monitorującego wynikają z przepisów Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Na etapie monitorowania i ewaluacji zasada partnerstwa będzie uwzględniona poprzez udział partnerów w systemie monitoringu i sprawozdawczości, przekazywanie informacji o postępie realizacji Programu oraz udział w dyskusji nad rezultatami ewaluacji programu.

W oparciu o zasadę partnerstwa oraz równości płci, powołana zostanie Grupa Sterująca Ewaluacją RPO WP 2014-2020, w skład której wchodzić będą przedstawiciele środowisk akademickich, organizacji pozarządowych, instytucji rynku pracy oraz partnerów społeczno-gospodarczych działających na terenie województwa podkarpackiego.

7.2.2 Granty globalne (w odniesieniu do EFS, w stosownych przypadkach)

Nie dotyczy

7.2.3 Środki przeznaczone na budowanie potencjału (w odniesieniu do EFS, w stosownych przypadkach)

Nie dotyczy

SEKCJA 8. KOORDYNACJA MIĘDZY FUNDUSZAMI POLITYKI SPÓJNOŚCI, EFRROW, EFMR ORAZ INNYMI UNIJNYMI I KRAJOWYMI INSTRUMENTAMI FINANSOWANIA ORAZ EBI

W celu zapewnienia maksymalnej efektywności podejmowanych w ramach Programu interwencji oraz komplementarności realizowanego wsparcia koniecznym jest zapewnienie skutecznego systemu koordynacji już na etapie programowania. Przyczyni się to m.in. do osiągnięcia celów Umowy Partnerstwa i związanych z nimi wskaźników oraz zapewnienia spójności, skuteczności i efektywności całego systemu.

Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa, koordynacja realizowana będzie na poziomie strategicznym oraz zarządczym. Wiodącą instytucją mającą na celu zapewnienie odpowiedniego mechanizmu koordynacji we wszystkich jej wymiarach jest minister właściwy ds. rozwoju regionalnego, pełniący rolę instytucji koordynującej UP (IK UP). Instrumentem służącym koordynacji strategicznej jest Komitet Koordynacyjny UP (KK UP), którego przewodniczącym jest minister właściwy ds. rozwoju regionalnego. Na poziomie zarządczym zadania koordynacji będzie realizował Zespół składający się z przedstawicieli IZ wszystkich programów objętych zakresem UP oraz przedstawicieli Krajowego Punktu Kontaktowego dla Strategii UE na rzecz Regionu Morza Bałtyckiego.

W nowym okresie programowania w Polsce realizowanych będzie na poziomie krajowym osiem programów operacyjnych: PO Inteligentny Rozwój (PO IR/EFRR), PO Infrastruktura i Środowisko (PO IŚ/ EFRR, FS), PO Polska Cyfrowa (PO PC/EFRR), PO Polska Wschodnia (PO PW/EFRR), PO Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER), PO Pomoc Techniczna (PO PT/FS), Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW/EFRRROW), Program Operacyjny „Rybnictwo i Morze” (PO RYBY, EFMR) oraz programy EWT. Z kolei na poziomie regionalnym realizowanych będzie 16 dwufunduszowych regionalnych programów operacyjnych (RPO) finansowanych zarówno z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, jak również Europejskiego Funduszu Społecznego.

Wzajemna komplementarność wszystkich programów operacyjnych w ramach Umowy Partnerstwa została zaprojektowana w ten sposób, iż programy krajowe w ramach EFSI będą wspierać przedsięwzięcia o zasięgu ponadregionalnym, krajowym lub międzynarodowym. W przypadku regionalnych programów operacyjnych wsparcie ukierunkowane zostanie na działania o zasięgu regionalnym, subregionalnym oraz lokalnym.

W ramach RPO WP 2014-2020 koordynacja realizowana będzie dwuetapowo tj. etap I - programowanie oraz etap II - zarządzanie i wdrażanie oraz obejmować będzie przede wszystkim: cele tematyczne, fundusze, osie priorytetowe oraz instrumenty rozwoju terytorialnego. Na poziomie regionalnym podmiotem odpowiedzialnym za zapewnienie prawidłowych mechanizmów koordynacji w ramach RPO WP 2014-2020 będzie Instytucja Zarządzająca RPO WP 2014-2020 (IZ RPO WP 2014-2020). Zarządzanie Programem skupione zostanie w ramach jednego departamentu Urzędu Marszałkowskiego

Województwa Podkarpackiego, który będzie odpowiadał za utrzymanie właściwej współpracy między IZ RPO WP 2014-2020 a innymi departamentami urzędu oraz jednostkami i instytucjami zaangażowanymi w realizację i wdrażanie Programu.

Mechanizmy i instrumenty koordynacji planowane do zastosowania w ramach RPO WP 2014-2020:

1. Dwufunduszowość programów operacyjnych

Dwufunduszowe programy operacyjne dają możliwość programowania celów rozwojowych, a nie poszczególnych funduszy, co przyczynia się do zwiększenia komplementarności i efektywności interwencji oraz ściślejszego strategicznego powiązania ze sobą projektów infrastrukturalnych i projektów miękkich. Dwufunduszowy charakter RPO WP 2014-2020 pozwoli na silniejsze powiązanie działań podejmowanych w regionie przez podmioty, które zaangażowane będą w realizację programów oraz ich odpowiednią koordynację.

2. Komitet Monitorujący RPO WP 2014-2020

Na poziomie regionalnym zapewnienie prawidłowego działania systemu koordynacji realizowane będzie przez IZ RPO WP 2014-2020 przy udziale Komitetu Monitorującego RPO WP 2014-2020. Jednocześnie przy Komitecie Monitorującym powołana zostanie Grupa ds. koordynacji i komplementarności, która odpowiadać będzie za skuteczną realizację systemu koordynacji w ramach RPO WP 2014-2020, w tym również kwestii związanych z zapewnieniem komplementarności w ramach podejmowanych interwencji.

3. Zespół ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz Zespoły zadaniowe powołane do prac nad RPO WP 2014-2020

W celu koordynacji prac w zakresie przygotowania RPO WP 2014-2020 oraz monitorowania postępu prac związanych z przygotowaniem niezbędnych dokumentów programowych na lata 2014-2020 powołany został Zespół ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020, jako ciało opiniotawczo - doradcze dla Zarządu Województwa Podkarpackiego. Jednocześnie celem usprawnienia procesu programowania powołane zostały zespoły zadaniowe do prac związanych z przygotowaniem nowego regionalnego programu operacyjnego. Członkowie zespołów, jako reprezentanci kluczowych obszarów strategicznych, odpowiedzialni byli za wypracowanie założeń, jak również propozycji wstępnych zapisów regionalnego programu operacyjnego dla województwa podkarpackiego na lata 2014-2020.

4. Kontrakt terytorialny

Koordynacji działań pomiędzy środkami EFSI a środkami krajowymi oraz w układzie programy i działania krajowe, a działania realizowane na poziomie wojewódzkim i lokalnym, będzie służyło wdrożenie koncepcji kontraktu terytorialnego (KT). Kontrakt terytorialny to instrument poprawy efektywności polityki rozwoju ukierunkowanej terytorialnie, którego celem jest zapewnienie indywidualnego podejścia oraz racjonalizacja wydatkowania środków, przy jednoczesnym uwzględnieniu cech konkretnego regionu. Stanowi on umowę zawartą pomiędzy Radą Ministrów a zarządem danego województwa, określającą cele rozwojowe i przedsięwzięcia priorytetowe, które mają istotne znaczenie dla rozwoju kraju

oraz wskazanego w niej województwa, sposób ich finansowania oraz koordynacji i realizacji. Na poziomie regionalnym przeprowadzona zostanie identyfikacja i analiza przedsięwzięć priorytetowych o strategicznym znaczeniu dla rozwoju województwa podkarpackiego, możliwych do uwzględnienia w ramach Kontraktu Terytorialnego.

5. Identyfikacja obszarów interwencji

Na etapie programowania, w celu ograniczenia możliwości podwójnego finansowania, przeprowadzono analizę zmierzającą do zidentyfikowania obszarów, w ramach których różne instrumenty mogą być wykorzystywane w sposób komplementarny. Identyfikacja obejmowała w szczególności zakres wsparcia możliwy do realizacji w ramach poszczególnych celów tematycznych i odpowiadających im priorytetów inwestycyjnych.

6. Linia demarkacyjna (podział interwencji kraj-region)

W celu wyeliminowania ewentualnej możliwości nakładania się interwencji poszczególnych programów w ramach EFSI, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju we współpracy z innymi partnerami zaangażowanymi w programowanie perspektywy 2014-2020, opracowało dokument pn. *Linia demarkacyjna*. Dokument ten, za pomocą przyjętych kryteriów rozgraniczających, wskazuje na szczegółową demarkację pomiędzy poszczególnymi celami tematycznymi i priorytetami inwestycyjnymi przy jednoczesnym uwzględnieniu poziomu wdrażania wsparcia (poziom krajowy/ poziom regionalny). Podział został dokonany w oparciu o kryteria takie jak zasięg terytorialny, rodzaj beneficjenta, kwota. Przy wykorzystaniu zapisów linii demarkacyjnej opracowany został zakres interwencji EFRR i EFS na poziomie regionalnym w ramach RPO WP 2014-2020.

7. Wewnętrzna komplementarność RPO WP 2014-2020

Na etapie programowania dokonano również analizy pod kątem wewnętrznej komplementarności Programu celem zdiagnozowania obszarów, w ramach których realizowane projekty mogą mieć komplementarny, uzupełniający charakter. Komplementarność ma stanowić swoistego rodzaju dopełnienie, które w efekcie ma doprowadzić do osiągnięcia zamierzonego celu. Celem realizacji projektów komplementarnych mają być efekty synergiczne, niemożliwe do osiągnięcia bez zachowania mechanizmów komplementarności, zaś stosowanie i promowanie tej zasady przyczyni się do racjonalizacji wydatkowania funduszy oraz większej efektywności podejmowanych działań. Wsparcie w ramach poszczególnych priorytetów RPO WP zostało tak zaprogramowane by możliwym była realizacja projektów kompleksowych, uwzględniających zasadę komplementarności.

8. Kryteria wyboru projektów

Mając na uwadze system oceny i wyboru projektów w ramach RPO WP 2014-2020, planuje się zastosowanie odpowiednich kryteriów oceny preferujących projekty komplementarne, dla których zdiagnozowane zostanie ich wzajemne dopełnienie prowadzące do realizacji określonego celu.

9. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

Jednym z mechanizmów realizacji podejścia terytorialnego w perspektywie finansowej 2014-2020 jest koncepcja Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT), czyli wiązki

projektów realizujących ideę koncentracji tematycznej, ukierunkowanej na rozwiązanie określonego, specyficznego dla danego obszaru problemu społeczno – gospodarczego. ZIT mają zastosowanie tam, gdzie strategia rozwoju obszarów miejskich bądź inne strategie wymagają zintegrowanego podejścia obejmującego inwestycje w ramach więcej niż jednej osi priorytetowej lub jednego lub kilku programów operacyjnych. W odniesieniu do projektów realizowanych w formule ZIT zapewniona zostanie ścisła koordynacja działań realizowanych w ramach ZIT z komplementarnymi działaniami realizowanymi w ramach krajowych i regionalnych programów operacyjnych nie objętych ZIT a wpisującymi się w Strategię ZIT, jak również ścisła współpraca między IZ RPO WP 2014-2020 a Związkiem ZIT. W ramach Programu realizacja ZIT zaplanowana została w odniesieniu do Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF).

10. Regionalne Inwestycje Terytorialne

Innym mechanizmem realizacji podejścia terytorialnego w ramach RPO WP 2014-2020 są Regionalne Inwestycje Terytorialne (RIT) adresowane do regionalnych biegunów wzrostu województwa podkarpackiego, których istotą jest realizacja podejścia terytorialnego w oparciu o przedsięwzięcia strategiczne zidentyfikowane subregionalnie. Przedsięwzięcia zintegrowane realizowane będą w ramach partnerstw zawieranych pomiędzy poszczególnymi jednostkami samorządu terytorialnego z danego MOF. Funkcjonowanie tego instrumentu nie będzie związane z przekazaniem kompetencji na poziom subregionalny, a o wyborze do dofinansowania konkretnych przedsięwzięć decydować będzie IZ RPO WP 2014-2020.

11. Zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego (cross-financing)

Mając na uwadze zapisy art. 98 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r., w Programie uwzględniona została również możliwość wykorzystania mechanizmu finansowania krzyżowego między EFRR i EFS dla wybranych priorytetów inwestycyjnych osi priorytetowych RPO WP 2014-2020. Powyższe daje możliwość finansowania w komplementarny sposób części operacji finansowanej z EFRR bądź z EFS, w przypadku której koszty kwalifikują się do wsparcia z drugiego funduszu pod warunkiem, że są one konieczne do odpowiedniej realizacji operacji i są bezpośrednio z nią związane.

12. Wdrażanie PROW 2014-2020 na poziomie regionalnym

W przypadku programu finansowanego z EFRROW, część działań będzie wdrażana na poziomie regionalnym przy współdziałaniu samorządów województw, co pozwoli na zwiększenie stopnia koordynacji pomiędzy działaniami EFS, EFRR oraz EFRROW na rzecz obszarów wiejskich.

Szczegółowy opis mechanizmów koordynacyjnych zawarty zostanie w dokumentach opracowanych przez IZ RPO WP w zakresie właściwego zarządzania, wdrażania i realizacji RPO WP 2014-2020 (np. instrukcja wykonawcza, OSZIK, wytyczne i przewodniki dla beneficjentów programu, plan komunikacji itp.).

Poniższa tabela przedstawia system koordynacji RPO WP 2014-2020 dla działań realizowanych w ramach EFSI w zakresie poszczególnych programów operacyjnych

wdrażanych z poziomu krajowego przy jednoczesnym uwzględnieniu potencjalnego zakresu interwencji poszczególnych instrumentów finansowych UE.

Tabela: System koordynacji w ramach RPO WP 2014-2020

I. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka					
Cel tematyczny/priorytet inwestycyjny	Komplementarny program, inicjatywa, polityka, instrument krajowy, EBI	Możliwe obszary komplementarności i synergii	Mechanizmy koordynacyjne		Rozwiązania dotyczące koordynacji z PO EWT
			Poziom programowania	Poziom wdrażania	
CT 1 Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji (1.2)	PO IR	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój infrastruktury badawczej Wsparcie i rozwój innowacyjności przedsiębiorstw oraz ich działalności badawczo-rozwojowej Podniesienie jakości i interdyscyplinarności badań naukowych, rozwój nowych technologii Wsparcie IOB Dostęp do kapitału na inwestycje podwyższonego ryzyka 	<ul style="list-style-type: none"> Identyfikacja wspólnych obszarów interwencji, potencjalnych beneficjentów oraz grup docelowych Identyfikacja możliwości realizacji komplementarnych operacji Podział zakresów interwencji na podstawie <i>Linii demarkacyjnej</i> Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz zespołów zadaniowych powołanych do prac nad RPO WP 2014-2020 	<ul style="list-style-type: none"> Zapewnienie odpowiedniego systemu koordynacji przez IZ RPO WP 2014-2020 Funkcjonowanie KM RPO WP 2014-2020 Możliwość zastosowania Kontraktu Terytorialnego Zastosowanie instrumentów terytorialnych w formule ZIT/RIT Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 Zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego (crossfinancing) Możliwość zastosowania kryterium „komplementarności” na etapie tworzenia kryteriów oceny projektów 	
	PO WER	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój kompetencji kadr sektora nauki 			
	PO PW	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój infrastruktury sfery B+R Wsparcie i rozwój innowacyjności przedsiębiorstw Wsparcie IOB 			
	HORYZONT 2020	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój infrastruktury badawczej Wsparcie badań naukowych, rozwój nowych technologii Wsparcie działalności innowacyjnej przedsiębiorstw Dostęp do kapitału na inwestycje podwyższonego ryzyka 			
	COSME	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw 			
	Programy i inicjatywy NCBiR oraz PARP	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie badań naukowych, rozwój nowych technologii Wsparcie działalności innowacyjnej przedsiębiorstw Współprac sektora MŚP z sektorem nauki 			
	NER 300	<ul style="list-style-type: none"> Stymulowanie innowacji technologicznych w dziedzinie energii odnawialnej (projekty demonstracyjne) 			
	PROW	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie na rzecz innowacji w rolnictwie – wzmacnianie powiązań między rolnictwem i leśnictwem a badaniami i innowacją 			

CT 3 Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR) (3.1, 3.2, 3.3, 3.4)	PO IR	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie działalności innowacyjnej przedsiębiorstw (w tym w ramach klastrów) • Dostęp do kapitału na inwestycje podwyższonego ryzyka • Wsparcie IOB • Internacjonalizacja działalności przedsiębiorstw 			
	PO PW	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw 			
	HORYZONT 2020	<ul style="list-style-type: none"> • Wiodąca pozycja w przemyśle 			
	COSME	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie dostępu do zagranicznych rynków zbytu • Wsparcie działalności innowacyjnej przedsiębiorstw i ich konkurencyjności • Dostęp dla MŚP do finansowania w formie kapitału lub pożyczek 			
	PROW	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie na rzecz wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w zakresie podejmowania działalności gospodarczej, rozwoju produktów i usług opartych na TIK • Podnoszenie konkurencyjności MŚP w wyniku międzynarodowej współpracy gospodarczej oraz promocji przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych • Przetwórstwo produktów rolnych 			
PCSI 2014-2020	<ul style="list-style-type: none"> • Dostęp do finansowania dla przedsiębiorstw (w szczególności oddalonych od rynku) 				
II. Cyfrowe Podkarpackie					
CT 2 Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK (2.3)	PO PC	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w zakresie usług publicznych 	<ul style="list-style-type: none"> • Identyfikacja wspólnych obszarów interwencji, potencjalnych beneficjentów oraz grup docelowych • Identyfikacja możliwości realizacji komplementarnych operacji • Podział zakresów interwencji na podstawie <i>Linii</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Zapewnienie odpowiedniego systemu koordynacji przez IZ RPO WP 2014-2020 • Funkcjonowanie KM RPO WP 2014-2020 • Możliwość zastosowania Kontraktu Terytorialnego 	

	PO WER	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie cyfryzacji procesów edukacyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>demarkacyjnej</i> • Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz zespołów zadaniowych powołanych do prac nad RPO WP 2014-2020 	<ul style="list-style-type: none"> • Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 • Zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego (crossfinancing) • Możliwość zastosowania kryterium „komplementarności” na etapie tworzenia kryteriów oceny projektów 	
III. Czysta energia					
CT 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach (4.1, 4.3, 4.5)	PO IŚ	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie efektywności energetycznej • Zwiększenie zastosowania OZE • Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną 	<ul style="list-style-type: none"> • Identyfikacja wspólnych obszarów interwencji, potencjalnych beneficjentów oraz grup docelowych • Identyfikacja możliwości realizacji komplementarnych operacji • Podział zakresów interwencji na podstawie <i>Linii demarkacyjnej</i> • Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz zespołów zadaniowych powołanych do prac nad RPO WP 2014-2020 	<ul style="list-style-type: none"> • Zapewnienie odpowiedniego systemu koordynacji przez IZ RPO WP 2014-2020 • Funkcjonowanie KM RPO WP 2014-2020 • Możliwość zastosowania Kontraktu Terytorialnego • Zastosowanie instrumentów terytorialnych w formule ZIT/RIT • Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 • Możliwość zastosowania kryterium „komplementarności” na etapie tworzenia kryteriów oceny projektów 	
	PROW	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie OZE (mikroinstalacje) w ramach wsparcia rozwoju przedsiębiorczości oraz restrukturyzacji gospodarstw 			
	COSME	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie promowania rozwoju wykorzystania energii odnawialnej i efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach 			
	LIFE+	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie zastosowania OZE • Wsparcie rozwoju gospodarki niskoemisyjnej i energooszczędnej • Poprawa jakości powietrza 			
	CEF	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój infrastruktury energetycznej 			
	Norweski Mechanizm Finansowy, Mechanizm Finansowy EOG	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie efektywności energetycznej i OZE • Poprawa jakości powietrza 			
	Fundusz Termomodernizacji i Remontów BGK	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie efektywności energetycznej 			

	Programy NFOŚiGW i WFOŚiGW	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa efektywności energetycznej • Upowszechnienie wykorzystania OZE • Rozwój systemów scentralizowanego zaopatrzenia w ciepło 			
IV. Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego					
CT5 Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem (5.2)	PO IS	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie działań zapobiegawczych i minimalizujących skutki wystąpienia klęsk żywiołowych (powodzi, suszy, rozwoju małej retencji) • Wsparcie rozwoju systemu ratownictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • Identyfikacja wspólnych obszarów interwencji, potencjalnych beneficjentów oraz grup docelowych • Identyfikacja możliwości realizacji komplementarnych operacji • Podział zakresów interwencji na podstawie <i>Linii demarkacyjnej</i> • Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz zespołów zadaniowych powołanych do prac nad RPO WP 2014-2020 	<ul style="list-style-type: none"> • Zapewnienie odpowiedniego systemu koordynacji przez IZ RPO WP 2014-2020 • Funkcjonowanie KM RPO WP 2014-2020 • Możliwość zastosowania Kontraktu Terytorialnego • Zastosowanie instrumentów terytorialnych w formule ZIT/RIT • Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 • Możliwość zastosowania kryterium „komplementarności” na etapie tworzenia kryteriów oceny projektów 	<ul style="list-style-type: none"> • Komplementarność celów tematycznych i osi priorytetowych Programów Współpracy Transgranicznej EWT i EIS z RPO WP 2014-2020 • Udział przedstawiciela WP (IZ RPO WP) w pracach Grup Programujących i Komitetów Monitorujących Programów Współpracy Transgranicznej EWT i EIS
	LIFE+	<ul style="list-style-type: none"> • Adaptacja do zmian klimatu i przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym 			
	PROW	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie działań zapobiegawczych i minimalizujących skutki wystąpienia klęsk żywiołowych (w gospodarstwach rolnych) 			
CT 6 Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami (6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5)	PO IS	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój systemu gospodarki odpadami • Wsparcie kompleksowej gospodarki wodno-ściekowej • Zachowanie i ochrona obiektów dziedzictwa kulturowego i obiektów zabytkowych • Podniesienie standardu bazy technicznej i wyposażenia parków narodowych i obszarów Natura 2000 • Ochrona bioróżnorodności 			
	PROW	<ul style="list-style-type: none"> • Odbudowa i poprawa stanu dziedzictwa kulturowego wsi 			
	LIFE+	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój efektywnego systemu gospodarki odpadami • Ochrona i zrównoważone korzystanie z zasobów naturalnych 			
	KPOŚK	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój gospodarki wodno-ściekowej 			
	Norweski Mechanizm Finansowy, Mechanizm Finansowy EOG	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie ochrony różnorodności biologicznej • Monitoring środowiska 			
	Programy NFOŚiGW i WFOŚiGW	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój efektywnego systemu gospodarki odpadami • Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej • Monitoring stanu środowiska 			

V. Infrastruktura komunikacyjna					
CT 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach (4.5)	PO PW	<ul style="list-style-type: none"> Strategie niskoemisyjne w zakresie transportu publicznego 	<ul style="list-style-type: none"> Identyfikacja wspólnych obszarów interwencji, potencjalnych beneficjentów oraz grup docelowych Identyfikacja możliwości realizacji komplementarnych operacji Podział zakresów interwencji na podstawie <i>Linii demarkacyjnej</i> Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz zespołów zadaniowych powołanych do prac nad RPO WP 2014-2020 	<ul style="list-style-type: none"> Zapewnienie odpowiedniego systemu koordynacji przez IZ RPO WP 2014-2020 Funkcjonowanie KM RPO WP 2014-2020 Możliwość zastosowania Kontraktu Terytorialnego Zastosowanie instrumentów terytorialnych w formule ZIT/RIT Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 Możliwość zastosowania kryterium „komplementarności” na etapie tworzenia kryteriów oceny projektów 	<ul style="list-style-type: none"> Komplementarność celów tematycznych i osi priorytetowych Programów Współpracy Transgranicznej EWT i EIS z RPO WP 2014-2020 Udział przedstawiciela WP (IZ RPO WP) w pracach Grup Programujących i Komitetów Monitorujących Programów Współpracy Transgranicznej EWT i EIS
	PO IŚ	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie zrównoważonej mobilności miejskiej/ ekologicznego transportu 			
	LIFE+	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie zrównoważonego rozwoju transportu miejskiego 			
CT 7 Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej (7.2,7.3, 7.4)	PO IŚ	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój infrastruktury transportowej w ramach sieci TEN-T Zwiększenie dostępności do europejskiej sieci transportowej TEN-T Inwestycje w zakresie infrastruktury kolejowej 	<ul style="list-style-type: none"> Identyfikacja wspólnych obszarów interwencji, potencjalnych beneficjentów oraz grup docelowych Identyfikacja możliwości realizacji komplementarnych operacji Podział zakresów interwencji na podstawie <i>Linii demarkacyjnej</i> Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz zespołów zadaniowych powołanych do prac nad RPO WP 2014-2020 	<ul style="list-style-type: none"> Zapewnienie odpowiedniego systemu koordynacji przez IZ RPO WP 2014-2020 Funkcjonowanie KM RPO WP 2014-2020 Możliwość zastosowania Kontraktu Terytorialnego Zastosowanie instrumentów terytorialnych w formule ZIT/RIT Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 Możliwość zastosowania kryterium „komplementarności” na etapie tworzenia kryteriów oceny projektów 	<ul style="list-style-type: none"> Komplementarność celów tematycznych i osi priorytetowych Programów Współpracy Transgranicznej EWT i EIS z RPO WP 2014-2020 Udział przedstawiciela WP (IZ RPO WP) w pracach Grup Programujących i Komitetów Monitorujących Programów Współpracy Transgranicznej EWT i EIS
	PO PW	<ul style="list-style-type: none"> Budowa/przebudowa dróg w obrębie miast wojewódzkich Polski Wschodniej Inwestycje w zakresie infrastruktury kolejowej 			
	PROW	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie tworzenia, ulepszania, rozbudowy infrastruktury małej skali w zakresie dróg lokalnych na obszarach wiejskich 			
	CEF	<ul style="list-style-type: none"> Uzupełnienie połączeń drugo- i trzeciorzędnych z siecią TEN-T 			
	Narodowy program przebudowy dróg lokalnych	<ul style="list-style-type: none"> Infrastruktura dróg lokalnych (powiatowych i gminnych) 			
	Dokument implementacyjny do strategii rozwoju transportu do 2020r.	<ul style="list-style-type: none"> Budowa spójnej sieci transportowej (inwestycje drogowe i kolejowe) 			
VI. Spójność przestrzenna i społeczna					
CT 8 Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników (8.2)	PO IŚ	<ul style="list-style-type: none"> Ochrona, zachowanie i zabezpieczenie obiektów dziedzictwa kulturowego i obiektów zabytkowych 	<ul style="list-style-type: none"> Identyfikacja wspólnych obszarów interwencji, potencjalnych beneficjentów oraz grup docelowych Identyfikacja możliwości realizacji komplementarnych operacji 	<ul style="list-style-type: none"> Zapewnienie odpowiedniego systemu koordynacji przez IZ RPO WP 2014-2020 Funkcjonowanie KM RPO WP 2014-2020 Możliwość zastosowania 	
	PROW	<ul style="list-style-type: none"> Wykorzystanie endogenicznego potencjału i wsparcie rozwoju usług turystycznych 			

CT 9 Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją (PI 9.1, 9.2)	PO IŚ	<ul style="list-style-type: none"> Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia (inwestycje w infrastrukturę ratownictwa medycznego oraz ponadregionalną infrastrukturę ochrony zdrowia) Rekultywacja terenów zdegradowanych na cele środowiskowe 	<ul style="list-style-type: none"> Podział zakresów interwencji na podstawie <i>Linii demarkacyjnej</i> Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz zespołów zadaniowych powołanych do prac nad RPO WP 2014-2020 	Kontraktu Terytorialnego <ul style="list-style-type: none"> Zastosowanie instrumentów terytorialnych w formule ZIT/RIT Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 Możliwość zastosowania kryterium „komplementarności” na etapie tworzenia kryteriów oceny projektów 	
	PO IŚ	<ul style="list-style-type: none"> Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia (inwestycje w infrastrukturę ratownictwa medycznego oraz ponadregionalną infrastrukturę ochrony zdrowia) Rekultywacja terenów zdegradowanych na cele środowiskowe 			
	PO WER	<ul style="list-style-type: none"> wsparcie usług na rzecz osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, rozwój aktywnej integracji 			
CT 10 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie (PI 10.4)	ERASMUS DLA WSZYSTKICH	<ul style="list-style-type: none"> Modernizacja systemów i poprawa jakości kształcenia 			
	PO WER	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie systemu oświaty w zakresie podwyższenia jakości pracy szkół i tworzenie warunków dla nowoczesnego nauczania 			
VII. Regionalny rynek pracy					
CT 8 Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników (8.5, 8.7, 8.8, 8.9, 8.10)	PO WER	<ul style="list-style-type: none"> Działania na rzecz zwiększenia aktywności zawodowej i zatrudnienia Wsparcie na rzecz godzenia życia zawodowego z prywatnym Wsparcie systemowe dla rozwoju MŚP i ich kadr 	<ul style="list-style-type: none"> Identyfikacja wspólnych obszarów interwencji, potencjalnych beneficjentów oraz grup docelowych Identyfikacja możliwości realizacji komplementarnych operacji Podział zakresów interwencji na podstawie <i>Linii demarkacyjnej</i> Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz zespołów zadaniowych powołanych do prac nad RPO WP 2014-2020 	<ul style="list-style-type: none"> Zapewnienie odpowiedniego systemu koordynacji przez IZ RPO WP 2014-2020 Funkcjonowanie KM RPO WP 2014-2020 Możliwość zastosowania Kontraktu Terytorialnego Zastosowanie instrumentów terytorialnych w formule ZIT/RIT Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 Zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego (crossfinancing) 	
	PROW	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój działalności pozarolniczej i wzrost zatrudnienia na obszarach wiejskich 			
	ERASMUS DLA WSZYSTKICH	<ul style="list-style-type: none"> Wspieranie przedsiębiorczości Zwiększenie szans na zatrudnienie Modernizacja systemów szkolenia 			
	PSCI 2014-2020	<ul style="list-style-type: none"> Promowanie zatrudnienia poprzez zwiększenie dostępności do zwrotnych instrumentów finansowych Promowanie mobilności przestrzennej 			
	EUROPEJSKI FUNDUSZ DOSTOSOWANIA DO GLOBALIZACJI	<ul style="list-style-type: none"> Kompleksowe wsparcie dla zwalnianych w wyniku zmian strukturalnych pracowników 			

	COSME	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój umiejętności i postaw sprzyjających przedsiębiorczości (zwłaszcza wśród nowych przedsiębiorców) 		<ul style="list-style-type: none"> Możliwość zastosowania kryterium „komplementarności” na etapie tworzenia kryteriów oceny projektów 	
	HORYZONT 2020	<ul style="list-style-type: none"> Wzmacnianie umiejętności, szkoleń i rozwoju Zwiększenie innowacyjności w MŚP Wzmocnienie dostępu do ryzykowanego kapitału na rzecz inwestycji w badania i innowacje Poprawa zdrowia i dobrostanu przez całe życie 			
VIII. Integracja społeczna					
CT 9 Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją (9.4, 9.7, 9.8)	PO WER	<ul style="list-style-type: none"> Walka z ubóstwem i włączenie społeczne osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji Zwiększenie bezpieczeństwa i efektywności systemu ochrony zdrowia, oraz dostępu do wysokiej jakości usług zdrowotnych i społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> Identyfikacja wspólnych obszarów interwencji, potencjalnych beneficjentów oraz grup docelowych Identyfikacja możliwości realizacji komplementarnych operacji Podział zakresów interwencji na podstawie <i>Linii demarkacyjnej</i> Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz zespołów zadaniowych powołanych do prac nad RPO WP 2014-2020 	<ul style="list-style-type: none"> Zapewnienie odpowiedniego systemu koordynacji przez IZ RPO WP 2014-2020 Funkcjonowanie KM RPO WP 2014-2020 Możliwość zastosowania Kontraktu Terytorialnego Zastosowanie instrumentów terytorialnych w formule ZIT/RIT Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 Zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego (crossfinancing) Możliwość zastosowania kryterium „komplementarności” na etapie tworzenia kryteriów oceny projektów 	
	PO PC	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój kompetencji cyfrowych osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym 			
	PROW	<ul style="list-style-type: none"> Zwiększenie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich 			
	ERASMUS DLA WSZYSTKICH	<ul style="list-style-type: none"> Działania na rzecz zwiększenia szans na zatrudnienie 			
	PSCI 2014-2020	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie przedsiębiorczości społecznej 			
	EUROPEJSKI FUNDUSZ POMOCY NAJBARDZIEJ POTRZEBUJĄCYM	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie integracji i aktywizacji osób najbardziej potrzebujących (bezdomnych, ubogi) 			

	EUROPEJSKI FUNDUSZ MIGRACJI I AZYLU	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie integracji i aktywizacji obywateli państw trzecich 			
IX. Jakość edukacji i kompetencji w regionie					
CT 10 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie (10.1, 10.3, 10.3 BIS)	PO WER	<ul style="list-style-type: none"> Poprawa jakości i efektywności kształcenia Zwiększenie dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych Powiązanie systemu edukacji z zapotrzebowaniem na rynku pracy 	<ul style="list-style-type: none"> Identyfikacja wspólnych obszarów interwencji, potencjalnych beneficjentów oraz grup docelowych Identyfikacja możliwości realizacji komplementarnych operacji Podział zakresów interwencji na podstawie <i>Linii demarkacyjnej</i> Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 oraz zespołów zadaniowych powołanych do prac nad RPO WP 2014-2020 	<ul style="list-style-type: none"> Zapewnienie odpowiedniego systemu koordynacji przez IZ RPO WP 2014-2020 Funkcjonowanie KM RPO WP 2014-2020 Możliwość zastosowania Kontraktu Terytorialnego Zaangażowanie Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020 Zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego (crossfinancing) Możliwość zastosowania kryterium „komplementarności” na etapie tworzenia kryteriów oceny projektów 	<ul style="list-style-type: none"> Komplementarność celów tematycznych i osi priorytetowych Programów Współpracy Transgranicznej EWT i EIS z RPO WP 2014-2020 Udział przedstawiciela WP (IZ RPO WP) w pracach Grup Programujących i Komitetów Monitorujących Programów Współpracy Transgranicznej EWT i EIS
	ERASMUS DLA WSZYSTKICH	<ul style="list-style-type: none"> Modernizacja systemów i poprawa jakości kształcenia Możliwość uczenia się dla indywidualnych osób Współpraca instytucji systemu oświaty z przedsiębiorstwami 			
	COSME	<ul style="list-style-type: none"> Rozwój umiejętności i postaw sprzyjających przedsiębiorczości (ludzie młodzi, kobiety) 			
	PROW	<ul style="list-style-type: none"> Promowanie uczenia się przez całe życie oraz szkolenia zawodowe ukierunkowane na podnoszenie kwalifikacji (w zakresie związanym z prowadzeniem działalności rolniczej i związanej z rolnictwem oraz leśnictwem) 			

SEKCJA 9. WARUNKI WSTĘPNE

Sekcja 9.1 Warunki wstępne

Informacje wymagane niniejszą sekcją zawarte są w załączniku nr 2 do Programu.

Sekcja 9.2 Opis przedsięwzięć zmierzających do spełnienia warunków wstępnych, wykaz instytucji odpowiedzialnych oraz harmonogram przedsięwzięć

Informacje wymagane niniejszą sekcją zawarte są w załączniku nr 2 do Programu.

SEKCJA 10. ZMNIEJSZANIE OBCIĄŻEŃ ADMINISTRACYJNYCH DLA BENEFICJENTÓW

Institucje odpowiedzialne w Polsce za wdrażanie polityki spójności będą kontynuowały działania zmierzające do wprowadzenia jak najszerszego katalogu uproszczeń dla beneficjentów środków UE, zgodnie z sekcją 2.6 UP. Uproszczenia te polegają nie tylko na wprowadzeniu uproszczeń wynikających z rozporządzeń unijnych lub będących ich konsekwencją, ale także w obszarach podlegających uregulowaniom na poziomie krajowym. Zgodnie z zaleceniami krajowymi, przy opracowywaniu programu odpowiednie instytucje zaangażowane w jego przygotowanie były zobowiązane do umieszczenia w programie syntetycznej oceny najważniejszych obowiązków administracyjnych po stronie beneficjentów, związanych z jego wdrażaniem oraz do wskazania ich źródła.

Do uproszczeń we wdrażaniu funduszy polityki spójności w okresie 2014-2020, które nie wynikają bezpośrednio z planowanych regulacji unijnych, należą w szczególności:

- większa decentralizacja systemu wdrażania poprzez zwiększenie udziału regionalnych programów w alokacji ogółem.
- wprowadzenie do programów mechanizmów wsparcia zintegrowanego, których wdrażanie powierzone zostanie ośrodkom miejskim (ZIT),
- elastyczne formy finansowania projektów z rozbudowanym systemem zaliczkowym,
- zapewnienie szerszego tematycznie dostępu do wsparcia zwrotnego,
- zapewnienie łatwego dostępu dla potencjalnych beneficjentów do kompleksowej informacji za pośrednictwem rozbudowanej sieci punktów informacyjnych poszczególnych funduszy.

Z uproszczeń, które wynikają z możliwości wprowadzonych przez Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r., w warunkach polskich wykorzystane zostały m.in.:

- w zakresie projektów generujących dochód - możliwie szerokie stosowanie stawek ryczałtowych, w tym także obniżenie poziomu dofinansowania w ramach osi priorytetowej po uwzględnieniu dochodowości projektów realizowanych w ramach tej osi,
- możliwie szerokie stosowanie form ryczałtowego finansowania w ramach programów.

Podkreślić należy, że ww. uproszczenia zostały wprowadzone już na etapie programowania wsparcia. Natomiast w stosunku wszelkich innych obszarów problemowych,

zidentyfikowanych w trakcie realizacji programów, będą podejmowane bieżące działania eliminujące źródła problemów (wzorem minionych perspektyw finansowych).

SEKCJA 11. ZASADY HORYZONTALNE

Realizacja RPO WP 2014-2020 przebiegać będzie zgodnie z zasadami horyzontalnymi opisanym w sekcji 1.B Umowy Partnerstwa. RPO WP 2014-2020 ze względu na realizowane cele tematyczne w sposób bezpośredni będzie przyczyniał się do realizacji poniższych zasad:

Sekcja 11.1 Zrównoważony rozwój

Zrównoważony rozwój to rozwój społeczno-gospodarczy, którego zadaniem jest zachowanie równowagi w przyrodzie przy jednoczesnym kreowaniu warunków sprzyjających jej rozwojowi. Przy korzystaniu z istniejących zasobów naturalnych nie należy kierować się jedynie zaspokajaniem własnych potrzeb, ale też brać pod uwagę aspiracje rozwojowe przyszłych pokoleń oraz stan otaczającego nas środowiska. Rozwój zrównoważony ma zmierzać w kierunku budowania konkurencyjnej gospodarki niskoemisyjnej, która w sposób racjonalny i oszczędny będzie wykorzystywała zasoby naturalne. W celu ochrony środowiska, w tym m.in. w zakresie ograniczenia emisji gazów cieplarnianych czy też zapobiegania utracie bioróżnorodności, istotnym elementem jest wypracowanie inteligentnych rozwiązań technologicznych, nowoczesnych procesów i metod produkcji. Z drugiej strony zastosowanie inteligentnych systemów, w tym m.in. sieci energetycznych opartych na technologiach ICT, przyczyni się do poprawy warunków rozwoju przedsiębiorczości i tworzenia przewag konkurencyjnych na europejskim rynku. Postępowanie zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju oznacza zwiększenie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej.

Mając na uwadze horyzontalny charakter zasady zrównoważonego rozwoju, przy określaniu celów i programowaniu działań RPO WP kierowano się koniecznością łączenia aspektów gospodarczych i społecznych z ochroną środowiska. Na etapie programowania, ze względu na możliwość realizacji operacji mogących mieć istotny wpływ na środowisko naturalne (przedsięwzięcia infrastrukturalne), zgodnie z *ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. Nr 199, poz.1227 ze zm.), uwzględniona została konieczność przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Dodatkowo w ramach zespołów zadaniowych powołanych do prac związanych z przygotowaniem nowego regionalnego programu operacyjnego włączeni zostali przedstawiciele organizacji działających na rzecz ekologii i ochrony środowiska.

W odniesieniu do przedsięwzięć infrastrukturalnych, w kontekście trwałości funkcjonowania procesów przyrodniczych oraz zachowania różnorodności biologicznej, ważną rolę pełnią zasady „użytkownik płaci” i „zanieczyszczający płaci”. Powyższe oznacza, iż w związku z koniecznością spełnienia wymogów środowiskowych kosztami obciążeni zostaną użytkownicy. Z kolei podmioty, które zanieczyszczając środowisko, powodują jego poważne szkody, powinny zostać obciążone kosztami tych szkód lub ponieść koszty związane z ich

zrównoważeniem. Mając na uwadze wysokie koszty przedsięwzięć chroniących środowisko i relatywnie niskie dochody społeczeństwa (np. gospodarka wodno-ściekowa), wdrożenie powyższych zasad możliwe będzie tylko częściowo lub w ogóle uniemożliwione.

Na etapie wdrażania możliwym będzie stosowanie kryteriów wyboru w odniesieniu do projektów zapewniających przestrzeganie zasady zrównoważonego rozwoju m.in. w zakresie: efektywnego wykorzystywania odpadów jako źródła zasobów, ograniczenia zanieczyszczeń emitowanych do środowiska, niskoemisyjnego i zrównoważonego transportu miejskiego. Dodatkowo przy wyborze inwestycji do dofinansowania, mogą być promowane rozwiązania, które w perspektywie długookresowej będą brały pod uwagę koszty eksploatacji inwestycji.

W zakresie realizowanych w ramach Programu projektów uwzględniona będzie również kwestia łagodzenia i adaptacji do zmian klimatu. Niniejsze będzie polegało na ocenie finansowanych przedsięwzięć infrastrukturalnych z punktu widzenia ich wpływu na zmiany klimatu, przy jednoczesnym uwzględnieniu aspektu łagodzenia skutków zmian klimatycznych, adaptacji do nich oraz odporności realizowanych inwestycji infrastrukturalnych na skutki zmian klimatu i powiązane z tym zagrożenia klęskami żywiołowymi.

Rozwój zrównoważony to prawo do zaspokojenia aspiracji rozwojowych obecnej generacji bez ograniczenia praw przyszłych pokoleń do zaspokojenia ich potrzeb rozwojowych. W kontekście wsparcia z EFS zasada ta realizowana będzie poprzez działania sprzyjające kreowaniu polityki rynku pracy a także kształcenia kadr regionu mających na celu wypracowanie stabilnej sytuacji rynkowej zapewniającej miejsca pracy zarówno dla obecnego jak i odpowiednio wykształconych przyszłych pokoleń. Nie bez znaczenia pozostaje w tym aspekcie także tworzenie miejsc pracy w sektorach związanych z ochroną środowiska naturalnego, tzw. zielonych miejsc pracy, jak również rozpowszechnianie świadomości ekologicznej oraz wymagań wynikających z regulacji prawnych w zakresie ochrony środowiska wśród mieszkańców Podkarpacia, w tym zwłaszcza kadry zarządzającej z zakresu zarządzania środowiskowego w przedsiębiorstwie.

Na etapie monitorowania i sprawozdawczości, przy wykorzystaniu systemu kategorii interwencji, zapewniony zostanie stały monitoring i raportowanie wydatków związanych z realizacją celów dotyczących zmian klimatu. Jednocześnie gromadzone będą dane na temat realizowanych projektów w zakresie realizacji ww. zasady. W ramach KM RPO WP 2014-2020 przewiduje się również udział organizacji działających w obszarze ochrony środowiska.

Na etapie ewaluacji badane będzie oddziaływanie RPO WP na realizację niniejszej zasady, jak również efektywność wsparcia w kontekście zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego oraz ochrony środowiska.

Sekcja 11.2 Równość szans i niedyskryminacja

Polityka równości szans i zapobiegania dyskryminacji ma być wyrazem równego traktowania wszystkich obywateli i jednakowego dostępu do usług. Z uwagi na horyzontalny wymiar tej polityki będzie ona przestrzegana na każdym etapie realizacji RPO WP.

Biorąc pod uwagę sytuację społeczno-gospodarczą województwa podkarpackiego, na etapie programowania IZ RPO WP wzięta pod uwagę specyficzną sytuację grup najbardziej

narażonych na dyskryminację, w szczególności na rynku pracy, do których zalicza się: kobiety, osoby po 50 roku życia, osoby długotrwale bezrobotne, osoby z niepełnosprawnościami.

W RPO WP podejmowane będą inicjatywy, których głównym celem będzie ograniczenie działań dyskryminacyjnych w odniesieniu do różnych grup społecznych, w szczególności tych najbardziej narażonych na dyskryminację i nierówne traktowanie, zaś oczekiwanym efektem wsparcia będzie przede wszystkim zwiększenie ich udziału na rynku pracy, jak również aktywności i integracji społecznej. W kontekście powyższego w Programie zaplanowano szereg działań przyczyniających się do tworzenia warunków do równoprawnego uczestnictwa tych osób w życiu społecznym i zawodowym.

W osi VII skoncentrowane zostały działania o charakterze aktywizacyjnym, które poprzez różne formy wsparcia pozwolą m.in. na aktywizację zawodową osób dyskryminowanych na rynku pracy. Wsparcie w zakresie godzenia życia zawodowego i prywatnego pozwoli w szczególności kobietom, na powrót i większą aktywność na rynku pracy.

W ramach osi VIII zaplanowano realizację kompleksowych działań, których celem jest integracja i włączenie osób wykluczonych bądź narażonych na wykluczenie społeczne czyli takich, które ze względu na różne czynniki zostały wyłączone z udziału w życiu społecznym. Wsparcie ukierunkowane będzie na programy integracyjne obejmujące kompleksowe działania z zakresu edukacji, zdrowia, zatrudnienia, pomocy społecznej prowadzące do aktywizacji społecznej i zawodowej tych osób.

W ramach osi IX wsparcie ukierunkowane będzie na wyrównywanie dostępu do wysokiej jakości edukacji m.in. w zakresie upowszechnienia edukacji przedszkolnej, wyrównywania szans edukacyjnych uczniów, w tym uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz upowszechnienia różnych form kształcenia, w tym kształcenia na odległość skierowanego m.in. do osób, które z różnych powodów nie mogą uczestniczyć w tradycyjnych formach kształcenia czy szkolenia. Rozwój kompetencji cyfrowych przyczyni się do poprawy jakości życia i ograniczenia zjawiska wykluczenia cyfrowego.

W celu wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami, przewidziane zostały nie tylko działania aktywizacyjne ale też wsparcie o charakterze integracyjnym czy edukacyjnym, poprzez zapewnienie dostępu do szerokiego wachlarza usług w formie np. szkoleń, doradztwa, poradnictwa zawodowego, konsultacji.

IZ RPO WP zapewni równy dostęp do finansowania wszystkim projektodawcom zaś wspierana infrastruktura będzie dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Na etapie programowania, w prace nad tworzeniem zapisów programu zaangażowani zostali przedstawiciele instytucji działających na rzecz wyrównywania szans i przeciwdziałania dyskryminacji.

Na etapie wdrażania poprzez odpowiednie kryteria wyboru projektów, uwzględniające potrzeby grup dyskryminowanych promowane będą np. projekty przyczyniające się do zwiększenia aktywności grup dyskryminowanych na rynku pracy, projekty zwiększające udziału osób starszych i o niskich kwalifikacjach w kształceniu ustawicznym.

Przedstawiciele instytucji działających na rzecz wyrównywania szans i przeciwdziałania dyskryminacji włączeni będą również w prace KM RPO WP 2014-2020, którego zadaniem będzie m.in. rozpatrywanie i zatwierdzanie kryteriów wyboru projektów, w tym dla przedsięwzięć mających na celu promowanie równych szans i niedyskryminacji oraz

dostępności dla osób niepełnosprawnych. Jednocześnie monitorowane będą dane na temat realizowanych projektów ukierunkowanych na niwelowanie barier istniejących w życiu grup defaworyzowanych/ dyskryminowanych, w tym osób z niepełnosprawnościami.

Na etapie ewaluacji badana będzie skuteczność wsparcia udzielonego grupom dyskryminowanym w kontekście realizacji zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji. W ramach badań ewaluacyjnych opracowane zostaną tablele rekomendacji, zawierające informacje o charakterze, adresatach oraz sposobie i terminie wdrożenia rekomendacji. Rekomendacje poddane zostaną również konsultacjom z odpowiednimi instytucjami, następnie zatwierdzone przez ZWP, zaś stan ich wdrażania będzie podlegał monitorowaniu. Rekomendacje oraz wnioski płynące z przeprowadzonych badań posłużą do poprawy skuteczności wdrażania zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji w ramach RPO WP 2014-2020.

Szerszy opis zastosowania ww. zasady przedstawiony zostanie w dokumencie pn. „*Agenda działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji osób z niepełnosprawnościami w ramach funduszy unijnych 2014-2020*”, który ujmować będzie obowiązki i zalecenia dla instytucji zaangażowanych we wdrażanie programów operacyjnych.

Sekcja 11.3 Równouprawnienie płci

Zgodnie z obowiązującymi zasadami horyzontalnymi każde państwo członkowskie Unii Europejskiej zobligowane jest do eliminowania wszelkich nierówności oraz promowania równouprawnienia pomiędzy kobietami i mężczyznami. Promowanie równości płci polega na działaniach zmierzających do zwiększania trwałego udziału kobiet w zatrudnieniu oraz do rozwoju ich kariery zawodowej, ograniczenia segregacji na rynku pracy, zwalczania stereotypów związanych z płcią w dziedzinie kształcenia i szkolenia oraz propagowania godzenia życia zawodowego i prywatnego kobiet i mężczyzn.

Zasada równości płci jako polityka horyzontalna realizowana będzie na każdym etapie wdrażania, zaś mając na uwadze dwufunduszowy charakter Programu oraz możliwość współfinansowania operacji z EFS jej wdrażanie zostanie wzmocnione działaniami specyficznymi np. w ramach *PI 8.8 Równouprawnienie oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego*. W województwie podkarpackim kobiety zaliczane są do grup będących w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, zaś gorsza sytuacja kobiet w stosunku do sytuacji mężczyzn nie jest zjawiskiem nowym. Ze względu na swoje funkcje społeczne i rodzinne, to kobiety w dalszym ciągu są tą grupą, która narażona jest na większe bezrobocie i dyskryminację na rynku pracy, uzyskiwanie niższych zarobków czy też stereotypowe postrzeganie zwłaszcza w kontekście kobiet-pracowników jako osób mniej dyspozycyjnych i produktywnych. Jednocześnie to w większości kobiety sprawują opiekę nad dziećmi, co bardzo często wiąże się z długim okresem dezaktywizacji zawodowej i problemami z powrotem na rynek pracy.

W związku z powyższym, działania podejmowane w ramach PI 8.8 będą przyczyniały się do zwiększenia aktywności zawodowej rodziców na rynku pracy - w szczególności kobiet, poprzez upowszechnienie usług opieki nad dziećmi do lat 3. Kwestia ta jest szczególnie istotna dla rodziców powracających na rynek pracy po urlopiach związanych z opieką i wychowaniem dziecka.

Działania z zakresu aktywizacji zawodowej będą umożliwiać zarówno kobietom, jak i mężczyznom korzystanie ze wsparcia szkoleniowo-doradczego ukierunkowanego na

podnoszenie kwalifikacji oraz nabywanie nowych umiejętności. Ponadto wsparcie realizowane w obszarze edukacji przyczyni się do zwiększenia ich szans jako potencjalnych pracowników.

Jednocześnie zapewniony zostanie równy dostęp do finansowania, bez względu na płeć.

Na etapie programowania, przy tworzeniu zespołów zadaniowych zapewniony został równy dostęp kobiet i mężczyzn, a w prace włączeni zostali przedstawiciele instytucji działających na rzecz równości płci.

W zakresie działań realizowanych z EFS ocena wniosku o dofinansowanie pod kątem przestrzegania zasady równości szans płci odbywać się będzie w oparciu o standard minimum - tzw. minimalne wymogi warunkujące przyjęcie projektu do realizacji. Dodatkowo kryteria wyboru projektów będą tak projektowane by uwzględniały potrzeby różnych grup tj. kobiet, mężczyzn. Podejście to pozwoli na odpowiednie dopasowanie wsparcia do sytuacji danej grupy, przy jednoczesnym uwzględnieniu aspektu równouprawnienia płci. Na etapie wdrażania zapewniony zostanie również równy dostęp do informacji.

Polityka równości płci będzie również respektowana na etapie monitoringu i sprawozdawczości poprzez przyjęty system wskaźników. Wskaźniki dotyczące osób wymagane załącznikiem nr 1 do rozporządzenia EFS przedstawione będą w podziale na płeć (K/M), w związku z czym gromadzone dane będą sprawozdawane w podziale na płeć. Ponadto w sprawozdaniach rocznych z realizacji programu składanych w 2017 r. i 2019 r. umieszczone zostaną informacje m.in. na temat konkretnych działań promujących równouprawnienie płci oraz zapobieganie dyskryminacji, jak również rekomendacje KM RPO WP 2014-2020 lub innych instytucji.

Przedstawiciele instytucji działających na rzecz równouprawnienia kobiet i mężczyzn włączeni będą również w prace KM RPO WP 2014-2020. Ważnym elementem monitorowania ww. polityki będą działania prowadzone przez KM RPO WP 2014-2020, którego zadaniem będzie m.in. rozpatrywanie i zatwierdzanie kryteriów wyboru projektów ukierunkowanych na promowanie równouprawnienia płci, równych szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób niepełnosprawnych.

Na etapie ewaluacji, w celu oceny prowadzonych działań badana będzie skuteczność wdrażania zasady równości płci. Mając na uwadze zasady systemu zarządzania wnioskami i rekomendacjami, opracowane zostaną tabele rekomendacji, zawierające informacje o charakterze, adresatach oraz sposobie i terminie wdrożenia rekomendacji. Rekomendacje poddane zostaną również konsultacjom z odpowiednimi instytucjami, następnie zatwierdzone przez ZWP, zaś stan ich wdrażania będzie podlegał monitorowaniu. W celu aktualizacji stanu wdrażania rekomendacji będą one podlegały przeglądom. Rekomendacje oraz wnioski płynące z przeprowadzonych badań posłużą do poprawy skuteczności wdrażania zasady równości płci w ramach RPO WP.

Szerszy opis zastosowania ww. zasady przedstawiony zostanie w dokumentach pn. „*Agenda działań na rzecz równości szans płci w ramach funduszy unijnych 2014-2020*” i „*Zasada równości szans płci w programach operacyjnych na lata 2014-2020 – zalecenia dla instytucji zarządzających i pośredniczących*”, które w sposób kompleksowy ujmować będą obowiązki i zalecenia dla instytucji zaangażowanych we wdrażanie programów operacyjnych.

SEKCJA 12. ODRĘBNE ELEMENTY

Sekcja 12.1 Duże projekty, których realizację zaplanowano w okresie programowania

W ramach RPO WP 2014-2020 nie przewiduje się wsparcia dużych projektów w rozumieniu art. 100 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

Sekcja 12.2 Ramy wykonania programu operacyjnego

Tabela generowana jest automatycznie przez SFC2014 w oparciu dane zamieszczone we wcześniejszych sekcjach programu w odniesieniu do poszczególnych osi priorytetowych.

Sekcja 12.3 Właściwi partnerzy zaangażowani w przygotowanie programu

Lista partnerów zaangażowanych w przygotowanie RPO WP 2014-2020 obejmuje:

Wykaz podmiotów i partnerów uczestniczących w pracach Zespołu ds. programowania polityki spójności w okresie 2014-2020:

- 1) Zarząd Województwa Podkarpackiego
- 2) Sejmik Województwa Podkarpackiego
- 3) Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego (Departament Rozwoju Regionalnego, Departament Wspierania Przedsiębiorczości, Departament Wdrażania Projektów Infrastrukturalnych RPO, Departament Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich, Departamentu Ochrony Środowiska - Koordynator do spraw Środowiska w ramach Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013)
- 4) Miasto Rzeszów
- 5) Gmina Grodzisko Dolne
- 6) Miasto Jasło
- 7) Powiat Stalowowolski
- 8) Gmina Jarosław
- 9) Powiat Przemyski
- 10) Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie
- 11) Pełnomocnik Wojewody Podkarpackiego ds. Mniejszości Narodowych i Etnicznych
- 12) Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
- 13) Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
- 14) Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
- 15) Ministerstwo Sportu i Turystyki
- 16) Ministerstwo Zdrowia
- 17) Uniwersytet Rzeszowski
- 18) Politechnika Rzeszowska
- 19) Izba Przemysłowo-Handlowa w Rzeszowie
- 20) Podkarpacka Rada Organizacji Pozarządowych
- 21) Galicyjskie Stowarzyszenie Edukatorów PROM Brzozów
- 22) NSZZ „Solidarność” Region Rzeszowski
- 23) NSZZ „Solidarność” Region Ziemia Sandomierska

- 24) Podkarpacki Związek Pracodawców
- 25) Federacja Związków Zawodowych „Metalowcy” Oddział Rzeszów
- 26) NSZZ Pracowników „ELTOR” Sp. z o.o., członek Rady OPZZ Województwa Podkarpackiego
- 27) Podkarpacki Klub Biznesu
- 28) Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
- 29) Agencja Rozwoju Regionalnego MARR S.A.

Wykaz podmiotów i partnerów uczestniczących w pracach zespołów zadaniowych do prac związanych z przygotowaniem regionalnego programu operacyjnego dla perspektywy finansowej 2014-2020

I. Zespół ds. konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki

- 1) Departament Wspierania Przedsiębiorczości UMWP
- 2) Departament Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich UMWP
- 3) Sejmik Województwa Podkarpackiego
- 4) Urząd Statystyczny w Rzeszowie
- 5) Departament Rozwoju Regionalnego UMWP
- 6) WSK „PZL - Rzeszów” S.A.
- 7) Centrum Zarządzania Podkarpackim Parkiem Naukowo – Technologicznym, Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.
- 8) Podkarpacki Urząd Wojewódzki
- 9) Izba Przemysłowo – Handlowa w Rzeszowie
- 10) Uniwersytet Rzeszowski
- 11) Departamentu Promocji, Turystyki, Sportu i Współpracy Międzynarodowej UMWP
- 12) Stowarzyszenie Dolina Lotnicza
- 13) Politechnika Rzeszowska

II. Zespół ds. środowiska i energetyki

- 1) Departament Ochrony Środowiska UMWP
- 2) PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A., Oddział Elektrociepłownia Rzeszów,
- 3) Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. Z o.o. w Dębicy
- 4) Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Rzeszowie
- 5) Stowarzyszenie EKOSKOP
- 6) Podkarpacki Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska
- 7) Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego
- 8) Podkarpacki Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych
- 9) Departament Kultury i Ochrony Dziedzictwa Narodowego UMWP
- 10) Podkarpacka Agencja Energetyczna
- 11) Podkarpacki Klaster Energii Odnawialnej

III. Zespół ds. infrastruktury komunikacyjnej

- 1) Departament Dróg i Publicznego Transportu Zbiorowego UMWP
- 2) Zakład Linii Kolejowych w Rzeszowie PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.
- 3) Podkarpacki Zakład Przewozów Regionalnych
- 4) Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, Oddział w Rzeszowie
- 5) Port Lotniczy Rzeszów – Jasionka Sp. z o.o.
- 6) Departament Wdrażania Projektów Infrastrukturalnych RPO UMWP
- 7) Departament Rozwoju Regionalnego UMWP
- 8) Podkarpackie Biura Planowania Przestrzennego

- 9) Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich
- 10) Podkarpacki Urząd Wojewódzki

IV. Zespół ds. społeczeństwa informacyjnego

- 1) Departament Społeczeństwa Informacyjnego UMWP
- 2) Zarząd Województwa Podkarpackiego
- 3) Departament Wspierania Przedsiębiorczości UMWP
- 4) Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie
- 5) Informatyk Wojewódzki Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego
- 6) Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego
- 7) Sejmik Województwa Podkarpackiego

V. Zespół ds. rozwoju Rzeszowa i ośrodków subregionalnych

- 1) Departament Rozwoju Regionalnego UMWP
- 2) Sejmik Województwa Podkarpackiego
- 3) Departament Edukacji i Nauki UMWP
- 4) Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego
- 5) Miasto Rzeszów
- 6) Miasto Przemyśl
- 7) Miasto Sanok
- 8) Miasto Mielec
- 9) Miasto Przeworsk
- 10) Miasto i Gmina Lesko
- 11) Miasto Ropczyce
- 12) Miasto Tarnobrzeg
- 13) Miasto Krosno
- 14) Miasto Dębica
- 15) Miasto Stalowa Wola
- 16) Miasto Jarosław

VI. Zespół ds. kapitału ludzkiego i społecznego

- 1) Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie
- 2) Departament Ochrony Zdrowia i Polityki Społecznej UMWP
- 3) Stowarzyszenie na Rzecz Kobiet „Victoria”, Rzeszów
- 4) Sejmik Województwa Podkarpackiego
- 5) Departament Edukacji i Nauki UMWP
- 6) Podkarpacki Urząd Wojewódzki
- 7) Koło Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym w Jarosławiu
- 8) Podkarpacka Rada Organizacji Pozarządowych
- 9) INNpuls Sp. z o.o.
- 10) Zrzeszenie Studentów Polskich, organizacja członkowska Polskiej Rady Organizacji Młodzieżowych
- 11) Kuratorium Oświaty w Rzeszowie
- 12) Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie
- 13) Departament Rozwoju Regionalnego UMWP

Wykaz podmiotów i partnerów aktywnie uczestniczących we wstępnych konsultacjach społecznych:

- 1) Gmina Miejska Mielec
- 2) Gmina Miasto Rzeszów
- 3) Gmina Miejska Przemyśl
- 4) Gmina Miasta Sanoka
- 5) Gmina Radomyśl Wielki
- 6) Miasto Krosno
- 7) Miasto Stalowa Wola
- 8) Miasto i Gmina Lesko
- 9) Miasto i Gmina Nowa Dęba
- 10) Powiat Lubaczowski
- 11) Powiat Mielecki
- 12) Powiat Przeworski
- 13) Powiat Sanocki
- 14) Powiat Strzyżowski
- 15) Powiatowy Urząd Pracy w Tarnobrzegu
- 16) Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie
- 17) Sejmik Województwa Podkarpackiego
- 18) Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
- 19) Ministerstwo Środowiska
- 20) Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
- 21) PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.
- 22) Komenda Wojewódzka Policji w Rzeszowie
- 23) Wojewódzki Ośrodek Ruchu Drogowego w Rzeszowie
- 24) Izba Celna w Przemyślu
- 25) Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Krośnie
- 26) Uniwersytet Rzeszowski
- 27) Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Pigonia w Krośnie
- 28) Izba Przemysłowo-Handlowa w Rzeszowie
- 29) Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. Oddział W Mielcu „SSE EURO-PARK MIELEC”
- 30) Przemyska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.
- 31) Stowarzyszenie Centrum Rozwoju Społeczno-Ekonomicznego w Sielcu
- 32) Stowarzyszenie EKOSKOP
- 33) Stowarzyszenie HUMANEO
- 34) Stowarzyszenie na rzecz Innowacyjności i Transferu Technologii „Horyzonty”
- 35) Stowarzyszenie Rowery.Rzeszow.PL
- 36) Polskie Stowarzyszenie Energetyki Wiatrowej
- 37) Fundacja Centrum Rozwoju Innowacji
- 38) Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Sanoku
- 39) Telewizja Polska S.A. oraz Telewizja Polska S.A. Oddział w Rzeszowie
- 40) Uzdrowisko Iwonicz S.A.
- 41) Diecezjalny Instytut Akcji Katolickiej Archidiecezji Przemyskiej
- 42) Firma B-Consulting Bartłomiej Gębarowski,
- 43) Forum Młodych Prawa i Sprawiedliwości w Rzeszowie
- 44) Zakład Ubezpieczeń Społecznych
- 45) osoby fizyczne

Wykaz podmiotów i partnerów aktywnie uczestniczących w konsultacjach społecznych:

- 1) Gmina Besko
- 2) Gmina Bircza
- 3) Gmina Brzozów
- 4) Gmina Brzyska
- 5) Gmina Cisna
- 6) Gmina Cmolas
- 7) Gmina Czarna
- 8) Gmina Dębica
- 9) Gmina Dukla
- 10) Gmina Dydnia
- 11) Gmina Grębów
- 12) Gmina Haczów
- 13) Gmina Iwierzycy
- 14) Gmina Iwonicz-Zdrój
- 15) Gmina Jasło
- 16) Gmina Jaśliska
- 17) Gmina Kolbuszowa
- 18) Gmina Kołaczyce
- 19) Gmina Komańcza
- 20) Gmina Krempna
- 21) Gmina Lubenia
- 22) Gmina Lutowiska
- 23) Gmina Medyka
- 24) Gmina Miasto Rzeszów
- 25) Gmina Miasta Sanoka
- 26) Gmina Miejska Dynów
- 27) Gmina Miejska Mielec
- 28) Gmina Miejska Przemyśl
- 29) Gmina Mielec
- 30) Gmina Nowa Dęba
- 31) Gmina Olszanica
- 32) Gmina Osiek Jasielski
- 33) Gmina Ostrów
- 34) Gmina Pruchnik
- 35) Gmina Ropczyce
- 36) Gmina Rymanów
- 37) Gmina Sanok
- 38) Gmina Sędziszów Małopolski
- 39) Gmina Solina
- 40) Gmina Stalowa Wola
- 41) Gmina Wiązownica
- 42) Gmina Wiśniowa
- 43) Gmina Żurawica
- 44) Miasto Jasło
- 45) Miasto Krosno

- 46) Miasto Tarnobrzeg
- 47) Powiat Brzozowski
- 48) Powiat Jasielski
- 49) Powiat Kolbuszowski
- 50) Powiat Krośnieński
- 51) Powiat Leżajski
- 52) Powiat Lubaczowski
- 53) Powiat Mielecki
- 54) Powiat Przeworski
- 55) Gmina Radomyśl Wielki
- 56) Powiat Ropczycko-Sędziszowski
- 57) Powiat Tarnobrzegi
- 58) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Tarnobrzegu
- 59) Powiatowy Urząd Pracy w Stalowej Woli
- 60) Powiatowy Urząd Pracy w Tarnobrzegu
- 61) Brzozowski Konwent Samorządowy
- 62) Konwent Wójtów, Burmistrza i Starosty Powiatu Kolbuszowskiego
- 63) Radni Powiatu Mieleckiego
- 64) Radny Województwa Podkarpackiego
- 65) Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego
- 66) Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie
- 67) Wojewódzki Ośrodek Ruchu Drogowego w Rzeszowie
- 68) Podkarpacki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Rzeszowie
- 69) Archiwum Państwowe w Przemyślu
- 70) Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
- 71) Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
- 72) Związek Miast Polskich
- 73) Regionalny Ośrodek EFS w Tarnobrzegu
- 74) Państwowa Wyższa Szkoła Techniczno-Ekonomiczna im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu
- 75) Państwowa Wyższa Szkoła Wschodnioeuropejska w Przemyślu
- 76) Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jana Grodka w Sanoku
- 77) Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu
- 78) Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Pignonia w Krośnie
- 79) Politechnika Rzeszowska
- 80) Uniwersytet Rzeszowski
- 81) „Centrum Medyczne w Łąncucie” Sp. z o.o.
- 82) SPZZOZ Powiatowy Szpital Specjalistyczny w Stalowej Woli
- 83) Szpital Specjalistyczny w Brzozowie Podkarpacki Ośrodek Onkologiczny im. Ks. B. Markiewicza
- 84) Okręgowa Izba Lekarska w Rzeszowie
- 85) Uzdrowisko Rymanów S.A.
- 86) Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie
- 87) Wojewódzka Stacja Sanitarno – Epidemiologiczna w Rzeszowie
- 88) Komenda Wojewódzka Policji w Rzeszowie
- 89) Zarząd Oddziału Wojewódzkiego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP woj. podkarpackiego

- 90) Podkarpacki Bank Żywności
- 91) Przemyska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.
- 92) Tarnobrzaska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.
- 93) Aeroklub Mielecki im. Braci Działowskich
- 94) Podkarpacki Klaster Energii Odnawialnej (Stowarzyszenie Podkarpacka Ekoenergetyka)
- 95) Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Jarosławiu
- 96) Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Krośnie
- 97) Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Mielcu
- 98) Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Przemysłu
- 99) Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Rymanowie
- 100) Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Sędziszowie Małopolskim
- 101) Stowarzyszenie B-4
- 102) Stowarzyszenie „Dobry Dom”
- 103) Stowarzyszenie „EKOSKOP”
- 104) Stowarzyszenie Mieszkańców Przemysła
- 105) Stowarzyszenie na rzecz Innowacyjności i Transferu Technologii „HORYZONTY”
- 106) Stowarzyszenie „Nasze Miasto Radomyśl Wielki”
- 107) Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych „Radość”
- 108) Towarzystwo Przeciwdziałania Uzależnieniom „Trzeźwa Gmina” w Chmielniku
- 109) Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć
- 110) Centrum Rozwoju Społeczno-Ekonomicznego
- 111) Fundacja Aktywizacja, Centrum Edukacji i Aktywizacji Zawodowej Osób Niepełnosprawnych w Rzeszowie
- 112) Fundacja „CONTIGO” Zakład Aktywności Zawodowej
- 113) Fundacja na rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii
- 114) Fundacja Wspomagania Wsi
- 115) Fundacja SOS Życie
- 116) Fundacji Educare et Servire w Dębicy
- 117) Bieszczadzki Park Narodowy z siedzibą w Ustrzykach Górnych
- 118) Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Krośnie
- 119) Magurski Park Narodowy
- 120) Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo Cisna
- 121) Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo Stuposiany
- 122) Podkarpacki Związek Organizatorów Zakładów Aktywności Zawodowej
- 123) Zakład Aktywności Zawodowej PSOUU w Rymanowie Zdroju
- 124) Firma B-Consulting Bartłomiej Gębarowski
- 125) Bieszczadzkie Schroniska i Hotele PTTK sp. z o.o.
- 126) Grupa Regionalna GOPR Grupa Bieszczadzka
- 127) Huta Stalowa Wola S.A.
- 128) Konfederacja Lewiatan
- 129) Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej – Rzeszów Sp. z o.o.
- 130) Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej – Krośnieński Holding Komunalny Sp. z o.o.

- 131) Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Jaśle
- 132) Spółdzielnia ZODIAK
- 133) Spółdzielnia Mieszkaniowa w Jarosławiu
- 134) Spółdzielnia Mieszkaniowa „Projektant” w Rzeszowie
- 135) Spółdzielnia Socjalna „Ogród dokumentów”
- 136) Porozumienie Spółdzielni Mieszkaniowych w Rzeszowie
- 137) Prestige Roman Zdyra i Małgorzata Zdyra sp. j.
- 138) Przemyska Kongregacja Kupiecka
- 139) Rakoczy Stal Sp. j.
- 140) SIEGMA-CONSULT Martin Siegwald
- 141) Tarnobrzeskie Wodociągi Sp. z o.o.
- 142) TAURON Polska Energia S.A.
- 143) Telewizja Polska S.A. Oddział w Rzeszowie
- 144) Zakłady Chemiczne "Organika-Sarzyna" S.A.
- 145) Zrzeszenie Właścicieli i Zarządców Domów
- 146) Polska Razem Jarosława Gowina
- 147) osoby fizyczne

ZAŁĄCZNIKI DO PROGRAMU WPROWADZANE DO SYSTEMU SFC2014

Załącznik nr 1 – Projekt raportu z ewaluacji ex ante wraz ze streszczeniem (do uzupełnienia)
Załącznik nr 2 – Dokumentacja dotycząca adekwatności i spełnienia warunków wstępnych (w stosownych przypadkach)

WYKAZ NAJWAŻNIEJSZYCH SKRÓTÓW

B+R	Prace badawczo-rozwojowe
CEF	Connecting Europe Facility
COSME	Programme for the Competitiveness of enterprises and SMEs
CSR	Zalecenia Rady dla państwa członkowskiego
CT	Cel Tematyczny
EBI	Europejski Bank Inwestycyjny
EFMR	Europejski Fundusz Morski i Rybacki
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFRROW	Europejski Fundusz Rolny Rozwoju Obszarów Wiejskich
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
EFSI	Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne (ang. European Structural and Investment Funds (ESI Funds))
ePUAP	Elektroniczna Platforma Usług Administracji Publicznej
EWT	Europejska Współpraca Terytorialna
FS	Fundusz Spójności
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IA	Instytucja Audytowa
IK	Instytucja Koordynująca
IP	Instytucja Pośrednicząca
IZ	Instytucja Zarządzająca
JE	Jednostka ewaluacyjna
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
KE	Komisja Europejska
KEW	Kluczowe etapy wdrażania
KJE	Krajowa Jednostka Ewaluacyjna
KK	Komitet Koordynujący
KM	Komitet Monitorujący
KPR	Krajowy Program Reform
KPOŚ	Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych
KPZK	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
KSRR	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2020
MOF	Miejski obszar funkcjonalny
MŚP	Małe i średnie przedsiębiorstwa
OP	Oś Priorytetowa

OSI	Obszar Strategicznej Interwencji Państwa
OZE	Odnawialne źródła energii
PI	Priorytet inwestycyjny
PO IR	Program Operacyjny Inteligentny Rozwój
PO IŚ	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
PO PC	Program Operacyjny Polska Cyfrowa
PO PT	Program Operacyjny Pomoc Techniczna
PO PW	Program Operacyjny Polska Wschodnia
PO RPW	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013
PO WER	Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój
POŚ	Prognoza oddziaływania na środowisko
PROW	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
PSeAP	Podkarpacki System e-Administracji Publicznej
PSIM	Podkarpacki System Informacji Medycznej
PSCI	Program na rzecz Zmian Społecznych i Innowacji
RCIM	Regionalne Centrum Informacji Medycznej
REGON	Rejestr Gospodarki Narodowej
RIT	Regionalne Inwestycje Terytorialne
RLKS	Rozwój lokalny kierowany przez społeczność lokalną
ROF	Rzeszowski Obszar Funkcjonalny
RPO WP 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020
SFC 2014	Structural Funds common database
SOOŚ	Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko
SRK	Strategia Rozwoju Kraju 2020
SRWP	Strategia rozwoju województwa PODKARPACKIE 2020
SUE RMB	Strategia UE dla Regionu Morza Bałtyckiego
TEN-T	Transeuropejska Sieć Transportowa (Trans-European Network - Transport)
TIK	Technologie informacyjno-komunikacyjne (ang. ICT - Information and Communication Technologies)
UP	Umowa Partnerstwa
WCAG 2.0 Web	Content Accessibility Guidelines
WDB	Wartość dodana brutto
WLWK	Wspólna lista wskaźników kluczowych
WRS	Wspólne Ramy Strategiczne
ZIT	Zintegrowana inwestycja terytorialna